

ZORGONDERZOEK & CONSULTANCY

LUCAS KU Leuven
Minderbroedersstraat 8 bus 5310
3000 Leuven
Tel. + 32 16 37 34 31
www.kuleuven.be/lucas

BACK ON TRACK: EEN NIEUW BEGELEIDINGSPROGRAMMA VOOR DAK- EN THUISLOZE JONGEREN EN JONGEREN UIT DETENTIE

Ella Vermeir, Prof. Dr. Koen Hermans

Leuven

2023

Colofon

Opdrachtgever

Oranjehuis vzw, BNP Paribas, Agentschap Opgroeien

Onderzoeksleiding

Prof. Dr. Koen Hermans

Financiering

Social Impact Bond

Wetenschappelijk medewerker

Ella Vermeir

Interviewers

Ella Vermeir

Administratieve ondersteuning

Lut Van Hoof

Leuven, 2023

Inhoud

Samenvatting	1
Inleiding	4
Hoofdstuk 1 Literatuurstudie: dak- en thuisloze jongeren	5
1 Definitie dak- en thuisloosheid	5
2 Risicofactoren en oorzaken van dak- en thuisloosheid bij jongeren	6
3 Gevolgen van dak- en thuisloosheid bij jongeren	7
4 Hulp- en dienstverlening	8
5 Dak- en thuisloosheid bij jongeren in cijfers	18
Hoofdstuk 2 Literatuurstudie: jonge detentieverlaters	20
1 Omschrijving criminaliteit, recidive en detentie bij jongeren	20
2 Verklaringen	21
3 Modellen en methodieken bij jeugddelinquentie en het voorkomen van recidive	23
4 Housing First for Youth als strategie bij jonge detentieverlaters	25
5 Cijfers	26
6 Besluit	28
Hoofdstuk 3 Het programma ‘Back on Track’	29
1 Situering van het programma	29
2 Doelstellingen of Key Performance Indicators verbonden aan de SIB	30
3 De doelgroep van Back on Track	30
4 Programma en methodieken	31
Hoofdstuk 4 Methodologie	38
1 Kwantitatief luik	38
2 Kwalitatief luik	39
Hoofdstuk 5 Doelgroepgegevens	42
1 Demografische gegevens	42
2 Kenmerken van de dak- of thuisloosheid	43

Hoofdstuk 6	De resultaten van Back on Track	46
1	Huisvesting	46
2	Inkomen, werk en opleiding	48
3	Recidive	52
4	Contact met hulpverlening	52
5	Ervaren impact	54
6	Zelfredzaamheid van de jongeren	58
Hoofdstuk 7	Ervaringen van de deelnemende jongeren	62
1	De start van de Back on Track-begeleiding	62
2	Na zes maanden Back on Track	75
3	Het einde van de Back on Track-begeleiding	85
Hoofdstuk 8	Begeleiders aan het woord over Back on Track	91
1	Eerste contact en verkennende gesprekken	91
2	Ervaringen begeleiders rond huisvesting, inkomen en activering, netwerk en recidive	93
3	De begeleidershouding	115
4	Organisationele ondersteuning	117
5	Samenwerking met andere sectoren en diensten	124
6	Sterktes en leerpunten	131
7	Casusbeschrijvingen	135
Hoofdstuk 9	Ervaringen met een Social Impact Bond	142
1	Ervaringen van de Back on Track-begeleiders met een Social Impact Bond	142
2	Ervaringen van het onderzoeksteam met een Social Impact Bond	146
3	Ervaringen andere stakeholders met een Social Impact Bond	148
Hoofdstuk 10	Conclusie en aanbevelingen	152
1	Conclusie	152
2	Aanbevelingen	156
Referentielijst		158
Bijlagen		163

Bijlage 1: Vragenlijst Key Performance Indicators (Versie einde)	163
Bijlage 2: Vragenlijst levensdomeinen	172
Bijlage 3: Zelfredzaamheidsmatrix	174

Lijst tabellen

Tabel 1. Definitie ETHOS Light dak- en thuisloosheid	6
Tabel 2. Hulp- en dienstverlening CAW voor dak- en thuisloze personen.	14
Tabel 3. Dienstverlening rond wonen vanuit Opgroeien en VAPH	15
Tabel 4. Risicofactoren recidive: de 'central eight' (Andrews et al., 2006).	23
Tabel 5. Gegevens geïnterviewde jongeren in het Back on Track-traject.	40
Tabel 6. Geslacht van jongeren in Back on Track-traject (N=135).	42
Tabel 7. Leeftijd van jongeren in Back on Track-traject (N=135).	42
Tabel 8. Nationaliteit van jongeren in Back on Track-traject (N=135).	43
Tabel 9. (Vermoeden van) verstandelijke beperking bij jongeren in Back on Track-traject (N=135).	43
Tabel 10. Duur van de dak- of thuisloosheid van de dak- en thuisloze jongeren (N=93) bij de start van hun traject.	43
Tabel 11. Duur van de dak- of thuisloosheid van de jongeren uit detentie (N=42) bij de start van hun traject.	44
Tabel 12. Aanleiding tot dak- en thuisloosheid van de dak- en thuisloze jongeren (N=93) (meerdere antwoorden mogelijk).	44
Tabel 13. Aanleiding tot dak- en thuisloosheid van de jongeren uit detentie (N=42) (meerdere antwoorden mogelijk).	45
Tabel 14. Verblijfsituatie van de jongeren aan de start en op het einde van hun traject (meerdere antwoorden mogelijk).	47
Tabel 15. Samenstelling huishouden aan het begin en op het einde van het Back on Track-traject.	48
Tabel 16. Inkomen van jongeren aan het begin en op het einde van het Back on Track-traject (meerdere antwoorden mogelijk).	49
Tabel 17. Scholingsgraad van de jongeren aan het begin en op het einde van het Back on Track-traject.	50
Tabel 18. Opleiding van de jongeren in het Back on Track-traject.	50
Tabel 19. Werkstatus van de jongeren in het Back on Track-traject (meerdere antwoorden mogelijk).	51
Tabel 20. Duur van de werkloosheid van de jongeren in het Back on Track-traject.	51
Tabel 21. Ervaring van rondkomen van de jongeren in het Back on Track-project.	52
Tabel 22. Aanwezigheid schulden bij de jongeren in het Back on Track-project.	52

Tabel 23. Contact met diensten van de jongeren in het Back on Track-traject.	53
Tabel 24. Algemene tevredenheid van de jongeren in het Back on Track-traject op een puntenschaal van één (helemaal niet tevreden) tot tien (heel tevreden).	54
Tabel 25. Mate waarin de jongeren in het Back on Track-traject akkoord gaan met de voorgelegde stellingen op het einde van hun traject (N=82).	55
Tabel 26. Gemiddelde en significantie van de tevredenheidsscore van de jongeren in het Back on Track-traject op de negen levensdomeinen aan het begin en op het einde van het traject (N=77).	56
Tabel 27. Tevredenheidsscore van de jongeren in het Back on Track-traject op negen levensdomeinen aan het begin en op het einde van het traject.	57
Tabel 28. Gemiddelde en significantie van de zelfredzaamheidsscores van de jongeren in het Back on Track-traject op 13 domeinen aan het begin en op het einde van het traject (van 1=acute problematiek naar 5=volledig zelfredzaam).	58
Tabel 29. Zelfredzaamheidsscore van de jongeren in het Back on Track-traject op 13 domeinen aan het begin en op het einde van het traject.	59
Tabel 30. Zelfredzaamheidsscore van de jongeren in het Back on Track-traject op 13 domeinen aan het begin en op het einde van het traject (vervolg).	60
Tabel 31. Overzicht verschillende vormen van organisationele ondersteuning.	123

Lijst figuren

Figuur 1. Toetsingsinstrument met werkzame factoren (Steens, 2018).	25
Figuur 2. Mechanisme Social Impact Bond Back on Track	29

Samenvatting

Dit onderzoek evalueert het nieuwe begeleidingsprogramma Back on Track van vzw Oranjehuis. Back on Track richt zich op dak- en thuisloze jongeren en jonge detentieverlaters tussen 17 en 25 jaar voor een intensief, éénjarig begeleidingstraject waarin gewerkt wordt rond huisvesting, inkomen, netwerk, zelfredzaamheid en recidive. Het programma is gebaseerd op de principes van Housing First for Youth (HF4Y). Centraal in dit model staat het voorzien van een onmiddellijke toegang tot veilige, betaalbare en geschikte huisvesting, naast ondersteuning op het vlak van gezondheid, welzijn, vaardigheden, opleiding, werk en sociale inclusie (Gaetz, 2017).

Dit rapport beschrijft de resultaten van het onderzoek naar dit innovatieve project. Er werd tot nog toe weinig onderzoek gedaan naar de effectiviteit van HF4Y, zowel in Vlaanderen als internationaal, waardoor deze studie een belangrijke bijdrage levert. De methodologie van dit onderzoek bestaat uit kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksmethoden. Via vragenlijsten werden zowel de jongeren als de begeleiders bevroegd over de situatie van de jongere op verschillende levensdomeinen en de zelfredzaamheid. Ook de resultaten van het programma op vlak van onder andere huisvesting en inkomen werden nagegaan. Via interviews met de doelgroep en focusgroepen met de begeleiders werden anderzijds de ervaringen met het programma, de gebruikte methodieken, de condities waaronder het programma werkt,... vastgelegd. Ook vonden er observaties in de gevangenis plaats en kregen begeleiders de kans om casusbeschrijvingen in te sturen. In wat volgt wordt dieper ingegaan op de resultaten, conclusies en aanbevelingen die uit dit onderzoek voortkomen.

Het onderzoek toont aan dat het begeleidingsprogramma Back on Track positieve resultaten boekt op verschillende levensdomeinen bij dak- en thuisloze jongeren en jongeren uit detentie. Zo blijkt dat de meerderheid van de doelgroep na één begeleidingsjaar gehuisvest is met een huurcontract op eigen naam: van de 123 jongeren die hun traject beëindigden hebben er 96 een huurcontract op eigen naam op het einde van hun traject (78%). De meerderheid van de jongeren (50%) huurt een woning op de private huurmarkt, 28% huurt een sociale woning. Een minderheid verblijft bij hun ouder(s) of andere familie (7%), bij hun partner (6%), bij vrienden (4%) of in opvang (5%) op het einde van hun traject.

Daarnaast haalt bijna de helft van de jongeren (46%) het hoofdinkomen uit werk of uit een vervangingsinkomen (inkomensvervangende tegemoetkoming, invaliditeitsuitkering of werkloosheidsuitkering) op het einde van het begeleidingsjaar. 85% van deze jongeren heeft drie maanden na beëindiging van het traject nog steeds een inkomen uit werk of een vervangingsinkomen. De andere jongeren ontvangen voornamelijk een leefloon of financiële ondersteuning van het OCMW. Op het einde van hun traject geeft ongeveer één op vier van de jongeren aan werk te zoeken. Eén op vijf werkt voltijds en nog eens één op vijf werkt deeltijds of via interimcontracten. Daarnaast geeft 14% aan niet te werken omwille van een opleiding of studies.

1 op 5 van de jongeren uit detentie pleegt opnieuw feiten tijdens of binnen zes maanden na de beëindiging van het traject, waarmee vzw Oranjehuis goede resultaten boekt ten opzichte van de benchmark van 50% recidive. Verder voltooide de meerderheid van de jongeren hun traject, 12 jongeren (9%) haakten vroegtijdig af (drop-outs).

Op basis van het kwalitatief onderzoek konden 6 werkzame methodieken van dit programma worden geïdentificeerd:

1. Prioritaire inzet op huisvesting

Zowel de jongeren als de begeleiders ervaren huisvesting als een prioriteit in het traject. Voor jongeren is dit vaak dan ook één van de voornaamste redenen om deel te nemen aan het programma. Vzw Oranjehuis stelt in dit kader ook tijdelijke woningen beschikbaar voor vier maanden, wat een oplossing kan zijn in acute situaties en rust kan brengen voor de jongere.

2. Outreachende VDAB-medewerker

Back on Track biedt op vlak van inkomen en activering een unieke meerwaarde doordat wordt samengewerkt met een vaste VDAB-medewerker die outreachend werkt naar de jongeren toe. De jongere kan verschillende zaken uitproberen op vlak van opleiding en/of werk en wordt hierbij op maat begeleid door deze medewerker. Dit zorgt voor een hogere toegankelijkheid en meer vertrouwen. De jongere kent de medewerker waardoor de drempel naar de VDAB sterk verlaagt.

3. Inzet op het netwerk

Er wordt erg gefocust op de contacten met zowel het informeel als het formeel netwerk, waarbij het netwerk ook op zijn verantwoordelijkheid wordt geappelleerd. Binnen het informeel netwerk wordt zo onder andere gewerkt rond het herstel van breuken, rond het faciliteren van toenadering en verzoening, rond het creëren van betrokkenheid... Er wordt getracht personen uit het netwerk in te schakelen bij de ondersteuning van de jongere op verschillende levensdomeinen.

4. Intensiteit Back on Track in combinatie met de begeleidershouding

Een voltijdse begeleider ondersteunt zes jongeren, waardoor er tijd en ruimte is om zeer persoonlijk en op maat van de jongere te werken, om intensief in te zetten op het netwerk en om samen met de jongere op pad te gaan. Samen dingen doen met de jongere blijkt dan ook een duidelijk werkzaam principe, zo wordt ook in het praktische samenwerken de relationele band opgebouwd. Ook draagt Back on Track bij aan een positieve identiteitsontwikkeling. Kernelementen van de begeleidershouding zijn onder andere een sterke nabijheid, optimisme en het uitdragen van het geloof in de jongere, aanklappendheid en een onvoorwaardelijke houding. Aandachtspunten zijn het vinden van een goede balans tussen intensieve begeleiding enerzijds en de jongeren zelf stappen te laten ondernemen anderzijds. Tijdens het onderzoek zijn de begeleiders geëvolueerd naar het leggen van meer nadruk op de verantwoordelijkheid van de jongere. Daarnaast is de continuïteit van de begeleider voor de jongere tijdens zo'n intensief traject een aandachtspunt.

5. Brede samenwerking met andere organisaties

Een vijfde succesfactor is de goed uitgebouwde samenwerking met verschillende organisaties en sectoren in het werkveld: OCMW, CAW, VDAB, justitie, sociale huisvestingsmaatschappijen, drughulpverlening, geestelijke gezondheidszorg, lokale

werkingen rond activering,... Het OCMW blijkt een essentiële partner in het kader van onder andere budgetbeheer en de huurgarantie. Ook de specifieke VDAB-medewerker verbonden aan het project zorgt voor een grote meerwaarde met een hogere toegankelijkheid van de VDAB tot gevolg. Daarnaast nemen Back on Track-begeleiders zelf actief deel aan verschillende lokale overlegstructuren. Wel zijn er verschillen naargelang de regio. Zo kent de regio rond Kortrijk zeer sterke samenwerkingsverbanden met ook de vereniging W13 die een gezamenlijk sociaal welzijns- en zorgbeleid uitstippelt in Zuid-West-Vlaanderen. In onder andere de regio's rond Brugge, Ieper, Oostende en Gent werden tijdens dit project eerste stappen gezet richting meer structurele samenwerkingen.

6. Coaching en intervisie

De aandacht vanuit vzw Oranjehuis voor coaching en intervisie is opmerkelijk. Naast de wekelijkse teamvergadering vinden er tweewekelijkse intervisies plaats waarin de begeleiders onderling in kleine groepjes uitwisselen over een casus of over een specifiek thema. Daarnaast wordt sterk ingezet op individuele coaching. Nieuwe medewerkers hebben om de drie weken een coachingsessie met de coördinator van ongeveer een halve dag waarin onder andere gefocust wordt op de begeleidershouding. De frequentie vermindert wanneer de begeleider meer geroutineerd is (driemaandelijks), maar hangt ook af van de noden en wensen van de begeleider zelf. De intensiteit van deze organisationele ondersteuning is essentieel om de modelgetrouwheid te waarborgen. Op deze manier wordt ervoor gezorgd dat de kernprincipes worden waargemaakt door alle begeleiders.

Op basis van het gevoerde onderzoek worden zes aanbevelingen gedaan: voldoende en betaalbare huisvesting voor lage inkomens (1), nood aan geïntegreerde zorg (2), focus op begeleidershouding met aandacht voor diversiteit aan expertise (3), verhoogde toegankelijkheid geestelijke gezondheids- en VAPH sector (4), transparante en snellere werking justitie (5) en nood aan vervolgonderzoek (6).

Inleiding

De overgang naar volwassenheid en zelfstandig wonen is niet vanzelfsprekend voor kwetsbare jongeren. Zo zijn er jongeren die in een situatie van dak- en thuisloosheid terechtkomen. Hierbij spelen verschillende individuele, structurele en institutionele factoren een rol als misbruik, verwaarlozing, familiale conflicten, geweld, trauma, vroeg ouderschap, middelengebruik, een mentale problematiek, armoede, discriminatie,... Maar ook systeemfalen zorgt er soms voor dat jongeren niet de gepaste hulpverlening krijgen. Jongeren kunnen zo dak- of thuisloos worden wanneer ze de jeugdzorg verlaten of ontslagen worden uit de zorg zonder alternatieve woonoplossing. Ook jongeren die niet in de hulpverlening terechtgekomen zijn en jongeren die uitstromen uit detentie lopen het risico op dak- en thuisloosheid of op een moeilijke overgang naar de volwassenheid en zelfstandig wonen. Het hulpverleningsaanbod in Vlaanderen komt niet altijd voldoende tegemoet aan de noden van deze doelgroepen waardoor ze mogelijks door de mazen van het hulpverleningsnet vallen.

Vanuit dit knelpunt werd het project 'Back on Track' (BOT) opgericht door vzw Oranjehuis. Dit houdt een intensieve, éénjarige, integrale begeleiding in voor jonge detentieverlaters en dak- en thuisloze jongeren van 17 tot 25 jaar. Het programma wil antwoord bieden aan problemen inzake huisvesting, inkomen en activering, netwerk, zelfredzaamheid en wil werken aan het voorkomen van criminaliteit en recidivegevaar. Back on Track is gebaseerd op de principes van Housing First for Youth (HF4Y). Centraal in dit model staat het voorzien van een onmiddellijke toegang tot veilige, betaalbare en geschikte huisvesting, naast ondersteuning op het vlak van gezondheid, welzijn, vaardigheden, opleiding, werk en sociale inclusie (Gaetz, 2017). Back on Track voorziet echter in een éénjarig begeleidingstraject, waar HF4Y ongelimiteerde ondersteuning voorstaat.

Dit rapport beschrijft de resultaten van het onderzoek naar dit innovatieve project. Er werd tot nog toe weinig onderzoek gedaan naar de effectiviteit van HF4Y, zowel in Vlaanderen als internationaal, waardoor deze studie een belangrijke bijdrage levert. Hoofdstuk 1 en 2 bestaan uit een literatuurstudie naar de doelgroep van dak- en thuisloze jongeren en jonge detentieverlaters. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de inhoud en de situering van het programma Back on Track. De methodologie van dit onderzoek, waarbij de combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksmethoden wordt gebruikt, wordt besproken in hoofdstuk 4. Hoofdstuk 5 en 6 tonen de kwantitatieve resultaten, onder andere op vlak van huisvesting en inkomen. Hoofdstuk 7 tot 9 geven anderzijds de kwalitatieve resultaten weer. Zowel de ervaringen van de jongeren in het programma als van de begeleiders worden belicht. Het rapport wordt afgesloten met een hoofdstuk met conclusies en aanbevelingen.

Hoofdstuk 1   **Literatuurstudie: dak- en thuisloze jongeren**

1   Definitie dak- en thuisloosheid

De Canadian Observatory on Homelessness (2012) ontwikkelde volgende definitie van dak- en thuisloosheid:

“Dak- en thuisloosheid houdt in dat een individu of een familie zich in een situatie bevindt zonder stabiele, permanente en gepaste huisvesting of zonder het onmiddellijke vooruitzicht hierop en zonder de middelen of de mogelijkheid om dit te verkrijgen.”

Verder wordt dak- en thuisloosheid omschreven als het resultaat van systemische en sociale barrières, het gebrek aan betaalbare en geschikte huisvesting, de financiële, mentale, cognitieve en fysieke uitdagingen van het individu of huishouden en racisme en discriminatie. Het gaat (meestal) over personen die er niet zelf voor kiezen om dak- of thuisloos te zijn en ze ervaren dit als negatief en stressvol.

Een aparte definitie voor dak- en thuisloosheid bij jongeren dringt zich echter op om verschillende redenen: dak- en thuisloze jongeren verlaten een (t)huis waarin ze (sociaal en/of financieel) afhankelijk van volwassenen waren; ze hebben nog niet de persoonlijke en sociale vaardigheden om onafhankelijk te wonen; ze zijn nog in volle fysieke, cognitieve, sociale en emotionele ontwikkeling; ze hebben nood aan andere diensten en ondersteuning dan volwassenen;...

Specifiek voor dak- en thuisloze jongeren ontwikkelde de Canadian Observatory on Homelessness (2016) deze definitie:

“Jongeren met een leeftijd van 13 tot 24 jaar die onafhankelijk van hun ouders of voogden leven, maar niet de middelen hebben om een stabiele, veilige en consistente verblijfplaats te verkrijgen, noch er een onmiddellijk vooruitzicht op hebben.”

Dak- en thuisloosheid houdt verder een brede range van situaties en omstandigheden in: het gaat zowel om personen die in de openbare ruimte leven als personen die in een ongeschikte woning wonen verblijven, als personen die bij vrienden verblijven... Bij jongeren gaat het vaak om ‘onzichtbare’ dak- of thuisloosheid met kwetsbare huisvestingssituaties als het verblijven bij familie of vrienden en couchsurfing (Wang et al., 2019).

De verschillende kwetsbare woonsituaties kunnen worden gevat in een typologie. FEANTSA (Europese Federatie van organisaties die met daklozen werken) ontwikkelde hiertoe in 2005 de ETHOS-typologie van dakloosheid en sociale uitsluiting. ETHOS staat voor European Typology of Homelessness and Housing Exclusion en kwam tot stand via een review van de bestaande definities van dak- en thuisloosheid en de praktijk van hulpverleningsvoorzieningen.

De typologie stelt dat er drie domeinen nodig zijn om te kunnen spreken van een “thuis”: (1) een fysiek domein, dit betreft een adequate woning waarover een persoon exclusief bezit uitoefent; (2) een sociaal domein, namelijk de mogelijkheid tot privacy en het hebben van sociale relaties en (3) een wettelijk domein, wat het hebben van een wettelijke titel inhoudt.

Wanneer een domein ontbreekt, kan men zich bevinden in een situatie van dakloosheid of thuisloosheid (bv. een tijdelijke slaapplek). Ook kan het gaan om een instabiele huisvesting door

bijvoorbeeld een onzeker huurcontract, uithuiszetting of huiselijk geweld of kan het gaan om ontoereikende huisvesting (bv. overbevolking, een ongeschikte woonst).

Deze vier categorieën worden verder onderverdeeld in 13 operationele categorieën. Daarnaast bestaat een ETHOS-light versie waarbij zes categorieën worden gehanteerd, zoals hieronder weergegeven (FEANTSA, 2005).

Tabel 1. Definitie ETHOS Light dak- en thuisloosheid

	Operationele categorie	Definitie/leefsituatie
Verborgen dak- en thuisloosheid	1 In openbare ruimte	Leven in de publieke ruimte
	2 In noodopvang	Laagdrempelige en kortdurende opvang
	3 In opvang voor thuislozen	Opvangcentra en tijdelijke huisvesting.
	4 Instellingverlaters	Een instelling verlaten zonder stabiele woonpoplossing of langer verblijven in een instelling wegens gebrek aan een stabiele woonoplossing
	5 In niet- conventionele ruimte	Wonen in een tent, caravan, hut, garage, kraakpand ... door gebrek aan huisvesting
	6 Tijdelijk bij familie/vrienden	Inwonen door gebrek aan huisvesting

2 Risicofactoren en oorzaken van dak- en thuisloosheid bij jongeren

Het worden van dak- of thuisloos als jongere kan verschillende oorzaken hebben. Deze verschillen van de risicofactoren bij volwassenen. In de literatuur worden volgende sleuteloorzaken vermeld: individuele en relationele factoren, structurele factoren en institutionele factoren en systeemfalen.

Op individueel en relationeel vlak wordt dak- of thuisloosheid bij jongeren vaak veroorzaakt door een conflict in de thuissituatie. Emotioneel en/of seksueel misbruik, verwaarlozing, familiale conflicten, geweld en trauma's worden onder andere gerapporteerd als sterke risicofactoren. Jongeren vluchten soms weg van conflictueuze en gevaarlijke familiale situaties (Crosby, Hsu, Jones, & Rise, 2018). In deze gevallen kiezen de jongeren ervoor of worden ze gedwongen om een onveilige en onhoudbare situatie te verlaten. Mayock, Parker en Murphy (2021) interviewden 40 dak- en thuisloze jongeren over hun beleving en verwijzen naar drie keerpunten die de jongeren zelf identificeerden: de afwezigheid of scheiding van een ouder, een overlijden en acute verstoringen in het gezinsleven. Zo gaven deze jongeren aan dat de relatiebreuk van hun ouders leidde tot de afwezigheid van een ouder, wat een grote impact had op de jongeren en hun gezinsleven. Ook de sterfte van een ouder of gezinslid kan zorgen voor een grote verstoring in het gezin, waarbij sommige jongeren getuigden over het gevoel dat hun leven uit elkaar viel. Een deel gaf aan dat dit de start betekende van destructief gedrag als gebruik en problemen op school. Familiale spanningen door het overlijden van een gezinslid en de gevolgen ervan kunnen zo de start betekenen van de weg naar dak- en thuisloosheid van de jongere. Ook acute verstoringen in het gezin omwille van het gebruik van de ouders en ervaringen van misbruik en geweld kunnen ervoor zorgen dat jongeren uiteindelijk beslissen om weg te gaan. Acute crisissen in de thuissituatie maken dat jongeren switchen tussen periodes van uit huis gaan, het hebben van tijdelijke andere woonssituaties,

verblijven in hulpverlening en terug intrekken bij de ouders. Voor sommige jongeren komt er echter op een bepaald moment een *break* of triggermoment waarbij ze beslissen om definitief te ontsnappen aan de stress en het trauma.

Vroegtijdig stoppen met school, het plegen van feiten, leerstoornissen of problemen op het vlak van mentale gezondheid of verslaving van de jongere zelf of iemand in het huishouden, kunnen leiden tot dak- en thuisloosheid (Gaetz, 2014). Daarnaast kunnen negatieve invloeden van peers een rol spelen, alsook het uitkomen van de jongere voor zijn/haar geaardheid. FEANTSA (2017) geeft hierbij aansluitend het verhoogd risico op dak- en thuisloosheid van specifieke groepen jongeren aan: jongeren binnen de LGBTQI+ gemeenschap, jonge nieuwkomers, jongeren met geestelijke gezondheidsproblemen... Ook de overgang van de jongere naar het volwassen leven speelt mee. Vroeg ouderschap, middelengebruik of een mentale problematiek kunnen leiden tot financiële, relationele en gezondheidsproblemen alsook tot werkloosheid. Op deze manier zijn jongeren tijdens deze transitie extra kwetsbaar om dak- of thuisloos te worden.

Op economisch en structureel vlak kunnen armoede, familiale financiële crisissen en sociale exclusie in de familie van de jongere leiden tot dak- of thuisloosheid van de jongere. Onderzoek heeft daarnaast aangetoond dat er een link is met (periodes) van dak- of thuisloosheid van het hele gezin en met het hebben van een familielid die dak- of thuisloos is. Verder speelt ook de sociale situatie van de ouders een rol: jongeren lopen meer risico wanneer hun ouders uit kwetsbare buurten afkomstig zijn of wanneer hun ouders werkloos zijn, een gebrek aan financiële middelen hebben, onzekerheid op vlak van huisvesting ervaren, zelf als kind trauma's hebben meegemaakt of racisme ervaren (Barrett, 2019; Lawlor & Bowen, 2017). Deze zaken kunnen eveneens leiden tot stress binnen de familie en kunnen conflicten veroorzaken. Discriminatie, racisme en pestgedrag dragen eveneens bij tot een verhoogd risico op dak- en thuisloosheid (Gaetz, 2014).

Systeemfalen verwijst naar jongeren die door de mazen van het net glippen bij institutionele systemen en vangnetten als jeugdzorg, geestelijke gezondheidszorg en jeugdrecht. Jongeren kunnen zo dak- of thuisloos worden wanneer ze de jeugdzorg verlaten of ontslagen worden uit de zorg zonder alternatieve woonoplossing. Gaetz (2014) haalt hierbij aan dat het risico op dak- en thuisloosheid vergroot door het gebrek aan adequate planning bij het ontslag van de jongere. Verschillende vormen van hulpverlening en ondersteuning eindigen immers op de leeftijd van 18 jaar en ook het statuut en de juridische verplichtingen van de jongere veranderen. Dit betekent echter niet dat de jongere klaar is om onafhankelijk te wonen en leven, waardoor een abrupte overgang dan ook ongewenst kan zijn. Verder hebben jeugdhulpverlaters mogelijks ook negatieve ervaringen als familiale conflicten en misbruik opgelopen tijdens hun eerste levensjaren (Lawlor & Bowen, 2017).

3 Gevolgen van dak- en thuisloosheid bij jongeren

De gevolgen van dak- en thuisloosheid voor jongeren verschillen dan die voor volwassenen. Rew, Slesnick, Johnson, Aguilar, & Cengiz (2019) halen aan dat dak- of thuisloze jongeren voor verschillende uitdagingen staan dankzij een beperkte voorbereiding op het volwassen leven (gebrek aan educatie, sociale vaardigheden, jobvaardigheden...). Ze worden onderworpen aan verschillende gevaren en lopen een hoog risico op bijkomende trauma's (Wang et al., 2019). Zo worden jongeren die op straat leven blootgesteld aan de dreiging van geweld en aan armoede.

Hoe langer de jongere dakloos is, hoe groter het risico wordt op negatieve gezondheidseffecten. Onderzoek toont aan dat dakloze jongeren meer kans maken op het ontwikkelen van gezondheidsproblemen als seksueel overdraagbare aandoeningen, verslaving en andere ziektes. Ook lopen ze meer risico op chronische mentale problemen en aandoeningen. Andere langetermijngevolgen houden middelengebruik in, onveilig seksueel gedrag, chronische stress, ongezonde voeding, een slechter cognitief functioneren (voornamelijk op het vlak van het geheugen), partnergeweld en seksuele uitbuiting. Ook is er meer kans op mortaliteit door zelfmoord, trauma of een overdosis (Lawlor & Bowen, 2017). Er is verder ook sprake van verschillende schendingen van de mensenrechten voorafgaand en tijdens de periode van dak- of thuisloosheid bij jongeren (Goossens, 2019). Dak- of thuisloze jongeren lopen bovendien een groter risico op ongelijkheden op sociaal vlak en op het vlak van gezondheid (Wang et al., 2019).

Op het vlak van mentale gezondheidsproblemen, middelengebruik en delinquente activiteiten is verder vastgesteld dat beide zowel oorzaak als gevolg kunnen zijn van dak- of thuisloosheid. Het betreft een wederkerige relatie: de problemen kunnen reeds aanwezig zijn vooraleer de jongere dak- of thuisloos wordt, maar dak- of thuisloos zijn, versterkt eveneens de kans op het ontwikkelen van bijkomende problemen. De kans op risicovol gedrag is in het algemeen groter wanneer de jongere een conflictueuze en stressvolle thuissituatie heeft. Zo komt middelenmisbruik bij de jongere vaker voor en is het gekoppeld aan dat van de ouders. Jongeren die als kind een trauma meemaakten of een verleden hebben van misbruik hebben meer kans om in contact te komen met het rechtssysteem (Lawlor & Bowen, 2017).

4 Hulp- en dienstverlening

In wat volgt wordt dieper ingegaan op de beschikbare hulp- en dienstverlening voor dak- en thuisloze personen. Allereerst worden enkele internationale vormen van huisvesting besproken om vervolgens in te gaan op het aanbod in Vlaanderen.

4.1 Diensten en programma's wereldwijd

De hulp- en dienstverlening voor dak- en thuisloze personen houdt wereldwijd een range aan verschillende diensten en programma's in: preventieve diensten, crisisopvang, tijdelijke en transitionele huisvesting, niet-residentiële diensten (o.a. housing-led en Housing First programma's)... (Pleace, Baptista, Benjaminsen, & Busch-Geertsema, 2018). In wat volgt worden de verschillende diensten en programma's besproken.

4.1.1 Preventieve diensten

Er bestaan tal van diensten en maatregelen ter preventie van dak- en thuisloosheid. Het gaat hierbij voornamelijk om secundaire preventie, waarbij ondersteuning wordt geboden aan huishoudens die risico lopen om dak- of thuisloos te worden. In de meeste Europese landen wordt ingezet op advies op het vlak van huisvesting en op bemiddeling en assistentie met huisbazen, om onder andere uithuiszetting te voorkomen. Daarnaast kunnen diensten en adviescentra hulp verlenen op de volgende vlakken: financiële hulp, schuldbemiddeling, psychosociale steun, administratieve en juridische hulp...

4.1.2 Crisisopvang

Crisisopvang houdt onmiddellijke huisvesting in bij personen die zich in een acute noodsituatie bevinden. Het gaat hierbij over accommodatie (meestal gedeelde slaapzalen of kamers) waar personen de nacht kunnen doorbrengen, iets te eten krijgen, zich kunnen wassen, hun was kunnen doen... Pleace et al. (2018) voerden een onderzoek naar de verschillende types accommodatie in 16 Europese landen (Oostenrijk, Tsjechië, Denemarken, Frankrijk, Duitsland, Hongarije, Ierland, Italië, Nederland, Polen, Portugal, Roemenië, Slovenië, Spanje, Zweden en het Verenigd Koninkrijk). In sommige van deze landen is de toegang tot crisisopvang openbaar, in andere landen dient er een doorverwijzing van een andere dienst te zijn.

Crisisopvang of 'emergency accommodation' bevindt zich vaak in steden en wordt uitgebreid of is soms enkel beschikbaar tijdens de wintermaanden. Pleace et al. (2018) stelden vast dat dergelijke opvang in de meeste Europese landen enkel 's nachts beschikbaar is en dat men over onvoldoende capaciteit beschikt. Door een gebrek aan betaalbare huisvesting stromen personen moeilijk door en blijven ze langer beroep doen op dergelijke crisisopvang. Er is vandaar geen duidelijke scheidingslijn tussen noodopvang en tijdelijke opvang in sommige van de onderzochte landen. Enkele landen zetten ook in op het gebruik van hotels als noodopvang.

Specifiek voor jongeren bestaat er in sommige landen time-out of 'respite accommodation', een tijdelijke, kortetermijn opvang waar de jongere kan verblijven in afwachting van de organisatie van een meer duurzame huisvesting. Op deze manier voorziet men in een alternatief voor jongeren t.o.v. de reguliere crisisopvang voor volwassenen (Gaetz, 2017).

4.1.3 Tijdelijke en transitionele huisvesting

In sommige Europese landen valt de tijdelijke huisvesting moeilijk te onderscheiden van de crisisopvang, zoals hierboven aangegeven. De persoon of het gezin kan dan voor een langere tijd in het opvangcentrum verblijven of kan beschikken over een kamer in een hostel, een appartement... De maximale toegestane duur van het verblijf varieert van land tot land.

Transitionele huisvesting of *transitional supported housing* komt voor in een range aan verschillende modellen wereldwijd. Het gaat hierbij om tijdelijke huisvesting waaraan ondersteuning gekoppeld is en waarbij men een doorstroom wil bewerkstelligen naar permanente, onafhankelijke huisvesting. Men kan hierbij werken met een trapmodel of staircase model (Pleace et al, 2018). Soms is er ook een doelgroepspecifieke aanpak (programma's specifiek voor slachtoffers van huiselijk geweld, vluchtelingen, personen met mentale problemen...). In regio's waar Housing First voorkomt, kan de nood aan transitionele en tijdelijke huisvesting evenwel sterk verminderen of wegvallen, zoals verder wordt beschreven.

Specifiek voor jongeren bestaan er bijvoorbeeld tweestapsmodellen, waarbij jongeren in een eerste stap in een gezamenlijke setting wonen met gemeenschappelijke leefruimten. In de volgende stap verhuizen ze naar een eigen appartement binnen dezelfde inrichting. Onderzoek heeft reeds aangetoond dat dergelijke modellen erg effectief zijn als een leeftijdsgeschikte vorm van huisvesting en ondersteuning voor jongeren. Gaetz (2017) waarschuwt evenwel voor negatieve effecten van transitionele huisvesting wanneer deze plaatsvindt binnen strikte tijdslimieten. Dit kan ervoor zorgen dat jongeren moeten vertrekken vooraleer ze er klaar voor zijn.

4.1.4 Niet-residentiële diensten

Pleace et al. (2018) beschrijven twee categorieën op het vlak van niet-residentiële diensten: diensten die niet gericht zijn op huisvesting of *non-housing focused services* en diensten die dit wel zijn, *housing focused services*. De eerste categorie voorziet hulp en assistentie aan dak- en thuisloze personen op het vlak van voeding, kleding, dagopvang, medische hulp, outreaching, educatie, training... Ook kan het case management inhouden en kan gewerkt worden aan het verbeteren van het zelfvertrouwen, de sociale integratie, de toegang tot therapie...

De tweede categorie, *housing focused services*, houdt housing-led en Housing First-programma's in. In het volgende onderdeel wordt hier uitgebreid op ingegaan, alsook op Housing First for Youth.

4.2 De opkomst van Housing First en Housing First for Youth

Housing First is ontstaan in de VS als antwoord op chronische dak- en thuisloosheid, waarbij werd vastgesteld dat de traditionele programma's onvoldoende effectief bleken: een deel van de doelgroep bleef beroep doen op noodopvanginitiatieven en tijdelijke vormen van huisvesting zonder de cirkel van dak- of thuisloosheid te kunnen doorbreken. De organisatie "Pathways to Housing" uit New York, gericht op personen met geestelijke gezondheids- en verslavingsproblemen, richtte het prototype van Housing First op (Tsemberis & Asmussen, 1999). In wat volgt wordt dieper ingegaan op Housing First en housing led, alsook op Housing First for Youth, waarbij het model wordt aangepast aan de specifieke noden en kenmerken van jongvolwassenen.

4.2.1 Housing led en Housing First

Housing-led en Housing First-programma's zijn gericht op het verkrijgen en behouden van huisvesting voor dak- en thuisloze personen vanaf 18 jaar, het verbeteren van hun gezondheid en welzijn en het bevorderen van sociale integratie. Hiertoe wordt zowel praktische en emotionele ondersteuning als case management geboden. De doelgroep betreft voornamelijk personen met langdurige of herhaaldelijke dak- of thuisloosheid en met een complexe problematiek (psychiatrische of psychische problemen, problematisch alcohol- en/of druggebruik, fysieke beperkingen...), maar het kan ook gaan om personen met een lichtere ondersteuningsnood. Daarnaast worden Housing First-programma's ingezet voor specifieke doelgroepen: vrouwen, gezinnen, jongeren, ex-gedetineerden... (Housing First Nederland, 2019; Pleace et al., 2018). Concreet is Housing First gebaseerd op de volgende acht kernprincipes:

- Huisvesting is een mensenrecht
- Harm reduction
- Keuze en regie voor deelnemers
- Actieve betrokkenheid zonder dwang
- Scheiden van wonen en zorg
- Persoonsgerichte begeleiding
- Herstelondersteuning
- Flexibele ondersteuning zo lang als nodig is

Huisvesting wordt beschouwd als een essentiële vereiste voor herstel en deelname aan de samenleving. In tegenstelling tot de meer traditionele programma's of diensten wordt bij housing-led en Housing First-programma's niet geëist dat de persoon eerst een behandeling volgt, nuchter is, het gedrag aanpast... Personen doorlopen evenmin verschillende stadia zoals het geval is bij trapsgewijze modellen. Op deze manier voorziet men de doelgroep van hun fundamentele recht op huisvesting en krijgen de personen met ernstige en complexe zorgbehoeften de gepaste ondersteuning. Verder wordt sterk de nadruk gelegd op de eigen keuze van de persoon (Europese Commissie, 2016).

In wat volgt wordt dieper ingegaan op Housing First for Youth (hierna HF4Y), waarbij het model van Housing First wordt aangepast aan de noden van jongeren en jongvolwassenen. Hierbij gaat aandacht naar de oorzaken en kenmerken van dakloosheid bij jongvolwassenen en wordt het model aangepast aan hun ontwikkelingsfase zonder de essentiële kenmerken van het basismodel uit te hollen.

4.2.2 Housing First for Youth

Housing First for Youth wordt omschreven als een rechtengebaseerde interventie voor jongeren (13-24 jaar) die dak- of thuisloos zijn of hiervoor risico lopen. Centraal in dit model staat het voorzien van een onmiddellijke toegang tot veilige, betaalbare en geschikte huisvesting, naast ondersteuning op het vlak van gezondheid, welzijn, vaardigheden, opleiding, werk en sociale inclusie (Gaetz, 2017).

Het vertrekpunt is dus woonzekerheid, net als bij Housing First. Er zijn echter een aantal belangrijke verschillen. Een eerste verschil in vergelijking met Housing First houdt zo het type huisvesting in dat geschikt wordt geacht. Afhankelijk van de ontwikkelingsnoden en de eigen keuze van de jongere kan er zo een brede range aan opties mogelijk zijn, inclusief een terugkeer naar de familie (Lawlor & Bowen, 2017). Voor sommige jongeren is de stap naar zelfstandig wonen nog te groot, waardoor ook vormen van wonen met meer ondersteuning aangewezen kunnen zijn. Een tweede verschil omvat de bredere range aan ondersteuning bij HF4Y. Jongeren hebben immers nood aan intensieve ondersteuning bij de transitie naar het volwassen leven, zonder dat dit tijdsgelimiteerd is. Ten slotte zet HF4Y ook sterk in op preventie. Terwijl Housing First zich richt op chronisch dak- en thuisloze personen, gaat het bij HF4Y immers om jongeren die dreigend dak- of thuisloos zijn of om een snelle interventie van jongeren die wel al dak- of thuisloos zijn (Mcrae, 2021).

Het model van HF4Y telt vijf kernprincipes. Hieronder wordt elk principe kort besproken.

1. Het recht op huisvesting zonder voorwaarden

HF4Y voorziet in veilige en permanente huisvesting zo snel als mogelijk. De woning dient veilig, betaalbaar en geschikt te zijn en moet tegemoetkomen aan de noden en vaardigheden van jongeren. De geprefereerde aanpak op vlak van het type huisvesting binnen HF4Y is gespreide huisvesting of '*scattered-site housing*'. Dit houdt in dat jongeren hun eigen appartement huren op de private of sociale huurmarkt met toegang tot verschillende diensten en ondersteuningsvormen. Op deze manier is er een ruimtelijke spreiding tussen de woonplaats van de jongeren, de diensten waarop ze beroep op doen en de plaatsen waar ze in hun verleden (als dak- of thuisloze jongere) verbleven. Betaalbare huisvesting is bij deze aanpak een sleutelement (Gaetz, 2017).

Daarnaast mogen er geen voorwaarden gekoppeld worden aan dit recht op huisvesting: de jongere moet niet kunnen aantonen 'klaar' te zijn, moet niet abtinent zijn, verliest de huisvesting niet door

zijn/haar gedrag of acties... De focus bij jongeren met een verslaving ligt op herstel en schadereductie, waarbij de risico's en schadelijke effecten van middelengebruik worden verminderd. Tenslotte wordt ook de ondersteuning van de huisvesting losgekoppeld: de jongere is niet verplicht om zich professioneel te laten ondersteunen of om een programma te volgen. Dit is m.a.w. geen voorwaarde om gehuisvest te worden of de huisvesting te behouden. Ook behouden de jongeren hun woonst wanneer de ondersteuning of het programma stopt. Daarnaast betekent deze loskoppeling ook dat de diensten zich niet bevinden in het gebouw waar de jongere woont en leeft.

2. Zelfdeterminatie en de eigen keuze van de jongere

De jongere krijgt zelf de keuze op het vlak van huisvesting (type, locatie...) en ondersteuning. Daarnaast hebben de jongeren de mogelijkheid om hun eigen ideeën, meningen en kennis in te brengen en wordt ermee aan de slag gegaan (bijvoorbeeld bij de ontwikkeling en evaluatie van lokale HF4Y-programma's). Ook maken ze zelf beslissingen over hun doelen, hun toekomst, welke diensten ze ontvangen... en ondersteunen begeleiders hen hierbij op een krachtgerichte manier. HF4Y houdt evenwel twee voorwaarden in: de jongere moet toestemmen in wekelijks contact met zijn/haar begeleider (caseworker) en wordt verwacht tot 30% van de huur bij te dragen indien er een bron van inkomsten aanwezig is.

3. Positieve ontwikkeling van de jongeren en een gerichtheid op welzijn

Een positieve ontwikkeling houdt een focus op herstel in vanuit de erkenning dat verschillende dak- of thuisloze jongeren trauma hebben ervaren zowel als aanleiding van hun dak- of thuisloosheid (fysiek, seksueel of emotioneel misbruik, (huiselijk) geweld, verwaarlozing...) en als gevolg ervan (geweld, misbruik...). Een herstelgerichte benadering focust op het individuele welzijn: verbeteren van het vertrouwen, de gezondheid en de veerkracht via sociale, vrijetijds-, educatieve... activiteiten. Centraal hierbij staat een krachtgerichte aanpak waarbij vertrokken wordt vanuit de sterktes, talenten en dromen van de jongeren en er gewerkt wordt aan beschermende factoren en veerkracht.

4. Geïndividualiseerde, cliëntgedreven ondersteuning zonder tijdslimieten

De noden van elke jongere kunnen anders zijn, vandaar het belang van een waaier aan soorten ondersteuningsdiensten die vrijwillig, geïndividualiseerd en cultuurgeschikt zijn. Hoewel jongeren eigen keuzes kunnen maken, moeten diensten niet passief geleverd worden, maar moet er sprake zijn van een actief engagement zonder dwang. Dit houdt een assertieve aanpak in bij het werken met de jongeren. Enkele overwegingen hierbij zijn: flexibele ondersteuning op vlak van het tijds kader (bv. ondersteuning kan nodig zijn voor meer dan drie jaar), de noden kunnen veranderen waardoor de ondersteuning moet kunnen worden aangepast, een vertrouwensrelatie vraagt tijd...

5. Sociale inclusie en integratie in de gemeenschap

Het laatste kernprincipe van HF4Y houdt de promotie van sociale inclusie in door het helpen van jongeren bij het opbouwen van sterktes, vaardigheden en relaties waardoor ze ten volle kunnen participeren aan de samenleving en op het vlak van werk en opleiding. Huisvesting waarbij de jongere niet geïsoleerd wordt, is hierbij cruciaal, naast mogelijkheden tot sociaal en cultureel engagement, betekenisvolle activiteiten, professionele ondersteuning...

4.3 Diensten en programma's in België en Vlaanderen

België beschikt over verschillende voorzieningen en organisaties die inzetten op preventieve diensten, transitionele huisvesting, 'supportive housing'... De laatste jaren werden ook enkele initiatieven opgericht die vallen onder housing led en Housing First (for Youth). In wat volgt wordt ingegaan op het aanbod op het vlak van korte- en langetermijn huisvesting voor dak- en thuisloze personen in Vlaanderen. Het percentage jongeren dat hiervan gebruikmaakt, wordt hierbij eveneens in kaart gebracht op basis van de nulmeting dak- en thuisloosheid (Meys & Hermans, 2014) en de dak- en thuislozentellingen die sinds 2019 in verschillende Vlaamse en Waalse regio's plaatsvonden (Hermans et al., 2022). Vervolgens worden initiatieven toegelicht die specifiek gericht zijn op jongeren, onder andere vanuit de jeugdhulp.

In Vlaanderen voorzien zowel de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW's) als de Centra Algemeen Welzijnswerk (CAW's) in verschillende opvanginitiatieven voor dak- of thuisloze personen. De OCMW's bieden onder andere tijdelijke crisisopvang en doorgangswoningen aan bij acute woonnood. De doorgangswoningen voorzien voor een korte periode in huisvesting aan personen in een noodsituatie (dak- en thuisloze personen, personen die uithuisgezet zijn, personen met familiale conflicten...) waardoor tijdelijke woonzekerheid wordt geboden (Sociale Zekerheid, z.j.). Uit de nulmeting blijkt dat 17% van de bewoners van doorgangswoningen jonger is dan 25 jaar (Meys & Hermans, 2014). Daarnaast kunnen dak- en thuisloze personen beroep doen op het OCMW voor het volgende:

- een leefloon
- een installatiepremie
- dringende medische hulp (doktersbezoek, onderzoek, verzorging, geneesmiddelen ...)
- maatschappelijke dienstverlening, al dan niet financieel
- hulp bij het beheer van schulden
- steun, raad, aanmoediging... (POD Maatschappelijke integratie, z.j.).

De thuislozenzorg van de CAW's kan onderverdeeld worden in negen typemodules, waarvan twee vormen 'begeleid (zelfstandig) wonen' en zeven vormen van 'residentiële thuislozenzorg' zoals in onderstaande tabel weergegeven (Meys & Hermans, 2014). Het onderscheid werd gemaakt op basis van het al dan niet residentiële of ambulante karakter van de begeleidingsvorm. Zowel 20% van de gebruikers van residentiële centra als 20% van de gebruikers van begeleid wonen is jonger dan 25 jaar (Meys & Hermans, 2014).

Tabel 2. Hulp- en dienstverlening CAW voor dak- en thuisloze personen.

	Typemodule	Omschrijving
Begeleid (zelfstandig) wonen	1. Begeleid zelfstandig wonen jongvolwassenen	Integrale begeleiding en training met specifieke acties in een traject naar zelfstandig wonen voor jongvolwassenen bij de overgang naar volwassenheid.
	2. Begeleid wonen	Woonbegeleiding met specifieke en (mogelijk) blijvende ondersteunende acties in de woonsituatie. Het is een integrale vorm van begeleiding.
Residentiële thuislozenzorg	3. Integrale residentiële begeleiding thuisloosheid	Integrale begeleiding in een leefgroepcontext, met specifieke acties die focussen op de problematiek van thuisloosheid.
	4. Integrale begeleiding ikv studio-opvang	Integrale begeleiding in een studio-opvang, met specifieke acties die focussen op de problematiek van thuisloosheid.
	5. Integrale residentiële begeleiding jongvolwassenen	Integrale begeleiding in een leefgroepcontext, met specifieke acties die focussen op de problematiek van jongvolwassenen.
	6. Integrale residentiële begeleidingslachtoffers partnergeweld	Integrale begeleiding van vrouwen en kinderen op een geheim adres in een leefgroepcontext, met specifieke acties die focussen op de problematiek van partnergeweld.
	7. Integrale residentiële begeleiding van slachtoffers van mensenhandel	Integrale begeleiding in een leefgroepcontext, met specifieke acties die focussen op de (juridische) situatie van slachtoffers van mensenhandel.
	8. Zorgwonen	Woonbegeleiding met specifieke en blijvende ondersteunende acties in de woonsituatie i.s.m. thuiszorgdiensten.
	9. Residentiële crisisbegeleiding	Kortdurende, intensieve crisisbegeleiding die focust op het bespreekbaar en hanteerbaar maken van de crisis.

Zowel vanuit de OCMW's, CAW's, Straathoekwerk... als vanuit verschillende vzw's wordt daarnaast nacht-, winter- en/of vrouwenopvang georganiseerd in verschillende steden en gemeenten. Uit de nulmeting blijkt dat 10% van de gebruikers van de winteropvang jonger is dan 25 jaar (Meys & Hermans, 2014).

Daarnaast zijn er binnen de Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ) initiatieven voor Beschut Wonen (IBW) voor personen met psychische problemen. Hierbij bestaan twee vormen:

gemeenschapswonen (drie tot tien personen in een woning met zowel gemeenschappelijke als private delen) en individueel wonen.

De voorzieningen specifiek gericht op jongeren vallen onder de Niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp (NRTJ) en lopen via de intersectorale toegangspoort. Het gaat enerzijds om voorzieningen binnen de sector van de jeugdhulp (Opgroeien) en anderzijds om de multifunctionele centra van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH). In onderstaand kader worden de verschillende vormen weergegeven.

Tabel 3. Dienstverlening rond wonen vanuit Opgroeien en VAPH

	Type	Omschrijving
Agentschap Opgroeien: Niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp	Contextbegeleiding Autonoom Wonen (CBAW)	Een integrale woonbegeleiding voor jongeren tussen 16 en 25 jaar met eigen studio/appartement of huis.
	Trainingscentrum Kamerwonen (TCK)	Een integrale begeleiding met een residentiële studio-opvang voor jongeren tot maximum 20 jaar.
	Kleinschalige Wooneenheden (KWE)	Cohousing met integrale woonbegeleiding voor kwetsbare jongeren tussen 16 en 25 jaar.
	Crisisopvang en -begeleiding	Kortdurende, intensieve crisisbegeleiding die focust op het bespreekbaar en hanteerbaar maken van de crisis.
VAPH	Multifunctioneel Centrum (MFC)	Begeleiding, dagopvang en verblijf voor personen met een handicap tot en met 21 jaar (uitzonderlijk verlengbaar tot en met 25 jaar) die nood hebben aan specifieke ondersteuning.

Sinds 2013 zijn ook Housing First-initiatieven ontstaan in België. Er liepen verschillende proefprojecten van september 2013 tot juni 2016 in Antwerpen, Gent, Hasselt, Brussel, Molenbeek, Luik, Charleroi en Namen. Op 1 januari 2018 werden 395 personen begeleid in Housing First-trajecten in België. De doelgroep betreft chronisch dakloze personen, vaak in combinatie met een ernstige psychiatrische of verslavingsproblematiek. In vergelijking met de reguliere aanpak van dakloosheid zijn deze Housing First-projecten echter nog steeds in de minderheid.

De generieke principes van de Belgische invulling van Housing First zijn de volgende:

- Multidisciplinaire teams: de teams zijn multidisciplinair (opvoeders, maatschappelijke werkers, psychologen, verpleegkundigen, artsen, wooncoaches, ...) of doen via hun exclusieve samenwerkingen een beroep op externe medewerkers om een antwoord te kunnen bieden op de complexe en veelvoudige problematiek van mensen die op straat hebben geleefd.
- Intensiteit: de begeleider komt op verzoek en ontmoet de huurder minstens één keer per week.
- Scheiding huisvesting – begeleiding: de huurder gaat akkoord met begeleiding door het team, maar zijn huurcontract is het allerbelangrijkst. Elke problematiek gerelateerd aan de

begeleiding kan bijgevolg geen invloed hebben op het behoud van de woonst. Het begeleidingsteam hoeft de relatie met de verhuurder idealiter niet in goede banen te leiden. Bij de meeste teams treedt een wooncoach op als bemiddelaar tussen de huurder en de eigenaar.

- Herstel van de situatie: de begeleiding van HF is gericht op een herstel van de situatie en niet op genezing. Er bestaat dus geen verplichting om zich bijvoorbeeld te laten behandelen/te stoppen met het gebruik van middelen. Het team concentreert zich op een individuele bewustwording van de ervaren problemen, (minimale) stabiliteit en welzijn.
- Risicobeperking: er bestaat geen verplichting om het gebruik van middelen te stoppen, maar de huurder wordt wel verzocht om zijn situatie niet nog erger te maken en om zijn gedrag aan te passen om risico's te vermijden.
- Gericht op de persoon: de huurder staat centraal in zijn eigen integratieproces. Hij bepaalt zelf wat de prioriteiten zijn en op welke vlakken hij begeleiding wenst.
- Zeer kwetsbare doelgroep: de mensen die opnieuw worden gehuisvest, komen van de straat, zijn op verschillende vlakken in hun leven kwetsbaar (fysieke/mentale gezondheid en verslaving) en zijn al lang dakloos. Die mensen hebben begeleiding nodig bij hun huisvesting (anders kunnen andere projecten gericht op huisvesting aan hen worden voorgesteld, met minder intense begeleiding dan bij Housing First of helemaal geen begeleiding).
- Huisvesting op lange termijn: het gaat hier niet om een extra stap in het integratietraject. Housing First zorgt voor minimale basiszekerheid/stabiliteit via huisvesting op lange termijn. Het moet dus een klassiek huurcontract zijn met dezelfde voorwaarden als voor gewone huurders. Door het tekort aan woningen in België hebben de teams soms wel onderhandeld over specifieke contracten (sommige eigenaars waren namelijk wat terughoudend).
- Gespreide huisvesting: het is niet de bedoeling dat getto's worden gecreëerd waar alleen maar ex-daklozen wonen. Er wordt gestreefd naar een sociale mengelmoes in de stad.

4.4 Effectiviteit Housing First en Housing First for Youth

Het gebruik van trapsgewijze modellen in het kader van tijdelijke en transitionele huisvesting kwam aan het einde van de vorige eeuw onder druk te staan. Onderzoek wees uit dat dak- en thuisloze personen met een complexe hulpvraag moeilijk permanente huisvesting verkregen en herhaaldelijk dienst deden op noodopvanginitiatieven. Housing First Nederland (2019, p.15) stipt volgende problemen aan bij trapsgewijze modellen:

- Deelnemers komen 'vast te zitten' in het model omdat zij niet aan de vereisten kunnen voldoen om naar de volgende stap te gaan.
- Deelnemers worden vaak uit tijdelijke en permanente huisvesting gezet omdat zij de strikte regels niet kunnen naleven. Bijvoorbeeld het volgen van psychiatrische behandeling en totale onthouding van drugs of alcohol.
- Van de deelnemers wordt onberispelijk gedrag verwacht.

Sindsdien is er een golfbeweging doorheen Europa ontstaan waarbij meer aandacht gaat naar preventie en directe, toegankelijke en betaalbare huisvesting t.o.v. tijdelijke en transitionele huisvesting. Ook in België is men, na een lange traditie van het trapsgewijze systeem, aan het experimenteren met enkele Housing First en housing led-initiatieven.

Onderzoek naar Housing First heeft ondertussen veelvuldig de effectiviteit aangetoond (Padgett, Gulcur, & Tsemberis, 2006; Tsemberis, Gulcur, & Nakae, 2004). Zo is uit verschillende studies met de doelgroep van dak- en thuisloze personen met mentale problemen en middelengebruik gebleken dat de methodiek werkt (Busch-Geertsema, 2013). De studie naar het At Home/Chez Soi-project in Canada stelde zo, naast positieve uitkomsten op vlak van huisvesting, ook verbeteringen vast op vlak van middelengebruik en mentale gezondheid (Goering et al., 2014). Via een Canadese controlestudie werd verder aangetoond dat 73% van de personen in een Housing First-programma versus 31% personen in het klassieke systeem duurzame huisvesting bekomt na één jaar. Daarnaast werd vastgesteld dat Housing First voor een grotere verbetering op het vlak van kwaliteit van leven en het functioneren in de gemeenschap zorgt t.ov. de traditionele hulpverlening (Aubry et al., 2014). Specifiek voor Europa is aangetoond dat Housing First werkt in verschillende Europese landen, ondanks verschillen op het vlak van sociale bescherming, huisvesting, cultuur, economische welvaart... Het Housing First-model zorgt tot slot voor besparingen en is dus ook kosteneffectief (Housing First Nederland, 2017).

Uit een evaluatie-onderzoek naar de Belgische proefprojecten blijkt dat 90% van de personen in deze Housing First-programma's na twee jaar nog steeds gehuisvest is. Dit ten opzichte van 48% van de controlegroep, namelijk personen in het klassieke opvangsysteem. Ook in België werd kosteneffectiviteit vastgesteld: de kost van een Housing First-begeleiding komt op €17.80 per nacht per persoon, in de nachtopvang is dit €55. Daarnaast is er ook een daling van de ziekenhuiskosten met 46% (Housing First Belgium, 2016). Housing First Belgium (2019) stelt verder volgende zaken vast op basis van het onderzoek:

- Ook voor de meest kwetsbare daklozen wordt er een woning gevonden
- De personen slagen erin te blijven wonen in de woning met als gevolg dat ook hun gezondheid erop vooruitgaat
- Housing First is het meest doeltreffende en meest efficiënte model om de kwetsbaarste daklozen van straat te halen.

Anderzijds heeft Housing First ook zijn beperkingen. Zo blijkt de sociale integratie van de doelgroep een belangrijk aandachtspunt. Hoewel er voor permanente en veilige huisvesting wordt gezorgd, kan er sociaal isolement, eenzaamheid en verveling optreden alsook een gebrek aan een bredere deelname aan de samenleving. Daarnaast is de evidentie voor niet-huisvestingsgerelateerde uitkomsten minder consistent positief. Zo werd onder andere nog niet aangetoond dat het Housing First-model zorgt voor een afname van middelengebruik en psychische problemen. Een ander knelpunt bevindt zich verder op het vlak van de beperkte beschikbaarheid van betaalbare huisvesting (Pannecoucke & De Decker, 2014). Ten slotte blijkt uit evaluatiestudies dat programma's betere uitkomsten hebben wanneer ze trouw zijn aan het originele Housing First-model van 'Pathways to Housing' (Lawlor & Bowen, 2017).

Het wetenschappelijk bewijs dat 'Housing First' een effectieve en kosteneffectieve benadering is om dakloosheid te bestrijden, komt voornamelijk uit studies die zich richten op volwassenen. Op vlak

van HF4Y is het wetenschappelijk debat echter nog niet beslecht, net omdat het model niet zomaar gekopieerd kan worden, maar aangepast moet worden aan de specifieke kenmerken van de doelgroep. Deze aanpassing aan jongvolwassenheid is nog volop bezig.

Toch verschijnt er de laatste jaren ook onderzoek dat zich specifiek richt op jongvolwassenen. Enkele studies toonden reeds de effectiviteit van Housing First bij jongeren aan, ondanks het gebrek aan consensus over wat HF4Y dan precies moet inhouden, gezien HF4Y andere vormen aanneemt in verschillende landen (Mayock & Parker, 2020). Zo werd in een recent RCT-onderzoek bij dak- en thuisloze jongeren met een mentale problematiek in Canada aangetoond dat Housing First een significante verbetering bewerkstelligt op het vlak van huisvesting: 65% van de jongeren in het Housing First-programma had een stabiele huisvesting ten opzichte van 31% van de jongeren die de traditionele zorg ontving (Kozloff et al., 2016). Een kwalitatieve evaluatiestudie van een HF4Y-programma in Ierland vond naast positieve effecten op het vlak van een veilige en stabiele woonsituatie, ook positieve uitkomsten op onder andere de fysieke en mentale gezondheid van de jongeren, hun onafhankelijkheid en hun sociale relaties (Lawlor & Bowen, 2017). Een recente review van verschillende interventies concludeerde dat housing first bij jongeren leidt tot meer stabiliteit op het vlak van huisvesting. Deze review constateerde ook positieve effecten van individuele, cognitieve en familie therapie, programma's die focussen op het aanleren van vaardigheden en programma's waarbij case management centraal staat (Wang et al., 2019). In Belgische context werd de effectiviteit van HF4Y nog niet aangetoond.

5 Dak- en thuisloosheid bij jongeren in cijfers

Dak- en thuisloosheid bij jongeren is een groeiend probleem over heel Europa. Het aantal dak- of thuisloze jongeren is sterk gestegen in verschillende Europese landen: met 50% in Nederland tussen 2015 en 2016, met 85% in Denemarken tussen 2009 en 2015 en met 80% in Ierland tussen 2011 en 2016. In totaal maken jongeren zo'n 20 tot 30% deel uit van de totale daklozenpopulatie in Europa. Dit exclusief verborgen dakloosheid (bijvoorbeeld jongeren die bij vrienden op de bank slapen) aangezien dit niet altijd in officiële monitoringssystemen wordt opgenomen (Mayock & Parker, 2020). Ook in Amerika wordt een hoog aantal dak- of thuisloze jongeren gerapporteerd: in de Verenigde Staten zouden het ongeveer 47 000 jongeren zijn, in Canada 30 000, wat 20% van de gebruikers van opvanginitiatieven inhoudt (Kozloff et al., 2016).

Voor België en Vlaanderen waren er tot voor kort geen precieze cijfers beschikbaar. Vanaf 2020 werden echter voor het eerst dak- en thuislozentellingen opgezet in verschillende regio's in Vlaanderen en Wallonië. LUCAS KU Leuven staat in voor de tellingen in Vlaanderen in samenwerking met de Koning Boudewijnstichting en de deelnemende lokale besturen en organisaties. In een overkoepelend rapport werd de data van de dak- en thuisloosheidstellingen in negen regio's in 2020 en 2021 samengenomen en werd specifiek gefocust op jongvolwassenen. In wat volgt wordt dieper ingegaan op enkele bevindingen uit dit rapport (Koning Boudewijnstichting, 2022).

In totaal werden 6.286 dak- en thuisloze volwassen geteld in de negen regio's, waarvan 1.208 jongvolwassenen (16-25 jaar). Over de negen lokale tellingen heen is dus ongeveer 1 op 5 een jongvolwassene. Hieronder enkele profielkenmerken:

- Bijna de helft van deze jongvolwassenen verblijft tijdelijk bij familie of vrienden (sofasurfen). Eén op 8 jongvolwassenen is acuut dakloos. Zij slapen op de teldag op straat, in de nachtopvang, in een tentje, een kraakpand, een auto of vrachtwagen;
- Bijna 40% van de getelde jongvolwassenen is vrouw;
- 67% heeft de Belgische nationaliteit;
- Iets meer dan de helft van de jongvolwassenen heeft een (equivalent) leefloon. 1 op 8 jongvolwassenen is vast of tijdelijk aan het werk. 1 op 5 heeft geen inkomen;
- De aanleiding van de dak- en thuisloosheid is het vaakst een conflict met familie of vrienden (37%);
- 1 op 4 jongvolwassenen is recent (minder dan drie maanden) dak- of thuisloos. Voor 1 op 3 is dit tussen 4 en 11 maanden. 13% is langer dan 2 jaar dak- of thuisloos.
- Bij 1 op 4 jongvolwassenen is er een (vermoeden van) een psychische problematiek. Bij 1 op 8 jongvolwassenen is er een (vermoeden van) een verstandelijke beperking.
- 1 op 4 dak- en thuisloze jongvolwassenen kende een verblijf in de jeugdhulp (24,4%). 14% verbleef ooit in een psychiatrisch ziekenhuis. 7% verbleef ooit in een gevangenis.

Hoofdstuk 2   **Literatuurstudie: jonge detentieverlaters**

1   Omschrijving criminaliteit, recidive en detentie bij jongeren

Pleysier (2015) definieert criminaliteit als volgt:

“Criminaliteit is het plegen van strafbare feiten; het gaat om gedrag dat als een strafrechtelijke inbreuk wordt bestempeld (Pleysier & Put, 2015; Pauwels, 2012). Veelmeer dan een objectief en vaststaand gegeven is criminaliteit echter een ‘sociale constructie’, waarmee criminologen duidelijk maken “dat het gaat om gedrag dat als ‘crimineel’ wordt bestempeld door menselijke afspraken”, die tijd- en ruimtebepaald zijn (Weijers & Eliaerts, 2015, p. 23). (...) Criminaliteit, en dus ook jeugdcriminaliteit, is per definitie steeds gebonden aan tijd en plaats en het geldende rechtssysteem (Pleysier & Put, 2015, p. 27).”

Jeugdcriminaliteit verwijst naar die criminaliteit die wordt gepleegd door jongeren. 18 jaar wordt hierbij als leeftijdsgrens gehanteerd, gezien het grote verschil op juridisch vlak tussen strafbare feiten gepleegd voor of na de 18de verjaardag. Vóór de leeftijd van 18 jaar worden jongeren voor strafbare feiten naar het jeugdrecht verwezen en vallen ze onder het jeugdbeschermingsrecht. Men spreekt hierbij niet over het plegen van misdrijven, maar als ‘misdrijf omschreven feiten’ (MOF). De uitzondering hierop is de uithandengeving, waarbij jongeren vanaf 16 jaar, die een erg zwaar misdrijf, een opsomming van misdrijven of recidive van zware feiten hebben gepleegd, berecht worden door het volwassen strafrecht (Nuytiens, Jaspers, & Christiaens, 2015).

Recidive kan op verschillende manieren worden gedefinieerd. De definitie van recidive in juridische zin is vastgelegd in de artikelen 54 tot en met 57, 99bis en 565 van het strafwetboek en in enkele specifieke strafwetten. Recidive staat hier omschreven als het oplopen van op zijn minst één nieuwe rechterlijke beslissing na de eerste rechterlijke beslissing die een persoon heeft gekregen. Hierbij wordt het onderscheid gemaakt tussen speciale en algemene recidive. Speciale recidive houdt in dat het gaat om identieke delicten, bij algemene recidive is er een verschil tussen het eerste type delict en het nieuwe delict. Naast een dergelijke ‘wettelijke herhaling’ kan recidive ook ruimer worden geïnterpreteerd in criminologische of sociaalwetenschappelijke zin. Hierbij gaat het om het opnieuw plegen van strafbaar gesteld gedrag. Zo kan een persoon nieuwe feiten plegen zonder dat dit aan het licht komt en blijft de criminaliteit dus verborgen (dark number) of worden sommige daders nooit gevat (grey number). Ook kunnen strafbare feiten afgehandeld worden zonder dat dit leidt tot een nieuwe veroordeling (bijvoorbeeld dankzij bemiddeling) (Mine, Robert, & Maes, 2015). Ook in het empirisch onderzoek is er geen vaststaande definitie of operationalisering van recidive. Het kan worden omschreven als een nieuwe arrestatie, een nieuwe veroordeling, een nieuwe opsluiting... (Robert, Maes, & Mine, 2017).

Detentie houdt ten slotte een vrijheidsbeperking in bij het uitvoeren van een gevangenisstraf voor een bepaald misdrijf. De persoon wordt gedeeltelijk of volledig beroofd van zijn vrijheid. De vrijheidsberoving bij jongeren wordt internationaal gedefinieerd als volgt in artikel 11 van de Havana Rules:

“Vrijheidsberoving is elke vorm van inhechtenisneming, vangenneming of plaatsing van een persoon in een openbare of privé-instelling, die hij niet gemachtigd is op eigen initiatief

te verlaten, bevolen door een gerechtelijke, administratieve of andere autoriteit (United Nations, 1990)."

De vrijheidsberovende straf kan worden uitgevoerd in verschillende soorten penitentiaire inrichtingen: open, halfopen of gesloten gevangenissen. Deze inrichtingen verschillen in de mate van bewakingsmiddelen en veiligheidsmaatregelen. Daarnaast hebben maatregelen als een internering, voorlopige hechtenis en elektronisch toezicht ook een vrijheidsberoving tot gevolg (Deruyck, 2016). Specifiek voor delinquente jongeren tot 20 jaar zijn er in Vlaanderen gemeenschapsinstellingen en een detentiecentrum. Het gaat hierbij om jongeren bij wie de bescherming van de eigen integriteit of de veiligheid van de maatschappij in het geding is (Vlaamse overheid, z.j.a). Ten slotte kunnen jongeren met delinquent gedrag en psychiatrische problemen opgenomen worden in de forensische jeugdpsychiatrie.

2 Verklaringen

2.1 Verklaringen voor delinquent gedrag bij jongeren

In de literatuur wordt een onderscheid gemaakt tussen twee paden of criminele carrières die jongeren kunnen volgen: 'adolescent-limited' en 'life-course-persistent' ouders (Moffitt, 1993). De eerste en grootste groep betreft jongeren die in de adolescentie of puberteit starten met het plegen van feiten en er tijdens de jongvolwassenheid weer mee ophouden. De tweede groep betreft jongeren die reeds in de kindertijd antisociaal gedrag vertonen, een hoge frequentie van feiten plegen en er langer mee doorgaan, ook na de adolescentie en jongvolwassenheid (Pleysier, 2015).

De oorzaken of verklaringen voor (jeugd)criminaliteit zijn zeer divers. Binnen het jeugdcriminologisch onderzoek wordt verwezen naar de volgende drie klassieke benaderingen: factoren m.b.t. de ontwikkelings- en levensloop van kinderen en jongeren, de invloed van leeftijdsgenoten en de invloed van de ruimere omgeving (Pleysier, 2015). In wat volgt worden deze benaderingen verder toegelicht, gebaseerd op het rapport 'Jeugddelinquentie: fenomeen en verklaringen' van Pleysier (2015).

Gebeurtenissen tijdens de levensloop in de kindertijd en adolescentie zijn mee bepalend voor de identiteit en het gedrag van kinderen en jongeren. Binnen de stroming van de ontwikkelings- en levensloopcriminologie is veel onderzoek gedaan naar risico- en protectieve factoren. Verklaringen op individueel niveau hebben betrekking op de persoonlijkheid van de jongere, genetische aspecten, de ontwikkeling, de aanwezigheid van psychische problemen... Enkele risicofactoren zijn een lage intelligentie, slechtere schoolprestaties, hyperactiviteit, impulsiviteit, risicovol gedrag en antisociaal gedrag in de kindertijd (bv. agressie, pesten). Daarnaast zijn er ook familiale en contextuele risicofactoren. Zo is vastgesteld dat de kans op delinquent gedrag groter is wanneer de ouders een psychiatrische problematiek hebben. Beschermende factoren binnen het gezin houden een positief gezinsklimaat in, positieve ervaringen op school en steun uit de omgeving (Stalpaert, Le Roy, & Claes, 2017).

Een tweede klassieke stroming betreft de invloed van leeftijdsgenoten. De leertheorieën, de sociale controletheorie, de vaststellingen op het vlak van zelfcontrole en op het vlak van de omgang tussen peers hebben verschillende inzichten opgeleverd. Zo kan de interactie met delinquente peers leiden tot het zelf plegen van feiten door mechanismen als sociale bekrachtiging en imitatie. Ook kunnen

sterke banden met vrienden leiden tot het naleven van de pro- of antisociale normen van de vriendengroep. Een sterke band met vrienden of de school kan jongeren er zo van weerhouden feiten te plegen. Een gebrek aan zelfcontrole kan eveneens zorgen voor het plegen van delinquente feiten. Verder spelen vriendschapsrelaties een grote rol voor de vormgeving van het zelfbeeld en de identiteit van de jongere. Mechanismen die hier spelen zijn onder andere de angst om belachelijk te worden gemaakt, loyaliteit en status.

Ten slotte heeft ook de ruimere omgeving van de jongere (buurt, stad...) een invloed op het al dan niet ontwikkelen van delinquent gedrag. Hierbij speelt onder andere mobiliteit, heterogeniteit, het gebrek aan sociale cohesie en controle in de grootstedelijke context een rol. Ook worden meer delinquente feiten gepleegd in wijken en buurten die gekenmerkt worden door armoede. De aanwezigheid van een hoge criminaliteitsgraad in de buurt of op school en socio-economische factoren als een laag inkomen en grote families hebben eveneens een invloed. Een jongere kan een zwakkere band hebben met de samenleving door structurele achterstelling (sociale klasse, residentiële omgeving). Probleemgedrag komt bij een dergelijke gebrekkige binding met de samenleving en met de maatschappelijke instellingen sneller tot stand.

2.2 Verklaringen voor recidive bij jongeren

Ook het risico op recidive kent verschillende verklaringen op individueel en contextueel niveau. Risicofactoren op individueel vlak zijn onder andere persoonlijkheidsaspecten, cognitie, het verleden, opleiding en intelligentie, psychopathologie, werk en vrijetijdsbesteding, druggebruik... Het gezin, de familie en de sociale omgeving vormen dan weer risicofactoren voor recidive op contextueel vlak. De combinatie van verschillende risicofactoren zorgt voor een cumulatief en exponentieel hogere kans op recidive (Andrews, Bonta, & Wormith, 2006).

De risicofactoren kunnen in acht groepen (the central eight) worden opgedeeld met vier sterke (big four) en vier matige (moderate four) indicatoren. De 'big four' voorspellen crimineel gedrag het sterkst, de 'moderate four' zijn ermee geassocieerd, maar hebben een minder direct voorspellende waarde. In onderstaande tabel worden de 'central eight' (met de 'big four' in het vet) weergegeven, samen met hun indicatoren en noden. Wanneer een behandeling zich richt op deze noden daalt het risico op recidive (Andrews et al., 2006).

Tabel 4. Risicofactoren recidive: de 'central eight' (Andrews et al., 2006).

Risicofactor	Indicator	Noden
Individuele delictgeschiedenis	Vroege en voortdurende betrokkenheid bij verschillende antisociale handelingen in verschillende omgevingen	Ontwikkel niet-crimineel alternatief gedrag in risicovolle situaties
Antisociale persoonlijkheidskenmerken	Impulsiviteit; avontuurlijke 'pleasure seeking'; zwakke zelfcontrole; rusteloze agressiviteit	Ontwikkel probleemoplossende vaardigheden, zelfmanagementvaardigheden, woedebeheersingsvaardigheden en copingvaardigheden
Antisociale cognities	Attitudes, waarden, overtuigingen die crimineel gedrag ondersteunen; woede en ongehoorzaamheid; criminele identiteit	Verminder risicovol denken, bouw alternatieven op voor riskant denken
Antisociale peers	Associatie met criminele anderen; gebrek aan pro-sociale anderen; onmiddellijke sociale steun voor crimineel gedrag	Verminder de associatie met criminele anderen, verbeter de associatie met anticriminele anderen
Middelengebruik	Misbruik van alcohol en/of drugs	Verminder middelenmisbruik en de persoonlijke en interpersoonlijke ondersteuning voor het gebruik, verbeter alternatieven
Familiale problemen	Opvoedingsproblematiek; weinig monitoring en supervisie	- Verminder conflicten en bouw positieve relaties op - Verbeter monitoring en supervisie
Problemen op school/ op het werk	Slechte prestaties en weinig voldoening	Verbeter prestaties, beloningen en voldoeningen
Een gebrek aan positieve vrijetijdsbesteding	Weinig betrokkenheid en voldoening bij anticriminele vrijetijdsactiviteiten	Verbeter beloningen, betrokkenheid en tevredenheid

3 Modellen en methodieken bij jeugddelinquentie en het voorkomen van recidive

In de literatuur zijn verschillende programma's en methodieken beschreven op het vlak van werken met delinquente jongeren en het voorkomen van recidive. Een recent onderzoek vanuit de academische werkplaats van jeugdzorg Emmaüs onderzocht in opdracht van het Agentschap Jongerenwelzijn verschillende ambulante methoden die worden toegepast bij jeugddelinquentie.

Het literatuuronderzoek leverde zeven factoren op die effectief blijken om recidive te voorkomen bij delinquente jongeren:

- Een cognitief-gedragsmatige interventie
- Een duidelijk beschreven interventie waarvan de uitvoerders een training ontvangen en de programmatrouw wordt bewaakt
- De intensiteit van de interventie staat in verhouding met de risico's tot recidive bij de jongere (het risicoprincipe)
- De interventie is direct gericht op de criminogene noden van de jongere (het behoefteprincipe)
- De interventie is afgestemd op de responsiviteit van de jongeren (het responsiviteitsprincipe)
- Er wordt gebruik gemaakt van een assessment om de RISK-NEED-RESPONSIVITY van de jongere te analyseren
- De familie van de jongere wordt betrokken bij de behandeling (Steens, 2018).

Deze factoren bevatten onder andere elementen van het Risk-Need-Responsivity Model (RNR-model) van Andrews en Bonta (2006) dat verderbouwt op de hierboven besproken 'central eight'. Een eerste stap is het afstemmen van de duur en intensiteit van de interventie of behandeling ten opzichte van het recidiverisico zodat deze recht evenredig zijn (risicoprincipe). Hierbij wordt de aan- of afwezigheid van verschillende risicofactoren van de 'central eight' in rekening gebracht. De criminogene behoeften (behoefteprincipe) verwijzen naar de noden uit bovenstaande tabel: het ontwikkelen van niet-crimineel gedrag, probleemoplossende vaardigheden, het verminderen van contact met criminele peers,... Hierbij moet worden ingezet op de dynamische of veranderbare risicofactoren (de 'central eight' behalve de delictgeschiedenis).

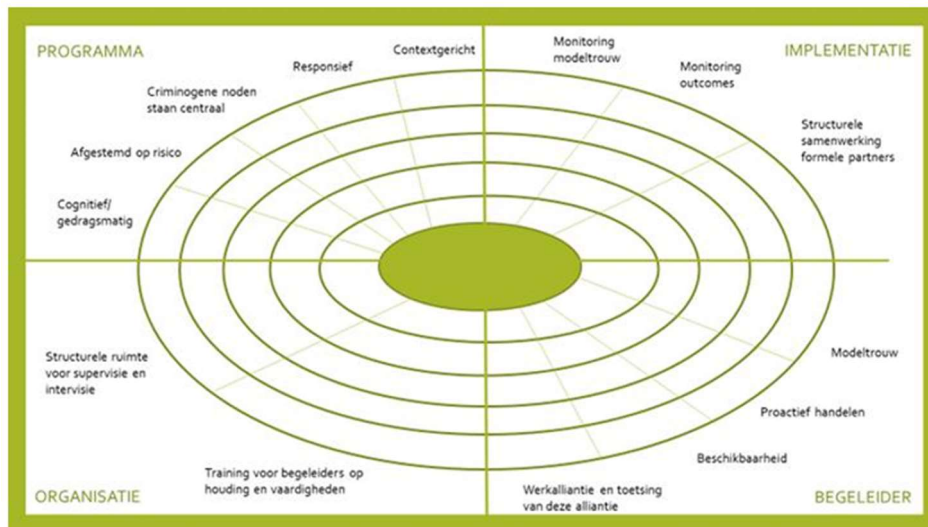
Het responsiviteitsprincipe houdt ten slotte in dat de interventie op maat is van de jongere en wordt afgestemd op zijn/haar motivatie, leerstijl en intellectuele capaciteiten. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen 'algemene' en 'specifieke' responsiviteit. Algemene responsiviteit duidt op leerprincipes met een bewezen effectiviteit voor iedereen. Hierbij wordt verwezen naar cognitieve en gedragsmatige technieken als rollenspelen, positieve bekrachtiging, vaardigheidstrainingen,... Specifieke responsiviteit verwijst naar het afstemmen van de interventie op de persoonlijke en specifieke eigenschappen van de delinquent (ethniciteit, gender, leeftijd, intellectuele capaciteiten, persoonlijkheid) en op factoren die voor de jongere belangrijk zijn (een geschiedenis van seksueel misbruik, een gebrek aan sociale vaardigheden...) (Braet, 2008; Steens, 2018).

Het literatuuronderzoek van Steens (2018) wijst daarnaast onder andere op het belang van:

- een krachtgerichte, oplossingsgerichte en proactieve aanpak van de begeleider
- een geduldige, ondersteunende en accepterende begeleidershouding
- een organisatiecultuur met training, supervisie en intervisie voor de praktijkwerkers
- een breed implementatieproces

In onderstaande figuur worden de verschillende werkzame factoren samengevat.

Figuur 1. Toetsingsinstrument met werkzame factoren (Steens, 2018).

In Vlaanderen worden verschillende wetenschappelijk onderbouwde programma's ingezet om ambulant te werken met jonge delinquenten. De studie van Steens (2018) vergelijkt verschillende van deze ambulante methodieken (Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer, Multisystemische Therapie, Forensische Ambulante Systeem Therapie, Multidimensionele Familiotherapie, Functionele Familiotherapie en Relationale Gezinstherapie) en toetst ze aan bovenstaande werkzame factoren. De verschillende programma's blijken sterk bij elkaar aan te leunen: ze zetten in op de vrijetijdsbesteding van de jongere, de contacten met leeftijdsgenoten, hun moreel redeneren, hun schuldbesef... Toch leggen ze elk eigen accenten en hebben ze eigen groeimogelijkheden.

Het programma Back on Track baseert zich op de methodiek 'Nieuwe perspectieven bij Terugkeer' (NPT) om recidive te voorkomen. NPT is een sterk cognitief-gedragsmatige methodiek gericht op terugvalpreventie met het RNR-model als centraal kader. De doelgroep bestaat uit jonge veelplegers die na een periode van detentie terugkeren in de samenleving. NPT is hierbij gericht op het voorkomen van recidive en op de verbetering van problemen met denkpatronen, vaardigheden en gedrag. Er wordt gestart met het programma tijdens de laatste fase van detentie en het programma duurt minimaal negen maanden. NPT kan zowel in een vrijwillig als gedwongen kader plaatsvinden (zie ook hoofdstuk 3, 4.4) (Ravaasna, 2013).

4 Housing First for Youth als strategie bij jonge detentieverlaters

Er zijn weinig studies rond HF4Y voorhanden die specifiek focussen op jongeren uit detentie. Ook in het onderzoek over methodieken om recidive te vermijden, wordt weinig specifieke aandacht aan de woonsituatie van de jongere besteed. Toch is het verlaten van detentie een grote risicofactor van onstabiele huisvesting en is er dan ook een overlap tussen de de groep van dak- en thuisloze personen en de groep van detentieverlaters. Uit Amerikaans onderzoek blijkt zo dat personen uit detentie 10 keer meer risico lopen om dak- of thuisloos te worden ten opzichte van de algemene bevolking. De percentages liggen onder andere het hoogst bij personen die meer dan één keer in detentie zaten, bij personen die net uit detentie komen en bij personen van kleur. Dit is onder andere te wijten aan een gebrek aan een link met huisvestingsdiensten bij vrijlating. Bovendien is

de kans op recidive groter wanneer iemand geen stabiele huisvesting heeft. (Coulote, 2018; Burrowes, 2019).

In de literatuur wordt een uniek programma in Wisconsin beschreven, waarbij Housing First sinds 2015 wordt ingezet om recidive te vermijden. Hierbij werd een partnerschap opgezet tussen verschillende non-profit organisaties die outreachend werken, godsdienstige organisaties, voedselbedeling, medische centra en justitie. Na één jaar van het Housing First-programma werd een daling vastgesteld van 82% op het vlak van inbreuken. Verder blijkt er een vermindering in het gebruik van gevangenisbedden en in dak- en thuisloosheid (Burrowes, 2019). In een ander Amerikaans project, het 'Returning Home Ohio'-pilotproject, werden personen uit detentie tijdelijk gehuisvest, gekoppeld aan ondersteuning (supportive housing). Uit deze studie blijkt dat deelnemers na één jaar 40% minder kans hadden om opnieuw gearresteerd te worden en 61% minder kans hadden om opnieuw in detentie te belanden ten opzichte van de controlegroep. Ook hadden ze meer kans om in contact te zijn gekomen met diensten op het vlak van druggebruik en geestelijke gezondheid (Fontaine, Gilchrist-Scott, Roman, Taxy, & Roman, 2012).

5 Cijfers

5.1 Criminaliteitscijfers

Criminaliteitscijfers kunnen worden opgesplitst in twee soorten cijfers: officiële statistieken en zelfrapportagecijfers. Officiële statistieken voor Vlaanderen zijn beschikbaar via de cijfers van het Openbaar Ministerie over de instroom (vanuit de opgestelde pv's van de politie) op het niveau van het parket. Deze cijfers betreffen enkel minderjarigen. Voor de zelfrapportagecijfers wordt gewerkt met de JOP-monitor van het Jeugdonderzoeksplatform (JOP). Via deze monitor werd herhaaldelijk bij jongeren (14-25jaar) gepeild naar zelfgerapporteerde feiten (Pleysier, 2015).

In 2018 werden in Vlaanderen 36.329 'unieke' minderjarigen geregistreerd bij het jeugdparquet voor een als misdrijf omschreven feit (MOF-zaak). De meerderheid van deze feiten (38%) betreft eigendomsdelicten (diefstal, vernielingen e.d.). De tweede grootste groep delicten houdt de persoonsdelicten of geweldsgerelateerde delicten in, al betreft dit een veel kleiner aandeel (23%). Verder zijn 11% van de MOF-zaken drugs en doping delicten en 14% zijn inbreuken tegen de openbare veiligheid en orde. Familie en publieke moraal delicten (aanranding, verkrachting e.d.) betreffen 6%. Op het vlak van leeftijd en geslacht zijn 16- tot 18-jarigen (46%) en jongens (76%) het meest vertegenwoordigd in de geregistreerde delicten (Openbaar Ministerie, 2020). Pleysier (2015) geeft in zijn rapport de nuance mee dat POS/VOS-zaken meer voorkomen. Het gaat hierbij om kinderen en jongeren die het slachtoffer zijn van een problematische of verontrustende (opvoedings)situatie. In 2018 betreft dit 60.240 zaken (Openbaar Ministerie, 2020).

De Vlaamse jeugd werd via de JOP-monitor in 2005-2006, 2008 en 2013 bevestigd over gepleegde delicten via zelfrapportage. In 2013 gaf 23% van de jongeren aan minstens één delict te hebben gepleegd in het voorbije jaar: 14% rapporteert in het voorbije jaar een diefstal te hebben gepleegd, 12% geeft een daad van vandalisme aan. De percentages bij de zelfrapportage van de delicten fysiek geweld (6%), wapendracht (1%) en drugsverkoop (0,6%) liggen een stuk lager.

Op het vlak van leeftijd toont de JOP-monitor de klassieke age-crime curve. Pleysier (2015, p. 8) zegt hier het volgende over:

“Deze age-crime curve is een in het criminologisch onderzoek en de literatuur vaak gevonden en bevestigd patroon waaruit blijkt dat voor het overgrote deel van de jeugdcriminaliteit een piek kan worden gevonden op een bepaalde leeftijd, waarna de jeugdcriminaliteit vervolgens terug afneemt. Een kleine groep jongeren, waarbij vaak op jongere leeftijd al antisociaal gedrag en criminaliteit wordt vastgesteld, persisteert ook op volwassen leeftijd.”

Deze piek wordt in de JOP-monitor vastgesteld bij 16- en 17-jarigen. Op het vlak van geslacht blijkt eveneens dat meisjes minder feiten plegen. In 2013 gaf 17% van de meisjes aan minstens één delict te hebben gepleegd in het voorbije jaar ten opzichte van 30% van de jongens (Pleysier, 2015).

Pleysier (2015) beklemtoont ten slotte dat zowel de officiële statistieken als de zelfrapportagecijfers enkel een indicatie geven van de gepleegde feiten. Bij de officiële cijfers gaat het enkel om die feiten waarmee het parket in aanraking komt, de ontdekte en geregistreerde feiten, waarmee enkel een fractie van de ‘reële’ omvang van de jeugdcriminaliteit wordt blootgelegd. De zelfrapportagecijfers via de JOP-monitor kampen anderzijds met een grote non-respons, sociaal wenselijke antwoorden, onduidelijke begrippen waardoor vragen niet worden begrepen...

5.2 Recidivecijfers

Voor België en Vlaanderen zijn weinig representatieve recidivecijfers beschikbaar. Wel werd recent een Belgisch recidive-onderzoek (Mine, Robert, & Maes, 2015) uitgevoerd met nationale cijfers op basis van het Centraal Strafrechtregister. In dit onderzoek werd niet specifiek gefocust op jongeren.

Uit de studie van Mine, Robert en Maes (2015) blijkt dat 57,60% van de veroordeelde personen recidiveert. Recidive wordt hier gedefinieerd als het hebben van op zijn minst één nieuwe rechterlijke beslissing na de referentiebeslissing (d.i. de eerste of enige rechterlijke beslissing tot een maatregel of straf in 1995). De helft van deze personen recidiveert binnen de twee jaar na hun eerste veroordeling. Op het vlak van de recidivefrequentie heeft 30% van de recidiverende personen één nieuwe veroordeling, 17% twee, 11% drie, 45% meer dan zeven. Het type van feiten waarbij het meeste recidive wordt vastgesteld betreft diefstal met geweld, delicten in verband met drugs en inbreuken m.b.t. dronkenschap. Ten slotte werden ook volgende vaststellingen gedaan in het onderzoek:

- mannen hebben 1,76 keer zoveel kans op een nieuwe veroordeling dan vrouwen
- een dader jonger dan 18 jaar heeft 1,95 keer zoveel kans op een nieuwe veroordeling dan iemand van 46 à 50 jaar oud
- een dader veroordeeld tot een gevangenisstraf heeft 1,55 keer zoveel kans op een nieuwe veroordeling dan iemand met een opschorting (Mine, Robert & Maes, 2015)

Recent Nederlands recidive-onderzoek op basis van de Nederlandse recidivemonitor toont een gelijkaardig cijfer specifiek voor jongvolwassenen (18-23 jaar) : 44% recidiveert binnen twee jaar, 51% binnen drie jaar (Verweij & Tollenaar, 2020). Uit de recidivemonitor blijkt daarnaast dat van de in 2015 vrijgekomen jongeren uit een justitiële (gesloten) jeugdinstelling 63% recidiveert na twee jaar (Weijters et al., 2019).

6 Besluit

De literatuurstudie toont aan dat verschillende individuele, structurele en institutionele factoren een rol spelen bij dak- en thuisloosheid, zoals misbruik, verwaarlozing, familiale conflicten, geweld, trauma, vroeg ouderschap, middelengebruik, een mentale problematiek, armoede, discriminatie,... Maar ook systeemfalen zorgt er soms voor dat jongeren niet de gepaste hulpverlening krijgen. Jongeren kunnen zo dak- of thuisloos worden wanneer ze de jeugdzorg verlaten of ontslagen worden uit de zorg zonder alternatieve woonoplossing. Maar ook jongeren die niet in de hulpverlening terechtgekomen zijn en jongeren die uitstromen uit detentie lopen het risico op dak- en thuisloosheid of op een moeilijke overgang naar de volwassenheid en zelfstandig wonen.

Zowel dak- en thuisloze jongeren als jongeren uit detentie hebben nood aan een integrale begeleiding met aandacht voor alle levensdomeinen. Bovenstaande literatuurstudie toont verder aan dat Housing First een aangewezen strategie is tegen de bestrijding van dak- en thuisloosheid. Veel minder is echter de effectiviteit van Housing First for Youth aangetoond bij dak- en thuisloze jongeren en bij jongeren uit detentie. In het volgende hoofdstuk wordt het programma Back on Track besproken dat gebaseerd is op de principes van Housing First for Youth.

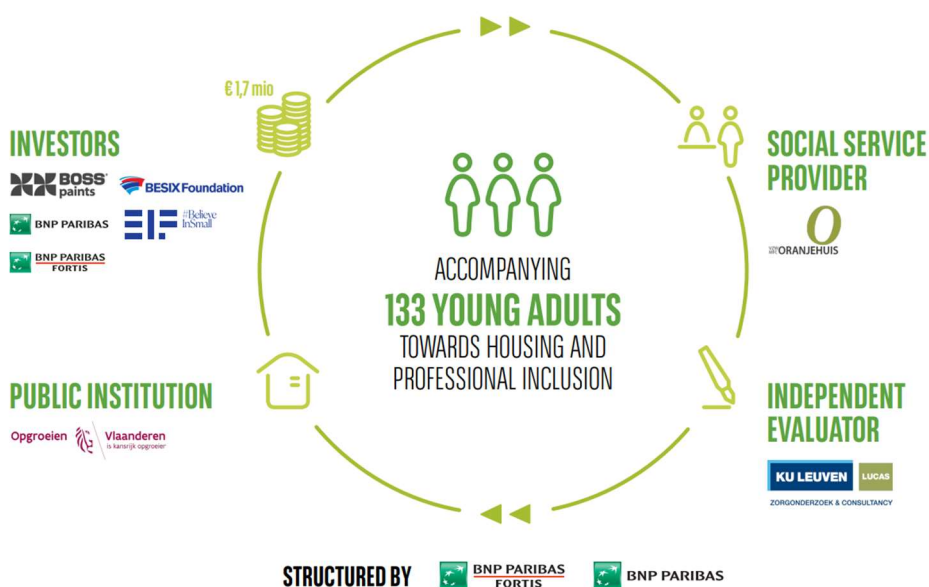
Hoofdstuk 3 Het programma 'Back on Track'

1 Situering van het programma

Het programma Back on Track is ingebed in een Social Impact Bond (SIB) of een Sociale Impact Obligatie. Een Social Impact Bond houdt een innovatief sociaal financieringsmechanisme in dat privékapitaal mobiliseert om sociale innovatieve projecten te financieren in opdracht van een overheid waarbij non-profit expertise, private sector financiering en rigoureuze evaluatie gecombineerd worden om te reageren op chronische sociale problemen. De sociale projecten zijn gericht op preventie, die, als ze succes hebben, uiteindelijk leiden tot besparingen voor de overheid. Een deel van deze besparingen wordt door de overheid gebruikt om de hoofdsom en een rendement terug te betalen aan de financierders, op basis van bereikte vooraf gedefinieerde sociale doelstellingen.

In dit geval gaat het over een nieuw en innovatief begeleidingsprogramma gericht op dak- en thuisloze jongvolwassenen en jongeren uit detentie, georganiseerd door vzw Oranjehuis. Tijdens een intensief éénjarig begeleidingstraject wordt ingezet op huisvesting, inkomen en activering, netwerk en het vermijden van recidive. In wat volgt wordt dieper ingegaan op de doelgroep, het programma en de gehanteerde methodieken.

Onderstaande figuur geeft de verschillende partners weer van deze Social Impact Bond: Agentschap Opgroeien, de investeerders, vzw Oranjehuis, het onderzoeksteam van LUCAS KU Leuven en de structureerder van deze Social Impact Bond, namelijk BNP Paribas (Fortis). Deze verschillende stakeholders bepaalden voorafgaand aan de start van de begeleidingen de beoogde impact van het project. Het is de taak van het onderzoeksteam na te gaan in welke mate deze doelstellingen of Key Performance Indicators worden behaald. In het hoofdstuk 'methodologie' wordt dieper ingegaan op de verschillende aspecten van dit evaluatie-onderzoek.

Figuur 2. Mechanisme Social Impact Bond Back on Track

2 Doelstellingen of Key Performance Indicators verbonden aan de SIB

In totaal zijn vier Key Performance Indicators (KPI) geformuleerd:

1. 85% van de deelnemende jongeren beëindigen het programma. Er wordt in een begeleidingsduur van een jaar voorzien, maar het programma kan ook eerder afgerond worden op basis van een wederzijds akkoord tussen jongere en begeleider en op basis van de realisatie van de doelstellingen van de methodiek. Het niet-beëindigen van het programma in samenspraak tussen jongere en organisatie wordt benoemd als 'breakdown' en mag dus maximaal 15% zijn. Dit betekent dat het programma eenzijdig door de jongere of door de organisatie wordt afgesloten, dus zonder goedkeuring van de andere partij.
2. 85% van de jongeren heeft een duurzame, stabiele en eigen gefinancierde woonsituatie. Woonstabiliteit is de kern van Housing First en houdt in dat de jongere over een eigen huurcontract beschikt. Samenwonen met een partner of vriend is ook een optie wanneer de jongere als contractuele partij vermeld is en er een volwaardige domiciliëring is op dat adres. Het inkomen om de woonst te financieren kan uit het leefloon komen, een andere uitkering of tewerkstelling.
3. 40% van de jongeren heeft een andere bron van wettelijk inkomen dan het leefloon aan het einde van het traject.
4. Er is een vermindering van recidive met 25% (t.o.v. benchmark 50%). Recidive wordt hierbij gedefinieerd als het plegen van een nieuw feit dat leidt tot detentie tijdens een periode van 18 maanden na de start van het BOT-traject.

3 De doelgroep van Back on Track

Back on Track is gericht op twee specifieke groepen van jongvolwassenen tussen 17 en 25 jaar:

- Jongvolwassenen die zich aanmelden bij opvanginitiatieven van het CAW (nachtopvang en jongerenopvang).¹
- Jongvolwassenen die detentie verlaten

Back on Track streeft hierbij naar de volgende verdeling: de eerste groep beslaat 2/3 van het aantal jongvolwassenen in het programma, de tweede groep 1/3. Het eerste begeleidingsjaar werd licht van deze verdeling afgeweken omwille van een gebrek aan instromers uit detentie.

Dit project brengt zo twee groepen kwetsbare jongvolwassenen bij elkaar die sterk verbonden zijn met elkaar: enerzijds lopen jongeren die de gevangenis verlaten, een groter risico op dak- of thuisloosheid en anderzijds plegen jongeren zonder stabiele woonplaats frequenter strafbare feiten waardoor ze in aanraking komen met justitie en/of in een gevangenis terechtkomen (Goossens, 2019).

---

¹ De doelgroep is doorheen het project verder geëvolueerd, gezien niet elke jongere die dak- of thuisloos is op de wachtlijst voor opvang staat, er niet in elke regio opvang is en het opvangnetwerk van CAW er door de jaren anders is gaan uitzien.

Het is evenwel belangrijk om beide groepen van elkaar te onderscheiden, gezien de uitgangspunten en de benodigde methodieken verschillen. Bij dak- of thuisloze personen blijkt Housing First een effectief programma. De effectiviteit van Housing First for Youth, waarbij specifiek gefocust wordt op jongeren, dient verder te worden onderzocht. Bij detentieverlaters zijn meer directieve en gedragsgerichte programma's nodig. Uit onderzoek blijkt dat er in de begeleiding dient ingezoomd te worden op vier criminogene behoeften: antisociale cognities, antisociaal netwerk, antisociale persoonlijkheidskenmerken en verleden van antisociaal gedrag.

4 Programma en methodieken

Back on Track bestaat uit een intensief éénjarig begeleidingstraject waarbij ingezet wordt op huisvesting, netwerk, inkomen en activering en het vermijden van recidive. In wat volgt wordt dieper ingegaan op de gehanteerde methodieken evenals op de begeleidershouding, zoals beschreven door vzw Oranjehuis.

In het eerste projectjaar (maart tot mei 2020) werd noodgedwongen afgeweken van het beschreven programma omwille van COVID-19. Doordat het programma plaatsvond in deze context werd afgeweken van een aantal kernprincipes. In het laatste onderdeel wordt hierop ingegaan.

4.1 Huisvesting

Op het vlak van huisvesting zet Back on Track in op het Housing First-principe, gezien de doelgroep zich in (dreigende) dakloosheid bevindt. Allereerst wordt getracht om een duurzame huisvesting te realiseren, in de vorm van een eigen huurcontract, om van daaruit de begeleiding op te starten. Back on Track kan beschikken over woonsten via verschillende initiatieven en samenwerkingen: een kamerwonenproject, samenwerkingen met particuliere huisbazen, sociale huisvestingsinitiatieven, lokale immokantoren, studentenstudio's... Back on Track voorziet hierbij in een huurgarantie: via budgetbeheer wordt de huur gewaarborgd en wordt ook de woonsituatie opgevolgd.

4.2 Focus op het sociaal netwerk

Back on Track gelooft in de eigen krachten van de context van de jongere, wil het netwerk activeren en de verantwoordelijkheid van dit netwerk inbrengen. Via de methodiek van de Eigen Kracht Conferentie (EKC)² worden relevante personen uit het netwerk van de jongere (familie, vrienden, burens...) gemobiliseerd en betrokken en houden ze de regie in eigen handen. Het doel is dat zij tijdens deze bijeenkomst mee met de jongere een toekomstplan uitwerken. Er wordt bekeken wie op welk vlak ondersteuning kan bieden, wat het netwerk zelf kan doen en waarvoor professionele hulp wordt ingebracht. Er wordt gestreefd naar het inzetten van de Eigen Kracht Conferentie (EKC) na drie à vier maanden in de Back on Track-begeleiding en naar vijf relevante personen uit het netwerk. De conferentie verloopt via vijf fasen die samen worden doorlopen met een onafhankelijk coördinator (vrijwilliger die een training volgde):

---

² Deze methodiek werd doorheen het project minder strak gehanteerd omwille van verschillende oorzaken (zie verder).

- De voorbereiding: dit omvat een activeringsperiode van 6 tot 8 weken. Er wordt bekeken waarover de jongere wil nadenken en een plan maken, wie aanwezig kan zijn, wat er nodig is om samen te kunnen komen, welke datum de conferentie kan plaatsvinden en welke informatie er eventueel nodig is van professionals om tot een goed plan te kunnen komen. Als er een verplichte hulpverlening betrokken is (bvb. opgelegde drughulpverlening door de rechtbank), wordt ook bekeken of er basisvoorwaarden zijn waaraan het plan moet voldoen.
- De dag van de conferentie: informatieronde, besloten gedeelte en voorstelling en acceptatie van het plan. Tijdens de informatieronde wordt info gegeven over de conferentie en het maken van een plan, kunnen hulpverleners hun visie op de situatie toelichten, kunnen organisaties hun aanbod voorstellen en is er de mogelijkheid om vragen te stellen. Het besloten gedeelte houdt een overleg in tussen de leden van het netwerk tot er een concreet plan ontstaat, de coördinator en andere hulpverleners zijn hierbij niet aanwezig. Ten slotte wordt het plan voorgesteld aan de coördinator, worden praktische details overlopen en wordt het geaccepteerd als het veilig en wettelijk is.
- Na de conferentie: Het plan wordt uitgetypt door de coördinator en bezorgd aan de betrokkenen. Er wordt ook opgenomen wanneer de familie zal samenkomen voor een evaluatie én wie er het initiatief zal nemen om terug samen te komen als zou blijken dat het plan bijsturing nodig heeft.

De BOT- begeleider heeft hierbij de taak om het overzicht te behouden op het plan dat uit de Eigen Kracht-cirkel volgt. Daarnaast zijn ook de volgende taken de verantwoordelijkheid van de BOT-begeleider op het vlak van het netwerk:

- Coaching: contacteren netwerk, opvolgen aangevane engagementen, langsgaan bij de netwerkfiguren ter ondersteuning, coaching en feedback.
- Herstel: gebruik van herstelmethodiek om breuken binnen het netwerk te lijmen: toetsen naar bereidwilligheid om de breuk te herstellen bij de betrokken partijen, na assessments een herstelgesprek met duidelijke afspraken voor de toekomst.
- Brugfiguur: faciliteren open communicatie tussen de jongere en het netwerk door het zoeken naar mogelijkheden om zaken onderling bespreekbaar te maken.
- Buddy: de begeleider kan zoeken naar een buddy voor de jongere: een vrijwilliger die ook na de BOT-begeleiding de jongere ondersteunt.
- Lotgenoten: de begeleider staat open voor het opstarten van een 'lotgenotengroep'. Dit zowel voor de jongvolwassenen als voor het netwerk.

4.3 Inkomen en activering

Vanuit de visie dat een inkomen de basis bij uitstek is om criminaliteit tegen te gaan en om huisvesting te garanderen, zet Back on Track hier sterk op in. Als eerste stap om een inkomen te waarborgen, worden de rechten van de cliënt verkend. Dit gebeurt tijdens de verkennende gesprekken, voorafgaand aan de opstart van de effectieve begeleiding. Na instructies nemen de jongvolwassenen dit zelf verder op.

Daarnaast wordt ingezet op twee pijlers om de jongere te activeren: (traject naar) tewerkstelling en/of opleiding. Als de kwalificatiegraad niet conform de capaciteiten van de jongere is en er bereidheid is om stappen te zetten naar een extra kwalificatie, wordt dit ondersteund en wordt gezocht naar een gepaste begeleiding. Hierbij worden realistische opleidingen beoogd die op korte termijn een versterkte kwalificatie en dus ook een sterkere positie op de arbeidsmarkt teweegbrengen.

Voor de jongvolwassenen die zich op de arbeidsmarkt begeven, wordt in samenwerking met de VDAB-Werkwinkel, gezocht naar een passende tewerkstelling die aansluit bij de capaciteiten en kwaliteiten van de jongere. Hiertoe is een vaste VDAB-medewerker verbonden aan het project. Daarnaast wordt ingezet op vrijwilligerswerk om zo een gevoel van relevantie, bijdrage aan de samenleving en verbondenheid met de omgeving te creëren voor de jongere.

Back on Track streeft ernaar dat de jongere een inkomen verwerft uit arbeid en slechts bij uitzondering en indien nodig uit een vervangingsinkomen. In een individueel traject wordt bekeken welk inkomen geschikt is volgens de capaciteiten die de desbetreffende jongere heeft (leefloon voor studenten of voor jongvolwassenen die een opleiding volgen, vrijwilligersvergoedingen in afwachting van werk, loon uit arbeid, ziekte-uitkering, invaliditeit...).

4.4 Vermijden van recidive

Back on Track wil voor de doelgroep van jongeren uit detentie de kans op recidive verminderen. Hiertoe wordt op verschillende manieren ingezet op bewustwording en wordt samen met de jongere gezocht naar een positief perspectief op de toekomst.

Men gaat hierbij enerzijds herstelgericht te werk. Dit houdt in dat er een hersteltraject wordt opgezet wanneer zowel slachtoffer(s) als dader dit wenselijk ervaren. Emotie vormt de basis om tot een ontmoeting te komen tussen beide partijen. Anderzijds worden aspecten uit de methodiek 'Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer' (NPT) ingezet om het recidivegevaar te beperken. NPT wordt ingezet bij jongvolwassenen die uit een gesloten instelling terugkeren naar hun eigen omgeving en die zware feiten pleegden. Het algemene doel is het substantieel verminderen van het risico op recidive. Een NPT-begeleiding volgt een strak schema met duidelijke stappen. Zo wordt voor de uitstroom al gestart met de methodiek en vinden er verkennende gesprekken plaats. Enkel bij een initiële bereidheid tot medewerking, kan het programma opgestart worden. NPT zet verder sterk in op het activeren van de context van de jongere. Meer specifiek worden volgende technieken van NPT meegenomen binnen de BOT- trajecten:

- Motiverende gespreksvoering
- Delictgeschiedenis en -patronen ontdekken, denk- en gedragpatronen verkennen en bevragen (o.a. denkfouten benoemen en erover reflecteren, cognitieve uitdaging en herstructurering, zelfinstructietraining, het zoeken naar helpende en oplossingsgerichte gedachten...).

4.5 Individuele begeleiding en afronding

Back on Track voorziet in een integrale, individuele begeleiding waarbij breed ingezet wordt op verschillende domeinen. Zo wordt, naast de vier pijlers, samen met de jongere gewerkt aan

volgende domeinen: budget, administratie, maatschappelijke identiteit, gezondheid, vrijetijdsbesteding, uitbreiding van het professionele netwerk, zelfredzaamheid...

Op het vlak van budget wordt in eerste instantie gewerkt rond het omgaan met een beperkt inkomen. De doelstelling is hierbij om te starten met budgetbeheer, door te groeien naar budgetbegeleiding om uiteindelijk financiële zelfredzaamheid te bekomen. De administratie wordt, indien mogelijk, door iemand binnen het netwerk van de jongere opgenomen. Zo niet, brengt de begeleider dit samen met de jongere in orde zodat er op een zelfstandige manier met administratie kan omgegaan worden tegen het einde van de begeleiding. Verder wordt er met de jongere op zoek gegaan naar vrijetijdsbesteding, naar plaatsen waar de jongere met nieuwe mensen kennis kan maken en waar talenten kunnen worden ontplooid. Dit kan gaan van vrijwilligerswerk tot hobby- of sportclub. Ook wordt via een actieve samenwerking ingezet op de zelfredzaamheid van de jongere door hulp te bieden bij dagdagelijkse taken (kuisen, koken, recycleren, boodschappen doen...). Enkel voor zaken die het netwerk niet zelf kan opnemen, wordt ten slotte proactief gezocht naar ambulante hulpverlening om zo residentiële hulp te voorkomen.

In het begin van de begeleiding wordt dagelijks face to face contact onderhouden met de jongere in zijn leefomgeving. Na de startfase gebeurt dit minstens drie keer per week. De BOT-begeleiding start daarnaast met een Eigen Kracht Conferentie en wordt daarna driemaandelijks geëvalueerd. Hierbij wordt ook het netwerk betrokken. Bij de afronding worden alle actoren die bij de eerste Eigen Kracht Cirkel aanwezig waren, uitgenodigd om de begeleiding te evalueren en de afspraken voor de toekomst te overlopen. Relevante kennis van professionelen worden ook in de cirkel voorgesteld en hun engagement wordt toegelicht.

4.6 Begeleidershouding

Er wordt ingezet op een begeleidersbasishouding met volgende kenmerken:

- Optimisme: de jongvolwassenen bijbrengen dat het leven leefbaar en aangenaam kan zijn. Het verleden bevat naast kwetsingen vooral leermomenten. De toekomst echter biedt uitdagingen, kansen, gevaren en valkuilen. Deze worden in kaart gebracht in de gesprekken vanuit de overtuiging de jongere, het netwerk en de begeleiding, er zullen in slagen het traject tot een goed einde te brengen. Het geloof in de toekomst wordt overgedragen naar de cliënt en het cliëntensysteem.
- Nabijheid: Vanaf het begin van de begeleiding wordt gepoogd in een professionele nabijheid tot de cliënt en het cliëntensysteem te komen. Vanuit een wij-verhaal, waarbij de cliënt en zijn netwerk gecoacht worden door de begeleider, worden de werkdoelen en subdoelen aangepakt met als doel de aangegane werkdoelen en engagementen in het BOT-plan te behalen. De begeleider fungeert als vertrouwenspersoon en staat dicht genoeg bij de cliënt en zijn netwerk, zodat de relatie van de begeleider met de cliënt een methodiek op zichzelf alsook een middel in de begeleiding wordt.
- Aanklampend werken: Er is begrip voor wanneer binnen het traject een jongere of zijn netwerk afspraken op bepaalde momenten niet nakomen. De taak van de begeleider bestaat er in hier, in de mate van het mogelijke, op te anticiperen of er snel op in te spelen wanneer afgehaakt wordt. De begeleider blijft aangeven wat er verwacht wordt en laat zich niet afschrikken door gesloten deuren, dreigementen of verbroken contact. Door

betrouwbaar aanwezig te blijven binnen het leven van de cliënt, wordt het signaal gegeven aan de jongere om zich te herpakken.

- Onvoorwaardelijkheid: Er wordt vanuit gegaan dat het traject met de jongere wordt afgewerkt, ondanks zaken die tijdens het traject gebeuren. Er is echter geen sprake van vrijblijvendheid. Er zijn afspraken, verwachtingen en waarden en normen die gelden binnen de begeleiding. De jongere wordt ook blijvend geappelleerd op de eigen verantwoordelijkheid.
- Respectvolle provocatie – reflectie: Er wordt ingezet op eerlijke en open communicatie. Dit bespaart tijd en is het meest respectvol naar de jongere en zijn netwerk toe. Er wordt bij de jongere op zoek gegaan naar reflectie door gerichte vraagstelling. De jongere wordt geconfronteerd met gedrag, gevolgen, gevoelens die dit bij de cliënt en zijn netwerk teweeg brengt. Door in relatie te treden, kan de begeleider ook zijn eigen gevoel kwijt bij de cliënt en kan ook dit een kentering in denkpatroon en gedrag teweegbrengen.
- Coachende rol: De begeleider heeft geen houding van allesweter. In overleg met de cliënt en het systeem stuurt hij het netwerk in de richting van weloverwogen keuzes. Indien blijkt dat een jongere andere keuzes maakt dan diegene die van hem verwacht worden, zal oplossingsgericht gecoacht worden om de jongere ook bij foute inschattingen leermomenten aan te reiken en de weg richting de doelstellingen opnieuw te volgen.
- Daadkracht: Er wordt in de begeleiding effectief op stap gegaan met de jongere, er wordt kennisgemaakt met wat relevant is in het traject en er worden ervaringen aangeboden waaruit geleerd kan worden. De begeleider positioneert zich veelal naast de jongere en vermijdt bovengedrag.

4.7 Andere methodieken

Naast bovenstaande programma-elementen en methodieken, includeert Back on Track verschillende andere methodieken en technieken:

- In kaart brengen van het netwerk van de jongere via netwerkcirkels, genogram, ecogram, netwerkwandeling (op bezoek gaan bij belangrijke personen in het netwerk) of groslijst.
- De levenslijn: het bezoeken van verschillende plaatsen samen met de jongere die samenhangen met zijn/haar ervaringen doorheen de levensfasen: geboorteplaats, scholen, plaatsen waar de jongere woonde,... Herinneringen en gevoelens hierbij kunnen zo naar boven komen en worden besproken.
- ABBA- methodiek: techniek om effectief te communiceren over emotioneel beladen thema's.
- Chaining: techniek ter gedragsinstructie die kan gebruikt worden bij het aanleren van vaardigheden en praktische zaken.
- Feedback op adequaat/inadequaat gedrag: het geven van een verbale reactie als versterker op gewenst gedrag of als afzwakker op ongewenst gedrag.

- “Zoek de uitzondering”: techniek om met jongeren op zoek te gaan naar hun sterke kanten en oplossingsmogelijkheden. Er worden momenten besproken waarop een probleem had kunnen voorkomen, maar dit niet gebeurde. De uitzonderingen worden bekeken en uitvergroot door de begeleider.
- Doelen opstellen via SMART-principe (Specifiek, Meetbaar, Actueel, Realiseerbaar en Tijdsgebonden).
- “One Down”-begeleidershouding: techniek waarbij de begeleider de wensen en weerstanden van de jongere (en het netwerk) benoemt, zonder er een oordeel over te vellen. De keuzemogelijkheid wordt bij de jongere en het netwerk gelegd.
- De “mijn leven draait door”-methodiek: bespreken en evalueren van verschillende levensdomeinen met de jongere aan de hand van verschillende richtvragen.

4.8 Impact van de Covid-19-maatregelen op de begeleiding

Van maart tot midden mei 2020 diende vzw Oranjehuis de werking aan te passen door de toen geldende lockdown omwille van Covid-19. Er was geen fysiek contact mogelijk met de jongeren, de gesprekken vonden online plaats. Wel werd naar manieren gezocht om toch fysiek contact mogelijk te maken onder de strikte voorwaarden (bv. een wandeling buiten op afstand). Dit belemmerde sterk de beoogde werking en de waarden die ermee samenhangen. Hieronder enkele zaken die hieromtrent werden aangehaald door de begeleiders en projectverantwoordelijke:

- Het contact met het sociaal netwerk kan niet in het echt plaatsvinden (enkel online) waardoor er een gebrek is aan interactie, lichaamstaal, motivatie om mee te werken en verbondenheid.
- Methodieken als het EKC, de netwerkwandeling, de levenslijn,... kunnen niet worden uitgevoerd.
- Geen actieve samenwerking mogelijk wat een impact heeft op de ontwikkeling van de relatie (budgetbeheer, administratieve hulp, zoeken naar vrijetijdsbesteding, hulp met huishouden,...)
- Verschillende aspecten van de begeleidershouding komen in het gedrang: nabijheid, interesse tonen in het leven van de jongere, authenticiteit, spontaniteit,...
- Het is niet mogelijk om verschillende diensten (geestelijke gezondheid, vrijetijdsbesteding, sociale diensten,...) samen met de jongere te bezoeken, gezien deze gesloten zijn. De diensten bieden telefonisch of per mail hulp en advies.
- Gebrek aan informele momenten die belangrijk zijn om de relatie met de jongere op te bouwen: samen in de auto, fysieke aanrakingen (bv. schouderklopje),...
- Er is minder tijdelijke huisvesting beschikbaar.
- Activeringsprogramma's liggen stil en opleidingscursussen zijn uitgesteld.

Hoofdstuk 4 **Methodologie**

Deze evaluatiestudie heeft enerzijds de doelstelling om de Key Performance Indicators, zoals geformuleerd door de Social Impact Bond, na te gaan om op deze manier de impact van het programma te evalueren. Anderzijds rapporteert dit onderzoek eveneens de manier waarop de impact werd gecreëerd en de ervaringen van de betrokkenen hierbij. Dit resulteert in volgende drie doelstellingen:

1. Het evalueren van de effectiviteit van Back on Track;
2. Het in kaart brengen van de ervaringen van de jongeren en begeleiders met Back on Track;
3. Het overdraagbaar maken van de methodiek.

Om deze doelstellingen te realiseren wordt zowel gebruikgemaakt van kwantitatief als kwalitatief onderzoek. In wat volgt worden beide methoden verder toegelicht.

Dit onderzoek kende een duurtijd van maart 2020 tot maart 2023, waarbij 3 waves van éénjarige begeleidingstrajecten werden opgevolgd. De eerste wave liep van april 2020 tot maart 2021, de tweede van april 2021 tot maart 2022 en de derde van april 2022 tot maart 2023. Dezelfde evaluatie-methoden werden ieder jaar opnieuw toegepast.

1 Kwantitatief luik

Het kwantitatief luik bestaat uit drie verschillende vragenlijsten die zowel bij het begin als op het einde van de begeleiding worden afgenomen bij de doelgroep om de resultaten van Back on Track te meten:

1. Vragenlijst over Key Performance Indicators (KPI-vragenlijst)
2. Vragenlijst levensdomeinen
3. Zelfredzaamheidsmatrix

De eerste twee vragenlijsten zijn gericht op de deelnemende jongeren en worden bij de start van de begeleiding samen met de begeleider ingevuld. Op het einde van de begeleiding worden deze vragenlijsten afgenomen door het onderzoeksteam. De zelfredzaamheidsmatrix dient uitsluitend door de begeleider te worden ingevuld aan het begin en op het einde van een begeleiding. Er wordt gewerkt met online vragenlijsten via het programma Qualtrics. Papieren vragenlijsten zijn ter beschikking gesteld van de begeleiders om het invullen met de jongeren te vereenvoudigen en toegankelijker te maken. Deze dienen daarna online te worden ingegeven.

De KPI-vragenlijst hangt samen met de doelstellingen van de Social Impact Bond en is ontworpen om drie van de vier geformuleerde Key Performance Indicators na te gaan. Er wordt gepeild naar de woonsituatie, het inkomen, werk en opleiding. Wanneer de vragenlijst op het einde van de begeleiding wordt afgenomen, wordt ook de tevredenheid en de manier van beëindiging van de begeleiding bevraagd. In bijlage 1 is deze vragenlijst opgenomen. De info over het huurcontract en het inkomen van de jongere wordt bijkomend bevraagd bij de begeleiders op het einde van de begeleiding en dient te worden aangetoond met officiële documenten.

De vragenlijst over levensdomeinen peilt naar het functioneren van de jongere op negen levensdomeinen (zie bijlage 2). De jongere kan hierbij elk domein een score geven van 1 (niet tevreden) tot 10 (heel tevreden). Volgende levensdomeinen komen aan bod: gezondheid, veiligheid, geld en administratie, wonen, vrienden, familie, werken en leren, vrije tijd en maatschappij en cultuur.

Via de zelfredzaamheidsmatrix (zie bijlage 3) kan de begeleider ten slotte het huidige functioneren van de jongere op het vlak van 13 thema's beoordelen: financiën, werk en opleiding, tijdsbesteding, huisvesting, huiselijke relaties, geestelijke gezondheid, lichamelijke gezondheid, middelengebruik, basale activiteiten van het dagelijks leven, instrumentele activiteiten van het dagelijks leven, sociaal netwerk, maatschappelijke participatie en justitie. Bij elk thema heeft de begeleider de keuze tussen 5 categorieën (van volledig zelfredzaam tot acute problematiek). De zelfredzaamheidsmatrix is een bestaande gevalideerde Amerikaanse vragenlijst met ook een gevalideerde Nederlandse vertaling. Voor deze studie is de vragenlijst verder vertaald naar de Vlaamse context. Ook is de optie bij elk thema toegevoegd om, indien gewenst, meer uitleg of nuance te geven. Om de Key Performance Indicator rond het vermijden van recidive na te gaan, werden ten slotte enkele vragen toegevoegd bij het thema 'justitie'.

De vragenlijsten worden ongeveer binnen de maand na de start van elke begeleiding ingevuld door de begeleiders. Op het einde van de begeleiding contacteert het onderzoeksteam de jongere telefonisch. Hierbij wordt de volgende procedure gehanteerd: wanneer de jongere na drie contactpogingen niet wordt bereikt, wordt de begeleider in kwestie gevraagd de jongere te motiveren tot deelname. Daarna probeert de onderzoeker nog tweemaal contact op te nemen. In het totaal namen 135 jongeren deel aan Back on Track tijdens de opvolging door het onderzoek. X hiervan werden telefonisch bereikt door het onderzoeksteam.

In het kader van de derde KPI rond inkomen wordt ook de duurzaamheid van het inkomen opgevolgd. Hiertoe wordt bekeken of de jongere nog steeds een inkomen heeft 3 maanden na afronding van het traject. Het onderzoeksteam neemt hiervoor telefonisch contact op met de jongere. Indien de jongere niet wordt bereikt, wordt de informatie opgevraagd bij de begeleiders.

Daarnaast worden jongeren uit detentie in het kader van de vierde KPI 'vermijden van recidive' zes maanden na de beëindiging van hun traject telefonisch gecontacteerd door het onderzoeksteam. Hierbij wordt bevraagd of de jongeren nieuwe feiten pleegden tijdens en/of binnen de zes maanden na de beëindiging van hun traject. Indien nieuwe feiten gepleegd werden, wordt bevraagd of het gaat om feiten in verband met verkoop van illegale middelen, inbraak of geweld. Indien de jongere niet wordt bereikt, wordt de info opgevraagd bij de begeleiders.

2 Kwalitatief luik

Het kwalitatief luik bestaat uit vier componenten. Ten eerste werden verschillende interviews met jongeren in het Back on Track-programma afgenomen over hun ervaringen. Daarnaast vonden enkele focusgroepen plaats met de begeleiders. Op basis van een aantal signalen vanuit de praktijk tijdens het onderzoek werden twee bijkomende punten opgenomen in het kwalitatief onderzoek. Zo werden enkele gesprekken in de gevangenis geobserveerd om meer zicht te krijgen op de aanpak bij jonge detentieverlaters. Daarnaast werden de begeleiders gevraagd enkele casussen te beschrijven. In wat volgt wordt dieper ingegaan op de methodologie van dit kwalitatief gedeelte.

2.1 Interviews met de doelgroep

Via interviews met de doelgroep worden de ervaringen van de jongeren met het programma gecapteerd. Bij elk gesprek gaat er bijzondere aandacht naar het ‘woontraject’ van de jongere, naar het sociaal netwerk, naar de arbeidsmarktintegratie... In het totaal werden 12 jongeren geïnterviewd overheen de drie projectjaren: telkens vijf jongeren in wave 1 en 2 en nog eens twee jongeren in wave 3. Vijf meisjes en zeven jongens namen deel. Deze jongeren werden driemaal bevraagd: in de eerste weken van de begeleiding, na zes maanden en na de beëindiging van het programma. In het laatste projectjaar (wave 3) werd specifieke aandacht besteed aan jongeren uit detentie.

Tabel 5. Gegevens geïnterviewde jongeren in het Back on Track-traject.

Jongere	Geslacht	Regio	Uit detentie/ thuisloze jongere	Interview start traject	Interview midden traject	Interview einde traject
1	M	Brugge	Detentie	X	X	X
2	V	Menen	Thuisloos	X	X	X
3	M	Kortrijk	Thuisloos	X	X	Niet bereikt
4	M	Gent	Detentie	X	X	X
5	V	Ieper	Thuisloos	X	X	X
6	M	Gent	Thuisloos	X	X	X
7	M	Gent	Detentie	X	Jongere tijdelijk in detentie	X
8	V	Kortrijk	Thuisloos	X	X	Niet bereikt
9	V	Brugge	Thuisloos	X	X	X
10	M	Ieper	Detentie	X	Niet bereikt	Niet bereikt
11	V	Brugge	Detentie	Observatie in detentie	X	X
12	M	Brugge	Detentie	Observatie in detentie	X	X

De interviews bij de start van de trajecten gingen door in april 2020 en in juni 2021. In deze gesprekken werd gefocust op de verwachtingen van de jongeren over Back on Track en de achtergrond van de jongeren. In juni 2022 (wave 3) gingen geen interviews door, maar werden observaties bij jongeren in detentie uitgevoerd (zie hieronder bij 2.3). De interviews in het midden van de trajecten vonden plaats in september 2020, november 2021 en september 2022. Tijdens deze gesprekken werd zowel gepeild naar de reeds gezette stappen in de begeleiding als naar de blik op de toekomst en de verdere verwachtingen van het traject. Tijdens de laatste interviews op het einde van de trajecten werd opnieuw in gesprek gegaan over de gezette stappen, de huidige situatie, de ervaringen met de begeleiding en het toekomstperspectief van de jongeren. Deze interviews vonden plaats in februari 2021, maart 2022 en juni 2023. Omwille van de Covid-maatregelen werden de interviews in het eerste projectjaar (deels) via digitale kanalen georganiseerd (WhatsApp en Messenger). In bovenstaande tabel worden enkele gegevens weergegeven van de geïnterviewde jongeren. De getuigenissen worden in de rapportage niet gekoppeld aan een persoon (bv. door het gebruik van een fictieve naam) omdat dit de

identificeerbaarheid van de jongeren te sterk zou verhogen. Door de getuigenissen echter via losstaande quotes weer te geven, wordt de anonimiteit van de jongeren gewaarborgd.

2.2 Focusgroepen met de begeleiders

Via focusgroepen met de begeleiders wordt inzicht verworven in de sterktes van het programma en in de randvoorwaarden die voldaan moeten zijn om het programma te laten werken. Er gaat aandacht naar intra-organisatorische aspecten (interviews, ondersteuning van begeleiders, vorming,...) en naar interorganisatorische aspecten (de samenwerking met welzijns-, gezondheids- en woonactoren). Ook wordt bekeken welke aanpassingen in de methodiek worden doorgevoerd, wat de 'lessons learned' zijn en wordt er stilgestaan bij de werkzame elementen ('wat maakt dat het werkt').

In het totaal werden vijf focusgroepen georganiseerd. De eerste twee projectjaren vonden er telkens twee plaats met per focusgroep een vijftal deelnemers. In het laatste projectjaar ging één focusgroep door met een tiental deelnemers. De focusgroepen gingen door in augustus 2020, oktober 2021 en september 2022. Naast de verschillende begeleiders, nam ook de verbonden VDAB-medewerker en de coördinator deel.

2.3 Observatie gesprekken jonge detentieverlaters

In de loop van het onderzoek werd vanuit vzw Oranjehuis gesignaleerd dat het werken met jonge detentieverlaters extra uitdagingen met zich meebrengt. Het belang van diepgaande verkenningsgesprekken wanneer de jongere nog in de gevangenis zit, werd hierbij benadrukt, alsook het onvoorspelbare karakter van het tijdstip dat een jongere vrijkomt. Om hier vanuit het onderzoek meer zicht op te krijgen, werd beslist om enkele verkennende gesprekken tussen begeleider en jongere in de gevangenis bij te wonen. In mei en juni 2022 werden 3 gesprekken in de gevangenis van Gent (1 jongere), Brugge (een koppel) en Ruselede (1 jongere) bijgewoond door de onderzoeker. Met drie van deze vier jongeren werd een traject opgestart. Twee jongeren werden daarna verder opgevolgd in het kader van de interviews met de jongeren in het Back on Track-programma, waarbij extra aandacht werd besteed aan het luik rond recidive.

2.4 Casusbeschrijvingen

Naast de focusgroepen worden de ervaringen van de begeleiders met de trajecten gecapteerd via casusbeschrijvingen. In februari 2022 werd een vragenlijst uitgestuurd naar alle begeleiders met de vraag naar casussen over jongeren met een psychische/psychiatrische problematiek in combinatie met problemen op andere domeinen. Dit omwille van signalen vanuit het Oranjehuis dat de profielen van de doelgroep zwaarder bleken dan initieel ingeschat. Daarnaast werd gevraagd naar casussen over jongeren die niet voldoen aan de Key Performance Indicators op het einde van hun traject (zie kwantitatief gedeelte). Tijdens verschillende focusgroepen werd vanuit begeleiders aangegeven dat ook deze jongeren waardevolle trajecten lopen, ondanks het niet behalen van een eigen huurcontract en een eigen inkomen anders dan het leefloon. Ten slotte konden de begeleiders ook een andere casus naar eigen keuze delen. Op deze manier speelden de onderzoekers in op wat gesignaleerd werd vanuit de praktijk om ook deze elementen een plaats te geven in de rapportage.

Hoofdstuk 5 Doelgroepgegevens

In dit hoofdstuk worden enkele doelgroepgegevens beschreven. De gegevens per jongere werden bekomen aan de hand van een vragenlijst die ingevuld werd door de begeleider en jongere aan het begin van het traject. Concreet gaat het om de gegevens van de 135 jongeren gestart in de drie projectjaren van Back on Track, waarvan 93 dak- en thuisloze jongeren en 42 jongeren uit detentie.

1 Demografische gegevens

1.1 Geslacht

Iets meer dan drie op vier van de jongeren die deelnemen aan Back on Track zijn mannelijk, namelijk 76%.

Tabel 6. Geslacht van jongeren in Back on Track-traject (N=135).

	N	%
Man	103	76.3
Vrouw	32	23.7
Totaal	135	100

1.2 Leeftijd

Back on Track richt zich op jongeren tussen 17 en 24 jaar. Onderstaande tabel toont de leeftijdsverdeling.

Tabel 7. Leeftijd van jongeren in Back on Track-traject (N=135).

	N	%
17 jaar	2	1.5
18 jaar	19	14.1
19 jaar	21	15.6
20 jaar	26	19.3
21 jaar	18	13.3
22 jaar	9	6.7
23 jaar	19	14.1
24 jaar	21	15.6
Totaal	82	100

1.3 Nationaliteit

De overgrote meerderheid van de jongeren die deelnemen aan Back on Track is Belg, namelijk 94%.

Tabel 8. Nationaliteit van jongeren in Back on Track-traject (N=135).

	N	%
Belg	127	94.1
Niet-Belg	8	5.9
Totaal	135	100

1.4 (Vermoeden van) verstandelijke beperking

Aan het begin van de trajecten werd bij de begeleiders bevraagd of er een (vermoeden van) verstandelijke beperking aanwezig is bij de jongere. Voor bijna één op vier van de jongeren werd een (vermoeden van) een verstandelijke beperking aangegeven.

Tabel 9. (Vermoeden van) verstandelijke beperking bij jongeren in Back on Track-traject (N=135).

	N	%
(Vermoeden van) verstandelijke beperking	32	23.7
Geen (vermoeden van) verstandelijke beperking	102	75.6
Onbekend	1	0.7
Totaal	135	100

2 Kenmerken van de dak- of thuisloosheid

2.1 Duur van de dak- of thuisloosheid

Uit de doelgroep van dak- en thuisloze jongeren is 65% van de jongeren minder dan zes maanden dak- of thuisloos. Iets minder dan één op vijf (17%) is één tot twee jaar dak- of thuisloos.

De tweede tabel geeft de duur van de dak- en thuisloosheid van de jongeren uit detentie weer. Voor 22 van de 42 jongeren uit detentie werd ook een periode van dak- of thuisloosheid aangegeven, wat de overlap van deze doelgroep met dak- en thuisloze jongeren aantoont.

Tabel 10. Duur van de dak- of thuisloosheid van de dak- en thuisloze jongeren (N=93) bij de start van hun traject.

	N	%
Minder dan 6 maanden	60	64.5
6-11 maanden	13	14.0
1-2 jaar	16	17.2
3 jaar of meer	4	4.3
Totaal	93	100

Tabel 11. Duur van de dak- of thuisloosheid van de jongeren uit detentie (N=42) bij de start van hun traject.

	N	%
Niet van toepassing: vorige woonsituatie was detentie	20	47.6
Minder dan 6 maanden	11	26.2
6-11 maanden	3	7.1
1-2 jaar	6	14.3
3 jaar of meer	2	4.8
Totaal	42	100

2.2 Aanleiding van de dak- of thuisloosheid

Onderstaande tabel toont de verschillende redenen die aanleiding geven tot de dak- of thuisloosheid van de jongeren. De jongeren uit detentie zijn weergegeven in een aparte tabel.

Tabel 12. Aanleiding tot dak- en thuisloosheid van de dak- en thuisloze jongeren (N=93) (meerdere antwoorden mogelijk).

	N	%
Actie van de huisbaas (uithuiszetting)	14	15.1
Actie van de huisbaas (renovatie, verkoop)	0	0.0
Einde van de overeenkomst	4	4.3
Ongeschikte/onbewoonbare woning	0	0.0
Relatieproblemen	14	15.1
Conflict familie of vrienden	64	68.8
Psychische problemen	12	12.9
Overlijden	0	0.0
Werkloosheid	5	5.5
Geweld	8	8.6
Verslaving	5	5.4
Financiële redenen (schulden)	8	8.6
Ontslag uit een instelling	11	11.8
Immigratie	2	2.2
Overmacht (brand, overstroming, etc.)	0	0.0
Andere reden	4	4.3

Bijna 70% van de jongeren werd dak- of thuisloos door een conflict met familie of vrienden. 15% werd uithuisgezet door de huisbaas en bij nog eens 15% speelde relatieproblemen een rol in de dak- en thuisloosheid. Bij 12% zorgde een ontslag uit een instelling (jeugdzorg, algemeen ziekenhuis, psychiatrie...) voor de dak- of thuisloosheid. Uit de resultaten blijkt daarnaast dat het vaak gaat om

een combinatie van verschillende elementen (financiële redenen, relatieproblemen, verslaving, psychische problematiek...) die leiden tot een situatie van dak- of thuisloosheid.

Onderstaande tabel toont hetzelfde overzicht voor de jongeren uit detentie. Naast een conflict met familie of vrienden (33%) geeft ook 24% aan dak- of thuisloos te zijn geworden na het verlaten van de gevangenis (ontslag uit een instelling).

Tabel 13. Aanleiding tot dak- en thuisloosheid van de jongeren uit detentie (N=42) (meerdere antwoorden mogelijk).

	N	%
Niet van toepassing: vorige woonsituatie was in detentie	21	50.0
Actie van de huisbaas (uithuiszetting)	6	14.3
Actie van de huisbaas (renovatie, verkoop)	1	2.4
Einde van de overeenkomst	0	0.0
Ongeschikte/onbewoonbare woning	1	2.4
Relatieproblemen	2	4.8
Conflict familie of vrienden	14	33.3
Psychische problemen	1	2.4
Overlijden	0	0.0
Werkloosheid	2	4.8
Geweld	1	2.4
Verslaving	3	7.1
Financiële redenen (schulden)	1	2.4
Ontslag uit een instelling	10	23.8
Immigratie	0	0.0
Overmacht (brand, overstroming, etc.)	0	0.0
Andere reden	0	0.0

Hoofdstuk 6 De resultaten van Back on Track

Aan de hand van drie verschillende vragenlijsten aan het begin en op het einde van de trajecten werden de resultaten van Back on Track nagegaan. In dit hoofdstuk worden de resultaten van deze impactmeting beschreven. De tabellen tonen zowel de situatie van de jongeren in het begin van hun traject als op het einde van hun traject. De gegevens voor beide doelgroepen (jongeren uit detentie en dak- en thuisloze jongeren) worden samen behandeld.

In het begin van de trajecten werden de vragenlijsten voor alle 135 deelnemende jongeren ingevuld door de begeleiders (samen met de jongeren). De gegevens op het einde van het traject werden telefonisch bevraagd bij de jongeren door het onderzoeksteam. 123 van de 135 jongeren beëindigden hun traject (12 drop outs). Van deze 123 jongeren werden 83 jongeren telefonisch bereikt³ (67.5%). Bij de vragen over huisvesting en inkomen werden de gegevens van de ontbrekende jongeren aangevuld met informatie van de begeleiders.

1 Huisvesting

1.1 Verblijfssituatie

In onderstaande tabel wordt de verblijfssituatie van de jongeren weergegeven aan het begin en op het einde van hun traject. Geen enkele jongere had aan de start van het traject een huurcontract op eigen naam (inclusiecriterium om in te stappen in het traject van Back on Track). Voor de jongeren uit detentie wordt de situatie op het begin beschreven net nadat ze zijn vrijgekomen.

---

³ Met 1 jongere werd slechts een deel van de vragenlijsten telefonisch afgenomen, waardoor de cijfers in sommige tabellen van toepassing zijn op 82 jongeren (zie N=82).

Tabel 14. Verblijfssituatie van de jongeren aan de start en op het einde van hun traject (meerdere antwoorden mogelijk).

	Begin traject		Einde traject	
	N (=135)	%	N (=123)	%
Huurwoning op private huurmarkt	6	4.4	61	49.6
Sociale huurwoning	5	3.7	35	28.5
Eigen woning	4	3.0	0	0.0
Tijdelijk bij ouders/familie uit gebrek aan andere woonoplossing	25	18.5	9	7.3
Tijdelijk bij vrienden uit gebrek aan andere woonoplossing	53	39.3	5	4.1
Inwonend bij partner (zonder eigen huurcontract)	0	0.0	7	5.7
Verblijf in een opvang voor dak- en thuisloze personen (o.a. doorgangswoning, crisisopvang, tijdelijke woning vanuit Back on Track)	22	16.3	6	4.9
Verblijf in een instelling (psychiatrisch centrum, gevangenis, algemeen ziekenhuis, jeugdhulp...)	13	9.6	0	0.0
Verblijf in een caravan, garage of kraakpand door gebrek aan huisvesting	0	0.0	0	0.0
In openbare ruimte en/of in nachtopvang	19	14.1	0	0.0
Andere woonvorm	4	3.0	0	0.0

40% van de jongeren verblijft aan het begin van hun traject tijdelijk bij vrienden bij gebrek aan een andere woonoplossing. Bijna één op vijf verblijft tijdelijk bij familie. 16% verblijft in een opvang voor dak- en thuisloze personen, 14% verblijft in de openbare ruimte en/of in de nachtopvang. De jongeren waarbij aangeduid werd dat ze huren of een eigen woning hebben aan het begin van hun traject, wonen vermoedelijk in bij een partner of de context (zonder dat ze op het huurcontract staan).

Uit bovenstaande cijfers blijkt een duidelijke impact van Back on Track op vlak van huisvesting: van de 123 jongeren die hun traject beëindigden hebben er 96 een huurcontract op eigen naam op het einde van hun traject (78%). De meerderheid van deze jongeren (50%) huurt een woning op de private huurmarkt, 28.5% huurt een sociale woning. Een minderheid verblijft bij hun ouder(s), bij hun partner, bij vrienden of in opvang op het einde van hun traject.

1.2 Huishouden

Onderstaande tabel geeft de samenstelling van het huishouden weer. Iets meer dan de helft van de jongeren is alleenstaand, zowel aan het begin (56%) als op het einde (59%) van het traject. 13% van de jongeren woont samen met een partner (zonder kinderen) op het einde van het traject. Bij de categorie 'andere' werd vaak andere familie dan de ouders aangegeven en schoonfamilie.

Tabel 15. Samenstelling huishouden aan het begin en op het einde van het Back on Track-traject.

	Begin traject		Einde traject	
	N (=135)	%	N (=82)	%
Inwonend bij ouder(s)	17	12.6	6	7.3
Alleenstaand	75	55.6	48	58.5
Alleenstaand met kind(eren) – kind(eren) verblijven bij jongere	1	0.7	3	3.7
Alleenstaand met kind(eren) – kind(eren) verblijven elders	0	0.0	1	1.2
Alleenstaand met kind(eren) – kind(eren) verblijven soms bij jongere, soms elders	0	0.0	0	0.0
Met partner, zonder kind(eren)	5	3.7	11	13.4
Met partner met kind(eren) – kind(eren) verblijven bij jongere	4	3.0	4	4.9
Met partner met kind(eren) – kind(eren) verblijven elders	0	0.0	0	0.0
Met partner met kind(eren) – kind(eren) verblijven soms bij jongere, soms elders	1	0.7	0	0.0
Samenwonend met vrienden	18	13.3	7	8.5
Andere	14	10.4	2	2.4

2 Inkomen, werk en opleiding

2.1 Inkomen

Naast huisvesting zet Back on Track in op activering. Onderstaande tabel geeft de verdeling van het inkomen weer van de jongeren. Bij deze vraag waren meerdere antwoorden mogelijk, een deel van de jongeren heeft verschillende financieringsbronnen. Een voorbeeld is een jongere die een leefloon ontvangt, gecombineerd met een zorgbudget en bijkomende financiële steun van het OCMW.

Tabel 16. *Inkomen van jongeren aan het begin en op het einde van het Back on Track-traject (meerdere antwoorden mogelijk).*

	Begin traject		Einde traject	
	N (=135)	%	N (=123)	%
Inkomen uit arbeid/tewerkstelling	4	3.0	33	26.8
Alimentatie	1	0.7	1	0.8
Ziekte- of invaliditeitsuitkering	3	2.2	4	3.3
(Equivalent) leefloon	62	45.9	54	43.9
Andere financiële steun OCMW	11	8.1	9	7.3
Kinderbijslag	12	8.9	9	7.3
Kinderbijslag eigen kind	3	2.2	2	1.6
Zorgbudget voor personen met een handicap	3	2.2	2	1.6
Inkomensvervangende tegemoetkoming (FOD)	2	1.5	14	11.4
Integratietegemoetkoming (FOD)	2	1.5	2	1.6
Werkloosheidsuitkering	7	5.2	10	8.1
Steun partner/ouders/familie/vrienden	1	0.7	0	0.0
Informeel / niet geregistreerd inkomen	3	2.2	2	1.6
Geen enkel inkomen	43	31.9	4	3.3
Ander	4	3.0	12	9.8

Aan de start van het traject heeft iets meer dan de helft van de jongeren een leefloon en/of andere OCMW-steun (54%). 32% van de jongeren heeft geen enkel inkomen aan de start van hun traject. Bij de jongeren met een inkomen uit arbeid of een uitkering gaat het meestal over combinaties met het leefloon. Jongeren met een volledig inkomen uit arbeid of een uitkering (FOD/ziekte) konden niet instappen in het Back on Track-traject (exclusiecriteria).

Bijna de helft van de jongeren (46%) heeft een hoofdkomen uit werk of een vervangingsinkomen anders dan het leefloon (werkloosheidsuitkering, invaliditeitsuitkering of een inkomensvervangende tegemoetkoming) op het einde van het traject. Dit betekent dat ze ofwel aan het werk zijn, al gewerkt hebben of dat hun rechten verkend zijn waaruit blijkt dat ze niet in staat zijn te werken. 85% van deze jongeren heeft drie maanden na beëindiging van het traject nog steeds een inkomen uit werk of een vervangingsinkomen. De andere jongeren ontvangen voornamelijk een leefloon of financiële ondersteuning van het OCMW (zij werden niet opnieuw bevestigd na drie maanden).

2.2 Scholingsgraad

Onderstaande tabel toont de scholingsgraad van de jongeren. Bijna drie op vier (72%) heeft geen diploma en is niet meer schoolgaand aan de start van het traject. Bij 'ander' werden 5 jongeren met een getuigschrift vermeld en 5 jongeren die nog schoolgaand zijn aan het begin van het traject.

Tabel 17. Scholingsgraad van de jongeren aan het begin en op het einde van het Back on Track-traject.

	Begin traject		Einde traject	
	N (=135)	%	N (=83)	%
Secundair onderwijs ASO	1	0.7	2	2.4
Secundair onderwijs TSO	1	0.7	3	3.6
Secundair onderwijs BSO	18	13.3	11	13.3
Buitengewoon secundair onderwijs BUSO	5	3.7	5	6.0
Hoger onderwijs	1	0.7	1	1.2
Geen diploma/ secundair onderwijs niet voltooid	97	72.0	50	60.2
Buitenlands diploma	2	1.5	1	1.2
Ander	10	7.4	10	12.0
Totaal	135	100	83	100

2.3 Opleiding

De meerderheid van de jongeren (84%) volgt geen opleiding of cursus aan het begin van hun Back on Track-traject. Bij 'ander' zijn onder andere 2 jongeren vermeld die bezig zijn met de examencommissie en 2 jongeren die in een OKAN-klas zitten. Op het einde van hun traject volgen meer jongeren een opleiding. 17% van de jongeren volgt zo een opleiding aan het Centrum voor Volwassenenonderwijs, bij de VDAB of bij Syntra. De meerderheid van deze jongeren studeert in combinatie met een leefloon. 16% van de jongeren geeft aan een opleiding, kwalificatie of attest te hebben behaald tijdens hun Back on Track-traject (niet in de tabel).

Tabel 18. Opleiding van de jongeren in het Back on Track-traject.

	Begin traject		Einde traject	
	N (=135)	%	N (=83)	%
Geen opleiding	113	83.7	60	72.3
Opleiding VDAB	1	0.7	2	2.4
Opleiding Centrum voor Volwassenenonderwijs	0	0.0	11	13.3
Opleiding Centrum Leren en Werken	4	3.0	0	0.0
Opleiding Syntra	0	0.0	1	1.2
Secundair onderwijs TSO	1	0.7	1	1.2
Secundair onderwijs BSO	5	3.7	0	0.0
Buitengewoon secundair onderwijs BUSO	2	1.5	1	1.2
Hoger onderwijs	1	0.7	1	1.2
Ander	8	5.9	6	7.2
Totaal	135	100	83	100

2.4 Werkstatus

In onderstaande tabel wordt de werkstatus van de jongeren aan het begin en op het einde van hun traject weergegeven.

Tabel 19. Werkstatus van de jongeren in het Back on Track-traject (meerdere antwoorden mogelijk).

	Begin traject		Einde traject	
	N (=135)	%	N (=83)	%
Niet van toepassing: student	20	14.8	12	14.5
Niet van toepassing: beperking	4	3.0	4	4.8
Voltijds werk	3	2.2	17	20.5
Deeltijds werk	1	0.7	6	7.2
Interim	7	5.2	10	12.0
Werkzoekend	76	56.3	22	26.5
Werkloos en niet in de mogelijkheid om momenteel naar werk te zoeken.	36	26.7	18	21.7

Aan de start van hun traject is 56% van de jongeren werkzoekend. 27% van de jongeren is werkloos, maar kan momenteel niet naar werk zoeken. Redenen die hiervoor worden gegeven, zijn onder andere de situatie van dak- en thuisloosheid, de COVID-19 maatregelen, de taal en de mentale gezondheid van de jongere. Geen enkele jongere heeft bij de start van het traject een inkomen (inclusievoorwaarde om in te stappen in Back on Track). Jongeren met voltijds, deeltijds of interim werk begonnen hiermee vermoedelijk na de start van hun traject. Daarnaast kan het ook gaan om informeel werk.

Op het einde van hun traject geeft ongeveer één op vier van de jongeren aan werk te zoeken. Eén op vijf werkt voltijds. Daarnaast geeft 22% aan niet in de mogelijkheid te zijn om werk te zoeken. Ziekte/invaliditeit, studies, een zwangerschap en een opname worden onder andere als reden aangegeven.

2.5 Duur werkloosheid

Aan het begin van het traject is 38% van de jongeren minder dan zes maanden werkzoekend. 13% zoekt op dat moment sinds zes à elf maanden naar een job en nog eens 16% sinds één à twee jaar. Op het einde van het traject is 13% minder dan 6 maanden werkzoekend, 5% zes tot elf maanden en 7% is tussen één en twee jaar werkzoekend. Onderstaande tabel geeft de verdeling weer.

Tabel 20. Duur van de werkloosheid van de jongeren in het Back on Track-traject.

	Begin traject		Einde traject	
	N (=135)	%	N (=83)	%
Niet van toepassing	43	31.9	61	73.5
Minder dan 6 maanden	51	37.8	11	13.3
6-11 maanden	18	13.3	4	4.8
1-2 jaar	21	15.6	6	7.2
3 jaar of langer	2	1.5	1	1.2
Totaal	135	100	83	100

2.6 Ervaring van rondkomen en schulden

Op het einde van het traject geeft iets minder dan de helft (43%) van de jongeren aan zeer tot eerder moeilijk rond te komen. Aan het begin van het traject was dit nog 80%. Onderstaande tabel toont de verdeling op een schaal van zeer moeilijk tot zeer makkelijk. De jongeren hebben dus stappen vooruit gezet op het gebied van hun inkomen, maar hun financiële situatie blijft weliswaar precair.

Tabel 21. Ervaring van rondkomen van de jongeren in het Back on Track-project.

	Begin traject		Einde traject	
	N (=135)	%	N (=82)	%
Zeer moeilijk	57	42.2	8	9.8
Moeilijk	31	23.0	7	8.5
Eerder moeilijk	20	14.8	20	24.4
Eerder makkelijk	16	11.9	22	26.8
Makkelijk	9	6.7	19	23.2
Zeer makkelijk	2	1.5	6	7.3
Totaal	135	100	82	100

Daarnaast heeft iets meer dan de helft van de jongeren (55%) schulden aan de start van hun traject. Op het einde is dit nog 46%.

Tabel 22. Aanwezigheid schulden bij de jongeren in het Back on Track-project.

	Begin traject		Einde traject	
	N (=135)	%	N (=82)	%
Ja	74	54.8	38	46.3
Neen	61	45.2	44	53.7
Totaal	135	100	82	100

3 Recidive

Back on Track zet in op het vermijden van recidive. Bij de jongeren uit detentie in de eerste twee waves van het onderzoek werd zes maanden na de beëindiging van hun traject gepeild naar de aanwezigheid van nieuwe feiten tijdens hun Back on Track-traject of binnen zes maanden erna. Dit gebeurde via een telefonische bevraging door het onderzoeksteam in combinatie met informatie vanuit de begeleiders. Van de 19 opgevolgde jongeren uit detentie tijdens wave 1 en 2, pleegden er 4 jongeren nieuwe feiten (21%).

De jongeren zaten meestal in detentie vanwege inbraak en/of diefstal, drugsdelicten of gewelddelicten.

4 Contact met hulpverlening

In onderstaande tabel wordt het contact met de hulpverlening weergegeven. In de bevraging aan het begin van het traject werd een onderscheid gemaakt tussen enerzijds de

hulpverleningsgeschiedenis van de jongere en anderzijds de huidige hulpverlening die ze op dat moment ontvangen.

Tabel 23. Contact met diensten van de jongeren in het Back on Track-traject.

	Begin traject				Einde traject	
	Ooit contact in het verleden		Momenteel in contact		Momenteel in contact	
	N (=135)	%	N (=135)	%	N (=83)	%
OCMW	52	38.5	100	74.1	60	72.3
CAW	58	43.0	45	33.3	20	24.1
Nachtopvang	27	20.0	15	11.1	2	2.4
Crisisopvang	30	22.2	16	11.9	2	2.4
Centrum Geestelijke gezondheidszorg (CGG)	33	24.4	8	5.9	4	4.8
Psychiatrisch ziekenhuis	55	40.7	9	6.7	5	6.0
Privé-psycholoog/psychiater	44	32.6	22	16.3	11	13.3
Drughulp	39	28.9	20	14.8	11	13.3
Sociale dienst van de jeugdrechtbank	60	44.4	7	5.2	4	4.8
Ondersteuningscentrum Jeugdzorg	39	28.9	3	2.2	4	4.8
Justitiehuis	43	31.9	39	28.9	22	26.5
Verblijf instelling voor personen met een handicap	9	6.7	0	0.0	0	0.0
Verblijf instelling jeugdzorg	59	43.7	5	3.7	0	0.0
Verblijf in gevangenis	36	26.7	8	5.9	0	0.0
VDAB	69	51.1	62	45.9	28	33.7
Politie	95	70.4	35	25.9	9	10.8
Andere	9	6.7	11	8.1	10	12.0

Uit de tabel blijkt onder andere dat 41% van de jongeren in het verleden zorg kreeg in een psychiatrisch ziekenhuis. Daarnaast verbleef 44% in de bijzondere jeugdzorg. Bijna één op vier (24%) van de jongeren verbleef in het verleden in de jeugdzorg én in een psychiatrisch ziekenhuis (niet in de tabel). 29% van de jongeren ontving drughulpverlening. 70% kwam in aanraking met de politie.

Op het vlak van de hulpverlening aan het begin van het traject blijkt een groot deel van de jongeren in contact te staan met het OCMW (74%). Het gaat hierbij om de sociale dienst van het OCMW, de jongerenwerking, leefloonbegeleiding, budgetbeheer,... Eén op drie (33%) ontvangt op dat moment hulp door het CAW. Dit betreft de volgende diensten: JAC, de nachtopvang, Justitieel Welzijnswerk, onthaal, preventie... Iets minder dan de helft van de jongeren heeft contact met de VDAB (46%).

Op het einde van hun traject staat nog steeds bijna drie op vier van de bevroegde jongeren in contact met het OCMW. Bij verschillende jongeren gaat het om budgetbeheer en/of schuldbemiddeling, enkelen geven ook aan dat ze loopbaanbegeleiding of een activeringstraject ontvangen. Eén op vier van de jongeren ontvangt begeleiding door het CAW op het einde van hun traject, o.a. in het kader van woonbegeleiding. Ook staan enkele jongeren in contact met het JAC. Eén op drie wordt begeleid door de VDAB op het einde van hun traject. Bij 'andere' werden onder andere agressiebegeleiding, regionale activeringsinitiatieven en organisaties begeleid wonen beschreven.

5 Ervaren impact

5.1 Algemene tevredenheid

In de telefonische bevraging op het einde van het traject werd gepeild naar de algemene tevredenheid van de jongeren over de begeleiding van Back on Track. Op een puntenschaal van één (helemaal niet tevreden) tot tien (heel tevreden) gaf 87% een acht of meer. Hieronder de verdeling.

Tabel 24. Algemene tevredenheid van de jongeren in het Back on Track-traject op een puntenschaal van één (helemaal niet tevreden) tot tien (heel tevreden).

	N (=82)	%
1	1	1.2
2	0	0.0
3	1	1.2
4	0	0.0
5	0	0.0
6	2	2.4
7	7	8.5
8	22	26.8
9	20	24.4
10	29	35.4
Totaal	82	100

5.2 Stellingen

Aan de hand van enkele stellingen werd dieper ingegaan op de ervaring van de jongeren op enkele domeinen op het einde van hun traject. De antwoordcategorieën bestaan uit 'helemaal niet akkoord', 'eerder niet akkoord', 'eerder wel akkoord' en 'helemaal akkoord'. Hieronder de verdeling.

Tabel 25. Mate waarin de jongeren in het Back on Track-traject akkoord gaan met de voorgelegde stellingen op het einde van hun traject (N=82).

Dankzij Back on Track...	Helemaal niet akkoord		Eerder niet akkoord		Eerder wel akkoord		Helemaal akkoord	
	N	%	N	%	N	%	N	%
... kan ik beter omgaan met mijn geld.	9	11.0	6	7.3	39	47.6	28	34.1
... ben ik tevreden over mijn woonsituatie.	4	4.9	6	7.3	25	30.5	47	57.3
... weet ik beter wat ik wil op vlak van werken en/of opleiding.	11	13.4	12	14.6	24	29.3	35	42.7
... heb ik nieuwe of betere contacten met vrienden.	18	22.0	17	20.7	30	36.6	17	20.7
... heb ik nieuwe of betere contacten met familie.	16	19.5	12	14.6	29	35.4	25	30.5
... sta ik sterker in het leven.	4	4.9	7	8.5	28	34.1	43	52.4
... heb ik meer zelfvertrouwen.	8	9.8	13	15.9	31	37.8	30	36.6
... heb ik meer kennis over op welke (hulpverlenings-) diensten ik een beroep kan doen.	3	3.7	6	7.3	30	36.6	43	52.4
... weet ik bij welke hulpverlener ik terecht kan als ik daar nood aan heb.	2	2.4	3	3.7	31	37.8	46	56.1
... heb ik meer kennis over mijn sociale rechten en voordelen.	9	11.0	7	8.5	42	51.2	24	29.3
... heb ik een zinvolle vrijetijdsbesteding.	14	17.1	18	22.0	29	35.4	21	25.6
... voel ik me minder eenzaam.	14	17.1	16	19.5	28	34.1	24	29.3
... voel ik me vaker ontspannen (minder stress).	12	14.6	12	14.6	37	45.1	21	25.6

Uit de resultaten blijkt dat 87% van de jongeren zich sterker in het leven voelt staan dankzij Back on Track (eerder tot helemaal akkoord). 88% is tevreden over de woonsituatie (eerder tot helemaal akkoord). Bijna alle jongeren hebben het gevoel dat ze weten bij welke hulpverlener ze terecht kunnen als ze daar nood aan hebben (95% eerder tot helemaal akkoord). Ook geven de meesten aan dat ze dankzij Back on Track meer kennis hebben over de (hulpverlenings-) diensten waar ze beroep op kunnen doen (89% eerder tot helemaal akkoord).

Back on Track heeft iets minder impact op nieuwe of betere contacten met vrienden (57% eerder tot helemaal akkoord), op een zinvolle vrijetijdsbesteding (61% eerder tot helemaal akkoord) en op de vermindering van eenzaamheid bij de jongeren (63% eerder tot helemaal akkoord).

5.3 Ervaring levensdomeinen

De jongeren werden gevraagd een score van één (helemaal niet tevreden) tot tien (helemaal tevreden) te geven op negen levensdomeinen, zowel aan het begin als op het einde van hun traject. In de eerste tabel worden de gemiddeldes weergegeven en wordt aangegeven of de scores aan het begin en op het einde van het traject significant verschillend zijn. De tweede tabel toont een gedetailleerd overzicht waarbij de tevredenheidsscores 1-3, 4-6 en 7-10 zijn samengenomen. In bijlage de gebruikte vragenlijst met meer informatie per levensdomein.

Tabel 26. Gemiddelde en significantie van de tevredenheidsscore van de jongeren in het Back on Track-traject op de negen levensdomeinen aan het begin en op het einde van het traject (N=77).

	Gemiddelde begin	Gemiddelde einde	Significantie
Gezondheid	5.6	6.6	p < 0.001
Veiligheid	6.5	7.7	p < 0.01
Geld en administratie	4.5	6.2	p < 0.001
Wonen	4.8	7.5	p < 0.001
Vrienden	5.9	6.9	p < 0.05
Familie	4.3	6.5	p < 0.001
Werken en leren	4.2	6.5	p < 0.001
Vrije tijd	5.5	7.1	p < 0.001
Maatschappij en cultuur	4.7	6.3	p < 0.001

Tabel 27. Tevredenheidsscore van de jongeren in het Back on Track-traject op negen levensdomeinen aan het begin en op het einde van het traject.

		Begin traject		Einde traject	
		N (=135)	%	N (=77)	%
Gezondheid	1-3	18	13.3	6	7.8
	4-6	68	50.4	24	31.2
	7-10	49	36.3	47	61.0
Veiligheid	1-3	13	9.6	5	6.5
	4-6	49	36.3	14	18.2
	7-10	73	54.1	58	75.3
Geld en administratie	1-3	59	43.7	12	15.6
	4-6	50	37.0	24	31.2
	7-10	26	19.3	41	53.2
Wonen	1-3	61	45.2	4	5.2
	4-6	36	26.7	15	19.5
	7-10	38	28.1	58	75.3
Vrienden	1-3	29	21.5	11	14.3
	4-6	44	32.6	16	20.8
	7-10	62	45.9	50	64.9
Familie	1-3	57	42.2	15	19.5
	4-6	48	35.6	20	26.0
	7-10	30	22.2	42	54.5
Werken en leren	1-3	61	45.2	11	14.3
	4-6	50	37.0	25	32.5
	7-10	24	17.8	41	53.2
Vrije tijd	1-3	33	24.4	7	9.1
	4-6	54	40.0	21	27.3
	7-10	48	35.6	49	63.6
Maatschappij en cultuur	1-3	43	31.9	13	16.9
	4-6	58	43.0	24	31.2
	7-10	34	25.6	40	51.9

Aan het begin van het traject geeft 54% aan (vrij) tevreden te zijn met hun veiligheid (score van 7 tot 10). Dit gaat o.a. over de aanwezigheid van geweld, gevaar en gebruik. 46% geeft een tevredenheidsscore van 7 tot 10 op het vlak van hun vriendschappen. De laagste tevredenheidsscores worden gegeven bij de domeinen geld en administratie, wonen, familie en werken en leren. Hierbij geeft telkens rond de 45% van de jongeren een score van 1 tot 3.

Bij afronding van het traject valt over het algemeen op dat er een hogere mate van tevredenheid is op alle levensdomeinen. Tabel 26 toont dat de scores op het einde van het traject significant hoger liggen dan aan het begin van het traject. Meer dan drie op vier van de bevraagde jongeren geeft een score van zeven tot tien op de domeinen veiligheid en wonen. Ook op vlak van geld en administratie blijken de jongeren meer tevreden: 53% geeft een score tussen zeven en tien op het

einde van het traject ten opzichte van 19% aan het begin van het traject. De percentages bij het domein werken en leren tonen eenzelfde evolutie.

6 Zelfredzaamheid van de jongeren

Elke begeleider vulde aan de start en op het einde van een traject een vragenlijst in over de zelfredzaamheid van de jongere op verschillende domeinen van 1) een acute problematiek tot 5) volledig zelfredzaam. In bijlage de volledige vragenlijst met detailgegevens over wat onder de verschillende graden van zelfredzaamheid per domein wordt verstaan. In de eerste tabel worden de gemiddeldes en het significantieniveau weergegeven, de tweede tabel toont de scores per zelfredzaamheidscategorie.

Tabel 28. Gemiddelde en significantie van de zelfredzaamheidsscores van de jongeren in het Back on Track-traject op 13 domeinen aan het begin en op het einde van het traject (van 1=acute problematiek naar 5=volledig zelfredzaam).

	Gemiddelde begin	Gemiddelde einde	Significantie
Financiën	2.13	3.24	p < 0.001
Werk en opleiding	1.93	3.40	p < 0.001
Tijdsbesteding	2.52	3.61	p < 0.001
Huisvesting	2.10	4.42	p < 0.001
Huiselijke relaties	3.07	4.08	p < 0.001
Geestelijke gezondheid	3.50	3.90	p < 0.001
Lichamelijke gezondheid	3.91	4.31	p < 0.001
Middelengebruik	3.35	3.99	p < 0.001
Basale activiteiten van het dagelijks leven	4.59	4.70	p = 0.16
Instrumentele activiteiten van het dagelijks leven	3.50	4.31	p < 0.001
Sociaal netwerk	2.61	3.49	p < 0.001
Maatschappelijke participatie	2.76	3.91	p < 0.001
Justitie	3.14	3.85	p < 0.001

Tabel 29. Zelfredzaamheidsscore van de jongeren in het Back on Track-traject op 13 domeinen aan het begin en op het einde van het traject.

	Categorie	Begin traject		Einde traject	
		N (=134)	%	N (=122)	%
Financiën	5) Volledig zelfredzaam	0	0.0	7	5.7
	4) Voldoende zelfredzaam	4	3.0	31	25.4
	3) Beperkt zelfredzaam	47	35.1	67	54.9
	2) Niet zelfredzaam	44	32.8	17	13.9
	1) Acute problematiek	38	28.4	0	0.0
	Onbekend	1	0.7	0	0.0
Werk en opleiding	5) Volledig zelfredzaam	0	0.0	24	19.7
	4) Voldoende zelfredzaam	16	11.9	47	38.5
	3) Beperkt zelfredzaam	13	9.7	19	15.6
	2) Niet zelfredzaam	55	41.0	16	13.1
	1) Acute problematiek	49	36.6	15	12.3
	Onbekend	1	0.7	1	0.8
Tijdsbesteding	5) Volledig zelfredzaam	0	0.0	15	12.3
	4) Voldoende zelfredzaam	16	11.9	55	45.1
	3) Beperkt zelfredzaam	61	45.5	41	33.6
	2) Niet zelfredzaam	41	30.6	11	9.0
	1) Acute problematiek	16	11.9	0	0.0
	Onbekend	0	0.0	0	0.0
Huisvesting	5) Volledig zelfredzaam	5	3.7	82	67.2
	4) Voldoende zelfredzaam	7	5.2	22	18.0
	3) Beperkt zelfredzaam	41	30.6	11	9.0
	2) Niet zelfredzaam	29	21.6	2	1.6
	1) Acute problematiek	51	38.1	5	4.1
	Onbekend	1	0.7	0	0.0
Huiselijke relaties	5) Volledig zelfredzaam	10	7.5	35	28.7
	4) Voldoende zelfredzaam	30	22.4	63	51.6
	3) Beperkt zelfredzaam	53	39.6	19	15.6
	2) Niet zelfredzaam	27	20.1	4	3.3
	1) Acute problematiek	3	2.2	0	0.0
	Onbekend	11	8.2	1	0.8
Geestelijke gezondheid	5) Volledig zelfredzaam	18	13.4	29	23.8
	4) Voldoende zelfredzaam	58	43.3	58	47.5
	3) Beperkt zelfredzaam	34	25.4	30	24.6
	2) Niet zelfredzaam	15	11.2	3	2.5
	1) Acute problematiek	5	3.7	2	1.6
	Onbekend	4	3.0	0	0.0

Tabel 30. Zelfredzaamheidsscore van de jongeren in het Back on Track-traject op 13 domeinen aan het begin en op het einde van het traject (vervolg).

	Categorie	Begin traject		Einde traject	
		N (=134)	%	N (=122)	%
Lichamelijke gezondheid	5) Volledig zelfredzaam	26	19.4	49	40.2
	4) Voldoende zelfredzaam	83	61.9	65	53.3
	3) Beperkt zelfredzaam	17	12.7	6	4.9
	2) Niet zelfredzaam	7	5.2	1	0.8
	1) Acute problematiek	0	0.0	1	0.8
	Onbekend	1	0.7	0	0.0
Middelengebruik	5) Volledig zelfredzaam	21	15.7	47	38.5
	4) Voldoende zelfredzaam	37	27.6	44	36.1
	3) Beperkt zelfredzaam	39	29.1	18	14.8
	2) Niet zelfredzaam	32	23.9	10	8.2
	1) Acute problematiek	2	1.5	3	2.5
	Onbekend	3	2.2	0	0.0
Basale activiteiten van het dagelijkse leven (ADL)	5) Volledig zelfredzaam	108	80.6	99	81.1
	4) Voldoende zelfredzaam	7	5.2	11	9.0
	3) Beperkt zelfredzaam	14	10.4	9	7.4
	2) Niet zelfredzaam	5	3.7	3	2.5
	1) Acute problematiek	0	0.0	0	0.0
	Onbekend	0	0.0	0	0.0
Instrumentele activiteiten van het dagelijkse leven (IDL)	5) Volledig zelfredzaam	30	22.4	64	52.5
	4) Voldoende zelfredzaam	34	25.4	40	32.8
	3) Beperkt zelfredzaam	47	35.1	12	9.8
	2) Niet zelfredzaam	13	9.7	4	3.3
	1) Acute problematiek	6	4.5	2	1.6
	Onbekend	4	3.0	0	0.0
Sociaal netwerk	5) Volledig zelfredzaam	0	0.0	7	5.7
	4) Voldoende zelfredzaam	14	10.4	60	49.2
	3) Beperkt zelfredzaam	57	42.5	41	33.6
	2) Niet zelfredzaam	58	43.3	14	11.5
	1) Acute problematiek	5	3.7	0	0.0
	Onbekend	0	0.0	0	0.0
Maatschappelijke participatie	5) Volledig zelfredzaam	6	4.5	39	32.0
	4) Voldoende zelfredzaam	25	18.7	45	36.9
	3) Beperkt zelfredzaam	57	42.5	28	23.0
	2) Niet zelfredzaam	22	16.4	7	5.7
	1) Acute problematiek	23	17.2	3	2.5
	Onbekend	1	0.7	0	0.0
Justitie	5) Volledig zelfredzaam	22	16.4	41	33.6
	4) Voldoende zelfredzaam	33	24.6	36	29.5
	3) Beperkt zelfredzaam	32	23.9	29	23.8
	2) Niet zelfredzaam	32	23.9	14	11.5
	1) Acute problematiek	13	9.7	1	0.8
	Onbekend	2	1.5	1	0.8

De begeleiders geven de jongeren aan de start van hun traject de laagste zelfredzaamheidsscores op de domeinen financiën, werk en opleiding, huisvesting en sociaal netwerk met respectievelijk 61%, 78%, 60% en 47% van de jongeren in de categorieën 'acute problematiek' en 'niet zelfredzaam'. Zo beschrijven de begeleiders jongeren zonder inkomen, al dan niet met schulden, die verblijven in de crisisopvang, nachtopvang, een noodwoning of jongeren die sofasurfen. Op vlak van lichamelijke gezondheid (81%) en de basale activiteiten van het dagelijks leven (86%; hygiëne, verplaatsing, voeding, kleding,...) worden hogere zelfredzaamheidsscores opgetekend aan het begin van de trajecten (volledig of voldoende zelfredzaam). Toch wordt voor 24 jongeren (18%) aangegeven dat ze problemen ondervinden op vlak van lichamelijke gezondheid (niet of beperkt zelfredzaam). Onder andere spanningsklachten wegens stress, fysieke klachten omwille van gebruik en een ongezond gewicht worden aangehaald. Bij de basale activiteiten van het dagelijks leven zijn er 19 jongeren (14%) niet of beperkt zelfredzaam ingeschat door de begeleiders. Een ongezond en/of verstoord eetpatroon wordt hierbij herhaaldelijk vernoemd. Op vlak van geestelijke gezondheid wordt 57% van de jongeren volledig of voldoende zelfredzaam ingeschat. Bij de jongeren die minder zelfredzaam zijn op dit vlak worden onder andere depressieve en soms suïcidale klachten aangegeven. Ook een autismespectrumstoornis, bipolaire stoornis, persoonlijkheidsstoornis, borderlinestoornis, hechtingsproblematiek, trauma en ADHD worden opgetekend door de begeleiders.

Op alle domeinen, op de basale activiteiten dagelijks leven na, is er een significante verbetering in de zelfredzaamheid van de jongeren. De jongeren scoren met andere woorden beter bij afronding van hun begeleiding t.o.v. in het begin van hun begeleiding. Huisvesting springt eruit met bijna 70% van de jongeren die volledig zelfredzaam zijn bij afronding van hun traject. Dit houdt in dat er veilige, stabiele, toereikende en autonome huisvesting is en dat er een huurcontract is op naam van de jongere. Ook op vlak van de instrumentele activiteiten van het dagelijks leven (huishouden, vervoer, administratie) is er sterke verbetering t.o.v. de beginssituatie van de jongeren. Meer dan 80% ondervindt hierbij geen beperkingen (voldoende of volledig zelfredzaam) op het einde van hun traject t.o.v. ongeveer de helft bij de start van het traject. Verder valt de positieve evolutie op vlak van het sociaal netwerk op. Ongeveer 55% van de jongeren heeft aan het einde van de begeleiding veel of voldoende steunende contacten en geen of nauwelijks belemmerende contacten (voldoende of volledig zelfredzaam). Dit ten opzicht van slechts 10% aan het begin van de begeleiding.

Hoofdstuk 7   **Ervaringen van de deelnemende jongeren**

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de interviews met de jongeren besproken. Er wordt ingegaan op de ervaringen van de bevroegde jongeren met Back on Track. Zij werden driemaal bevroegd: in de eerste weken van de begeleiding (10 jongeren), na zes maanden (10 jongeren) en bij de beëindiging van het programma (9 jongeren).

1   De start van de Back on Track-begeleiding

De eerste reeks interviews vond plaats bij de start van de begeleiding. In deze interviews kwam onder andere de achtergrond van de jongeren aan bod, de aanleiding tot het deelnemen aan Back on Track, de verwachtingen van het traject, de toekomstperspectieven en de eerste ervaringen met de begeleiding.

1.1   Levensloop van de jongeren

In de interviews getuigen de jongeren over verschillende moeilijkheden in hun verleden. Alle tien jongeren geven aan een moeilijke relatie te hebben met hun familie en/of een moeilijke thuissituatie te hebben gehad in het verleden. Voorbeelden uit de gesprekken zijn uithuiszetting door ouders, trauma's, druggebruik, geweld of mentale problemen van ouders of broers of zussen, sterfte van een ouder; afkeuring en vernedering, verwaarlozing,... Drie jongeren hebben een verleden in de jeugdhulp. Enkele jongeren geven ook aan een slechte relatie met de ouders te hebben (gehad) omwille van het eigen gedrag en/of het druggebruik van de jongere. Hieronder enkele getuigenissen.

“Ik ben opgegroeid tussen mensen die nu in de gevangenis zitten. Ik wil later niet leven in een huis met een salontafel zonder tv die volstaat met blikjes van tien weken geleden en ik mijn geld alleen aan drugs geef in plaats van aan eten. Zo ben ik opgegroeid en dat wil ik niet voor mezelf later.(...). Ik wil niet zeggen dat ik niet de juiste opvoeding heb gehad maar ik denk dat ik gewoon meer aandacht van mijn mama nodig had. Ik heb mijn vader nooit leren kennen. Ik weet wel dat hij een crimineel is. Het is zo de structuur die ik niet gehad heb vroeger. (...) Mijn mama die er niet was, dronken stiefvader en mijn mama die daar dan slaag van kreeg. Ik heb mijn broer ook op mijn negen jaar een overdosis zien doen, maar ik was dan alleen thuis en ja, ik denk dat dat allemaal een beetje maakt hoe ik nu ben.”

“Ik en mijn mama, we zien elkaar wel graag. Maar onze band houdt toch niet dat we elke dag bij elkaar zitten, dat klikt niet zo goed. (...) Vroeger was ik gewoon niet bij te houden, ik luisterde naar niemand en niets. Nu, sinds dat ik ouder ben, ben ik me wel meer beginnen gedragen, maar de discussies waren er nog wel. Een keer een woordspeling tussen mij en mijn mama, wat haar niet echt aanstond. En ze heeft me dan via de vrederechter buitengezet.”

“Mijn vader heeft me vroeger zodanig veel vernederd en gezegd dat ik het nooit zal kunnen, dus op den duur zit dat gegraveerd in mijn geheugen.”

Anderzijds geeft één jongere aan een heel goed contact te hebben met zijn moeder. Hij verblijft tijdelijk bij haar en getuigt over een sterk vertrouwen tussen hen.

“Met mijn moeder kan het contact eigenlijk niet beter, wij hebben al zoveel meegemaakt samen. We zouden alles voor elkaar doen.”

Twee anderen vertellen dat het contact aan het herstellen en verbeteren is met een ouder. Daarnaast vermelden enkele jongeren een goed contact met een broer of zus en/of met hun grootouders.

Naast moeilijke familiale relaties, getuigen bijna alle jongeren over psychische problemen. Ongeveer de helft van de jongeren geeft aan therapie te volgen of gevolgd te hebben in een Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg of in een psychiatrisch ziekenhuis vanwege psychische moeilijkheden, trauma, depressie.... Verschillende jongeren getuigen daarnaast over stress en negatieve gevoelens als gevolg van hun thuisloosheid. Ook een gebrek aan zelfvertrouwen wordt vaak aangehaald.

“Ik ben dan naar het ziekenhuis gegaan. Ik kon niet meer, ik voelde me slecht, ik geraakte in een depressie, een zware depressie. En ik had toen ook een woning nodig.”

“Ik heb een psychisch dossier. Er is een hechtingsproblematiek vastgesteld. Ik ben daar niet zo mee bezig, vroeger meer. Maar ik merk wel dat er soms dingen zijn die er wel mee te maken kunnen hebben, zoals contacten onderhouden. (...) Ik heb me daar ook al voor geïnformeerd, dat zou een jaarbehandeling zijn van dagtherapie in de psychiatrie.”

Een vijftal jongeren getuigen over druggebruik. Sommigen werden hier eveneens voor opgenomen of kregen therapie in een drughulpcentrum. Hieronder enkele getuigenissen.

“Toen ik net buitengesmeten was bij mijn mama ben ik twee weken naar de instelling van Kompas gegaan [drughulpverlening]. Ik bleef daar dan slapen, het was zodanig erg allemaal dat mijn OCMW-begeleider mij daar heeft binnengekregen omdat ik zei van ik kan echt elk moment doodvallen, gewoon van de stress en drugs, niet eten, twee dagen op straat slapen,...”

“Als ik onder invloed ben dan is het normaal dat je je zorgen vergeet. Maar recupereren is hetgene dat niet goed verloopt, het is pas tegen donderdag dat ik mij terug mens voel. En tegen het weekend vlieg ik er weer in, het is een vicieuze cirkel waar ik niet uitraak(...). Het is al lang dat ik ermee bezig ben, ik snap gewoon niet waarom het niet lukt om te stoppen.”

Twee jongeren vermelden ook specifiek de wisselwerking en beïnvloeding van druggebruik en hun mentale gezondheid:

“Ik wil sterker in mijn schoenen staan. Dat heeft met zelfvertrouwen te maken en als dat allemaal beter is dan gaat het met mijn gebruik ook veel beter gaan. Ik ga ook in therapie, via het gerecht is dat uitgesproken geweest, en dat valt ook goed mee. Dan kan ik praten als het niet goed gaat.”

“Gebruiken speelt alleen in mijn nadeel, ook lichamelijk voor mijn maag en ook voor mijn depressie, hoe meer ik gebruik hoe erger mijn depressie is. (...). Ik voel mij alleen maar slechter en slechter. (...). Als ik helemaal nuchter ben, kan ik niet met mezelf omgaan, maar als ik teveel drugs pak, dan denk ik echt dat ik een paniekaanval ga krijgen en kan ik daar ook niet mee omgaan. Ik weet dan niet hoe ik moet omgaan met mezelf terwijl ik het uiteindelijk wel ben die die drugs gepakt heeft. Daar heb ik het vooral moeilijk mee, dat ik

het mezelf aandoe en dat ook besef. Mijn drugs zijn niet de aanleiding van mijn depressie maar het doet er vooral geen goed aan."

Enkele jongeren getuigen verder over slechte ervaringen in het verleden op werkvlak. Zo worden een slechte werksfeer en tijdelijke contracten aangegeven. Ook getuigt een jongere over het moeilijk volhouden van een werkstructuur.

"Mentaal is het zwaar werk. Mensen kunnen niet gewoon babbelen met u, die roepen altijd naar u. En als het dan sneller gaat, ja het is altijd wel iets en dat steekt me een beetje tegen."

"Ik heb lang gewerkt in het buitenland, maar ja, dat was niet zo'n goed werk. Dat waren zo meer dagcontracten."

Ten slotte getuigen vier jongeren, waarvan drie meisjes, over relationele problemen. Eén meisje haalt herhaaldelijk fysiek geweld aan.

"Ik had eigenlijk een huis en ging toen gaan samenwonen met mijn ex, maar dat is dan allemaal niet doorgegaan. En ik had dan mijn opzeg gedaan en een opzeg die aangetekend verzonden is, kan je niet meer ongedaan maken. En zo ben ik eigenlijk op straat beland."

"Ik moest gewoon vluchten, dat was niet oké die relatie. Ik wou al langer weggaan maar het was financieel niet mogelijk omdat hij wou dat we samen een bankkaart hadden. Dus hij had alle financiën in zijn handen dus ik kon niet stiekem sparen. (...). Op een bepaald moment maak je gewoon een klik van als ik nu niet wegga dan doet die mij iets aan. Dus ik koos om weg te gaan."

Concluderend kan worden gesteld dat de bevroegde jongeren zich in complexe situaties bevinden en vaak kampen met problemen op het vlak van verschillende levensdomeinen. Zo kan er een combinatie zijn van een moeilijke jeugd en/of thuissituatie met psychologische problemen, een verslaving, trauma...

1.2 Traject dak- en thuisloosheid en/of detentie

Verschillende jongeren werden wegens (een combinatie van) een moeilijke relatie met familie, het hebben van psychische problemen, relatieproblemen, een verslaving,... dak- of thuisloos. Eén persoon werd uithuisgezet door de huisbaas. De duur van de dak- of thuisloosheid van de bevroegde jongeren varieert van enkele maanden tot een jaar. Uit de interviews blijkt dat de jongeren tijdens deze periode op verschillende plaatsen verbleven. Het verblijf is onzeker of van korte duur waardoor ze telkens op zoek gaan naar iets anders. Ook enkele jongeren uit detentie getuigen over een periode van thuisloosheid. Negen jongeren geven aan onderdak te hebben of hebben gehad bij familie of vrienden. Twee jongeren getuigen daarnaast over het verblijven in ho(s)tels. Daarnaast geven zeven jongeren ook een verblijf in een instelling aan (residentiële drughulp, psychiatrisch ziekenhuis). Drie jongeren getuigen ten slotte over een verblijf in de nachtopvang of een vluchthuis. Hieronder enkele getuigenissen over de trajecten die zich kenmerken door een grote woononzekerheid en -instabiliteit:

"Ik ging van het ene huis naar het andere. Bij vrienden, een leerkracht, een beetje vanalles, een beetje bij iedereen. Ik heb eerst een paar maanden bij een leerkracht verbleven. Daarna in een vluchthuis. Van dat vluchthuis naar mijn beste vriendin haar huis, van daar naar mijn

tante. Zij is de enige persoon met wie ik nog contact had. En vandaar naar mijn vriend een tijdje. Hij heeft een huis gehuurd voor mij. Maar een tijdje later kreeg ik ruzie met mijn vriend en waren er problemen en waren we uit elkaar. Ik ben dan naar het ziekenhuis gegaan.”

“Ik heb uiteindelijk in een opvang gezeten van het CAW, dat is ook maar tijdelijk. Ik heb daar negen maand gezeten, dan heb ik mijn eigen woning gevonden. (...) En dan ben ik mijn woning kwijtgeraakt, terug buitengezet. (...) Nu heb ik een aantal vrienden waar ik terecht kan. En als ik niet bij vrienden ga, is het in een hostel.”

“Ik ben een goede drie, vier maanden dakloos geweest. Ik heb mij dan in het ziekenhuis laten opnemen. En daar hebben ze dan gekeken om me in een soort van half open psychiatrie te laten inschrijven waar ik mijn adres kan zetten en zo. En nu ben ik daar ingeschreven.”

Vier van de geïnterviewde jongeren hebben een verleden in detentie. Ze kregen een gevangenisstraf opgelegd omwille van agressiedelicten, diefstal, het dealen van drugs,... De duur varieert van enkele maanden tot enkele jaren. Sommige jongeren kregen meerdere keren een gevangenisstraf opgelegd en wisselden periodes van detentie af. Een jongere getuigt:

“Het begon eerst met vier vreemde gasten bij het uitgaan. Je weet wel, wat domme dingen doen, een vechtpartij enzo. En dan zaten wij vast. Ik was toen 18. Toen moest ik zitten voor een maand en twee weken. De tweede keer ook zo ongeveer twee maanden maximum. Zo is dat gegaan binnen buiten binnen buiten.”

1.3 Verwachtingen van Back on Track en toekomstperspectieven

1.3.1 Huisvesting

Op het moment van de interviews ontvangen de jongeren reeds enkele weken begeleiding via Back on Track. Alle jongeren geven het vinden van een woning aan als (één van) de voornaamste reden(en) om deel te nemen aan Back on Track.

“Ik heb mijn eigen doelstellingen gesteld voor dit jaar en dat is dat ik een eigen huis of een eigen appartement heb. (...) Ik hoop dat Back on Track mij een beetje kan helpen in ondersteuning naar het vinden van ten eerste een nieuwe woning, die een beetje haalbaar is voor mij om te betalen. (...) Dat is eigenlijk één van de hoofdgingen van Back on Track die ik verwacht in feite.”

“Dat ze mij kunnen helpen met een woning is eigenlijk de grootste prioriteit.”

Uit hun getuigenissen blijkt dat de woonmarkt voor hen nauwelijks toegankelijk is. Het vinden van een betaalbare, kwaliteitsvolle woonplek is voor hen zeer moeilijk te realiseren.

1.3.2 Inkomen, werk en opleiding

Naast het vinden van een woning geven bijna alle jongeren eveneens de hoop aan op het vinden van werk. De motivatie om te willen werken, komt bij verschillende jongeren sterk naar voor, maar tegelijkertijd wijzen de getuigenissen ook op de negatieve gevolgen van de toegenomen flexibilisering (dagcontracten, interimarbeid) en de lage lonen die aan zulke jobs verbonden zijn. De hoop op het verkrijgen van een vast contract wordt eveneens vermeld.

“Ik hoop dat ik ergens een vast contract zou kunnen krijgen. Dat zou ik echt al heel mooi vinden. Dan heb ik al een houvast aan mijn werk, aan mijn huis. Dan zou ik al wat op mijn pootjes beland zijn. (...) Ik ben wel echt iemand die wil werken. Ik wil iets bijleren, ik wil nog veel bijleren, want ik heb geen diploma en het is maar daarvan dat ik het kan hebben. Dus ik ben echt iemand die wilt, dus ik hoop dat dat snel in orde komt.”

“Voor mij is het nu gewoon zo snel mogelijk iets hebben, maakt niet uit wat. Zo kan ik stabiel staan en heb ik een inkomen.”

“Ik zou toch wel liefst een vaste job hebben. (...) Het liefst van al zou ik terug ofwel verkoop willen doen ofwel in de horeca. (...) Ik hoop dat ik zo snel mogelijk werk vind. Want de eerste paar dagen is dat echt genieten, maar op een bepaald moment ga je je wel beginnen vervelen natuurlijk en ben je het beu om eigenlijk niks te doen. Dat is dan zo wat dingen zoeken om je tijd mee te verdoen.”

Eén jongere geeft hierbij ook specifieke verwachtingen aan op het vlak van het loon:

“Ik solliciteer ook, bijvoorbeeld bij mijn vorig werk had ik 15 euro per uur. En bij iedere interim is dat hetzelfde de eerste keer dat je belt. Ze geven u de werkjes die niemand wilt. 11 euro hier, 10 euro daar, zo’n werkjes.. Ik zeg het recht en duidelijk tegen die mensen: ‘Ik ben gewend van 15, 16 à 17 euro te verdienen, ik zou graag ongeveer een beetje op dezelfde kant zitten.’ Als ik dat gewend ben, straks zie ik het anders niet meer zitten en kom ik niet meer af. En dan is het weer mijn schuld. Het is beter van het op voorhand te zeggen dan dat het te laat is.”

Eén andere jongere haalt ook aan dat ze op werkvlak bang is om afgewezen te worden vanwege haar uiterlijk:

“Het is niet altijd even gemakkelijk om aan te horen dat ze me niet aannemen vanwege mijn uiterlijk. De laatste keer dat ik naar een interim ben geweest, voor werk in een kledingwinkel, zei dat meisje vlakaf van je denkt toch niet dat je zo binnen gaat geraken in een winkel. (...). Waar ik woon, in mijn dorp zie je echt geen meisjes met dreadlocks of met tattoos of zoveel piercings. (...) Ik heb er bewust voor gekozen om er zo uit te zien, dus ik moet er wel mee omgaan natuurlijk.”

Zes jongeren denken er daarnaast aan hun werk te combineren met het volgen of afmaken van een opleiding om zo een diploma te behalen. Wel achten ze het vinden van werk prioritair omwille van de financiële zekerheid. Eén jongere geeft anderzijds aan eerst een opleiding te willen afmaken en vermeldde het vinden van werk niet. Opleidingen als zorgkundige, opvoeder, sociaal werker en jeugdwerker worden aangehaald. Hieronder enkele getuigenissen.

“Ik zou graag studeren voor opvoeder. En dan kan ik werken als ervaringsdeskundige of iets dergelijks. (...) Mijn droomjob is iets zoals Back on Track, omdat ik het zelf allemaal gezien en meegemaakt hebt, wil ik ook iets kunnen betekenen voor de jongeren.”

“Qua werk gewoon ja, misschien in een fabriek of in een winkel om eerst een beetje te kunnen sparen naar later toe. En misschien dat ik later in de toekomst mijn studies terug opneem. Maar ik wil eerst werken om financieel toch een beetje stabiel te staan.”

Ongeveer de helft van de jongeren getuigt ten slotte over de nood aan hulp met hun administratie en financiën. Sommige jongeren bevinden zich in een moeilijke financiële situatie of hebben schulden en hopen dat de begeleiding hen kan helpen op het vlak van budgetbeheer. Ook getuigen ze over de nood aan praktische hulp om hun administratie op orde te krijgen, een overzicht te krijgen op hun facturen en/of schulden. Hieronder enkele getuigenissen.

“Als je niet alleen woont, heb je er totaal geen benul van hoeveel je moet geven aan elektriciteit of aan huur of hoeveel er naar eten gaat. Dat weet je echt totaal niet. Dus dat ze mij een beetje kunnen helpen met die dingen ook.”

“Papieren en al die dingen, achterstallen, het is niet dat ik zelf weet waar ik moet aan beginnen.”

“Mijn begeleider kan me een beetje helpen met mijn papierwerk, want daar ben ik niet zo goed in. (...) Een beetje mijn papieren leren bijhouden, zien dat ik geen schulden maak in de toekomst ook. (...) En in het algemeen de facturen, daar kan ze me ook nog mee helpen.”

1.3.3 Netwerk

Op het vlak van familiale contacten zijn de jongeren verdeeld. Zoals hierboven aangehaald, getuigt de meerderheid van de bevraagde jongeren over een moeilijke relatie met (één van) hun ouder(s). Vier jongeren geven aan geen verandering te willen in deze relatie en lijken de situatie te willen aanvaarden zoals ze is. Vier andere jongeren hopen op een verbetering in de toekomst, al twijfelen sommigen over de haalbaarheid daarvan.

“Met familie, nee. Dat gaat niet veranderen, ik wil ook geen contact meer met hen. Wel met mijn zusje. En met mijn broer heb ik ook nog contact. Maar met mijn moeder en vader niet. Zij gaan nooit veranderen.”

“Ik heb wel verstaan dat Back on Track graag mijn vriendenkring en de relaties tussen mij en mijn ouders wil kennen. Nu, voor mij is dat nu iets dat niet zo makkelijk is, want ik en mijn ouders komen niet meer zo goed overeen sinds ze mij heeft buitengegoid. Dus ik kan moeilijk aan mijn begeleider het nummer geven van mijn moeder als ik er zelf niet meer mee praat. Ik denk dat het het best is om met mij te werken en niet met de mensen rond mij, want dat gaat niet.”

“Ik heb met mijn begeleider al gesproken over mijn sociale contacten, maar dat is dan meer naar mijn familie gericht. Maar ik probeer dat een beetje links te laten liggen, voorlopig toch. Voorlopig zijn we daar nog niet echt mee bezig. (...) Ik vind gewoon dat het nu aan mijn ouders is om een stap te zetten. Ik heb al verschillende keren stappen proberen zetten, zonder resultaat. Ik vind nu dat het aan hen is.”

Sommige jongeren geven daarnaast aan het contact te willen verbeteren met een broer of zus. Twee jongeren halen aan hun broer of zus te willen helpen uit een moeilijke situatie en geven aan zorg te willen opnemen voor hen.

“Mijn pleegbroer zit in de gevangenis voorlopig. Hij komt binnenkort vrij en ik heb gezegd dat ik hem in huis wil nemen. Maar ik heb daar nu mijn twijfels over. Het zou niet slecht zijn als hij bij mij komt wonen tot hij zelf iets gevonden heeft. (...) Maar moest hij het weer

verpesten, zou ik er wel van afzien. Ik wil hem daar echt uittrekken. (...) Dat weegt voorlopig ook op mij. Van gaat hij vrijkomen of niet, gaat hij zich gedragen. Het is dubbel."

Op het vlak van het contact met vrienden geven vijf jongeren aan afstand te nemen of te hebben genomen van vrienden van vroeger omwille van een minder goede invloed. Het gaat hierbij meestal over middelengebruik of delinquentie. Bij een deel van de jongeren is er eerder sprake van een beperkt netwerk. Twee jongeren geven aan dat ze hopen nieuwe mensen te leren kennen. Enkele jongeren getuigen:

"Misschien toch wat nieuwe contacten. Mensen van vroeger skippen en met positieve nieuwe mensen beginnen. (...) Ik kom uit een milieu waarin ik gebruikt heb, dus dat zijn allemaal gebruikers. Ik heb geleerd uit mijn opnames dat het het beste is om hen gewoon te laten vallen. Daardoor dat het moeilijk was om cleane contacten te maken ook, en dat dat nu mijn doel is eigenlijk, om cleane mensen te leren kennen."

"Ik hoop dat ik met de goede mensen blijf omgaan, dat ik niet terug een beetje ja, een zijspoor in ga. (...) Het is gewoon, ik ben ook zo goed en sommige mensen nemen mij dan op mijn zwak punt en ik kan dan niet nee zeggen. Ik laat mij dan een beetje doen. Maar ik ben al conclusies aan het trekken bij bepaalde mensen."

"Ik zie mijn vrienden meestal op een festival of feestje. Ik zie nu nog één iemand, maar wij zien elkaar ook alleen maar op festivals en voor de rest ja.. Meer dan de helft heeft al kinderen dus dan kan je ook niet verwachten dat je alles samen altijd gaat doen. Soms ben ik wel jaloers op de vriendengroep van mijn zus, die gaan dan samen op vakantie met kinderen erbij en ik zie mijn vrienden maar één keer om de zoveel tijd of ik hoor ze zelden."

Eén jongere geeft echter aan niet te willen breken met haar vrienden, ondanks dat zij ook gebruiken:

"Ik denk dat ik gewoon de confrontaties moet blijven aangaan, want ik wil ook geen afstand nemen van mijn vrienden. Mijn moeder zegt altijd dat mensen die drugs pakken geen echte vrienden zijn, maar het zijn wel mijn echte vrienden. Het is net omdat ze drugs pakken en verslaafd zijn dat ze mij ook soms helpen met er niet aan te zitten."

Vier jongeren geven aan goede vriendschappen te hebben zonder nood aan een verandering op dit vlak. Eén jongere getuigt over de hoop op hulp en steun van vrienden wanneer Back on Track stopt na één jaar. Verder getuigen drie jongeren over de hoop op een relatie in de toekomst, twee jongeren denken aan het krijgen van kinderen. Hieronder enkele getuigenissen.

"Ik heb goede contacten met vrienden. Hoe dat het nu is, is het eigenlijk goed. Daarmee ben ik wel blij."

"Ik hoop vooral dat mijn vrienden het een beetje gaan kunnen opnemen als Back on Track stopt. Ik ben zelf slecht in contacten te onderhouden, maar dat ze dat weten en bepaalde dingen in mijn leven kunnen opvangen. Ik denk dat dat wel zou moeten lukken."

"Ik wil een gezonde relatie, op het gemak. Iemand die me steunt, bij wie ik ook op de eerste plaats kom. Als het zo iemand is, kan het erbij, anders liever niet."

"Ik zou graag samenwonen met mijn vriend. We zijn ook bezig met een kindwens, maar we hebben beslist dat we dat binnen twee, drie jaar gaan doen."

1.3.4 Vermijden van recidive

De jongeren uit detentie getuigen voornamelijk over het vermijden van contact met vrienden met delinquent gedrag (zie hierboven). Daarnaast geven ze ook blijk van een motivatie om geen feiten meer te plegen.

“Het is niet meer zoals vroeger, zo domme dingen doen. Er zijn dingen gebeurd, een beetje fouten gemaakt enzo maar nu is de bedoeling om uit die fouten te leren.”

1.3.5 Blik op de toekomst

Verschillende jongeren getuigen verder over de hoop op stabiliteit in hun leven. Ze geven aan dat ze hopen om via Back on Track hun leven terug wat meer op de rails te krijgen. Enkele jongeren geven hierbij ook specifiek de nood aan stabiliteit en zekerheid aan en aan hulp op psychisch vlak.

“Ik wil gewoon dat het terug stabiel wordt. Met hulp, want ik ben bang dat ik iets fout doe of zo. Dat ik terug stabiel word en dat ik een eigen woning heb en mijn eigen weg weer terug kan gaan.”

“Ik hoop dat we met Back on Track een beetje kunnen kijken naar de toekomst dat ik ja, op mijn eigen pootjes beland en dat ik er kan op blijven staan. En dat ik niet zo rap weer op straat sta of van die dingen. Ik heb hoogtes en laagtes gekend en ik zou liever een beetje in de hoogte blijven.”

“Mijn prioriteit is nu om op emotioneel vlak te werken. (...) Dus dat wil ik wel leren in de toekomst, als er zo'n dingen gebeuren, dat ik me dat niet zo aantrek. Dat het niet afhangt van iemand anders dat ik me dan slecht voel. Dat is wel een grote voor mij, als ik dat zou kunnen.”

Eén jongere geeft ten slotte aan dat één jaar kort is om alle vooropgestelde doelstellingen te behalen:

“Ik weet dat ik nog een enorm lange weg te gaan heb en dat het zeker nog niet is afgerond. Dat is wel mijn angst ook, één jaar is echt niet lang. Als we zo oplijsten wat er allemaal moet gebeuren, sta ik daar soms wel van ja, in één jaar. Daarvoor heb ik wel schrik. (...) Maar ik hoop natuurlijk wel dat ik de meeste dingen kan behalen en dat ik er ook blijf voor gaan. Want daarvoor heb ik ook wel schrik, dat als het zou wegvallen ik mezelf weer zou laten gaan.”

1.4 Eerste ervaringen met Back on Track

1.4.1 Huisvesting

Op het moment van de interviews ontvangen de jongeren reeds enkele weken begeleiding. Alle bevraagde jongeren geven aan al enkele stappen te hebben gezet met Back on Track tijdens deze periode. Zo geven ze aan dat er naar huisvesting wordt gezocht. Vijf jongeren hebben reeds een (tijdelijke) woning. Twee van hen geven hierbij eveneens de hoop aan dat ze deze woning op lange termijn kunnen behouden. Eén jongere kiest ervoor om bij vrienden te verblijven en geen gebruik te maken van de tijdelijke woning. Uit de getuigenissen blijkt dus dat huisvesting het prioritaire doel is bij de start van het traject.

“We hebben ondertussen ook al een woning gevonden. Volgende week verhuis ik.”

“Ik heb tijdelijk een woning van het OCMW gekregen tot oktober. Maar nu woon ik bij vrienden die een huis huren. Vooral via hen kan ik hier nu verblijven en kan ik enorm veel uitsparen. En dat loopt ook echt goed. Ze helpen me ook, ze luisteren als ik met iets zit. Het is voor mij ook leuker om onder de mensen te zijn. (...) Het is echt een mooie woning, ik kan er zeker niet van klagen. Maar het is ook omdat ik weet dat het maar voor 6 maanden is, om me dan daar te moeten hechten, dat is ook wel moeilijk.”

“Ik heb tegen mijn begeleider gezegd wat ik graag zou willen van woning. Mijn begeleider heeft dat allemaal opgeschreven en heeft gezegd dat hij/zij daar rekening mee gaat houden.”

1.4.2 Inkomen, werk en opleiding

De meeste jongeren ontvangen op het moment van het interview een leefloon. Dit werd door de begeleiders bij de start van de begeleiding in orde gebracht. Bij sommige jongeren werden daarnaast reeds stappen gezet op het vlak van opleiding of werk. Eén jongere heeft op het moment van het interview werk via artikel 60. Twee andere jongeren deden al een sollicitatie, nog een andere jongere ging naar een proefdag in een maatwerkbedrijf. Eén jongere doet vrijwilligerswerk zoals bepaald in zijn voorwaarden bij vrijlating uit detentie.

“Op vlak van werk is er ook geregeld om met de VDAB samen te zitten. Ik ben direct op gesprek mogen gaan en dan nog een gesprek de week erna. En dan heb ik al een proefdag op mijn werk kunnen doen.”

“Ik poets in het gemeentehuis, maar binnenkort mag ik eens meedraaien in de keuken. Het is een artikel 60, maar ik mag zelf ook aangeven wat ik graag doe. Ik weet zelf ook nog niet goed wat ik goed kan omdat ik nog niet veel werkervaring heb, dus het is een beetje ontdekken nog.”

Eén jongere geeft daarnaast aan dat hij een cursus volgt ter voorbereiding op het alleen wonen:

“Ik ben nu de cursus ‘op eigen benen’ aan het volgen omdat ik alleen ga wonen binnenkort. We geven elkaar wat tips en praten over alleen wonen. De vragen die je hebt, mag je stellen en degene die de cursus geeft, stelt ook soms vragen en weet ook soms dingen. Het is ook op elkaar inspelen dus dat is wel plezant.”

Verder geven enkele jongeren aan dat hun begeleider helpt met de administratie en financiën. Bij sommige jongeren wordt aan budgetbeheer gedaan door een begeleider, het OCMW of een bewindvoerder. Eén jongere geeft aan dankzij het budgetbeheer minder stress te ervaren en hoopt ervan te leren om het in de toekomst zelf te kunnen opnemen. Een andere jongere geeft aan dat ze graag had dat het budgetbeheer door haar begeleider werd gedaan, maar dat ze afspraken om het door het OCMW te laten doen zodat dit de begeleiding niet belemmert.

“Mijn begeleider komt vandaag ook nog met een heel lijstje van dingen die we nog moeten doen: de huurwaarborg en financieel een beetje berekenen hoe of wat.”

“Mijn begeleider helpt me met mijn rekeningen, maar we komen ook echt wel samen en we doen ook alles samen. We bespreken samen hoeveel dat ik uitgeef, de afbetalingen, echt vanalles. Ik wil ook niet.. Ik wil zien hoe ze het doet, ik kan er ook enorm veel van leren. Want

de bedoeling is ook dat ik het zelf ga doen. Nu doen we dat nog niet, omdat dat een stress is die nu even wegvalt, zodat ik eerst de andere dingen kan oplossen en bekijken. Want ik en geldzaken en facturen... Ik weet nog in de tijd dat ik dat alleen deed... Als er een factuur binnenkwam, ook al was dat maar een factuurtje van drie euro, begon ik al te stressen."

"Er is ook budgetbeheer, waarbij ze ons helpen met ons geld te spenderen. Ik had liever dat mijn begeleidster dat ook deed, maar dat wil ze niet. Het OCMW doet dat. Ze doet dat wel met andere jongeren, maar met mij wil ze dat niet. Omdat ze zegt dat als ik dan meer geld nodig heb en naar haar bel en ik niet meer kan krijgen, dat ze bang is dat dat tussen ons gaat komen."

1.4.3 Netwerk

Enkele jongeren geven aan dat er al contact was tussen de begeleider en personen in het netwerk van de jongere. Sommigen halen echter aan dat dat voor hen niet hoeft of dat ze dat moeilijk vinden.

"We hebben ook geprobeerd om wat contact te zoeken met mama. Dat is nog niet zo echt zo positief uitgedraaid, omdat mama nog wat tijd nodig heeft. Het contact met mijn papa en ik hebben we al wat verbeterd."

"Ik vind dat een beetje moeilijk om mijn begeleider mee te nemen naar mijn familie of mijn vrienden. Ze heeft wel al redelijk wat mensen gezien, zoals mijn vriend, mijn beste vrienden, mijn oma, mijn mama en mijn broer ook. (...). Van mijn vrienden had ik niet verwacht dat ze het wouden doen. Het is niet dat ik me daarvoor schaam, maar het is wel raar om te zeggen dat mijn begeleider eens gaat komen en met hen wil praten."

Bij enkele jongeren vond al een netwerkwandeling plaats of staat deze gepland. Hierbij gaat de begeleider samen met de jongere op stap langs plaatsen en/of personen uit het verleden van de jongere. De jongeren ervaren dit zeer positief. Eén jongere benadrukt ook dat hij het fijn vindt dat hij en zijn begeleider afspreken op verschillende plaatsen en vaak buiten.

"Ik moet mijn begeleider meenemen naar plekken die voor mij belangrijk zijn zodat we daar kunnen praten. Dat zorgt ervoor dat ik merk dat ze echt om mij geeft. Die plekken zijn bijvoorbeeld in Limburg. Zij wil die moeite doen voor mij dus dan wil ik ook wel die moeite terugdoen voor haar."

"Je leert uzelf beter kennen en je krijgt uitdagingen om bijvoorbeeld naar een plek te gaan waar je niet graag naartoe wil. Uiteindelijk als je dat gedaan hebt, krijg je het gevoel van kijk ik moet meer zo'n dingen doen."

"Het vertrouwen in mijn begeleider is ook gekomen omdat dat elke keer buiten was op een andere plek dat we afspraken en op den duur kwam dat gewoon losser. (...). Ofwel spreken we af waar ik echt een afspraak heb of mijn begeleider komt mij ergens oppikken en dan eten we ook een broodje en babbelen we even aan het water bijvoorbeeld."

Eén jongere geeft aan dat hij met zijn begeleider op zoek is naar een hobby. Op deze manier wil hij nieuwe mensen leren kennen en wil hij vermijden dat hij gebruikt omdat hij zich eenzaam voelt:

"We zijn nu eigenlijk bezig met dagbesteding, om iets van hobby te vinden. (...). Dat ik niet na mijn werk thuiskom en niks te doen heb of dat ik moeite heb om dingen te plannen, maar dat ik gewoon altijd iets te doen heb."

1.4.4 Vermijden van recidive

Enkele jongeren uit detentie getuigen over gesprekken met hun begeleider over de gepleegde feiten en reflectie hierover. Ook geven ze aan dat in de gevangenis gesprekken plaatsvonden over de motivatie van de jongere om deel te nemen aan Back on Track. Eén jongere volgt naast de Back on Track-begeleiding ook agressiebegeleiding. Enkele getuigenissen:

“Het is ook niet niks, iedere week een gesprek. Het is ook niet dat je de hele tijd bezig bent over kleine zaken. Je bent bezig over al hetgene dat je verkeerd gedaan hebt en waarom je beslist hebt die zaken te doen.”

“Voor ik iets doe, denk ik aan de tijd in de gevangenis, die twee of drie jaar. Dan denk ik aan alle dingen die ik daar heb gedaan. Nu doe ik ook vrijwilligerswerk, dus als dat moeilijker wordt, denk ik gewoon aan de gevangenis. Van kijk wat is het beste, wil je terug naar daar?”

“Er waren andere mensen die ook wouden starten, dus mijn begeleider moest echt zien dat ik gemotiveerd ben om te starten. (...). Dus ik heb heel veel gesprekken gehad met hem voor ik vrijkwam. In het begin was dat moeilijk voor hem omdat ik iemand ben die moeilijk over mijn gevoelens praat en dat wou hij zien. (...). Ik wil dit echt doen en wil terug op het goede pad komen. Alleen wonen enzo.”

1.4.5 Begeleiding

De meerderheid van de bevroegde jongeren getuigt over een goede band of klik met hun begeleider. Specifiek worden onder andere de aanklappendheid benoemd als een positief aspect, de acceptatie van de jongere, de nabijheid en betrokkenheid,... Drie jongeren spreken eerder over een vriend(in) dan over een begeleider.

“Ik zie haar ook niet alleen als een begeleider, ze staat ook in voor alles. Mijn begeleider is ook niet het type begeleider van ‘dan heb ik gedaan met werken, dan moet je niet komen’. Nee, als er ‘s avonds laat nog iets is, kan ik bellen of sturen. Pakt mijn begeleider niet op, dan neemt ze de volgende dag contact met me op. Het eerste dat wordt gevraagd, is: ‘Hoe is het met jou?’ En dat betekent zo veel. Dat je daar niet samen zit en inderdaad gewoon de dingen in orde maakt, maar mijn begeleider is er niet alleen voor de dingen op orde te stellen. Ze is er ook voor mij als persoon. En dat doet enorm veel.”

“Met mijn begeleider is dat meer een vriendschap voor mij dan dat ze mij begeleidt. (...). We zijn bij elkaar gekomen en we hadden direct een klik. En als we dan bij elkaar zitten, is het meestal een gesprek over ‘hoe was je weekend?’ in de plaats dat het echt over begeleiding gaat.”

“Mijn begeleider heeft gezegd dat ik zoveel kan misdoen als ik wil of fouten maken, maar dat ze me daar niet gaat op veroordelen.”

“Als het moeilijk gaat dan gaat mijn begeleider ook de moeite doen om tot aan mijn deur te komen en me toch te kunnen zien en me terug beter te kunnen laten voelen. Als ik drie, vier keer niet opneem, zal hij nog meer moeite doen omdat hij weet dat het niet goed gaat. (...). Zo weet ik ook dat hij het echt meent en het niet enkel is voor zijn werk.”

Enkele jongeren geven aan dat hun begeleider heel open is over zijn/haar eigen leven en dat ze dit als zeer positief ervaren:

“Ik vind het echt leuk dat mijn begeleider zo open is met mij. Zij voelt zich op haar gemak bij mij en haar vriend doet ook echt chill. Ook nu ze verhuisd is, zegt ze van ‘ja, je moet eens komen kijken’, of ze vraagt of ik mee naar de kringloopwinkel ga. Dat zijn dingen die ik geen twee keer ga meemaken met een begeleiding. (...). Bij mijn vorige begeleider werd meer werk en privé gescheiden gehouden.”

“Ik kan moeilijk mensen vertrouwen, maar na het tweede gesprek met mijn begeleider ging dat eigenlijk vlotter en vlotter. Ook omdat ik vragen aan hem kan stellen. Ik vind dat ook belangrijk dat ik dingen over hem kan en mag weten. (...). Als het meer zo is van je moet op gesprek gaan en iemand luistert naar u... Je krijgt dan wel tips, maar dat is anders. Back on Track is toch iets heel anders.”

Ook halen enkele jongeren aan dat de begeleider hen ondersteunt en stimuleert om zaken te ondernemen. Hierbij wordt ook de nadruk gelegd op de verantwoordelijkheid van de jongere zelf. De jongeren geven aan dat ze dit nodig hebben:

“Als mijn begeleider er niet zou zijn en me geen duwtjes in de rug zou geven, bijvoorbeeld van ‘kijk voor je rijbewijs’ of ‘maakt dat de sollicitatie lukt en als het niet lukt, maakt dat je ergens anders kunt gaan solliciteren’. Zo echt die duwtjes in m’n rug geven.”

“Als ik iets verkeerd doe en er eerlijk over ben, dan apprecieert mijn begeleider dat ik er eerlijk over ben en hij zal het ook wel zeggen als iets niet juist is. Het is niet dat ik zomaar mag doen wat ik wil, zeker en vast niet. Dat is hetgene dat ik nodig heb, die vrijheid maar ook die schop onder mijn gat als ik het nodig heb.”

“Zonder mijn begeleider zou dat allemaal niet gelukt zijn van dat werk enzo, ik zou daar niet zo achter gezeten hebben.”

Mijn begeleider zegt ook van ‘ik ga het niet allemaal voor je doen.’ Ik ben iemand die als ik een afspraak moet maken en moet bellen, ik het niet snel zal doen. Maar mijn begeleider zegt dan van ‘ja, je moet het kunnen, je moet het later ook kunnen’. Maar zij wilt er dan wel eens bijzitten. (...). En als de mensen vervelend doen, zou ze direct zeggen dat ze de begeleider is en dit en dat. Dat helpt me wel om steviger in mijn schoenen te staan. (...). Ik moet het echt zelf leren. Zelfstandig dingen leren doen. Niet dat ik het niet kan, maar het is echt gewoon die stap zetten en bellen naar daar en daar. Ik ben nogal snel verlegen en bang om afgewezen te worden.”

Verder wordt het belang van de intensieve begeleiding van Back on Track enkele keren aangehaald.

“Back on Track was een beetje een geschenk uit de hemel voor mij, omdat dat eigenlijk hetgeen was dat ik nodig had. Iemand die effectief, bijna dagelijks, met mij op pad gaat en alles in orde brengt.”

Zes jongeren geven daarnaast het belang van de mentale steun en het luisterend oor van hun begeleider aan. Ze hebben het gevoel dat ze op iemand kunnen terugvallen. Ook geven sommigen hierbij aan dat ze meer aan hun begeleider hebben dan aan een psycholoog.

“Ik ben altijd wel een beetje ontluicht of ontstrest als ik een gesprek heb gehad met mijn begeleider. Ik kan echt praten met haar, wat ik niet met zoveel mensen kan. Ze heeft gezegd

dat ik zoveel kan misdoen als ik wil of fouten maken, maar dat ze me daar niet gaat op veroordelen.”

“Gewoon eens luisteren, dat kan soms al veel doen voor een mens.”

“Ik heb al veel psychologen en psychiaters gezien eigenlijk. Ik heb meer aan mijn begeleider, ook niet enkel door de gesprekken, maar ook door de dingen die we doen.”

Eén jongere geeft echter aan dat ze vooral praktische hulp bij het vinden van een woning en werk nodig heeft en verwacht van haar begeleider. Ze getuigt erover dat ze het moeilijk vindt om zich open te stellen op andere vlakken en geeft aan haar begeleider minder als een vertrouwenspersoon te zien.

“Ik ben het gewoon om heel zelfstandig te zijn en ik heb nu ook zoiets van ik weet dat jullie hulp aanbieden maar ik wil toch mijn eigen ruimte nog een beetje. (...). Ik heb ook heel hard verlatingsangst en ik weet dat dit maar een jaar is, dus ik ga mijn begeleider nooit te dicht bij me laten komen. (...). Ik wil niet afhankelijk zijn van personen en ik heb het gevoel dat als ik iemand te hard binnenlaat dat ik afhankelijk ga worden. En als die dan opeens weggaat... (...). De ondersteuning is goed maar te hard pushen is niet goed en als ik hulp nodig heb zal ik wel zelf contact opzoeken. (...). Zeker bij een nieuw persoon wil ik eerst zelf ontdekken en doen omdat ik heel veel heb meegemaakt waardoor ik veel vertrouwen kwijt ben, dus ik ben daar heel voorzichtig mee. (...). Ik heb ook veel internaten en instellingen gedaan dus ik heb zoiets van dat is mijn begeleider en dat is zijn taak maar voor de rest niks.”

Eén andere jongere is ook tevreden met de praktische steun van de begeleider op vlak van het huishouden doen, inkopen doen...

“Mijn begeleider helpt me ook om te proberen een keukenprins te worden, bijvoorbeeld met hoe ik moet koken en dingen waarvan ik niet weet hoe ik ze moet doen. (...) Ik heb nooit echt moeten koken, dus dat was wel moeilijk. (...) Bijvoorbeeld naar de winkel gaan, vond ik in het begin ook super moeilijk, omdat je niet weet wat je allemaal moet kopen. En de kleinste dingen, bijvoorbeeld vuilniszakken, vergeten. Een beetje die dingen, daar moet ik wat aan wennen.”

Enkele jongeren getuigen ten slotte over hoop of vertrouwen in de toekomst dankzij Back on Track. Ook op psychisch vlak voelen ze zich beter.

“Ik was bang voor geld, hoe het daarmee zit en al die andere dingen. En ik heb nu meer een duidelijk beeld door mijn begeleider, vind ik. Daarvoor was ik heel gestresseerd, ik was zelf bezig een huis te zoeken. En overal waar ik belde, zeiden ze tegen mij dat ze geen personen met een leefloon aanvaarden, jammer genoeg. En dat heeft me heel veel stress bezorgd. Maar nu heb ik zo’n beetje hoop gekregen door Back on Track. (...) Ik heb rust gevonden, zeg maar. Ik voel me rustiger, ik stress niet meer. (...) Ik heb meer vertrouwen in de toekomst en ik weet dat het wel gaat lukken.”

“Ik wil terug leven, ik zal het zo zeggen. Daarvoor, ook voor dat ik op straat stond, ging het niet zo goed met mij. Ik zag het echt niet meer zitten, ik wou het echt opgeven. Ik heb nu soms nog momenten dat het minder gaat, maar als ik terugdenk aan die doelen... Ook door er nu over te praten, voel ik me er zelf alweer beter door. Ik wil ervoor gaan.”

“Eerst keek ik er echt tegenop. Ik dacht dat het niet ging lukken, ik zag het niet zitten. Maar nu zie ik dat alles beter gaat en mensen mij die bevestiging geven dat het goed gaat. Ik weet dat er terug vooruitzicht is en dat is er lang niet geweest. Dat ik goed nieuws krijg nu zorgt ervoor dat ik terug verder kan.”

1.5 Impact Covid-maatregelen

Vijf interviews werden afgenomen tijdens een lockdown vanwege de Covid-maatregelen. Tijdens de gesprekken getuigen deze jongeren over de vertraging of belemmering van hun Back on Track-traject. Zo vermelden ze dat het moeilijker is om een woning te vinden en te bezichtigen en om te solliciteren. Het contact met immokantoren, leerkrachten, therapeuten, sociale diensten... verloopt moeilijker of is volledig weggevallen.

“Mijn begeleider en ik waren aan het zoeken naar een woning. Maar door het coronavirus is dat even vertraagd. (...) Door het corona virus kan ik nu ook niet praten met mijn leerkrachten. Dus ik moet er ook mee wachten.”

“We kunnen nergens gaan kijken voor een huis of ’t een of ’t ander. Nu met Corona is het echt heel moeilijk. Ik hoop dat het snel voorbij is, dat we rap in gang kunnen schieten, dat ik er rapper vanaf ben. (...) Ook voor te solliciteren en werk, het is ook allemaal moeilijk. Je kan niet naar interimbureaus en zo. (...) Normaal gezien ga ik ook naar therapie in het ziekenhuis, maar door Corona is dat allemaal afgeschaft. Dus ik kan eigenlijk op niemand terugvallen.”

“Het is wel een beetje een ambetant moment nu met die corona. Ik hoop dat ik zo snel mogelijk werk vind. Mijn begeleider en ik hebben elkaar natuurlijk meer als een maand en een half niet kunnen zien door corona. We hadden elkaar voor de eerste keer gezien en een week en een half later was het ziekenhuis in lock down. Dus niemand mocht meer op bezoek komen, dus het was dan allemaal op afstand. Dat was zo’n beetje ambetant. Je voelde dat je dan echt niet vooruit kunt. Omdat alles ook stilvalt met die corona, dan moest je wachten op die persoon omdat die ziek was... Dus dat heeft er een beetje voor gezorgd dat het trager is. Bijvoorbeeld nu ook, ik wil gaan werken, maar de helft van het werk ligt plat. Dat is ook zoiets waardoor je niet echt vooruit kunt gaan in het werk omdat je moet wachten op al de rest.”

“Ik ben ook in begeleiding bij het CGG, ik heb daar even een begeleider gehad, maar die is dan gestopt en nu is het iemand anders. Maar met die corona loopt dat nu allemaal anders en dat is wat moeilijk voor mij. Ik heb de mevrouw die dat nu overneemt nog nooit gezien, dat is via een soort website dat dat moet gebeuren. Het is niet dat ik dat niet wil doen en ik zou er zeker deugd van hebben, zeker weten, maar het is moeilijk om de stap te zetten. Het is niet gemakkelijk.”

2 Na zes maanden Back on Track

In het midden van het traject van de jongeren vond de tweede reeks interviews plaats. Tijdens deze gesprekken werd gepeild naar de stappen die de jongeren reeds zetten en welke ze nog willen zetten op vlak van huisvesting, werk, opleiding en netwerk. Daarnaast werd ingegaan op hoe de jongeren de begeleiding ervaren en met welke diensten ze in contact gekomen zijn.

2.1 Huisvesting

Na zes maanden begeleiding hebben vijf van de tien bevroagde jongeren eigen huisvesting, vier jongeren hebben daarnaast een tijdelijke woning. Enkele jongeren met een eigen huurcontract geven aan tevreden te zijn met de woning en er te willen blijven. Enkele andere jongeren getuigen van huisvesting veranderd te zijn sinds het eerste interview. Zo verhuisde een jongere naar een groter appartement dat deels gefinancierd wordt door een ouder, die samen met de jongere op het huurcontract staat vermeld. Twee andere jongeren geven aan in de toekomst te willen verhuizen om te gaan samenwonen met hun partner. De jongere die er in het begin voor koos om samen met vrienden te wonen, verhuisde ondertussen naar een sociale woning. Deze jongere geeft aan dat het samenhuizen na een tijdje minder goed verliep.

Een jongere getuigt dat het krijgen van een tijdelijke woning voor veel rust zorgde. Bij twee jongeren loopt de limiet van vier maanden binnenkort af. Beiden zijn op zoek naar een permanente woning, maar geven enkele drempels aan. Zo halen ze beiden de moeilijkheid van een beperkt budget aan. Eén van hen is op zoek naar een huis met een tuin omwille van huisdieren, wat de zoektocht eveneens moeilijker maakt. Eén jongere geeft aan niet echt een thuisgevoel te hebben bij de tijdelijke woning. Deze jongere kreeg een verlenging omdat er na vier maanden nog geen eigen huisvesting werd gevonden. Enkele getuigenissen:

“Ik heb dan een crisiswoning via Back on Track gekregen. Ik heb die vier maanden mogen gebruiken. De bedoeling is nu eigenlijk dat ik ga doorstromen naar een eigen vaste woning voor mezelf. (...). Ik vond dat op dat moment natuurlijk echt super tof, dat ik hier even terecht kon, want ik stond op straat. Dus voor mij is dat wel een grote plus geweest. (...). Ik heb me ingeschreven in verschillende huisvestingsmaatschappijen en sociale verhuurkantoren om aan een huis te geraken. (...). En ze komen dan af met een uitnodiging voor een studiootje voor 555 euro. Maar ja, met een minimum leefloon van het OCMW is dat echt niet haalbaar. (...). Met zo’n voorstellen ben ik niets, want dat is meer dan de helft van wat ik heb op een maand dat ik zou moeten betalen om te wonen.”

“Ik heb geen thuisgevoel bij mij omdat ik amper meubels heb staan en eigenlijk is dat toch belangrijk. Gewoon een huis met een zetel, een tafel. Stoelen heb ik zelfs niet, die zijn kapot.”

Eén jongere heeft geen eigen huisvesting of tijdelijke woning omdat ze ervoor koos bij haar partner te blijven inwonen, ondanks dat een eigen woning werd gevonden. Na een breuk herstelde de relatie waardoor ze niet meer wilde verhuizen.

Uit de getuigenissen blijken opnieuw de structurele drempels voor deze jongvolwassenen op de huisvestingsmarkt. Een betaalbare woonplek vinden met een laag inkomen is erg moeilijk voor hen.

2.2 Inkomen, werk en opleiding

Op het moment van de interviews hebben vier van de tien jongeren vast werk, waarvan twee jongeren tewerkgesteld zijn via artikel 60. Eén van hen geeft aan tevreden te zijn over de job. Ze geeft aan dat ze het graag doet en fijne collega’s heeft. Wel haalt ze aan dat het werkritme een grote aanpassing vraagt en veel energie vraagt. Twee anderen zijn niet helemaal tevreden over hun jobinhoud. Eén jongere, tewerkgesteld via artikel 60, wenst meer variatie in de job zodat hij kan uitzoeken wat hij graag doet. Hoewel het de bedoeling was hem in te zetten op verschillende

werksettings, gebeurde dit op het moment van het interview nog niet. De andere jongere getuigt over een minder fijne werkomgeving. Allen halen ze aan dat hun motivatie om te werken een hoger inkomen is en te kunnen sparen. Drie van hen hebben schulden en willen deze zo snel mogelijk afbetalen. Ook geven drie jongeren aan eventueel een opleiding te willen doen in de toekomst. Hieronder enkele getuigenissen:

“Ik moet veel kunnen slapen en rusten, anders heb ik echt problemen met wakker worden de dag erna. Ik ben echt constant moe na mijn werk, zeker na een volle dag. (...). Zeker met dat ik een lange tijd niet heb gewerkt. Ik heb wel tijd gekregen om erin te geraken en ik ben er nu wel klaar voor om voltijds te werken, ik zie het zitten.”

“Ik heb altijd al willen studeren om ook mensen te helpen. Ik begin mijn job nu ook echt beu te worden. En ik denk ook dat als ik 40 jaar ben, die zware dozen, dat is bijna niet haalbaar. Maar dat zou nog niet voor direct zijn, eerst al de rest, een huis is prioriteit en dan kunnen we nog zien of het wel haalbaar is en of we in aanmerking komen om het deeltijds te doen, dat ik ook nog kan werken en een inkomen heb, dat ik niet volledig zonder val.”

Vier anderen zijn niet actief op zoek naar werk en ontvangen een leefloon, omwille van verschillende redenen. Eén jongere geeft aan dat de fysieke afstand een grote drempel vormt en wil daarom eerst inzetten op het behalen van een rijbewijs. Een andere jongere volgde een cursus en doet momenteel stage om ervaring op te doen met de hoop daarna door te groeien naar vast werk. Hij geeft aan het stap voor stap te willen bekijken, zonder te veel hooi op zijn vork te nemen. Nog een andere jongere wil eerst even vakantie nemen na te hebben gewerkt voor het behalen van een diploma. Verder geeft iemand ook aan dat werken nog niet lukt en momenteel te hoog gegrepen is. De jongere werkte even, maar stopte ermee omdat het werkritme te zwaar werd en omdat ze het niet graag deed. Een andere jongere wil ten slotte inzetten op een cursus bij de VDAB om sneller vast werk te krijgen na verschillende interimjobs te hebben gedaan. Hieronder enkele getuigenissen:

“Ik zou heel graag aan het werk willen. Maar ik heb geen vervoer, enkel mijn fiets, dus veel werkplekken kan ik niet aannemen. En als het werk is dat ik kan, moeten ze me nog willen aannemen. Ik probeer me nu een beetje te focussen op een rijbewijs te halen. Dan kan ik gemakkelijker naar mijn werk. Dan moet ik niet meer wakker liggen van hoe ver het is en hoe lang het fietsen is. Dat zal wel gaan met een auto. (...). Ik heb de theorie van mijn brommerrijbewijs gehaald, daar ben ik door. Over een paar weken heb ik praktijk ervan.”

“Het werk zat goed. Het was op een rustig tempo, ook op een tempo dat ik aankan. Maar ja, gewoon zo het ritme ben ik niet gewend. Ik merk bij mezelf: ik heb wel wat werkervaring, maar ik houd dat nooit lang vol. Waarom? Dat is niet hetgene dat ik wil doen. (...). Het werk zelf was niks, maar inderdaad dat ritme, tegen de middag was ik echt kapot.”

Drie jongeren die op het moment van het interview nog niet aan het werk zijn, geven verder aan dat ze hopen op het einde van Back on Track vast werk te hebben. Enkele jongeren laten zich daarnaast negatief uit over interimjobs:

“Ik heb in een half jaar tijd al drie jobs gehad, want interims zijn zo op en af. Als ze u niet meer nodig hebben, gooien ze u buiten en daarom dat ik nu bij de VDAB een cursus ga volgen om echt proberen vast werk te zoeken zodat ik niet altijd interimjobs moet doen.”

“Ik krijg ook altijd de vuilste werkjes eerst. Iemand als ik, zonder diploma. Ik heb niet veel keuze daarin, maar toch.”

Verschillende jongeren getuigen over de nood aan budgetbeheer. Bij sommige jongeren wordt dit opgenomen door de begeleider, bij anderen door het OCMW. Een jongere geeft aan blij te zijn dat de begeleider dit opneemt, ook al is dit tegelijkertijd soms moeilijk. De jongere voelt zich niet voldoende bekwaam om dit zelf te doen:

“Qua betalingen is het geen goed idee dat ik dat zelf doe. Ik heb zo wel een beetje een gat in mijn hand. (...). Ik krijg normaal zoveel per week. En als het op is, is het op. (...). Dat is goed, maar mijn begeleider heeft ook al aangegeven dat het mijn geld is en als ik iets vraag, vindt ze het moeilijk om daar nee op te zeggen. Ze zegt dat het mijn geld is, maar dat ze een stuk aan de kant houdt. Ze zei ook dat ik naar het OCMW kon gaan voor budgettering. Maar dat wil ik niet. Maar soms botst dat dan wel eens.”

Een andere jongere met een bewindvoerder geeft aan dat hij zo snel mogelijk zelf zijn geld wil beheren, zodra de schulden afbetaald zijn. Als tussenstap zou hij voor budgetbeheer kiezen. Ook getuigt hij over een beperkt budget als leefgeld:

“Mijn eigen geld op mijn rekening zien en kunnen beslissen wat ik ermee doe en hoeveel ik kan uitgeven. Maar in het begin wil ik wel nog even budgetbeheer krijgen om al mijn rekeningen te laten betalen zodat het in orde is. Nu is dat nog niet mogelijk omdat ik een aantal schulden heb. Maar er is al redelijk wat afbetaald dankzij de job dat ik nu heb. Dus het is nog even volhouden. (...). Nu kan ik niet doen wat ik wil. Niet kunnen zeggen van ik wil eens naar de zee gaan, ik wil eens op reis. Dat zijn allemaal extra's. Het is echt beperkt, af en toe gaat het om eens iets extra te vragen voor kleren bijvoorbeeld. Zoals onlangs voor mijn verhuis heb ik een grote extra kunnen vragen. Dus nu is het weer even verderwerken en terug sparen vooraleer dat dat weer mogelijk is.”

Twee andere jongeren uiten enkele frustraties op vlak van hun beperkt inkomen:

“Ik heb het minimum leefloon. Maar in deze Belgische staat is het niet gemakkelijk om aan oplossingen te geraken. (...). Er gaat zoveel geld naar immigranten en andere dingen. Maar ons eigen volk kunnen we niet eens helpen. Ik ben een volledige Belg die niet veel kansen heeft gekregen in het leven. Ik moet roeien met de riemen dat ik heb. Maar dat is niet makkelijk. (...). Als Belg zijnde... Ik heb al gedacht om eens naar Brussel te gaan en te zeggen dat ik van ik weet niet waar kom, misschien dat ik dan zal geholpen worden, want ik weet het echt niet meer.”

“Ik ben geen racist, ver van, maar ze komen allemaal naar het OCMW en ze krijgen het. En ik kreeg zelfs de basis niet. (...). Daarmee dat ik er misschien moeite mee heb dat ze willen dat ik werk, terwijl ik nog wil studeren. En dan botst dat.”

2.3 Netwerk

Een deel van de jongeren heeft een relatief beperkt netwerk: weinig of geen contacten met familie en/of een beperkte vriendenkring. Uit de interviews blijkt dat daar vanuit Back on Track sterk wordt op ingezet. Vijf jongeren geven aan dat er dankzij Back on Track contact is gelegd met de ouder(s). Drie jongeren hiervan merken een verbetering op in hun relatie met hun ouder(s). Een jongere geeft

aan dat er meer open communicatie is tussen haar en haar mama. Bij een andere jongere staat de moeder mee op het huurcontract en is ze betrokken bij de financiën van de jongere. Een andere jongere geeft aan dat de band een beetje verbeterd is doordat de jongere, zijn moeder en de begeleider samenzaten, maar dat de situatie nog steeds ingewikkeld blijft. Hij vertelt hierover het volgende:

“De band met mijn mama is toch al een stuk beter geworden. (...). We hebben eens samengezeten. Het heeft wel deugd gedaan, het heeft veel opgeklaard. (...). Het was iets dat moest gebeuren. Het is mijn mama, ze wilt er tussen staan. Maar ik ben nog altijd wel een beetje boos op haar dat ze me heeft buitengezet. Maar ja, mijn begeleider kan het niet allemaal oplossen. Mijn mama en ik hebben een beetje een rare band. Het blijft soms wat moeilijk.”

Twee jongeren geven aan dat de relatie, ondanks het hernieuwde contact, niet is verbeterd. Zij geven aan dat ze geen contact meer wensen. Eén jongere denkt erover na om contact te zoeken, maar twijfelt om de stap te zetten en wenst voorlopig geen toenadering. De jongeren geven aan dat hun begeleiders dit respecteren en ze hierin niet worden gepusht. Hieronder enkele getuigenissen:

“Ik heb dan toch na een tijdje contact gelegd met mijn mama. (...). En ik heb dan een regel opgesteld van: 'Als je terug contact wil met mij, moet je me accepteren zoals ik ben en accepteren welke keuzes ik maak.' En dat wou ze niet. Dus we hebben het contact zo gelaten. We hebben geen contact meer nu, officieel.”

“Ik denk daar wel veel over. Maar ik kom altijd tot het standpunt dat ik het niet wil, mijn contacten met thuis. (...). En op dat vlak zal het niet snel veranderen. Als zij het niet willen inzien, spijtig. Ze zullen later wel spijt krijgen dan. Ik heb vroeger al verschillende keren contact opgezocht. Maar geen reactie.”

Enkele jongeren halen aan contact te hebben met andere familieleden naast de ouders: een oom, tante, broer, zus, grootouder,... Ze geven aan dat ze hun familie soms samen met de begeleider bezoeken. Ook getuigt een jongere over aparte bezoeken van de begeleider aan de familieleden.

“Mijn tante is het enige familielid met wie ik nu contact heb. Mijn begeleider heeft haar wel ontmoet. Maar met mijn andere familieleden, dat gaat nooit lukken. We hebben het geprobeerd, maar het is niet gelukt. Dus hebben we het zo gelaten en ik accepteer het.”

“Mijn begeleider is een paar keer bij mijn broer geweest, maar ze vertelt niet tegen mij wat er tussen hen verteld wordt. Ik ben wel al een paar keer benieuwd geweest. Ze gaat vooral veel naar mijn oma om met haar te praten, omdat mijn oma mij ook bijna elke dag ziet.”

Vijf jongeren getuigen over een eerder beperkte vriendenkring. Bij sommigen heeft dit ook te maken met het bewust afstand nemen van vrienden uit hun verleden. Sommigen van hen geven de nood aan nieuwe sociale contacten aan. Anderen getuigen tevreden te zijn met hoe het is. Zo wilt een jongere een hobby of vrijwilligerswerk doen om nieuwe mensen te leren kennen. Hij gaf dit ook aan in het eerste interview aan het begin van zijn traject. Desondanks getuigt hij over drempels die hij ervaart om de stap te zetten wegens een laag zelfbeeld. Een andere jongere zet sterk in op haar relatie en lijkt hier erg op te leunen. Ze wil in de toekomst met haar partner hun kindervens vervullen. Verder heeft ze weinig andere contacten. Beiden geven aan soms te worstelen met eenzaamheid. Ze willen graag andere jongeren (in een gelijkaardige situatie) leren kennen. Eén van

hen nam zo deel aan een festival als vrijwilliger samen met andere jongeren van Back on Track, georganiseerd door een begeleider. Hij geeft aan dat dit een erg positieve ervaring was.

“Ik moet nog leren de mensen terug wat meer te vertrouwen. Opnieuw contact maken is nog een beetje moeilijk. Het is dat laag zelfbeeld, ik heb dat gevoel van vroeger. (...). Ik heb wel iets gedaan dat plezant was met back on track met nog andere jongeren op een festival. Daar heb ik ook wat mensen leren kennen, het ging wat makkelijker toen ook. Die stappen zetten altijd... Op het moment zelf dan gaat dat allemaal redelijk goed. (...). Het heeft ook veel gedaan met mij: tussen andere mensen zijn, hen leren kennen en complimenten krijgen. Terwijl dat dat dingen waren dat ik eerst had gedacht dat ik niet zo kunnen.”

“Het is een heel rustige buurt waar ik woon. Langs de ene kant is het goed om even tot rust te komen, langs de andere kant wil ik liever ook vrienden en mensen hebben rond mij. Soms is het de muren oplopen.”

Ook een andere jongere haalt aan het soms moeilijk te hebben op vlak van eenzaamheid nu ze alleen woont:

“Het was wat zoeken en wikken, maar qua huisvesting zit ik goed. Natuurlijk, dat ben ik dan ook weer. Toen ik op straat stond was ik dat gewoon om op stap te zijn en nu heb ik ook weer die neiging. Ik ben ook maar alleen, dus het is toch wel moeilijk als twintiger. Ik ben veel weg, ik zit vaak op café. (...) Eerlijk gezegd, ik ben gaan wonen in mijn appartement, ik ben daar een week op mijn positieven gekomen en dan was ik terug alle dagen weg.”

Nog een andere jongere geeft aan zijn begeleider niet te veel te willen betrekken bij zijn vrienden. Hij zegt te willen focussen op zichzelf en zijn eigen proces:

“Maar ik vind dat je naar jezelf moet kijken en aan jezelf moet werken. Mijn maten vertrouw ik soms wel eens iets toe en ze zijn wel een steun. Maar ze moeten ook niet te veel van me weten. Ik moet aan mezelf werken en daar kunnen ze me niet echt bij helpen.”

Drie andere jongeren getuigen over verschillende vriendschappen, ze geven aan tevreden te zijn met deze contacten. Al geeft één van hen wel aan dat het soms wisselend is. Vrienden die aan bod kwamen tijdens het interview aan de start van het traject van de jongere, komen tijdens het tweede interview niet meer aan bod en omgekeerd. Een andere jongere geeft aan dat haar vriendenkring wat verkleind is doordat ze nu werkt, een relatie heeft en stappen zet rond haar druggebruik:

Mijn vriendenkring is automatisch een beetje kleiner geworden nu ik mijn relatie heb, maar ik vind dat niet echt erg. Mijn beste vrienden zijn er nog altijd. We gaan altijd samen uit of doen iets in het weekend samen, dus ik ben blij met mijn vrienden die ik op mijn hand kan tellen. (...). Met mijn werk is dat wel al veel veranderd. (...). Ik heb er minder tijd voor. Mijn vriend komt nu wel op de eerste plaats. Ik zie dat ik me nu even gewoon moet focussen op mijn relatie en dat dat ook het beste nu voor mij is. En mijn vrienden hebben daar geen probleem mee, ze komen ook super goed overeen met elkaar. (...). Misschien dat ik mijn vriendenkring ook onbewust en toch een beetje bewust verkleind heb. Want veel vrienden van mij gebruiken. Het zijn maar mijn beste vrienden die niet zouden gebruiken of die als ik gebruik zouden zeggen van ‘rustig aan’.”

Twee jongeren uit het eerste projectjaar halen verder aan dat in de toekomst een Eigen Kracht Conferentie (EKC) zal plaatsvinden. Ze geven aan dat hierbij enkele vrienden aanwezig zullen zijn.

Ook wordt een oud-begeleider vernoemd en leerkrachten van vroeger. Een jongere hoopt dat haar netwerk via het EKC wat taken van de professionele hulpverlening zal kunnen overnemen. Anderzijds heeft ze hier minder vertrouwen in dan in de hulpverlening. Ze getuigt hierover het volgende:

“De bedoeling is om het te doen zonder hulpverlening. Dus dat er dan eens kan besproken worden wie wat kan opnemen. Bijvoorbeeld als ze zien dat het wat minder gaat. Dat de druk daarin een beetje verlegd wordt. Hulpverlening, die zijn er bijna constant, ze doen hun plicht om er te staan. Met vrienden is dat wel moeilijker, want vrienden komen meestal en gaan. Maar ik hoop wel, het zijn ook wel mensen waarvan ik weet dat ze niet snel zullen verdwijnen. Ook al hoor ik ze eens een tijd niet, ze blijven er toch staan. (...) Ik hoop dat ze eens afkomen als ze zien dat het wat slechter gaat. Dat ze durven zelf handelingen nemen. Want de meeste mensen waarmee ik in contact kom, zij gaan niet snel... Ze weten dat er iets is, maar als ik zeg dat er niks is, dan vergeten ze dat, of ze gaan dan niet aan mijn deur komen staan...”

2.4 Begeleiding

Net zoals bij de start van de trajecten, getuigen de meeste jongeren over een goede band met hun begeleider. Ze geven aan de begeleider te vertrouwen en er steeds bij terecht te kunnen. Een jongere getuigt over hoe dit evolueerde tijdens zijn traject:

“In het begin was het moeilijk om mijn begeleider te vertrouwen. Naarmate onze afspraken is dat beter en beter geworden, door veel te praten en dingen te doen. (...). Hij zegt ook zelf van ik ben degene die het moet doen, maar hij kan me wel helpen en ondersteunen. Dat is het belangrijkste voor mij. Vooral goed kunnen luisteren en kunnen helpen waar nodig. Het is ook niet echt begeleiden, maar meer luisteren en er zijn en helpen.”

Sommige jongeren leggen hierbij vooral de nadruk op emotionele steun, anderen erkennen eerder de praktische hulp van de begeleider. Twee jongeren geven ook specifiek de hulp aan op vlak van recidivevermijding en het voorkomen bij de rechtbank. De jongeren schrijven het ook toe aan de begeleider dat ze veel verder staan dan aan de start van hun traject. Sommigen geven ook aan dat een afronding na één jaar te vroeg zal zijn. Hieronder enkele getuigenissen.

“Ik kan zeggen wat ik wil. Ik vertel haar bijna alles. Ik kan ook altijd advies en hulp vragen. Ze komt altijd langs als ik hulp nodig heb. Direct. Ik voel dat ik bij haar met alles terecht kan. Ze helpt me met mijn relatie, mijn familie, met het maken van mijn cv,... Of als ik ergens niet alleen naartoe durf te gaan of stress heb, gaat ze altijd mee met mij.”

“Ik moet zeggen, had ik mijn begeleider niet op mijn pad gehad, wist ik niet waar ik nu zou staan. (...). Ik heb haar echt al veel verteld. Bijna alles van A tot Z. (...). Dingen die ik tegen een ander nog niet verteld heb. (...). Het gaat dan vooral over mijn thuissituatie van vroeger. (...). Thuis, bij mijn ouders werd er nooit gebabbeld. En nu heb ik wel iemand waarvan ik weet dat ik het tegen kan zeggen.”

“Het is nu toch een soort last van mijn schouders. Dat je anders heel de tijd hebt van stel ik zou nu... Zou ik nu anders niet op straat staan? Zou ik dan niet mijn werk hebben? Dan zou ik nu niet zo ver, tussen haakjes, staan dan dat ik nu sta.”

Bij drie jongeren wijzigde de begeleider tijdens het traject. Ze geven aan dat deze overgang moeilijk was voor hen. Bij één van hen viel dit samen met de uitval van de begeleidster van de jongere binnen de drughulpverlening. De jongere geeft aan dat dit een negatieve impact had op zijn druggebruik omdat eenzaamheid een trigger is voor hem.

“Afwachten hoe lang mijn begeleider afwezig is. Ik vind dat heel moeilijk, maar te begrijpen. Het eerste gesprek met de begeleidster die hem vervangt, is wel al goed meegevallen. Maar gewoon hetzelfde verhaal, veel hetzelfde vertellen is ook wel ambetant. (...). Dat was even moeilijk en dan heb ik terug wat meer gebruikt en was ik meer afwezig op mijn werk. Nu alles terug een beetje oppakken, het gaat al veel beter. Alles was een beetje weggevallen. En dan was ik alleen en heb ik me een beetje laten gaan.”

Verschillende jongeren geven verder ook aan dat ze blij zijn met de intensiteit van de begeleiding. Ze benoemen de sterke inzet en de aanklappendheid van de begeleiders. Een jongere getuigt hierover het volgende:

“Mijn begeleider staat aan mijn deur als ik niet antwoord. Daar zit ze niet mee in. Doe ik niet open, staat ze daar de volgende keer weer. Ze zal blijven gaan tot ze me kan bereiken.”

Anderzijds geven twee jongeren aan dat de intensiteit en aanklappendheid van Back on Track soms wat veel is. Vooral wanneer gestart wordt met een opleiding of werk vraagt dat veel tijd en energie van de jongeren waardoor de combinatie met de intensieve begeleiding minder vanzelfsprekend wordt.

“Ik ben blij dat het zo intensief is. Maar op sommige momenten moet ik toch een beetje mijn rust terug opzoeken. (...). Het is nu vooral ook met mijn cursus, dat het wat druk was. En met mijn stage.”

“Soms kan mijn begeleidster bij mij wel een beetje opdringerig overkomen, zo om af te spreken. Soms drie keer in de week. Voor mij gaat dat totaal niet. Ze bedoelt dat niet vervelend, ze wil er gewoon zijn voor mij. Maar voor mij persoonlijk was dat soms te veel. Dat duwde me een beetje weg. (...). Ze komt dan na mijn werk, maar ik ben dan moe. Ik wil gewoon na mijn werk kunnen kuisen en rusten. Dus dat is redelijk vervelend. (...). Ze heeft ook een paar keer aan mijn deur gestaan zo zonder afspraak, dat vond ik ook vervelend. Dan was het zo van ja ik kom kijken hoe het gaat met u. Ik apprecieer dat wel maar ja soms is dat ook op een verkeerd moment.”

Eén van hen geeft aan dat de begeleiding binnenkort kan stoppen. Ze voelt zich een stuk zelfstandiger en geeft aan haar leven meer op de rails te hebben nu ze huisvesting en werk heeft:

“Ik begin het allemaal zelf te doen. Bijvoorbeeld de huur, als ik moest bellen, moest mijn begeleidster me altijd zo een duwtje in de rug geven en nu doe ik dat allemaal onbewust uit mezelf. Ik vind het zelf wel een beetje moeilijk om te zeggen van ik heb u niet meer nodig. Ge hebt mij geholpen, merci salut! Nee, ik kan dat niet. Omdat we wel een hele goede band hebben opgebouwd. (...). Maar ik voel ergens wel dat het niet meer echt nodig is. Ik denk ook dat ze voelt dat ik er geraakt ben. Ik had het niet verwacht, maar ik ben blij dat het nu zelf lukt. Het gaat raar zijn dat ze niet elke week hier gaat zijn. Ik denk dat ik een paar keer per ongeluk ga bellen van wat moet ik doen met die papieren. Het hoeft zelfs niet per se een vraag te zijn, maar weten van ik denk aan jou en zij denkt aan mij.”

Een andere jongere met een verleden in de jeugdhulp getuigt over het bewust op een afstand houden van de begeleider. Ze geeft aan zich niet te veel te willen hechten en eerder steun te zoeken bij haar vriend en zijn familie. Daarnaast haalt ze aan dat ze weinig tijd heeft voor de begeleiding.

“Dat is meer tussen mij en mijn vriend, want uiteindelijk is hij degene waarmee ik een toekomst opbouw. Binnen een jaar stopt het en zie ik mijn begeleider niet meer. Ik ben iemand die heel moeilijk vasthangt aan mensen omdat ik weet dat hij toch niet in mijn leven blijft. Ik ga me er niet aan hechten of wat dan ook, dat is misschien redelijk onbewust een beetje wegduwen. (...). Ik heb het al zo veel keren meegemaakt dat dat bij mij niet goed zit. Ik weet als het stopt dan stopt het echt. (...). Ik ga rapper naar de mama van mijn vriend dan naar mijn begeleider, haar zie ik ook meer en bij haar heb ik rust ook. Zij gaat mee naar huizen kijken, helpt me met mijn papierwerk en rekeningen,...”

“Het is gigantisch druk geweest en ik heb echt op het moment geen ademstop gehad, ik kon geen dag rust nemen. Werken, mijn vriend zien, mijn begeleider die komt, huishouden, naar huizen gaan kijken. Zoals deze week: ik heb twee dagen verlof en het is een heel gedoe. Straks een huis bezoeken, morgen een huis gaan bezoeken. Dan heel de week werken en in het weekend ook. Ik heb zo veel op me zien afkomen de laatste tijd.”

De manier van werken en communiceren van de begeleider zijn voor een andere jongere soms confronterend omdat hij van thuis uit andere gedragspatronen gewend is:

“Als mijn begeleider soms iets uitlegt, dan botst dat in mijn hoofd. Omdat ik van vroeger weet dat het zo ging en nu werkt het anders. Maar ja, we komen er toch keer op keer uit. (...). Maar uiteindelijk heb ik het zelf allemaal zo geleerd. Tegen de lamp lopen en achteraf kwam ik wel tot zelfbesef.”

Enkele jongeren halen verder aan dat de begeleider een goede balans hanteert tussen het geven van vrijheid aan de jongere en het stellen van grenzen. Een jongere getuigt over dit evenwicht op vlak van budgetbeheer:

“Ik krijg de vrijheid dat ik nodig heb. En ik word ook kort gehouden, zoals ik het ook nodig heb. (...). Bijvoorbeeld als ik mijn eigen geld zou beheren, zou ik er waarschijnlijk sneller doorzitten ten opzichte van nu dat mijn begeleider dat doet. Mijn begeleider is ook iemand die nuchter kan blijven en tegen mij kan zeggen dat ik zuinig moet zijn met mijn geld zodat ik toekom tot het einde van de maand. Daar heb ik veel steun aan. (...). Ik bel hem op als ik iets nodig heb en dan vraag ik dat. Maar als het niet gaat, zegt mijn begeleider het ook.”

Eén jongere geeft wel aan het gevoel te hebben dat de doelen op langere termijn soms minder plaats krijgen in de begeleiding doordat gefocust wordt op dringendere, administratieve zaken:

“Mijn doelen op vlak van werk, studies,... We hebben uiteindelijk wel ons plan, maar soms komt er zodanig veel tussen, zoals papieren die in orde moeten worden gemaakt, huursubsidie... Alles blijft staan totdat die zaken zijn geregeld. En daardoor heb ik soms wel het gevoel dat ik niet vooruit geraak. (...). Ik leef van dag op dag, ik weet niet wat er volgende week zal gebeuren. Maar het perspectief van wat ik op termijn wil bereiken, ligt zo ver. En dat is niet leuk.”

Ten slotte getuigt één jongere over de dichte betrokkenheid van de begeleider en het besef dat dit ook voor de begeleider zelf doorweegt:

“Ik merk dat het ook wel moeilijk is voor mijn begeleidster. Als ze merkt dat het slecht met mij gaat, zou ze nog na haar uren... Ze is vrij nauw betrokken bij mij. Als je iemand bent met een groot hart zoals mijn begeleider, dan durft dat inderdaad toch wel dichterbij komen. En voor mij ook. Maar soms botst het ook wel, er zijn momenten dat ik haar niet wil zien. (...) Soms zou ik dingen wel durven uitwerken op haar omdat ze ook dichtbij mij staat. In het begin ging ze daar een nacht van wakker liggen, en daar is ze zelf ook wel in gegroeid. Ik heb ook wel gezegd dat ze dat nooit persoonlijk moet nemen.”

2.5 Contact met diensten

Enkele jongeren geven aan dat ze in contact zijn gekomen met nieuwe diensten zoals de VDAB, organisaties uit het jeugdwerk, drughulpverlening, Dienst Ondersteuningsplan, centra voor basiseducatie,... Zo geeft een jongere aan cursussen te volgen omtrent assertiviteit en het leren op eigen benen staan bij een centrum voor basiseducatie. Eén jongere had enkele gesprekken met een medewerker van Dienst Ondersteuningsplan om te werken rond het netwerk van de jongere. De jongere ervaarde dit zelf echter niet als een meerwaarde. In wat volgt wordt dieper ingegaan op het contact met de geestelijke gezondheidszorg en de drughulpverlening en hoe de geïnterviewde jongeren hiertegenover staan.

2.5.1 Geestelijke gezondheidszorg

Eén jongere haalt aan binnenkort naar een psycholoog te gaan, ook omdat dit in zijn voorwaarden tot invrijheidstelling is bepaald. Een andere jongere overweegt dit in de toekomst. Drie andere jongeren getuigen erover dat ze minder openstaan voor psychische hulp en eerder hulp zoeken bij hun begeleider en/of vrienden:

“Ik heb het een beetje gehad, ik heb teveel verschillende psychologen gehad op korte tijd, en dan is dat bij mij al gedaan. (...). Ik wil meer terugvallen op mijn vrienden omdat ik ook wel merk dat ik er voldoening uit haal van eens een gesprek te hebben met hen. Of met mijn begeleider. Daarmee heb ik wel voldoende. Ook al gaat het slecht, ik weet wel altijd bij wie ik terecht kan.”

Op vlak van mentaal onwelbevinden komen vooral een gebrek aan zelfvertrouwen, eenzaamheid en het hebben van stress aan bod. Zo haalt een jongere aan nood te hebben aan rust na alles wat er is gebeurd. Twee jongeren geven aan soms te drinken of drugs te gebruiken om de stress tegen te gaan. Een jongere met een instellingsverleden getuigt verder over de spanning die ze voelt over het op eigen benen moeten staan op jonge leeftijd.

“Het is dan ook gewoon de druk van die volwassenwereld. Mijn begeleider zegt ook van: ‘Je bent nog zo jong, het is ook logisch dat je nog niet echt weet wat je wil.’ Maar van mij verwachten ze dat al. (...). Dat weegt wel. (...). Het OCMW zegt ook dat ik het zo gewend ben. Maar dat ik nu op een leeftijd ben gekomen dat ik in de realiteit moet staan. En dan vraag ik me af, hoe moet ik dat nu doen, hetgeen dat van mij verwacht wordt?”

Diezelfde jongere haalt aan niet met te veel diensten in contact te willen staan en het zelf te willen kunnen. Anderzijds wordt aangegeven dat het wegvallen van Back on Track na één jaar voor veel druk zorgt:

“Het is de bedoeling om minder hulpverlening te krijgen. Hoe minder nu, hoe minder moeilijk dat het is om er ook weer afscheid van te nemen. Het wordt tijd dat ik het zelf kan. Maar het zal sowieso moeilijk zijn om afscheid te nemen van Back on Track. (...). Eén jaar, ik weet niet of ik er klaar voor zal zijn. Er moet nog zodanig veel gebeuren. Mijn doelen, mijn rijbewijs,... Dat geeft me echt stress.”

2.5.2 Drughulpverlening

Op vlak van drughulp verwijst Back on Track door naar andere organisaties. Zo ontvangt een jongere drughulp vanuit De Kiem. Hij geeft aan dat deze wekelijkse gesprekken belangrijk zijn voor hem. Een andere jongere overweegt om de stap te zetten naar het Kompas. Ze ontving er in het verleden ook begeleiding, maar twijfelt nog. Ook geeft ze aan dat ze zich niet altijd begrepen voelt op vlak van het gebruik door haar begeleider van Back on Track.

“Mijn begeleider zegt zelf dat hij er niet veel ervaring mee heeft. Hij praat er wel altijd over, hij is blij dat ik er open over ben. Hij probeert te helpen hoe hij kan, maar zegt ook dat ik het zelf moet doen. Hij raadt me aan om alles tegen mijn begeleidster te vertellen in De Kiem. (...). De bedoeling is dat ik er zelf meer mee kan omgaan en als het moeilijk is, kan ik altijd bij iemand terecht. Maar niet dat ik wekelijks op gesprek moet, dat ik het zelf onder controle kan houden, dat is de bedoeling.”

“In sommige gesprekken begrijpt mijn begeleidster mij en in andere begrijpt ze mij totaal niet. Vooral als het over mijn druggebruik ging, begreep ze niet hoe dat alles voor mij daarin... Dat ik geen dingen kon nakomen bijvoorbeeld of dat ik er niet kon door gaan werken. Dat verstond ze niet, maar ze heeft echt wel moeite gedaan om mij te kunnen verstaan.”

Eén van deze jongeren geeft aan te zijn verminderd in druggebruik. Ze reflecteert over de negatieve gevolgen van haar gebruik:

“Ik gebruik nog altijd, maar het is niet meer zo elke dag. Dat was wel wat ik nodig had, vooral in de week. Want op de duur leef je in een waas en zie je niks meer van de realiteit. Ik ben daar van verschoten dat ik een hele week nuchter was, vooral zo met mijn werk. Hoe productiever dat je bent en gewoon je kijkt op meer dingen. En je bent ook gewoon aandachtiger.”

3 Het einde van de Back on Track-begeleiding

Op het einde van het éénjarig begeleidingstraject werden de jongeren opnieuw geïnterviewd. Hierbij lag de focus op de afronding van de begeleiding, de eventuele opvolging door andere hulpverleningsdiensten, hoe de jongeren terugkijken op de begeleiding en wat hun toekomstperspectief is. Ook werden sterktes en verbeterpunten van Back on Track bevraagd.

3.1 Afronding Back on Track en verdere hulpverlening

De geïnterviewde jongeren geven aan dat de afronding van de begeleiding gefaseerd verloopt. Het is geen bruske afronding, maar de intensiteit van de contactmomenten vermindert beetje bij

beetje. Eén jongere haalt aan dat zijn begeleider er een speciaal moment van maakte door samen een laatste uitstap te doen. Hieronder enkele getuigenissen:

“Om het cru te zeggen, hij komt zo minder en minder en het is de bedoeling dat ik zelf meer en meer... (...). Ik kan nog terecht bij hem als er echt een nood zou zijn. Ik kan altijd een berichtje sturen. Maar het is anders dan toen hij mijn begeleider was. En ook met tijd gaat dat sowieso vervagen, dat moet ik u ook niet vertellen.”

“Mijn moeder en ik zijn ook op het einde samen gaan eten en naar AA Gent gaan kijken met mijn begeleider en zijn zoontje.”

Verschillende jongeren geven aan dat ze de afronding moeilijk vinden vanwege de band die ze hebben opgebouwd met de begeleider. Ze getuigen erover dat ze hun begeleider eerder als vriend(in) zien en dat ze hopen dat ze nog in contact zullen blijven:

“Het is ook gewoon een beetje de band die we gecreëerd hebben die ik echt niet kwijt wil. Ik heb andere begeleidsters gehad en ik vind dat dan heel jammer dat dat contact verwaterd is. Maar ik denk wel dat dat contact gaat blijven aangezien we dicht bij elkaar wonen.”

“Uiteindelijk is mijn begeleider een vriend geworden van mij en is het jammer dat dat ook eindigt en dat we dan ook minder in contact gaan komen met elkaar.”

Zowel vanwege de opgebouwde band als vanwege de nood aan verdere hulp, geven vier jongeren aan dat één jaar begeleiding te kort is en dat ze liever zouden hebben dat de begeleiding doorloopt. Bij twee jongeren werd woonbegeleiding opgestart zodat ze hierin ondersteund blijven na het wegvallen van Back on Track. Een andere jongere start met budgetbeheer bij het CAW. Een van hen blijft ook nog in begeleiding bij De Kiem voor drughulpverlening.

“Het is spijtig dat het niet langduriger is. Want er gaan nog momenten komen dat het weer wat moeilijker gaat met mij en dan gaat er misschien wel een gemis zijn aan iets zoals Back on Track. Daarom dat ik nu ook al die andere mensen heb, maar toch, het gaat niet hetzelfde zijn.”

“Je bouwt in één jaar tijd een band op met die mensen en dat is wel vrij kort. Want je moet letterlijk van nul beginnen. In een jaar tijd is dat eigenlijk wel kort om alles rond te krijgen. Ik merk ook wel dat ik er nog niet klaar voor ben om eigenlijk al losgelaten te worden.”

“Met dat mijn begeleiding gestopt is, heb ik al direct woonbegeleiding aangevraagd. Dat is al in orde. Dat is terug mijn vorige woonbegeleider, dus dat is ideaal. Voor Back on Track was ik via mijn woonbegeleider bij Back on Track terechtgekomen en nu kom ik terug bij dezelfde woonbegeleider. Dus die kan me verder opvolgen. Het is wel goed dat er nog iemand bij is.”

Andere jongeren geven aan dat ze het jammer vinden dat het contact met de begeleider stopt, maar dat ze geen intensieve begeleiding meer nodig hebben. Ook halen sommigen van hen aan dat ze er minder tijd voor hebben door hun job. Eén jongere heeft wel nog opgelegde hulpverlening vanwege zijn voorwaarden (agressiebegeleiding en opvolging door psychiater) en wordt opgevolgd door de huisdokter in het kader van ontwenning van alcohol. Een andere jongere start drughulpverlening op. In onderstaande getuigenis vertelt een jongere over de extra motivatie doordat Back on Track één jaar duurt:

“Sowieso een jaar is goed. Het kan langer, maar ze doen het met een reden maar een jaar. Zo gaat de begeleiding niet vervelen. Hun doel is echt om dat te gebruiken en te helpen. (...). Het zorgt voor motivatie. Je weet dat het een jaar duurt, dus dan doe je nog meer je best. Als je ziet dat het drie jaar is, ga je misschien een paar afspraken overslaan omdat je geen zin hebt of je niet wil afspreken.”

3.2 Sterktes en verbeterpunten

Alle geïnterviewde jongeren kijken positief terug op hun begeleiding. Zo geven ze allen aan dat ze niet zouden staan waar ze nu staan zonder Back on Track. Ze hebben het gevoel dat ze stappen vooruit hebben gezet en doelen hebben bereikt. Op het vlak van de positieve aspecten van de begeleiding komen dezelfde zaken terug als in de eerdere interviews: het intensieve contact met hun begeleider, het luisterend oor, de hechte (vriendschaps)band...

“Het contact was enorm goed, dagelijks contact, bellen of afspreken. De werking zelf ook, het is niet echt de bedoeling dat hij een begeleider is, maar meer dat het een persoon is bij wie je terecht kan.”

“In het begin zagen we elkaar echt elke dag in de week. En dan waren we ook een volledige dag weg. Dat was goed om elkaar te leren kennen, om mee te vertrekken en om dingen echt in orde te brengen. Als dat maar twee keer in de week was geweest, was dat misschien niet genoeg.”

“Mijn begeleider stond op de perfecte afstand. Als ik hem belde, kon ik echt op hem rekenen. Dat was ook meer een vriend. Ik heb daar echt grote steun aan gehad.”

Verschillende jongeren benoemen de hulp van hun begeleider met hun administratie als een sterkte. Ook de hulp met het zoeken naar huisvesting en werk wordt aangehaald. Eén jongere geeft expliciet aan dat de prioriteit die aan huisvesting wordt gegeven in de begeleiding een meerwaarde is:

“Ik vond het wel een pluspunt dat het traject in het algemeen voorstander is van eerst de huisvesting te doen. Het is een feit dat als je geen dak boven je hoofd hebt, je niet verder kan. Dus dat vind ik wel echt een pluspunt dat ze eerst daarnaar kijken en dan verder kijken naar wat er nog moet gebeuren.”

Verschillende jongeren halen daarnaast ook een verbetering aan in hun contacten met familie en vrienden. Ze geven aan dat hun begeleider daar een sterke rol in heeft gespeeld. Een jongere getuigt zo over de sterk verbeterde band met haar mama. Enkele jongeren vinden het daarnaast positief dat de begeleider ook aandacht heeft voor de noden van personen uit het netwerk zelf.

“De band die mijn mama en ik nu hebben dat is de band die we zo vroeger hadden toen ik nog klein was. En dat wou ik wel terug, maar ik had gewoon niet gedacht dat dat nog ging terugkomen. We sturen elke dag naar elkaar en er zijn gewoon meer dingen die ik apprecieer van haar en zij ook van mij. En we zijn meer open naar elkaar toe, zij vooral. Als er iets is dat we echt wel kunnen praten. (...). Ik ben echt wel blij dat dat allemaal weer zo geworden is. (...). Dat is echt sowieso door mijn begeleider. Ook al heeft ze ons niet echt kop aan kop gezet, ze heeft wel mijn mama veel alleen gesproken. Ik denk dat die gesprekken alleen met mijn mama, tussen hen twee, veel gedaan hebben.”

“Mijn moeder heeft haar hart kunnen luchten bij mijn begeleider. Dat heeft haar ook veel deugd gedaan dat hij er was.”

Eén jongere geeft verder aan dat Back on Track zorgde voor stabiliteit, duidelijke doelen en een toekomstperspectief:

“Voor Back on Track was ik helemaal in de war. Ik wist niet wat ik wou, ik wist niet naar waar ik wou gaan. (...). Ik wist niets, maar door mijn begeleider kon ik stap voor stap meer weten van wat wil ik eigenlijk. (...). Nu heb ik een concreet beeld over mijn toekomstplannen. Terwijl dat voor Back on Track niet zo was. Ik had geen structuur, ik had niks. Mijn begeleider heeft me die structuur helpen te geven en stabiliteit.”

Als laatste sterkte geven twee jongeren aan dat ze het positief vinden dat Back on Track anders is dan andere diensten. Voor één jongere ligt dit onder andere aan de open en niet veroordelende houding. Ze omschrijft dit als een alternatieve mentaliteit van de begeleiders:

“Je komt daar toe en je wordt met open armen ontvangen. Het is niet zo een wit bureautje met een witte tafel en een doos zakdoekjes en dat is het. Je ziet dat iedereen daar wel een beetje aan elkaar hangt ook. (...). De meeste begeleidingen die ik gehad heb, dat is meestal zo een klassiek bureautje. En voor mij is dat dan soms moeilijker om mij op mijn gemak te voelen of te praten dan dat dat daar is. (...). Het is niet alleen het uiterlijke. Ook echt zo hun denkwijze, de mentaliteit. Ik kan het niet mooier uitleggen dan de eerste keer dat ik toekwam in de bureau dat ik mij direct thuis voelde.”

Behalve dat de begeleiding van een jaar te kort is (zie hierboven), halen de jongeren weinig andere verbeterpunten aan. Twee jongeren getuigen wel over de wissel van begeleider tijdens hun traject. Voor de ene jongere was dit moeilijker dan voor de andere. Dit heeft mogelijks te maken met de nood aan eerder emotionele steun bij de ene jongere en eerder praktische hulp bij de andere.

“Ik heb me vooral wat laten gaan. De controle was weg. Het contact was weg, omdat hij afwezig was. Dan heb ik een week niks gehoord van hem. Met zijn vervangster heb ik geprobeerd om zo weinig mogelijk af te spreken. Ik weet niet hoe dat dat kwam. Als hij terug was, was dat dan weer direct beter. (...). Het contact met zijn vervangster was heel anders. (...). De klik was er niet direct, dat heeft ook even tijd nodig. Plus ik had ook zoiets van, we gaan elkaar misschien maar een paar keer zien en dan gaat mijn begeleider hier toch terug zijn dus waarom zou ik zoveel vertellen. Plus zij zei ook dat ze niet hetzelfde kon doen als mijn begeleider omdat ze insprong voor hem. Zij kon maar een klein uurtje blijven en echt niet veel doen ook, dus... Het was meer eens vragen hoe het ging, en dat was het.”

“Ik had er wel vertrouwen in. Ik had haar ook al gezien, mijn begeleider had haar ook al eens voorgesteld. Dus dan dacht ik dat het wel goed ging komen. Want stil blijven zitten, ging ook slecht zijn. Maar met haar had ik ook echt een goeie klik. Ze werkt goed en ze heeft goed geholpen. In de korte tijd heeft ze veel kunnen doen. Veel papierwerk ook.”

Enkele jongeren getuigen ten slotte over de moeilijkheid van de intensiviteit van het contact eens ze aan het werk zijn. Voor sommige jongeren wordt het dan wat te veel:

“Ik moest mijn begeleider soms elke week zien voor de begeleiding. Voor mij is dat sowieso niet haalbaar omdat ik niet echt een planner ben. (...). Gewoon een beetje dat ik verplicht... dat het wel elke week moest. En dat ik dat dan ook vaak vergat.”

“Het is ook moeilijk om afspraken te maken constant. De agressiebegeleiding is ook moeilijker sinds ik werk heb. Toen ik niet werkte, kon ik dat gemakkelijk doen omdat ik een uitkering kreeg. Nu dat ik moet gaan werken en ik terugkom, mijn vriendin wil dat ik constant bij haar ben en dan moet ik ook nog naar hen. Tegen dat je thuiskomt, is dat echt moeilijk. Dat gaat niet, alleen in het weekend. Maar in het weekend werken ze niet, Back on Track niet en de agressiebegeleiding niet.”

3.3 Toekomstperspectief

Op het moment van de interviews hebben acht van de negen jongeren een huurcontract op eigen naam. Vijf van hen huren een sociale woning. De jongere zonder huurcontract woont in bij zijn partner. Vijf van de geïnterviewde jongeren zijn aan het werk, één jongere ontvangt een inkomensvervangende tegemoetkoming, één jongere een leefvergoeding wegens elektronisch toezicht en twee andere jongeren ontvangen financiële steun van het OCMW en/of hun netwerk.

De meeste jongeren halen aan dat ze tevreden zijn met hun huisvesting. Ze vertellen dat het voor stabiliteit zorgt en een grote verbetering is ten opzichte van hun situatie daarvoor. Voor twee jongeren is het ook een meerwaarde dat ze dichtbij hun werk wonen. Twee andere jongeren getuigen er echter over dat ze liever zouden verhuizen naar een andere regio. Zo vertelt een jongere dat hij graag in een nieuwe regio wil wonen waar de mensen hem minder kennen. Daarnaast brengt het zelfstandig wonen voor twee jongeren wel wat eenzaamheid met zich mee.

“Dat was een beetje de doelstelling, woonst en werk vinden en dat is van in het begin direct gelukt. Ik ben daar ook heel blij om, want eerst had ik geen woonst en daardoor was mijn situatie heel moeilijk. Dan verbleef ik bij vrienden en gebruikte ik automatisch meer. Dat die woning er is gekomen, is goed en dat ik meer zelfstandig ben ook.”

“Liever een ander dorp waar ze me minder kennen. De hele buurt kent me, de mensen naast mij, daar komt soms iemand van mijn werk kuisen. Ik ben liever ergens waar ze me minder kennen, waar er minder gepraat wordt. (...). Er is al veel gebeurd in die tijd en dat blijft me dan achtervolgen. Als je echt een nieuwe start wil, moet dat ook bij nieuwe mensen en een nieuwe omgeving vind ik.”

“Het alleen zijn (...) is niet evident. Het is wel aanpassen. Zo een grote stap, dat alleen gaan wonen. Het is soms nog moeilijk, het is met ups en downs.”

Vier jongeren vertellen daarnaast dat ze sparen om in de toekomst een huis te kunnen kopen of te kunnen verhuizen naar een groter appartement.

Op vlak van werk en opleiding geven twee jongeren aan hun job te willen behouden. Eén van hen kijkt uit naar het afleggen van een examen waardoor ze een vast contract kan krijgen. Twee andere jongeren willen veranderen van job. Beide zijn ze op zoek naar iets dat ze inhoudelijk toffer vinden. Eén van hen haalt ook aan meer te willen verdienen. Eén andere jongere vertelt te willen studeren in de toekomst. Ten slotte denken ook twee jongeren na over vrijwilligerswerk.

“Ik zou niet weten naar waar ik anders... of wat ik anders zou willen doen van werk. Maar voorlopig wil ik daar nog wel blijven, het is voor dat vast contract dat ik het doe. (...). Eens dat ik mijn vast heb, ga ik ook meer verdienen, denk ik. Het zou een weggesmeten kans zijn als ik daar nu stop. (...). Het zijn ook leuke collega's, ik amuseer mij op mijn werk.”

“Mijn werk, dat is iets anders. Ik hoop dat dat nu zo snel mogelijk is afgelopen. (...). Ik doe het absoluut niet graag. Elke dag hetzelfde, dat ben ik beu. Ik wil iets doen dat bij me past en waarbij ik me op mijn gemak voel en graag naartoe ga. Dat gaat me ook al veel beter doen voelen. Gewoon als ik 's morgens opsta en in mijn bed kruip 's avonds, dat ik voldoening heb. Dat mis ik nu.”

Op vlak van hun netwerk vertellen verschillende jongeren dat ze het verbeterde contact met hun ouder(s) willen behouden in de toekomst. Daarnaast geeft één jongere aan graag een partner te willen vinden, een andere jongere denkt aan gezinsuitbreiding binnen enkele jaren. Twee jongeren getuigen erover hun netwerk te willen vergroten doordat ze vrienden die gebruiken minder (of niet meer) zien. Beide geven ze echter aan dat ze dit niet makkelijk vinden en wel wat drempels ervaren. Eén jongere denkt aan het zoeken van een hobby om dit te vergemakkelijken.

“Mensen vertrouwen is zo moeilijk. Maar aan de andere kant wil ik gewoon wel nieuwe zielen in mijn leven. (...). Maar gewoon zo dat vertrouwen en wat gaat die persoon dan opbrengen in mijn leven. Dat vind ik gewoon een beetje eng. En vooral omdat ik rap om iemand geef en ook alweer veel vrienden verloren ben de laatste tijd, door afstand te nemen. En ja, dat doet wel pijn. Mijn vriend zegt dat ik meer moet op mezelf leren leven en meer vrede moet hebben met alleen te zijn. Ik denk dat hij gelijk heeft, maar het is niet altijd leuk om alleen te zijn.”

Op het moment van de interviews werken drie jongeren aan hun gebruik. Alle drie geven ze aan hieraan te willen blijven werken in de toekomst en hopen ze clean te kunnen worden.

“Voor de moment wil ik zo weinig mogelijk alcohol in mijn leven. Alleen op gelegenheden en op feestdagen. Dat zou al een enorme stap zijn als dat lukt bijvoorbeeld.”

Vier jongeren geven verder ook aan hun rijbewijs nog te willen behalen. Eén jongere getuigt ten slotte over de motivatie om geen nieuwe feiten te plegen:

“Ik woon alleen met mijn vriendin en ik wil dat niet op het spel zetten voor domme dingen. (...). Ik ben niet meer zoveel in de buurt, ik werk, ik doe dingen die ik vroeger niet deed. Ik woon met mijn vriendin samen, dat maakt me sowieso ook sterker. Vroeger ging ik naar buiten en moest ik naar niets omkijken. Nu kan ik dat niet op spel zetten, dat is anders.”

Hoofdstuk 8 **Begeleiders aan het woord over Back on Track**

In vijf focusgroepen tijdens de drie projectjaren deelden de begeleiders hun ervaringen met Back on Track: hoe er wordt gewerkt rond de verschillende levensdomeinen, welke methodieken worden ingezet, welke sterktes en leerpunten worden ervaren, hoe de begeleidershouding naar voor komt, welke samenwerkingen plaatsvinden en hoe deze verlopen, welke veranderingen plaatsvinden in aanpak doorheen de tijd,... Naast de focusgroepen werden op basis van signaleringen uit vzw Oranjehuis enkele casussen verzameld via een vragenlijst en werden enkele gesprekken geobserveerd tussen begeleider en jongere in de gevangenis.

In wat volgt wordt allereerst ingegaan op de verkennende gesprekken met de jongeren vooraleer van start wordt gegaan met het traject. In dit deel is ook de info uit de observaties in de gevangenis opgenomen. Vervolgens worden de ervaringen op vlak van huisvesting, werk en opleiding, netwerk en recidive beschreven op basis van de info uit de focusgroepen. Verder wordt ingegaan op de begeleidershouding en de sterktes en leerpunten die de begeleiders aangaven in de focusgroepen. Ten slotte wordt afgesloten met enkele casusbeschrijvingen.

1 Eerste contact en verkennende gesprekken

Vanuit verschillende organisaties worden jongeren aangemeld bij vzw Oranjehuis voor een traject binnen Back on Track, onder andere via CAW Zuid- en Oost-Vlaanderen en het Justitieel Welzijnswerk. Vooraleer een jongere bij Back on Track start, vinden er enkele verkennende gesprekken plaats. Naast kennismaking tussen begeleider en jongere en info over het traject, wordt de motivatie van de jongere bekeken om te werken rond de verschillende thema's. Zo kan de jongere enkele oefeningen krijgen met vragen om voor te bereiden tegen het volgende gesprek. Er wordt op deze manier onder andere gepeild naar de bereidwilligheid om te werken rond gebruik, om samen te werken met personen uit het netwerk en hen te betrekken bij de begeleiding, om te werken rond het vermijden van recidive... Ook wordt bekeken hoe de jongere zich voelt bij de begeleider en of er een voldoende klik is om samen verder te gaan.

“Vorig jaar, als er iemand zodanig kwetsbaar was, waarvan ik me afvroeg hoe hij het zou redden, dan ging ik het doen zonder bij die gast zelf echt motivatie te voelen dat die het wou. Meer zo een beetje reddersinstinct. (...). Nu ga ik nog altijd de vrij kwetsbaren eruit halen, maar ga ik wel op zoek naar motivatie.”

“Het gaat over bepaalde dingen voorstellen aan gasten en zeggen van: ‘als je daar niet klaar voor bent omdat je dat niet wil doen, dan gaan we niet opstarten. Je wil dat en dat aanpakken, maar als je daar ook niet voor gaat kijken, dan starten we niet op.’”

“Ik zeg ook dat als ze het niet willen of als het project hen niet helemaal aanstaat, bijvoorbeeld dat aanklampende, ze dan nee moeten zeggen.”

Bij jonge detentieverlaters vinden deze verkennende gesprekken eveneens plaats, maar binnen de gevangensmuren. Er wordt vooruitgeblikt op hoe samen aan de slag zal worden gegaan eens de jongere uit de gevangenis is. Specifiek voor deze doelgroep zien de begeleiders twee uitdagingen bij de verkennende gesprekken. Ten eerste blijkt het zeer moeilijk te voorspellen wanneer een

jongere vrij zal komen. Hierdoor kan het zijn dat de gesprekken in de gevangenis verschillende maanden duren vooraleer effectief met het traject kan worden gestart. Back on Track kan immers pas van start gaan wanneer de jongere uit de gevangenis is.

Een tweede uitdaging voor de begeleiders ligt in het inschatten van de motivatie van een detentieverlater bij het opstarten van een traject. Verschillende begeleiders geven aan dat jongeren zich erg gemotiveerd tonen tijdens de gesprekken in de gevangenis, maar dat dit soms verandert als ze de gevangenis verlaten. Uit de praktijk blijkt immers dat rechters soms milder oordelen wanneer er sprake is van een begeleiding door Back on Track. Een begeleider vertelt over een opgestarte begeleiding met een jongere uit detentie:

“In de gevangenis hebben we heel wat gesprekken gehad, een tiental. Ik had ondertussen ook zijn tante en broer ontmoet, met zijn vroegere begeleider gesproken,... Opdrachten die ik gaf, deed hij. Eens uit de gevangenis zag ik letterlijk een andere persoon. We gingen samen naar zijn justitie-assistente en al na twee dagen vrij te zijn, informeerde hij haar Back on Track niet te willen doen. In het totaal waren er drie contactmomenten. Zowel voor de justitie-assistente als voor mezelf is het zeer duidelijk: hij wil dit gebruiken voor zijn rechtszaak. Maar aan mij geeft hij de boodschap het alleen te willen doen. In mijn ogen zijn we niet van start gegaan en deed hij het gewoon om sneller buiten te geraken.”

Een andere begeleider haalt in dit kader het belang aan van het hebben van verschillende gesprekken, zodat verwezen kan worden naar wat de jongere eerder zei. Ook het betrekken van het netwerk is in deze fase een meerwaarde:

“Je hebt echt een paar gesprekken nodig in de gevangenis om te refereren naar het vorige gesprek. Van: ‘ja maar de vorige keer heb je dat verteld en nu zeg je dit en dat komt niet overeen’. Zo kan je hen pakken op een bepaald moment en duidelijk maken van: ‘lieg niet want we gaan elkaar kunnen helpen als je de waarheid vertelt’.

“Het is een heel groot iets als je een netwerk hebt om op te werken. (...). Ook omdat je weet dat je daarop kunt terugvallen eenmaal ze buiten zijn, dat je weet dat er al connecties gelegd zijn. Ik heb van hen het verhaal al gehoord wat voor iemand de jongere is. Ook om bepaalde zaken te doorprikken. En dat kun je dan ook terugkoppelen.”

Uit de observaties tijdens enkele verkennende gesprekken blijkt dat sommige begeleiders zeer sterk peilen naar de motivatie van de jongere. Hieronder enkele voorbeelden van vragen die tijdens zo'n gesprek werden gesteld:

‘Kan jij je aandeel in je feiten erkennen? Kan jij dat toegeven?’

‘Wat had je anders kunnen doen?’

‘Waarom moet ik voor jou kiezen? Je hebt al 36 feiten gepleegd en je hebt je vorige voorwaarden geschonden?’

‘Stel je voor dat je bij een vriend bent en die komt met een voorstel om drugs te dealen, wat ga je doen?’

‘Hoe komt het dat je je nog niet aangemeld hebt bij drughulp?’

Bij een ander verkennend gesprek in de gevangenis werd meer ingezet op de verkenning van verschillende domeinen: huisvesting, netwerk, druggebruik, communicatie... Onderstaande vragen werden gesteld aan de jongeren (een koppel dat samen zou vrijkomen):

“Stel je voor dat je binnenkort vrijkomt, waar ga je eerst naartoe gaan?”

“Welke steun hebben jullie buiten de gevangenis?”

“Komen er af en toe mensen op bezoek?”

“Als ik het zo hoor, is je papa wel iemand die bezorgd is om jou? Hij komt wekelijks langs.”

“Op welke manier kan Back on Track van betekenis zijn terwijl jullie nog in de gevangenis zitten?”

“Wat kunnen wij betekenen van zodra jullie uit de gevangenis zijn?”

“Hoe ga je het anders aanpakken als je terug samenwoont?”

“Wil je ook iets doen rond gebruik?”

“Hoe doe je dat in de gevangenis om niet te gebruiken?”

“Zal dat drinken een moeilijke blijven?”

“Waar gaat het soms moeilijk tussen jullie beiden?”

“Wat mogen wij doen als we zien dat het misgaat?”

“Hoe open kunnen jullie tegen ons zijn?”

2 Ervaringen begeleiders rond huisvesting, inkomen en activering, netwerk en recidive

2.1 Huisvesting

2.1.1 Prioritaire inzet op huisvesting met optie tijdelijke woning

Back on Track zet allereerst in op het verkrijgen van huisvesting voor de jongere. Verschillende begeleiders geven aan dat dit de eerste prioriteit is in de begeleiding:

“Het is gewoon heel belangrijk om te starten met die huisvesting. Naar mijn gevoel kan ik aan niet veel andere zaken intensief werken als die stabiele woonst er nog niet is. Als ze bijvoorbeeld nog niet weten waar ze die avond gaan slapen. Dat vind ik heel belangrijk om sowieso mee te starten.”

“Ik denk dat het altijd een prioriteit is om te beginnen met huisvesting. Als je geen dak hebt boven je hoofd, ben je met niets anders bezig. Leefloon aanvragen, werk,... alles begint daar.”

Om de jongeren zo snel mogelijk gehuisvest te krijgen, kan Back on Track gebruikmaken van tijdelijke woningen (verblijf maximum vier maanden) dankzij verschillende samenwerkingen. De begeleiders zien hier verschillende voordelen van in. Zo zorgt dit ervoor dat in acute situaties de jongere

gehuisvest kan worden en kan het de jongere rust brengen. Op die manier vormt een tijdelijke woning een tussenstap.

“Een tijdelijke woning is heel handig op het moment dat je gast op straat staat, hij nergens naartoe kan en elke avond niet weet waar hij die avond gaat slapen. Of dat hij in een tentje slaapt.”

“Het geeft hen ook wat rust die tijdelijke huisvesting. Ik heb een gast gehad die in het station sliep. Door een tijdelijke woning kon hij eventjes terug bekomen.”

Andere voordelen van tijdelijke woningen die worden aangehaald, zijn het verkrijgen van een domicilie zodat de administratie van de jongere in orde kan worden gemaakt en de minder strenge voorwaarden, toegespitst op de situatie van de jongere en wat financieel mogelijk is. Ook kan de tijdelijke woning een goede referentie zijn voor een toekomstige huisbaas, doordat kan aangetoond worden dat de huur steeds werd betaald, de woning werd onderhouden...

“Als begeleider is dat zo’n grote meerwaarde dat de jongeren een domicilie hebben. Het is een simpel adres, maar dat je weet welk OCMW bevoegd is en dat er dingen in gang kunnen worden gestoken. Zolang je dat niet hebt, is het wel moeilijk.”

“Bij die tijdelijke huisvesting is het zo dat de jongeren daar toch al kunnen gaan wonen als ze bijvoorbeeld de huur nog niet kunnen betalen of wanneer de papieren nog niet in orde zijn, maar we wel weten dat we budgetbeheer doen. Is het iemand die geen waarborg kan leggen, dan spreken we af dat hij elke maand een stukje meer betaalt om zo een waarborg op te bouwen. (...). We kiezen zelf wat de voorwaarden zijn. De één betaalt een waarborg, de andere niet en bouwt een waarborg op.”

Anderzijds geven enkele begeleiders aan dat een tijdelijke woning een valkuil kan zijn: voor sommige jongeren brengt de woning rust en settelen ze zich waardoor ze minder gemotiveerd zijn om naar huisvesting te zoeken. Voor andere jongeren zorgt de termijn van vier maanden dan weer voor onrust omdat ze druk voelen vanwege die tijdelijkheid. Verder ligt de woning niet altijd in de gewenste regio van de jongere en kan de locatie zorgen voor praktische obstakels, bijvoorbeeld met betrekking tot werk. De begeleiders geven ook aan dat er soms een gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel is bij de jongeren over de woning.

“Bij sommige jongeren hebben we wel gemerkt van: ‘oké, ik heb een woning, de rest hoeft voorlopig niet.’ Dat hen dat ook wat tegenhoudt om verdere acties te ondernemen. Ze denken dat die huisvesting er is, wel tijdelijk, maar vier maanden dat is ver voor hen. Dat houdt hen soms wat tegen om verdere stappen te zetten na die tijdelijkheid of om aan andere zaken te werken. Soms krijg ik ook de opmerking dat ze tijdelijk in een bepaalde gemeente zitten, maar dat ze eigenlijk ergens anders willen wonen, dus dat het geen zin heeft dat ze daar werk zoeken omdat ze het dan toch zullen moeten opgeven. Een tijdelijke woning biedt hun bescherming en een dak boven hun hoofd en ze zijn van straat, waardoor dat er een heel aantal zaken min of meer opgelost zijn, maar het is ook niet zaligmakend.”

“Er zijn al heel veel situaties geweest met huurschade of dat er problemen geweest zijn met burens. Ik heb het gevoel dat een tijdelijke woning een beetje afstand van verantwoordelijkheid creëert bij die gasten. Het is iets dat je krijgt en zelf niet zo veel moeite voor hebt moeten doen. Het is niet hun woning, het is geen thuis. Ze denken dat het minder uitmaakt omdat die woningen uiteindelijk toch worden afgebroken. (...). Hoe meer ze zelf

gedaan hebben voor die situatie, hoe trotser ze kunnen zijn en hoe meer verantwoordelijkheid ze gaan hebben rond een bepaald gebouw of bepaald iets.”

Ook merken enkele begeleiders dat de urgentie om op huisvesting in te zetten bij henzelf minder groot wordt eens er een tijdelijke woning is en dat er dan meer op andere levensdomeinen wordt ingezet. In dit kader werd in de focusgroep tijdens het tweede projectjaar aangegeven de termijn van maximum vier maanden in een tijdelijke woning strikter te willen hanteren. Voordien werd hier soepeler mee omgesprongen:

“In vergelijking met vorig jaar zal ik mensen met een tijdelijke woning wel wat meer druk opleggen, omdat ik vorig jaar wel echt jongeren had die zich daar settelden. Nu ga ik niet op voorhand zeggen dat het verlengd kan worden als ze hun best doen. Nee, het loopt af die bepaalde dag en hoe ga jij ervoor zorgen dat je dan iets anders hebt? En als die dag dan in de buurt komt en je merkt dat de jongere wel echt heel veel moeite gedaan heeft, kun je nog een maand bijgeven.”

2.1.2 Huurgarantie, nauw contact met verhuurder en pedagogische aanpak

Vanuit Back on Track wordt een huurgarantie voorzien, de begeleider of het OCMW betaalt de huur rechtstreeks van het inkomen van de jongere. Verschillende begeleiders geven aan dat deze huurgarantie in combinatie met de garantie op begeleiding ervoor zorgt dat verhuurders sneller gemotiveerd zijn om hun woning aan de jongeren te verhuren. Daarnaast ervaren ze de intensiteit van Back on Track ook als een voordeel voor verhuurders: de begeleiders kunnen samen met de jongere een woning gaan bezichtigen, bij problemen kan de verhuurder bij de begeleider terecht, de begeleider zorgt voor een goede afsluiting wanneer het misloopt,... Verschillende begeleiders getuigen:

“Wij kunnen meegaan om studio’s te gaan bezichtigen, het project een stuk te gaan uitleggen, huisbazen overtuigen,... En dat merk ik dat echt werkt in de praktijk. (...). Door aan huisbazen te kunnen uitleggen dat wij heel nabij staan, dat ze ons direct kunnen bellen als er iets is, dat er een huurgarantie is. Dat heeft er voor gezorgd dat we al een enorm succes hebben.”

“Dat contact met de huisbaas is ook zo belangrijk. Ik had een jongere die eigenlijk echt buiten moest omdat de huisbaas met zijn handen in het haar zat. Maar de manier waarop dat wij daar als organisatie mee zijn omgegaan, heeft ervoor gezorgd dat de huisbaas niet het idee had dat hij er geen jongere van BOT meer wou. We hebben heel snel gehandeld, heel snel de jongere daar buiten geholpen en ervoor gezorgd dat dat op een positieve manier is afgerond. Daardoor zit er nu in datzelfde huis een andere jongere van BOT. In heel veel andere situaties zouden huisbazen zeggen dat ze niet meer samenwerken omdat ze een negatieve ervaring hebben. Eigenlijk voor die huisbaas, ondanks dat dat met die jongere niet goed gelopen is, is het wel een positieve ervaring geweest.”

In de focusgroep in het tweede projectjaar geeft een begeleider wel aan minder garanties te geven naar de verhuurder toe over het goede verloop van de bewoning:

“Bij bepaalde jongeren weet ik niet hoe ze zijn als ze alleen wonen. Dan kan ik niet gaan zeggen dat het zo gaat lopen of zo. Ik ga wel zeggen dat die begeleiding er is, maar ik ga niet zo snel meer mijn handen in het vuur steken voor de jongeren.”

Back on Track werkt vanuit een pedagogische visie. Wanneer het misloopt, wordt andere huisvesting voor de jongere gezocht en wordt dit beschouwd als een leermoment voor de jongere. Ook wordt in dergelijke situaties ingezet op een goed contact met de verhuurder. Back on Track gaat hiermee in tegen een cliëntgerichte benadering waarbij een persoon zo lang mogelijk in de huisvesting blijft tot wanneer er een vonnis tot uithuiszetting komt. Back on Track hanteert een meer ervaringsgerichte insteek:

“Je hebt veel diensten die enkel kijken naar de rechten van de cliënten. Er moet dan een volledige procedure gevolgd worden vooraleer iemand buitengezet wordt. Terwijl als wij als begeleider vaststellen dat het er niet op trekt en we er genoeg over gesproken hebben, we een alternatief zoeken voor de gast enerzijds. Anderzijds kunnen we aan de huisbaas vragen een andere jongere in de plaats te nemen en kunnen we ervoor zorgen dat hij heel snel weg is. Het pedagogische voor de jongere is belangrijk: op die manier kun je niet leven, op die manier zorg je voor overlast voor de burens,... (...). Als er dan een procedure van komt en er volgt een vonnis en hij moet de woning verlaten of zelfs niet verlaten. De kansen zijn toch op.”

“De verhuurders appreciëren dat zelf ook, dat we vanuit dat pedagogisch stuk komen. (...). Op die manier toon je je ook betrouwbaar, van ik ga aan de slag met de vraag van de verhuurder. Ook met de insteek van die gast natuurlijk. Je kan veel sneller werken en we merken eigenlijk dat dat een voordeel is.”

Binnen deze pedagogische visie wordt de verantwoordelijkheid ook steeds bij de jongere gelegd:

“Ik had dat ook gezegd in mijn uitleg aan de verhuurder dat ik een heel intensieve begeleiding ging doen en dat doe ik ook. Maar als er nachtlawaai is... Ik ben daar niet 's nachts. Ik kan dat dan wel bespreken, ook met de burens. Maar het is nog altijd de jongere zelf die verantwoordelijk is en dat is soms wel moeilijk. En als de huurbazen dat niet zien...”

In de focusgroep in het tweede projectjaar beklemtonen de meeste begeleiders sterker in te zetten op de eigen verantwoordelijkheid van de jongere. Zowel bij het zoeken naar huisvesting als bij het oplossen van problemen of crisissen. Ze proberen minder zelf op te nemen en ook vaker het netwerk van de jongere in te schakelen. Ze ervaren dit ook als duurzamer voor wanneer de begeleiding eindigt. Daarnaast bewaken ze hiermee meer hun eigen grenzen. Wel wordt de kanttekening gemaakt dat dit niet werkt voor elke jongere. Sommige jongeren hebben wel meer ondersteuning nodig in hun zoektocht naar huisvesting.

“Ik laat ze meer zelf zoeken in vergelijking met vorig jaar. Toen was ik meer aan het zoeken op websites, terwijl ik hen nu wat meer de opdracht geef om zaken door te sturen. (...).”

“Ik ga ze minder snel een huis geven. Ik doe minder snel moeite om direct dat huis in orde te brengen. Ik ga vooral de moeite van hen laten komen en een beetje kijken en testen. Dat was mijn fout vorig jaar, ik heb een jongere direct een huis gegeven en alles in orde op papier gemaakt waardoor ik meer deed dan de jongere en achteraf was dat niet zo goed...”

“Ik probeer ook vooral nu meer op het netwerk te rekenen. In plaats van dat ik meega, ga ik eerst vragen naar wie heb je in je netwerk die kan meegaan, kan je ma meegaan of je pa? Is er iemand anders? En als ik die mensen dan ook ken, zal ik hen eerst bellen van ‘jij gaat mee, hoe zie je dat?’ Zo meer het netwerk daarin betrekken in plaats van het zelf over te nemen.”

“(…). Bij andere gasten weet je dat er iemand bij moet zijn, omdat die zelf niet echt de skills of capaciteiten hebben om dat goed uit te leggen en om te zeggen dat er begeleiding is. Dan kan je zo juist dat extra duwtje geven om de huisbaas te overtuigen.”

Ook hebben jongeren soms een onrealistisch beeld over welke huisvesting mogelijk is met hun budget. Soms hebben de jongeren (te) hoge verwachtingen of zijn ze niet op de hoogte van de bijkomende kosten. Begeleiders geven enerzijds aan dat ze jongeren hierin wat moeten bijsturen, anderzijds laten sommigen hen ook ondervinden wat wel of niet mogelijk is tijdens hun zoektocht naar huisvesting.

“Veel gasten hebben ook geen realistisch beeld van wat alleen wonen is. Sommigen hebben ervaring of hebben het al gedaan en weten wat het is, dat er veel extra kosten bijkomen. Maar er zijn er ook veel die echt niet beseffen hoeveel het nog is. Dan moet je zeggen van denk eens aan je elektriciteit, je water, je internet dat erbij komt, je gsm-abonnement dat je ook gaat moeten betalen, die dingen. Dus dat is ook wel iets waar ik nu sneller aan ga denken en al eens in vraag zal stellen.”

“Je laat de jongeren dan zelf zoeken en dan komen ze af met huizen van 700 euro per maand. En dan zeggen dat we eens kunnen gaan kijken en dat ze een afspraak maken. Dan maken ze een afspraak en als het al lukt om een afspraak te maken, gaan ze kijken en is het direct van ‘je kunt dat niet betalen, hoe ga je dat doen?’ Dat ze dat ook wel zelf ervaren. Dat is inderdaad te veel en je moet daar inderdaad wel realistisch in zijn. Zo hun dat eens laten meemaken in plaats van dat jij zo de zaag bijna moet zijn die zegt van ‘ja maar dat huis ga je niet kunnen hebben en kijk eens naar iets goedkoper.’ Dan moet jij hen zo wat temperen. Dan denk ik oke spring een keer en je ziet wel hoe ver je geraakt. Ondervinden en dan zien oké, het lukt niet. Dan gaan we verder kijken wat er wel lukt, wat gaat er nu wel? Dan hebben ze het zelf ervaren en dat vind ik ook wel ergens goed.”

Daarnaast verschillen de begeleiders soms van visie en aanpak in de mate waarin ze jongeren zelf acties laten ondernemen. Sommige begeleiders laten de jongeren zelf meer ondervinden vanuit de visie dat zaken die niet lukken ook leermomenten zijn, zoals in bovenstaand fragment. Andere begeleiders willen de jongeren meer beschermen voor faalervaringen of afwijzingen.

Ten slotte geven de begeleiders aan meer aandacht te geven dan in het begin aan huishouden, gezelligheid, koken van gezonde voeding,... naast het bekomen van de woning zelf:

“Veel gasten sorteren niet. Of ze eten enkel microgolf-eten, zo supergezond is dat nu ook weer niet. Ook merk ik dat ze er niet altijd hun thuis van maken. Bijvoorbeeld mensen die doorgestroomd zijn naar reguliere huisvesting waarbij nog evenveel meubels staan als dat ze kregen van een vzw. Dat er daar niet echt iets aan de muren hangt, dat het daar niet echt gezellig is. Dat zijn ook tekenen aan de wand, het feit dat ze er geen thuis van maken, hoe komt dat dan? Dat ontbreken van die gezelligheid. Dat is iets waar ik zelf meer oog voor probeer te hebben, maar eigenlijk ook voor het afval. We hebben twee situaties gehad waar we een kuisfirma hebben moeten inzetten. Niet dat het zo overdreven vuil was, maar bijvoorbeeld afval die was blijven staan, groot afval dat naar het containerpark moest...”

2.1.3 Moeilijkheden en structurele uitdagingen

Verschillende begeleiders ervaren dat het moeilijker is om jongeren via een immo-kantoor te huisvesten. Het gebrek aan direct contact met de verhuurder speelt hierbij vaak mee, net als strengere regels rond het inkomen. Begeleiders zetten daarom meer in op direct contact met eigenaars of op sociale huisvesting.

“Ik zet vooral in op privé-eigenaars. Bij immo-kantoren dien je een kandidatuur in samen met allemaal anderen en weet je eigenlijk op voorhand dat het niks zal zijn.”

“Huisbazen verwachten dat de jongeren maximum één derde van hun inkomen aan huur besteden. Maar als je een leefloon krijgt van 1000 euro, dan is dat echt onbegonnen werk. Ik heb veel gasten die zijn geweigerd op de privémarkt. En dan is dat elke keer een negatieve ervaring voor hen, weer een afwijzing. Daardoor verliezen ze hun moed. Ik ga sneller naar sociale huisvesting.”

Enkele begeleiders geven daarnaast aan dat het soms een lastige positie is voor hen om de jongere aan te spreken op zijn/haar huishouden en het onderhoud van de woning. Het is voor hen handiger wanneer de verhuurder of de sociale huisvestingsmaatschappij deze rol opneemt:

“Soms voel ik me in de positie van ik moet zagen over dit en dat... Terwijl ik het eigenlijk wel samen met de jongere wil bekijken en niet wil zagen. Als je kan wijzen naar de huisvestingsmaatschappij... het is voor hen dat je dat hier in orde moet doen. Want als je een eigen woning hebt, zal dat voor de huisbaas ook in orde moeten zijn.”

“In onze regio gaat er op het evaluatiegesprek ook iemand aansluiten van de sociale huisvestingsmaatschappij zelf om die rol als verhuurder op te nemen, dat onze positie als begeleider zo neutraal mogelijk blijft.”

Sommige begeleiders geven ook aan discriminatie te ondervinden op de huurmarkt. Zo geeft een begeleider aan dat het vaak niet tot een bezichting komt wanneer ze aangeeft dat ze de begeleider is van een jongere. Echter niet iedereen gaat daarmee akkoord:

“De context van de jongere speelt ook mee. Ik heb een gast die vol met tattoo's staat en van zodra de huisbaas hem ziet, merk je echt dat hij sneller een nee krijgt dan bij een jongere waarbij je zelfs de moeder kan meekrijgen op bezoek. Die gaat veel sneller een ja krijgen.”

“Discriminatie, ik vind dat een groot woord. Het zal er zeker voor een stukje inzitten, maar ook gewoon schrik, een beetje conservatief en zelfbehoud, voor hun appartementje, dat het niet oké zal zijn.”

Ook het gebrek aan betaalbare huisvesting komt aan bod:

“Sowieso is de betaalbaarheid een probleem. Het is niet goedkoop, het is niet gemakkelijk om met een leefloon iets betaalbaars te vinden. De woning die ze dan krijgen... Ik ben eens met iemand naar een woning gaan kijken die echt niet goed onderhouden was en vuil was. Maar die zag dat zitten en die kreeg ze dan niet omdat hij een leefloon had. Dat is absurd.”

Verder halen sommige begeleiders aan dat de keuze van de regio niet altijd evident is voor de jongere. De nabijheid van het netwerk kan dubbel zijn. Bovendien is het aanbod aan (tijdelijke) woningen niet in elke regio gelijklopend.

“Ik vind dat sowieso wel een moeilijke van in welke regio ze willen wonen. Je hebt gasten die detentieverlaters zijn, die zeggen dat ze niet meer terug willen vanwaar ze komen. Daar waar ze al hun miserie hebben gehad, ze willen daarvan weg. Maar meestal is de plek waar ze vandaan komen ook de plek waar hun enige netwerk dat ze nog hebben wel woont. Dus dan is het afwegen van woon je dichtbij je netwerk of wil je juist weg van de plaats waar je gekend bent voor feiten, voor drugs,... Dat is zo’n afweging dat je moet bekijken. En ik denk dat dat afhankelijk is van gast tot gast hoe ze dat ervaren. Ik vind dat wel een moeilijke, van in welke regio wil je je vestigen en waar wil je naartoe gaan.”

2.2 Werk en opleiding

2.2.1 De keuze voor werk of opleiding en het belang van experimenteren en ervaringen opdoen

Eens de jongere gehuisvest is, kan de begeleiding verdergaan richting werk of een opleiding. Er wordt bekeken wat de jongere zelf wil en ook de begeleider maakt een inschatting van de capaciteiten van de jongere. Er is daarnaast een vaste medewerker van VDAB verbonden aan Back on Track en zij bekijkt samen met de jongere en de begeleider welke stappen kunnen worden gezet. De begeleiders ervaren dit als zeer waardevol en drempelverlagend (zie ook onderdeel 4.1 van dit hoofdstuk). Hieronder getuigt de VDAB-medewerker over het eerste kennismakingsgesprek met de jongere:

“Ik heb een eerste gesprek als het gevraagd wordt. Meestal gaat dat niet over werk, gewoon: wie ben ik, wat doe je, waar woon je, wat wil je, wat zijn je bezorgdheden en dan zie ik wel wat ervan komt. Ik probeer ze niet te pushen, zo meer van als je mij nodig hebt, je hebt mijn nummer of ik stuur wel eens een berichtje om te vragen hoe het gaat met de jongere. Maar ik geef ze meer tijd. (...). En dat geeft ook vertrouwen naar de VDAB toe.”

De begeleiders ervaren dat de jongeren vaak zoekende zijn en dat het veelal een kwestie is van uitproberen en experimenteren qua opleiding en jobinhoud. In onderstaande getuigenis vertelt een begeleider hoe de keuze voor een opleiding werd gemaakt door onder andere de voor- en nadelen van opleiding en werk te bespreken. De tweede getuigenis illustreert hoe een begeleider meegaat in het zoeken van de jongere. Uiteindelijk kiezen jongeren vaker voor werk dan opleiding omwille van het financiële aspect, ervaren de begeleiders.

“Eerst wou hij gaan werken. En een week later wou hij die opleiding doen. En ik dacht: ‘Oké, maar ik moet het nu echt weten. Wat houdt u tegen voor uw opleiding?’ ‘De luxe, dat ik minder ga hebben. Mijn ouders, mijn schulden.’ ‘En waarom zou je het wel doen?’ ‘Omdat ik dan een diploma heb.’ ‘Je bent slim. Het zit erin. En ik zie u echt niet iedere dag in een fabriek werken. Want dat is het werk dat je eigenlijk vooral kan doen. En dan is het aan jou de keuze. Wat ga je doen? En wat zijn nog bijvoorbeeld voordelen van studeren?’ ‘Ja, mijn vriendin studeert ook nog drie jaar.’ Hij dacht wat betreft de steun van zijn ouders een nee te krijgen, maar ik heb toen met die ouders gebabbeld. Ze zeiden: ‘werken gaat hij toch niet volhouden. Dus misschien in tweedekansonderwijs’. En dan vroeg ik hen: ‘ga je hem steunen als hij het doet?’ Dan zeiden ze ja. En nu gaat hij het doen.”

“Je laat de jongeren ook proberen. Ze zeggen dat ze eerst hun school willen afmaken, dus dan kijken we daarvoor. Dan mislukt dat, maar dan willen ze misschien een opleiding in het

volwassenonderwijs. En dan wil je ze die kans geven, probeer dat, want op lange termijn is dat beter. En dan mislukt dat, willen ze gaan werken en dan willen ze toch weer een opleiding. Uiteindelijk vind ik dat ergens een beetje onze job om daarin mee te gaan en hen daarin te laten proberen.”

Verschillende begeleiders geven aan dat een job hoop en perspectief geeft. Enkele begeleiders vinden het daarom belangrijk dat de jongere vooral succeservaringen kan opdoen. Een begeleider geeft in dit kader aan dat er niet te snel met werk mag worden gestart zodat de jongere geen gevoel van falen heeft. Andere begeleiders benadrukken eerder dat de jongere moet kunnen uitproberen en experimenteren. Wanneer iets niet lukt, bekijken ze daarna samen wat wel mogelijk is.

“Ik heb twee jongeren die allebei werken in een supermarkt. Ik ben echt enorm trots op hen en ze waren ook erg trots dat ze kunnen zeggen: ‘ik heb een vaste job’. (...). Het is hard werken en ze doen het ook graag. Eén van mijn gasten is nu aan het kijken om gerant te worden. Die is al aan het verder denken, waarbij ik dan denk ‘toen ik u in het begin leerde kennen, had ik daar niet aan gedacht’. En nu is die echt al een beetje zijn carrière aan het plannen. Dus de max.”

“Ik heb gasten die beginnen werken, waarvan de omgeving zich afvraagt of dat wel gaat lukken en of ze het gaan volhouden. We zien wel, het is een ervaring en misschien houden ze het inderdaad niet vol. Maar het is iedere keer een kans en vandaaruit weer opnieuw kijken. En dat is ook iets dat ik voor mezelf meer probeer los te laten. Niet zelf die bezorgdheid vooraf van gaat dat hier wel lukken... Hen gewoon laten proberen.”

Ook de medewerker die de jongeren begeleidt naar werk vanuit de VDAB haalt aan dat er best niet te vlug wordt gestart met werken:

“Ik had iemand heel snel in het werk kunnen krijgen, maar na een aantal dagen was dat volledig fout gelopen, omdat dat volgens mij veel te rap was. Hij moest en zou werk hebben, dus hij had werk. Nu op die manier is er ook wel iets positiefs uitgekomen. Ik heb hem dan een aantal keer gezien en daaruit is dan gebleken dat hij eigenlijk liever zijn middelbaar diploma wil behalen om op die manier ook een bachelor te kunnen halen. Dus we zijn nu die weg op. Maar rap in het werk schieten is altijd gevaarlijk. Dat is mijn ervaring.”

2.2.2 Focus op werk of opleiding soms pas later in het traject

Huisvesting zorgt ervoor dat de jongeren tot rust kunnen komen. Soms komen er dan andere zaken naar boven zoals psychische problemen of trauma's, waardoor inzetten op activering nog niet aan de orde is. Ook een verslaving kan de stap naar werk belemmeren. Voor sommige jongeren is werken binnen het jaar van Back on Track daardoor niet haalbaar. Enkele begeleiders getuigen hierover:

“Je hebt soms gasten die beginnen te smoren vanaf dat ze opstaan. Zo zou ik ook niet op mijn werk geraken. Dus dat is er ook, dat je dat op die manier in functie van werken aankkaart. Je benoemt dat dan niet heel hard, maar dat je er wel een beetje naartoe wil werken. Dat dat dingen zijn waarmee ze zullen moeten leren omgaan. Dat ze een stapje kunnen zetten in die richting.”

“Huisvesting geeft stabiliteit en rust. Maar bij een gast ervaar ik: hij is twee jaar dakloos geweest, heeft ondertussen eventjes in de gevangenis gezeten, heeft nu zijn studio. Maar

die rust zorgt ook dat er vanalles bij hem naar boven komt, met die periode die achter hem ligt. Ook zijn verleden nog altijd. Dan zijn er dingen die naar boven komen waar er eerst aan gewerkt moet worden, voordat je ook echt tewerkstelling kan opstarten.”

“Vorig jaar begeleidde ik een meisje. Haar trauma was zodanig groot en we hebben daar zo hard rond gewerkt. Ze heeft daar prachtige stappen in gezet, maar na een jaar konden we niet verwachten dat zij ging werken.”

Ook factoren als omgaan met stress, afspraken nakomen, slaaphygiëne, de taal,... zijn soms moeilijk voor de jongeren, waardoor gaan werken of een opleiding volgen nog niet mogelijk is:

“Er zijn jongeren die zodanig chaotisch zijn, dat één afspraak op een dag hen het gevoel geeft van een taakspanning die bijna niet haalbaar is. Je hebt soms gasten die bijvoorbeeld zeggen: ‘Ik moet naar het OCMW, ik heb een afspraak met u, ik heb een afspraak met die persoon... Dat is te veel.’ Dat gaat in ons hoofd over drie tot vier afspraken per week en zij hebben heel de dag niets te doen denken wij dan. Voor hen is dat stress.”

“Ik heb een jongen die testen moet doen bij het OCMW om in tewerkstelling te kunnen komen. Maar hij slaagt er niet in om naar die testen te gaan. Al zeven of acht keer een afspraak gemaakt voor die testen. De helft van die testen heeft hij gedaan, de andere helft nog niet.”

“24 uur gamen en 24 uur slapen, in dat ritme geraken. Niet buiten geraken en niet buiten willen. (...). Hun structuur is anders. Ze zitten daar dan ’s nachts te gamen. En overdag te slapen. En ze worden dan wakker tegen 17 of 18u ’s avonds.”

Omwille van de drempels naar werk focussen sommige begeleiders in eerste instantie op een zinvolle daginvulling of vrijetijdsbesteding. Dit zorgt voor het aanleren van een werkritme, nieuwe vaardigheden, het krijgen van motivatie om te werken, het uitbreiden van het netwerk,... wat daarna ook nuttig kan zijn bij tewerkstelling. Ook heeft de jongere op deze manier een nuttige tijdsinvulling:

“Bij activering heb ik mezelf voorgenomen om de lat echt niet te hoog te leggen. Ik denk dat ik bij sommige gasten al tevreden zal zijn als ze gewoon al iets doen. Als ze gewoon al geactiveerd zijn, ook al is dat nog geen werk. Dat ze ’s ochtends iets hebben om voor op te staan, dat ze uit hun bed geraken. Gewoon al dat.”

“Werk is meer dan geld verdienen, het is ook onder de mensen zijn, iets nuttigs doen en moe zijn op het einde van de dag. Een paar van onze gasten hebben meegewerkt als vrijwilliger op een evenement. Daardoor hebben ze een nieuwe vriendengroep en kunnen ze weer leuke dingen doen waar ze ook een centje in bijverdienen. (...). Dat is soms misschien iets dat voor werkactivering kan komen, de drive vinden om weer nuttig bezig te zijn en in beweging te raken. Een festival, een evenement is cool en daar willen ze zich in smijten. En ondertussen is de jongere ’s ochtends vroeg op, ’s avonds laat gaan slapen, is die moe. En na een weekje hebben ze er honderden euro’s bij en vinden ze de drive.”

Bij sommige jongeren wordt anderzijds vastgesteld dat een opleiding of regulier werk niet lukt omwille van een beperking. Enkele begeleiders geven aan dat dit soms pas na een tijdje in het traject duidelijk wordt. Bij deze jongeren wordt maatwerk bekeken of worden stappen gezet om een vervangingsinkomen te bekomen. Wel geven enkele begeleiders aan mee te willen gaan in de

dromen en verwachtingen van de jongeren, ze willen hen laten proberen als ze graag willen werken. Een andere begeleider vindt dit dubbel: ze wil de jongeren hoop geven, maar wil hen langs de andere kant ook geen onrealistisch beeld voorschotelen.

“We hebben heel veel jongeren die in de schemerzone zitten tussen al dan niet een beperking. Dat je er één keer mee spreekt en de indruk kan hebben dat het een slimme kerel is. Maar dat zijn gasten die zo goed geleerd hebben om die beperkingen te verdoezelen. Die dat in hun communicatie wel goed kunnen, maar die nooit op een reguliere werkplaats terecht kunnen komen. Of wel, maar er dan niet kunnen blijven.”

“In het begin is het een beetje de kat uit de boom kijken en dan geleidelijk aan worden er wel een aantal dingen duidelijk, bepaalde stappen die niet gezet worden of bepaalde dingen die je aanbrengt die misschien eerst sociaal wenselijk beantwoord worden. Maar als je er dan achteraf op terugkomt, merk je dat ze toch niet volledig mee zijn, dan komt de bal wel aan het rollen. Dan is het kijken richting maatwerk of als dat echt niet mogelijk is via het FOD een uitkering aanvragen. Maar initieel is het altijd op dezelfde manier dat we te werk gaan. Eigenlijk een beetje de jongere laten doen, kijken naar de capaciteiten, dromen, verwachtingen en dan zien naar de realiteit.”

“Als er arbeidszorg wordt geadviseerd, maar de gast zegt dat hij eigenlijk gewoon wil gaan werken en geld wil verdienen, dan ga ik hem ook niet tegenhouden. Je kan dat wel benoemen, maar uiteindelijk als dat die gast zijn keuze is en zijn geloof, dan moet ik daar misschien voor gaan en dan van daaruit weer zien of hij botst op bepaalde dingen. Maar als een gast zoiets heeft van ‘nee ik zie dat niet zitten’, dan vind ik dat je daar wel redelijk ver in kunt gaan en in kunt meegaan en die kans geven. En dan zien we wel waar we uitkomen, evengoed geeft dat wel een succeservaring.”

De begeleider vanuit VDAB geeft hieromtrent wel aan dat sommige jongeren drempels ervaren om te werken in een maatwerkbedrijf vanwege een negatieve connotatie:

“Maatwerkbedrijven zijn voor veel jongeren ook weeral een stap. Je hebt wel specifieke bedrijven die met deze doelgroepen willen werken, maar ik probeer dat zo veel mogelijk te vermijden. Meer naar de persoon toe: wat kan je, wat wil je, wat zijn de mogelijkheden? Je kan dan nog zien als het niet lukt in een gewoon arbeidscircuit, dan misschien toch beter overstappen. Die stap is soms groot voor de gasten om naar een maatwerkbedrijf te gaan. Dat is nog altijd de beschutte werkplaats van vroeger en dat klinkt zeer negatief. (...). Soms weet je op voorhand dat iets niet haalbaar is, maar ik vind dat niet erg. Eén dag is een goede dag gewerkt en daar kan je veel uit leren.”

2.2.3 Belang aanklappendheid en inzet op andere levensdomeinen wanneer jongere aan het werk is

Eens een jongere aan het werk is, merken verschillende begeleiders dat het moeilijker wordt om de jongere vast te krijgen en de aanklappendheid vol te houden. De jongere is minder vaak bereikbaar en voelt vaak zelf minder noodzaak aan begeleiding, waardoor de begeleiding omtrent andere levensdomeinen of doelstellingen soms minder soepel verloopt. Enkele begeleiders geven aan hier soms om te botsen:

“Met mijn gasten die werken is dat praktisch wel veel moeilijker om iedere keer te kunnen afspreken met hen. Ik merk dat er soms wel wat afstand kruipt tussen de jongeren en mezelf, omdat je ze niet altijd zo veel kan zien. De ene heeft andere plannen na zijn werk’s avonds, de andere is te moe om nog een gesprek te hebben.”

“Je merkt dat die gasten zoiets hebben van goed ik werk, ik heb een huis. En ik denk dat het dan aan ons is om de rest van de doelstellingen niet te vergeten. Oké, je hebt een inkomen en een huis, maar er zijn een aantal dingen die we op voorhand hadden afgesproken. Meer die doelstellingen met wat wil jij allemaal aanpakken, wat hebben we afgesproken zoveel maand geleden, hoe staan we daar nu mee? Goed dat is al goed, maar vergeet dat ook niet, want je vond dat ook belangrijk. Kunnen we daarnaar teruggrijpen?”

Verschillende begeleiders benadrukken het belang van het inzetten op andere levensdomeinen wanneer een jongere werkt. Ze denken hierbij onder andere aan het belang van zelfzorg, vaardigheden rond administratie, sociale contacten, vrijetijdsbesteding en ontspanning. Ze geven aan dat jongeren die zaken soms uit het oog verliezen omdat het starten met werken zoveel energie vraagt.

“Ze grijpen dat werk dan echt vast en ze klampen dat dan echt zo hard aan dat er heel weinig beweegruiimte is om andere dingen te doen. Terwijl ik ook weet van als we die en die zaken nog verbeteren, zal dat ook een beetje de druk verlagen want je hebt weer positieve energie om u wat op te laden, werken is ook lastig. Als er geen andere factoren meer voor zorgen dat ze opgeladen worden, dan is dat super moeilijk om vol te houden.”

“Meestal is hun werk zwaar, dat zijn fysiek intensieve jobs. Ik zit ook in met de winter, de winterdip, dat ze van hun werk naar huis gaan, alleen thuis zitten. Mottig, moe... (...). Je moet voor jezelf zorgen ook, je moet niet werken werken, maar ook ontspannen.”

“Als ik dan vraag wat de gast gedaan heeft in het weekend: niets, helemaal niets, geslapen en in de zetel gezeten. Wij moeten tonen op hun maat dat er echt nog wel dingen te doen zijn, dat hoeft niet ik weet niet hoe lastig te zijn dat je uitrustweekend er helemaal moet aan hangen, want je moet uitrusten, dat kan. Maar dat er dingen zijn dat je daarna weer energie en perspectief geven en dat je kan plannen. Dat dat iets is om naar uit te kijken.”

“Het is niet omdat je werk hebt dat je je facturen kan betalen. Als je je papieren niet opendoet of niet weet hoe je dat moet storten, of niet weet van domiciliëring...”

2.3 Netwerk

2.3.1 Intensief contact

Back on Track zet sterk in op het betrekken van het netwerk van de jongere, zowel het formeel als het informeel netwerk. Zo wordt contact gelegd en onderhouden met de betrokken hulpverlening en met vrienden en familieleden. Dit wordt in het begin van de begeleiding besproken met de jongere. Onderstaande getuigenis illustreert het belang van het contact tussen een begeleider, een jongere en zijn vrienden:

“Samen een keer te kaarten of samen met de maten daar te zitten. En dat die gast zich dan ook op zijn gemak voelt dat jij erbij zit. En dan kan je zien wat er zoal gebeurt. Ik heb bijvoorbeeld bij een gast gehad dat een van zijn maten echt wel nogal bepalend was naar

heel die groep. Dan kan je dat nadien opnemen, want je hebt dat gezien en was erbij. En dan wordt dat ook wel geapprecieerd. Ik denk dat we daarin ook wel verder gaan dan andere diensten.”

De begeleiders benadrukken ook de face-to-face en spontane contacten met het netwerk:

“De uitdaging is een beetje om ook een stuk deel uit te maken van hun leefwereld. Als het spontaan kan lopen geeft dat het meeste resultaat als begeleider. Ik herinner mij een gesprek met een gast die ik voor verkenning had, waarbij zijn ouders dan thuis toekwamen. Dan zat je daar plots met die ouders, maar dat was heel dankbaar omdat je daarop kon inpikken. Dat zorgde er ook voor dat het contact nadien blijvend was.”

In de focusgroepen in het tweede projectjaar benadrukken de begeleiders sneller te starten met het betrekken van het netwerk ten opzichte van het eerste projectjaar. Zo zitten ze al van bij de aanmeldingsfase samen met personen uit het netwerk van de jongere. In het eerste jaar kwam dit soms pas later in het traject aan bod.

“Ik zal bijvoorbeeld nu echt bij de aanmelding al direct zeggen van kijk we gaan een gesprek doen. Wie is de belangrijkste persoon in uw leven momenteel? Wie kent u het beste? Oké, deze persoon gaat mij heel veel kunnen vertellen over jou, ik zou graag samen met jou naar die persoon gaan. Dat is nog in de aanmeldingsfase, voor we officieel gestart zijn omdat dat hun motivatie daarin toont. Dat geeft u direct veel meer krediet om dan later ook met het netwerk te werken. Dus dat heb ik echt anders aangepakt en daar hebben we met het team ook echt wel over nagedacht, hoe we het kunnen doen.”

“Ik begin er sneller mee. Vorig jaar wou ik hen daarin respecteren en ermee wachten, maar ik merkte dat het dan alleen maar op de lange baan geschoven werd. Op het einde van de begeleiding zijn ze zo blij dat het gebeurd is, als ik dan denk aan bepaalde gasten die terug een band hebben met hun ouders. Dus als dat dan veel eerder gebeurt...”

Wel getuigen enkele begeleiders over het gebrek aan netwerk bij sommige jongeren. Ze zien het uitbreiden van het netwerk dan ook als een doel in het begeleidingsjaar. Een begeleider merkt hierbij ook op dat sommige jongeren eenzaamheid ervaren. In dit kader brengen de begeleiders soms jongeren bij elkaar die in begeleiding zijn. Ze ervaren dat de jongeren nieuwsgierig zijn naar elkaar en dat het contact positief versterkend kan zijn.

“Ik wil drie mensen gezien hebben vooraleer ik start met een gast. Soms lukt dat niet, maar dan hebben we er wel echt over nagedacht. Het kan in het begin dat ze echt niemand hebben. Maar tegen het einde van het jaar wil ik dat er wel drie mensen zijn en dan weet die gast dat dat ook echt een doel is.”

“Als je echt die dingen alleen moet doen, een eerste keer een potje moet koken en alleen te zitten en dat op te eten. Eenzaamheid blijft spelen, dat valt me op. (...). Niemand hebben om mee af te spreken. Het is ook een kwestie van dat toch te durven benoemen, al zijn dat soms pijnlijke zaken. En van daaruit te bekijken wie of wat dat wel kan worden. Soms kleine stapjes.”

2.3.2 Faciliteren toenadering, ondersteuning en gedeelde verantwoordelijkheid

Ook los van de jongeren houden de begeleiders contact met personen uit het netwerk. Ze proberen breuken te herstellen, toenadering en verzoening te faciliteren, betrokkenheid te creëren,... Zo houden verschillende begeleiders contact met (een) ouder(s) om op termijn de band met de jongere eventueel te kunnen herstellen. Ook wordt soms met vrienden apart afgesproken. Het netwerk is voor de begeleider tevens een informatiebron over de jongere. Hieronder getuigen enkele begeleiders over hoe ze dit aanpakken:

“Ik dwing dat soms wel een beetje af. Zo van: ‘ik ga toch eens bellen naar je mama. Ook al heb je er nu geen contact meer mee, maar ik zou er wel graag eens mee bellen.’ Maar je vraagt dat dan wel. Ik vraag ook over wat ik het niet moet hebben met de mama, daar maken we dan afspraken over. Gewoon eens vragen hoe je was als zoon en hoe ze het nu ziet. En ik bel die mama elke week op. (...). En dat is dan een vorm van betrokkenheid die er wel nog is. En eigenlijk wil ze nog altijd wel weten hoe het is met haar zoon, ook al heeft ze nu de kracht niet om iets samen te doen. Die zoon weet ook dat ik iedere week bel en dat er contact is. En op die manier hoop ik dat er toch weer een beetje... Hij heeft nu zelf ook al eens gestuurd naar haar.”

“Ik vind dat ongelooflijk waardevol om de mensen van het netwerk te horen babbelen over die jongere. Als je ze samen ziet, bijvoorbeeld de jongere samen met de papa, stiefpapa of een maat... Maar het is ook echt waardevol om eens met die mensen te babbelen zonder dat die jongere er zelf bij is. Dat is dan echt wel hun kijk erop. Dingen die zij bijvoorbeeld niet durven zeggen tegen die gast die jij dan wel gewoon eens kan smijten van: ‘heb je hem dat eigenlijk ooit al eens kunnen zeggen?’ ‘Ah ja, nee, misschien moet ik dat wel eens doen.’ Dan ga je lichtjes op zoek naar hoe je dat kan zeggen en kan je zo die communicatie naar elkaar toe wat verbeteren.”

“Ik heb bijvoorbeeld een papa en een zoon, en ze moeten echt niet van elkaar weten. Ik ga iedere maand een koffie drinken met een papa. En in het begin moest hij niets horen over zijn zoon, maar nu iedere keer merk je dat hij toch nieuwsgierig wordt. En ook omgekeerd, bij de zoon, hij weet ook dat ik iedere maand zijn papa zie. En zonder dat ik hen samen zet, merk ik door het feit dat ze mij allebei kennen, dat ze beetje bij beetje meer over elkaar beginnen weten. En dat het zo eventjes zal gaan, maar dat er een moment zal komen dat ze zelf de vraag zullen stellen: ‘ik wil de ander zien’.”

Daarnaast proberen de begeleiders het netwerk te mobiliseren. Ze proberen in hun contacten met het netwerk de ondersteuning van de jongeren te faciliteren op verschillende levensdomeinen, ook met het oog op het wegvallen van de begeleiding vanuit Back on Track na één jaar. Daarnaast wordt ook bekeken hoe het netwerk zelf kan worden ondersteund.

“Een maat waarmee mijn gast hele dagen op stap is, had ik plots meegekregen in het verhaal: ‘Komaan, die wil zo graag gaan studeren, help hem een beetje mee motiveren. Je kan echt een belangrijke rol spelen voor hem.’ Op die manier kreeg ik die vriend mee in het verhaal door hem te doen beseffen van: ‘ik kan hier echt van betekenis zijn.’”

“Vragen aan de moeder hoe zij dat volhoudt, hoe dat voor haar zit. Voor die moeder is dat echt ook niet gemakkelijk. (...). En dan bekijken hoe de moeder kan versterkt worden, hoe kan ze er zelf mee omgaan.”

“De manier waarop ouders onderling communiceren, de manier waarop dat ze de verwachtingen duidelijk stellen naar hun kinderen... Het is zo waardevol om daar ook bij stil te staan. Wat hebben sommige ouders nodig om verder op stap te kunnen gaan met hun kinderen? (...). Sowieso als er strubbelingen zijn moet je daar ook een keer bijilstaan.”

Een begeleider haalt in dit kader de methodiek ‘mijn leven draait door’ aan, waarbij een taartdiagram verdeeld is in verschillende levensdomeinen. Zo wordt samen bekeken welke persoon uit het netwerk van de jongere een bepaald levensdomein kan opnemen. Het kan ook gebruikt worden als evaluatie-instrument om te bekijken hoe de jongere vooruitgaat op de verschillende domeinen:

“Ik wil dat er voor ieder domein iemand uit het netwerk helemaal mee is. Als we het evalueren kijk ik of die persoon er bij kan zitten, want ik moet het niet allemaal weten, wel iemand rond de jongere die dat verder kan opvolgen. Dat is heel praktisch en handig. (...). Kijken wie in uw netwerk geschikt is voor welk levensdomein en je mag niet verwachten dat iedereen op emotioneel vlak sterk rond u gaat staan, maar misschien heeft die persoon meer te bieden op vlak van vrije tijd of op vlak van huisvesting... En misschien heeft de moeder dan emotioneel veel te bieden.”

De ondersteuning van de jongeren wordt vanuit Back on Track dan ook gezien als een gedeelde verantwoordelijkheid met het netwerk. Dit benadrukken de begeleiders nog sterker in de focusgroep in het tweede projectjaar. Ze wijzen sneller dan in het eerste jaar op de verantwoordelijkheid van ouders en vrienden en ook van het professionele netwerk rond de jongere. Wel geven enkele begeleiders aan dat ze het niet altijd makkelijk vinden om zowel het formeel als informeel netwerk op hun verantwoordelijkheid te attenderen.

“We hebben ook de pedagogische functie om de ouders bij te brengen wat opvoeden inhoudt. Wat soms raar is als je zelf geen kinderen hebt of zelf in de twintig bent en zegt tegen iemand dat een beetje ouder is, van eigenlijk moet je het op die en die manier doen. (...). Ook echt onze rol duidelijk maken. We nemen niet alles over en daarop echt blijven hameren.”

“Naast de familie en het dichte netwerk ook het professionele netwerk daarop aanspreken, dat vind ik soms het moeilijkste. Om tegen een OCMW te zeggen dat het eigenlijk ook een beetje hun verantwoordelijkheid is om de jongere af en toe op te bellen.”

“Verantwoordelijkheid leggen bij dat netwerk. Het is niet enkel de gast die de banden moet onderhouden met zijn netwerk, maar omgekeerd ook, zowel professioneel als familiaal. (...). We moeten hen appelleren op hun eigen verantwoordelijkheden.”

“Soms is er in het verleden al hulpverlening geweest en hebben de ouders een beetje aangeleerd gekregen dat de hulpverlener het wel zal oplossen en ze dus een stapje achteruit kunnen zetten. Het is ook wel een stuk de verantwoordelijkheid van de jongere, maar het blijft ook een stuk verantwoordelijkheid van de ouder.”

2.3.3 Zonder oordeel werken met het netwerk dat aanwezig is

Back on Track werkt met het netwerk dat op dat moment aanwezig is rond de jongere, zonder oordeel over de mensen die er deel van uitmaken. Verschillende begeleiders getuigen zo over het werken met jongeren wiens vrienden drugs of alcohol gebruiken. Hierbij ligt de nadruk op het

aangaan van de dialoog met de jongere over de invloed van de vrienden, maar wordt ook de waarde van deze vrienden erkend.

“Ik vind het moeilijk om een gast als een slechte invloed te bestempelen. Bijvoorbeeld drugsvrienden of maten waarmee ze zich altijd ladderzat drinken, dan nog hebben zij ergens ook wel een functie en ergens een positief iets voor die gast. Ze blijven er naartoe trekken en dat is omdat ze iets zoeken in die maten en in dat slecht netwerk. En dat is omdat ze ergens gelijkenissen vinden of gewoon een uitlaatklep vinden. Ik vind het moeilijk om echt te zeggen dat ze met die gasten niet meer mogen omgaan. Ik denk dat het vooral dan belangrijk is om met de jongere die vragen te stellen. Bijvoorbeeld van: ‘die maat, je gaat daar altijd mee op café en je drinkt al je geld op, hoe ga je dat oplossen in de toekomst? Kan je die gast bijvoorbeeld op een andere manier zien dat je niet samen op café gaat?’ Zo’n dingen. Gewoon de vragen erover stellen en het gesprek open trekken.”

“Als je iemand in begeleiding hebt die gebruikt, dan is de kans heel groot dat zijn vrienden ook gebruikers zijn. Dat is dan hun netwerk. Het is niet aan ons om daar een oordeel over te hebben, integendeel. Je moet tonen dat ze van belang zijn. Dat je ook hen geholpen wil zien, ook al zijn dat gasten met veel problemen.”

Hoewel Back on Track inzet op het herstellen van breuken en het faciliteren van toenadering, worden personen die geen deel (meer) uitmaken van het netwerk van de jongere niet per se betrokken door de begeleiders. Enkele begeleiders halen zo de afwezigheid van sommige ouders aan. Ook hier wordt ingezet op dialoog en het bespreekbaar maken van de gevoelens van de jongere hierbij.

“Ik heb nu bijvoorbeeld één iemand die zijn mama absoluut niet meer wil zien. En ik begrijp ook wel waarom en dan laat ik dat ook zo. Ik heb wel af en toe contact met de papa. En dan zoek ik gewoon andere mensen uit het netwerk op. Maar als dat inderdaad iemand is die een heel negatieve impact heeft gehad en hij ziet dat niet zitten, wil ik dat niet pushen.”

“Ik probeer dan vooral het netwerk binnen te brengen door te bespreken dat ze er niet zijn. Een mama die er niet is en die er nooit geweest is. Maar dat is wel een belangrijk onderwerp in dat meisje haar leven. Daarover dan praten, ook al kan je niet rechtstreeks met de mama praten of haar rechtstreeks betrekken. Maar je kan wel vragen of ze er nog vaak aan denkt of er iets van gehoord heeft. Gewoon in gesprek gaan. En als de gasten dat echt niet willen, blijven vragen waarom ze het niet willen en of dit het moment is om het eens te proberen.”

“Eigenlijk is het voor ons belangrijk dat we met een netwerk aan de slag kunnen. Dat moeten dan niet noodzakelijk de ouders zijn. Het is ook niet aan ons om te beslissen of de ouders wel of niet goed zijn. Het is wel zo dat, los van het feit dat de ouders effectief in beeld zijn tijdens de begeleiding, ze altijd ter sprake komen. Ik heb al vaak situaties meegemaakt, dat ik hoorde van een jongere: ‘met mijn ouders komt het nooit meer goed’ en dat het twee jaar later toch weer... (...). Het is gewoon belangrijk dat de insteek van ‘netwerk’ niet met heel de context hoeft, want vroeger was dat vaak heel het gezin. De insteek is gewoon: alleen ga je het niet kunnen. Je hebt mensen nodig die het samen met jou kunnen doen.”

2.3.4 De netwerkwandeling als methodiek

Een methodiek die vaak wordt ingezet door de begeleiders om onder andere het netwerk te leren kennen is de netwerkwandeling. Een begeleider verduidelijkt:

“Het beste wat ik vind dat we doen, is de netwerkwandeling. Echt een dag op pad gaan met je gast, waarbij je op voorhand vraagt: ‘Ik wil je leren kennen. In plaats van je levensdingen op papier te zetten, gaan we een keer plaatsen bezoeken. Waar ben je geboren, waar ben je opgegroeid, naar welke school ben je gegaan.’ De eerste keer dat ik dat gedaan heb met één van mijn gasten hebben we half West-Vlaanderen doorgereden. We zitten dan in de auto, ze mogen dan muziek opzetten, ze mogen kiezen waar we naartoe rijden. Ze laten dan bijvoorbeeld zien: ‘hier heb ik op school gezeten, hier ben ik buitengesmeten geweest, er liggen daar nog wat kleren van mij, het is twee jaar geleden dat ik hen gezien heb,...”

Enkele begeleiders geven aan dat tijdens zo’n netwerkwandeling contact kan worden gelegd met personen uit het netwerk van de jongere. Ook met mensen waarbij door de tijd heen breuken in de relatie met de jongere zijn opgetreden of waarbij het contact is verminderd. Een begeleider getuigt:

“Dan heb ik voorgesteld dat hij hen een keer een Facebookberichtje kon sturen om te vragen om af te komen. Hij had dat toen gedaan en wij zijn daar langs geweest met de insteek om zijn kleren terug te krijgen. Het was lang geleden dat ze elkaar gezien hadden, ze hadden ook niet op de beste manier afstand van elkaar genomen om het zo te zeggen. Nu hebben ze nog altijd contact en ik zat daar dan tussen als hulpverlener. Hij had ook zijn halfzusje al twee jaar niet meer gezien en zij was ook weer heel erg gegroeid. Dat is ook in beeld brengen van het netwerk. En dat is zo waardevol. (...). Sinds die dag, bij die gast specifiek, had ik echt het gevoel ‘ik heb hem mee’. Bij alles wat ik eraan vraag, hij wil dat doen. En dat is nu zalig.”

Verschillende begeleiders halen aan dat deze methodiek kan toegepast worden dankzij de tijd en ruimte die daarvoor is binnen Back on Track. Ook getuigen ze over een eerder ervarings- en mensgerichte aanpak:

“Ondertussen babbelt je, maar het is niet zo vreemd want je zit naast elkaar [in de auto]. Af en toe een keer iets luchtig vertellen, of luisteren naar de muziek: ‘dat is geen mooie muziek’. Het menselijke primeert op die dag. Niet het ‘we gaan al je problemen op tafel leggen en jij moet nu een keer...’. Het is elkaar leren kennen op een manier die heel warm is, van mens tot mens en niet hulpverlener-cliënt. Dat is de focus en dat maakt het boeiend en leuk.”

2.3.5 Netwerkcirkels als methodiek

Verschillende begeleiders gebruiken een ecogram of netwerkcirkels als methodiek om het netwerk in kaart te brengen, om erover in dialoog te gaan met de jongere en erover te reflecteren. De jongere lijst hierbij de personen uit zijn netwerk op en geeft hen een kleur. Ook kunnen ze bij elke persoon via plusjes en minnetjes aangeven wat ze als positief ervaren en wat niet. Een begeleider legt uit:

“Als je zo netwerkcirkels doet, dan vraag je welke vrienden qua gevoel leuk gezelschap zijn en dan geef je hen een kleurtje. En dan vraag je hen om eens met hun hoofd te denken: ‘welke vrienden zorgen er bijvoorbeeld wel voor dat je gaat drugs gebruiken?’ En dan is dat met plusjes en minnetjes erbij. En dan hebben ze zelf zo’n beetje een beeld. En dan zeg ik dat ik het niet erg vind dat ze met die jongere overeenkomen, het zijn je vrienden en je hebt er

een goede band mee. Maar inderdaad, dat druggebruik, hoe ga je daarmee om? Dat is dan met de jongere dat ik dat bespreek.”

Eén begeleider geeft wel aan dat deze methodiek niet voor elke jongere werkt en dat de jongere genoeg inzicht moet hebben.

2.3.6 De Eigen Kracht Conferentie als methodiek

Initieel was het de opzet van Back on Track om te werken met Eigen Kracht Conferenties (EKC's) om het netwerk samen te brengen rond de jongere. Tijdens het eerste projectjaar gingen er slechts een paar EKC's door omwille van een gebrek aan vrijwilligers om de EKC's te organiseren. Een begeleider geeft aan dat twee EKC's op het einde van de begeleiding plaatsvonden en dat dit een goede manier was om Back on Track af te ronden:

“Dat was uiteindelijk op het einde, maar ik vond dat niet slecht. Nog eens heel het netwerk samen. Ik stop, wat is er gebeurd? Jullie doen dat, dat en dat. Met vertrouwen kan ik het uit handen geven. Ik denk dat ik dat nu op het einde van mijn begeleidingen wel zo wil blijven afronden, iedereen samen. Dat hebben we gedaan bij back on track, jullie hebben die en die dingen, jullie volgen dat verder op.”

Een andere begeleider haalt aan dat ze oorspronkelijk verwachtte dat er meer concrete afspraken uit het EKC zouden voortkomen. Hoewel ze er meer van had verwacht, had het EKC toch een positieve uitkomst voor de jongere:

“Nadien zei de jongere zelf wel dat het deugd deed om inderdaad het gevoel te hebben dat hij er niet alleen voor staat. En dan dacht ik, ja, dat is misschien wel het belangrijkste wat je eruit hebt gehaald. (...). Maar ik had er eerst meer van verwacht en de papa ook.”

“Eén van die dingen die uit die conferentie is gekomen, is om een messenger groep te maken met alle familieleden waarin ze elkaar op de hoogte houden. Dat is een ongelooflijk zalig instrument, want je zet er dan bijvoorbeeld in dat die gast om dat uur daar moet zijn. Dat is iets anders dan tegen die jongere te zeggen van: ‘niet vergeten, je moet om dat uur daar zijn.’ Zo weet heel de familie dat en zetten ze erop: ‘veel succes, doet dat goed, stel het wel,...’ Waardoor dat veel meer gedragen wordt en er ook het gevoel is bij die gast dat hij het niet alleen doet.”

De begeleiders geven daarnaast aan dat de vrijwilligers niet altijd ervaring met de doelgroep hebben en onderling verschillen in visie of aanpak. Een begeleider getuigt hierover het volgende:

“Mijn ervaring is dat bij de ene coördinator het heel anders aangepakt wordt dan bij iemand anders. En ik geloof denk ik wel nog meer in samenwerking. Je hebt sommige coördinatoren die een heel onafhankelijk parcours willen volgen met die gast en die jou daar eigenlijk niet in willen betrekken. Omdat ze iets hebben van: ‘Nee, dat is echt iets apart, die EKC.’ Terwijl een andere coördinator er dan anders naar kijkt: samen gesprekken met de gasten om hun netwerk een stuk in kaart te brengen, voorbereidend op een EKC. Dat werkt wel meer. Ook omdat we ondertussen al iets opgebouwd hebben met die gast en daar heeft een coördinator geen tijd en ruimte voor, om zo te werken.”

In het tweede projectjaar werd beslist om niet meer structureel samen te werken met EKC omwille van bovenstaande redenen. Ook matchte de hoogdringendheid soms niet met de beschikbaarheid

van een EKC-coördinator of was er wisselende motivatie bij de jongere waardoor niet snel genoeg op de bal kon worden gespeeld.

Sommige begeleiders brengen wel zelf het netwerk samen, anderen geven er de voorkeur aan om apart met de personen uit het netwerk af te spreken.

“De insteek was om bij iedereen een EKC te laten plaatsvinden. Nu bij het wegvallen daarvan, maken we zelf de inschatting: wie heeft een goed netwerk rond hem, waarin wordt die versterkt. Bij sommige mensen moeten we er gezamenlijk de schouders onder zetten, ook met professionele hulpverlening dan. Dat ga ik het netwerk wel sneller samenbrengen. Maar het is echt een inschatting, het is niet meer standaard.”

“Ik werk veel met netwerk, maar niet echt dat ik ze samenbreng. Dus echt de vrienden, daarmee een keer gaan wandelen of afspreken met de mama of papa... meer apart. Niet dat ik ze echt samen aan tafel zet.”

In Gent is hieromtrent een samenwerking opgezet met de Dienst Ondersteuningsplan (D.O.P.) van het VAPH. In het kader van het bepalen van de ondersteuningsnood van de jongere brengt de dienst ook het netwerk in kaart en brengen ze personen van het netwerk samen. Een begeleider ervaart dit als een meerwaarde:

“Dienst Ondersteuningsplan brengt het netwerk helemaal visueel in kaart. Ze tekenen het uit op het bord en ik merk dat dat enorm helpt, zeker bij gasten met autisme of met beperking, dat ze echt die tekeningen voor hen zien en er een foto van kunnen nemen. Voor ons is dat wel een interessante om ermee verder te gaan.”

2.3.7 Uitdagingen

Sommige begeleiders ervaren het als een uitdaging wanneer zij wel contact willen opnemen met de familie, maar de jongere niet. Ook het uitbreiden van het netwerk wanneer er slechts een beperkt netwerk is, vinden ze niet altijd makkelijk.

“Ik heb één gast waarbij ik nog nooit iemand gehoord of gezien heb van familie. Alleen dan zijn broer, die in dezelfde situatie zit. Allemaal buitengesmeten thuis. Dus dat vind ik dan ook moeilijk. Omdat de gast ook zegt: ‘Of je ze nu betreft of niet, ik heb er toch geen boodschap aan. Ik wil ze er niet bij.’ (...). Wat moet je dan beginnen doen om dat netwerk te verbreden? Daar bots ik soms wel een beetje op.”

Een andere uitdaging die enkele begeleiders aangeven bij het aanwezige netwerk betreft de grote veranderlijkheid ervan. De begeleiders getuigen over hoe wisselend de contacten van de jongeren kunnen zijn en hoe belangrijk het is van hier goed van op de hoogte te zijn.

“Je moet zorgen dat je mee bent, dat is echt... Want als je dan zou bellen naar iemand die eigenlijk juist de dag ervoor heeft afgedaan, dan zou dat echt een ramp zijn. Het gaat dan over iemand die iets verkeerd heeft gezegd of dat ze plots niet meer kunnen vertrouwen.”

“Ik heb ook al jongeren gehad die in het begin een heel goed contact hadden, maar waar er nu breuken zijn. Dat is soms niet gemakkelijk hoe je daarmee omgaat. Je wil dat zo snel mogelijk weer herstellen. Maar je merkt dat tijd soms ook voldoende is. En dat dat een systeem is dat gecreëerd is doorheen de jaren met de gast en de familie en dat wij niet op een, twee, drie kunnen oplossen. Dat is de manier waarop zij met elkaar omgaan.”

2.4 Vermijden van recidive

2.4.1 Motivationale gespreksvoering als methodiek

Verskillende begeleiders geven aan dat ze in gesprek gaan met de jongere over het gestelde en huidige gedrag. Ze benoemen zaken, stellen open vragen, vragen naar de gevolgen en zetten de jongere aan tot reflectie. Enkele begeleiders getuigen:

“De eerste gesprekken zijn in de gevangenis. De setting is er al. Meestal beginnen ze er zelf over. Zoiets van ‘Hoe ga je dat nu doen? Want ik kan geloven, jij gaan werken en dan eentje roken... Ga je dat effectief doen? Wat heb je nodig om daar niet meer aan te geraken? Je bent nu 2 jaar clean geweest. Wie kan je hierbij ondersteunen?’”

“Vooral dat positieve en negatieve afwegen. Als ze bijvoorbeeld zeggen dat ze drugs zouden gebruiken. Ja oké, wat zijn voordelen ervan en nadelen ervan? Kijk wat verder in de toekomst: wat gaan de gevolgen ervan zijn? Geen keuzes maken voor hen, maar hen zelf die keuzes laten maken. En zelf dat inzicht erin laten creëren.”

“Stel dat het iemand is die een verleden heeft bij justitie, dan vraag ik bijvoorbeeld: ‘wat heeft er voor gezorgd dat je toen bepaalde dingen gedaan hebt?’ We bespreken dat ook in het begin van het traject: weet dat we ook over feiten zullen gaan babbelen.”

Enkele begeleiders geven hierbij aan dat het ook afhangt van de mate van schuldinzicht bij de jongere:

“Het is een beetje te zien, de ene jongere bij de andere. Er is een gast die geen enkel schuldinzicht heeft en bij hem laat ik het niet los, dat is iedere keer opnieuw dat ik erover praat. (...). Net omdat je merkt dat die het niet snapt. Maar dan heb je jongeren die het echt anders willen aanpakken en dat gaan doen, dan ga ik er op een andere manier mee om.”

Het gewenste gedrag bevestigen is ook een onderdeel van motivationale gespreksvoering. Enkele begeleiders geven aan de jongeren positief te bekrachtigen wanneer ze het goed doen.

“Ik ben vanmorgen bij een jongere geweest die geweldig trots was op zichzelf dat die gisterenavond niet ingegaan is op het aanbod om te gaan smoren. En vanmorgen was die er en die zag er fris en goed uit. Die was tevreden. En ik zei: ‘Laat het weten aan je pa, dat je niet geweest bent, maar dat je fris bent.’ En ze konden ook naar het Kompas, wat anders ook weer niet was gelukt. Dus dat zijn de voordelen die je hebt. Je hebt misschien een avondje veel plezier gemist, maar je hebt geen stappen achteruit gezet, integendeel. Die heeft heel veel positieve bekrachtiging gekregen van zowel Kompas als van mij als van zijn papa die tevreden was. Soms hebben de jongeren niet veel nodig. Een berichtje van een maat ‘Kom je af?’ en ze voelen zich beroerd of ze zijn alleen en ze zijn vertrokken. Maar op de momenten dat ze het wel goed doen, moet je dat een beetje extra benadrukken.”

Wel benoemen de meeste begeleiders hun werkwijze niet als motivationale gespreksvoering en geven ze aan niet echt anders te werk te gaan bij jongeren uit detentie dan bij dak- en thuisloze jongeren. Ze vertellen dat hun aanpak niet via geplande gesprekken plaatsvindt, maar dat het in de praktijk verweven zit, bijvoorbeeld door het herkennen van triggers:

“Ik denk dat het niet specifiek in de methodiek zit, maar in het opvangen van signalen. Alert zijn voor bepaalde uitspraken, dingen die je ziet gebeuren, of dat ze plots met een bepaalde

viend beginnen optrekken. En dan ook de 'plus-min' maken. Wat is positief aan bepaalde zaken die je eventueel zou doen of doet, en wat zijn de gevolgen? Op korte termijn, middellange termijn en heel lange termijn?"

"Het is ook triggers herkennen, als hulpverlener zelf ook. 'Oei, het is bijna het einde van de maand en de centen zijn bijna op, misschien toch nog een keer de optie van voedselpakketten bespreekbaar houden'. Je leert uw gast kennen, als dat bijvoorbeeld echt een opportunist is of iemand vrij impuslief... Dat je er blijft over in dialoog gaan."

Ook personen uit het netwerk van de jongeren kunnen zorgen voor deze signaalfunctie. Daarnaast halen begeleiders ook het belang van de ondersteuning van het netwerk aan bij het vermijden van recidive.

2.4.2 Contextuele systeemtherapie als methodiek

In de focusgroepen in het tweede projectjaar vertellen de begeleiders hun handelen meer te baseren op theoretische inzichten. Ze kregen in dit kader een coaching over de contextuele systeemtherapie van Nagy, waarin het idee centraal staat dat generaties zowel hun kansen als kwetsuren doorgeven aan elkaar en ouders een 'destructief recht' kunnen ervaren dat ze verhalen op hun kinderen. Enkele begeleiders getuigen over hoe ze dit aanpakken in de begeleiding:

"Teruggaan naar de feiten, maar ook het verontschuldigen. De jongere zelf is dader, maar hij is dader doordat hij uit een slachtofferrol komt. Hij moet eerst ontschuldigd worden en bevestigd worden dat er hem onrecht aangedaan is. Dus zijn daders opzoeken en vragen of ze hem niet kunnen ontschuldigen. Waarschijnlijk niet, dus wie anders kan hem ontschuldigen voordat hij naar zijn eigen feiten zak kunnen kijken? Dus daar ben ik intensief mee bezig."

"Het onrecht aangedaan zijn, dat is de theorie van Nagy, dat is wel een goede om mee te hebben en verder te bekijken. Oke, je hebt die feiten gepleegd, welk onrecht is er jou aangedaan? Kan je het op een of andere manier herstellen of ontschuldigen? Je hebt inderdaad feiten gepleegd maar van waaruit komt dat en op welke manier ben jij slachtoffer geworden? Dat doe ik vaak. Kijken naar de feiten: wat is er gebeurd, wat heb je gedaan, waarom heb je dat gedaan en onder welke omstandigheden."

2.4.3 Belang van openheid en afwezigheid van oordelen

Openheid en eerlijkheid tussen de begeleider en de jongere over de delinquentie (zowel in het verleden als het heden) is voor de begeleiders heel belangrijk. De begeleiders geven hierbij aan open en zonder oordeel naar de jongeren te luisteren en samen naar antwoorden en oplossingen te zoeken. Een goede vertrouwensrelatie met de jongeren is hierbij eveneens vereist.

"Als je het [delinquent gedrag] ziet, moet je het benoemen. Dat ze ook weten dat het niet is omdat ik het benoem dat ik hen daarvoor minder mag. Dat ik zeg: 'Ja, ik zou liever hebben van niet natuurlijk, maar het is niet dat ik je nu minder graag ga hebben'. Het is belangrijk voor hen dat ze dat kunnen horen, dat je hen niet afwijst."

"Ik zeg tegen hen dat ik de eerste zou moeten zijn die het weet. Ik heb liever dat ik het weet, dat we ermee aan de slag kunnen gaan. Of dat ik weet waar de nood vandaan komt om met

die bepaalde dingen bezig te zijn, dat ik u verder kan helpen. (...). Die transparantie, die openheid is echt de basis om ermee te werken.”

2.4.4 Dubbele positie ten opzichte van justitie

Enkele begeleiders vertellen over een dubbele positie ten opzichte van wijkagenten en ten opzichte van justitie-assistenten, bijvoorbeeld wanneer ze met jongeren meegaan naar hun justitie-assistenten en de jongeren niet de volledige waarheid vertellen. Het voelt voor hen soms als schipperen tussen de waarheid en het behouden van de vertrouwensrelatie met de jongere. Ze geven aan dat het belangrijk is om op voorhand te bespreken wat de begeleider wel en niet mag zeggen. Enkele begeleiders getuigen hierover het volgende:

“Je moet het een beetje afwegen. Ik ben al een keer meegegaan met een gast naar zijn justitie-assistent en hij mocht zijn vriendin niet meer zien. Terwijl ik hem al veel gezien heb bij zijn vriendin. Ik zeg dan niets op dat moment. Die gast weet dan ook dat ik hem niet ga verklikken. Stel dat die justitie-assistent dat zou vragen aan mij, zeg ik dat ik mij zal houden aan mijn beroepsgeheim. Dan zeg ik alles en tegelijkertijd niets aan justitie. Ze weten dan perfect dat het wel zo is. (...). Maar dan vinden die gasten dat wel fair, want op die manier heb ik niets slechts gezegd. Heb ik eigenlijk hun vertrouwen gehouden. (...). Ik hou mij bij justitie zeer neutraal en op die manier beseft hij dat ik effectief geen controleur ben maar aan zijn zijde sta. Terwijl ik mij er wel ambetant bij voel, want eigenlijk wil ik een goede samenwerking met justitie omdat we wel nog gasten hebben.”

“Ik heb eens een keer gehad met een justitie-assistent en een gast, dat ik het wel in vraag stelde toen die gast zei dat alles goed ging. Dat ik dat wel een beetje... Anders zit die daar zo bij van ‘het is een goed nieuws show’ terwijl dat ook niet zo is.”

Verder geven enkele begeleiders aan dat het soms moeilijk of omslachtig werken is doordat de juridische gevolgen van feiten die jaren geleden werden gepleegd, nog naar boven komen en doordat er vanuit hun standpunt soms onrealistische voorwaarden worden opgelegd.

“Als er twee jaar geleden iets uitgestoken is door een gast, maar nu is die wat beter bezig. Ze moeten hun verantwoordelijkheid terecht nemen, we hameren daar ook heel hard op bij het Oranjehuis. Maar soms zit er zo’n periode tussen en komt dan toch die klap en afwijzing. Ze zitten bijvoorbeeld net in het werk en ze moeten nog een keer naar de hoorzitting. Leg dan maar een keer uit aan uw werkgever dat je nog eens moet voorkomen. Ze lopen er al niet graag mee te koop. Zo die logheid ervan. Ook de wereldvreemdheid van direct stoppen met gebruiken, terwijl ze er nog middenin zitten of de mensen die ze het liefst van allemaal zien, mogen ze niet meer zien. Ik zou daar graag over in discussie willen gaan, maar ik mag dat natuurlijk niet doen. Dat vind ik moeilijk.”

Langs de andere kant wordt wel ervaren dat rechters soms soepeler oordelen wanneer er sprake is van een begeleiding door Back on Track:

“Het is altijd spannend als een jongere terug moet voorkomen. Het is nooit leuk als het dan gaat over dingen van voor Back on Track, gaan we verder kunnen of niet? Vorig jaar had ik een jongere, die heel lang dakloos was geweest. Het moment dat hij een vast adres had, kwam de ene brief van justitie na de andere binnen, want daarvoor konden ze hem niet bereiken. Hij had plots veel op zijn boterham. Wij hadden een brief geschreven met de

stappen die hij vooruit gezet had en met wat hij allemaal aan het doen was en ik had het idee dat Back on Track daar in het voordeel van die jongere gespeeld heeft. Hij is dan eigenlijk vrij licht gestraft geweest, terwijl het zonder ons misschien terug gevangenis was geweest.”

2.5 Afronding van de begeleiding

Na één jaar loopt de begeleiding van Back on Track af. De begeleiders geven aan dat dit geleidelijk aan verloopt en uitdooft:

“In je hoofd weet je dat we aan dat jaar zitten, dus dat je eigenlijk moet afronden. Maar sowieso ga je nog een paar keer en dan zeg je dat je vanaf dan maar eens om de twee weken kan komen. En dan bel je en dan stuur je en dan laat je dat zo wat uitdoven. Want je kan met zo’n intensieve begeleiding het niet maken om zomaar te zeggen: hier eindigt het, ons laatste gesprek, ons jaar is gepasseerd.”

Ze getuigen daarnaast over de toeleiding naar het informeel en formeel netwerk rond de jongere en het belang van een warme overdracht hierbij. In de focusgroepen in het tweede projectjaar geven de begeleiders aan hier sneller mee te starten dan in het eerste jaar, doordat het netwerk meer wordt betrokken van in het begin van de begeleiding. Een begeleider geeft ook aan dat het nuttig kan zijn het volledige netwerk rond de tafel te brengen bij de afronding. Daarnaast wordt het belang aangegeven van aan te zetten tot reflectie over welke personen de jongere kan contacteren wanneer het moeilijk loopt.

“Dat je de laatste maanden zegt van: ‘binnen zoveel maanden ben ik er niet meer, heb je nu al iemand die mee kan gaan naar de winkel?’ Die laatste maanden daarop inzetten en bepaalde domeinen overlopen om te zien wat er van professioneel netwerk is en wat er van informeel netwerk is waar de gast bij terecht kan. Zorgen dat ze voorbereid zijn op mogelijke domeinen die ze sowieso gaan tegenkomen. Maar nu wordt dat eigenlijk al meer van in het begin meegenomen. Zoveel mogelijk netwerk in die domeinen inzetten, zodat die laatste maanden niet perse enkel daarover moeten gaan.”

“In de helft van de begeleiding gooi ik al eens een visje van: ‘binnen zes maanden moet ik hier afronden, hoe gaan we dit doen?’ Omdat dat een hele periode duurt eer je iemand anders gevonden hebt of tegen wanneer dat je dat een beetje geïnstalleerd hebt.”

“Als je ons niet kan bellen, wie ga je dan bellen? Je bent verontrust over iets, en je gaat er blijven mee zitten. Wie ga je dan bellen als wij er niet zijn?”

“We gaan nu een heel netwerk rond een gast samen zetten in het kader van afronding. Er is een kindje op komst, dus je bekijkt in het netwerk wie wat gaat doen. Hoe ga je met elkaar communiceren, ook op momenten dat het moeilijk is? Wie gaat wie bellen? Dat is vrij intensief.”

Een uitdaging die enkele begeleiders hierbij wel benoemen, is de fluctuatie van het (informele) netwerk. Ze proberen de jongeren hierop voor te bereiden:

“Het is eigen aan de jongeren waarmee we werken dat hun netwerk heel fluctuerend is. Het typische van aantrekken en afstoten zit er bij elke gast wel in. (...). Maar het is kwestie van

daarin zaadjes te planten en hen daarop voor te bereiden. Van: 'je bent vroeger uitgevallen, nu is de band weer goed, maar wat ga je doen als je weer uitvalt, hoe ga je het dan herstellen? We hebben het nu zo hersteld, ga je dat dan zelf kunnen doen?' Hen daarop voorbereiden en beseffen dat dat netwerk niet altijd even hecht zal blijven."

Verder wordt ook beklemtoond dat van in het begin duidelijke afspraken moeten worden gemaakt met het professionele netwerk:

"Ik merk eigenlijk bij de nieuwe begeleidingen dat ik start, dat ik eigenlijk al van in het begin vooral met het professioneel netwerk heel duidelijk zeg van: 'het duurt een jaar, gaan we al denken over wat er gaat gebeuren na dat jaar back on track.' Vaak zijn dat de gasten waar ze geen weg mee weten, ze weten niet waar ze naartoe moeten en dan zijn ze zo tevreden dat back on track er is. Back on track is dé oplossing, jullie nemen die gasten wel aan die niemand anders moet hebben. Dan begin ik nu echt al te zeggen aan het professioneel netwerk dat ik maar een jaar blijf, dus dat we nu al moeten kijken wat we erna gaan doen, dus dat is wel qua afronding veranderd bij mij."

Ook wanneer het traject afgelopen is, neemt een deel van de jongeren nog af en toe contact op. Sommige jongeren laten vooral goed nieuws weten, anderen contacteren de begeleiders eerder bij moeilijkheden. In dat laatste geval proberen de begeleiders opnieuw toe te leiden naar het formeel en informeel netwerk van de jongere.

"Veel van hen blijven wel nog wat contact houden en als ze bellen of als ze met iets zitten, is het van: 'oké, wie roudom u kan dat doen. Of denk eens aan die persoon'. Ik ga het niet meer aanpakken, maar vaak nemen ze nog contact op om zo een richtingaanwijzer te krijgen."

"Op een moment dat gasten bellen, dan ga je kijken van: 'wie staat er nu rond jou, is er geen OCMW-assistent of iemand anders?' Dat je het zelf niet begint over te nemen, maar vooral probeert te kijken wie er is."

3 De begeleidershouding

In de focusgroepen komen alle aspecten van de begeleidershouding, zoals deze zijn vooropgesteld door het Oranjehuis, expliciet of impliciet aan bod. Zo maken de begeleiders gewag van het belang van optimisme, nabijheid, aanklappend werken, daadkracht, onvoorwaardelijkheid, coaching en provocatie en reflectie. Hieronder wordt dieper ingegaan op deze aspecten, met uitzondering van de laatste, gezien deze reeds uitgebreid werd geïllustreerd bij 'motivationale gespreksvoering als methodiek'.

Verschillende begeleiders getuigen over hun optimistische houding. Ze maken duidelijk aan de jongere dat ze geloven in de toekomst en in het slagen van het traject van de jongere:

"Ik zeg altijd van mezelf dat ik een beetje naïef ben. Ik ga altijd uitgaan van het goede van de mens en ik zal ook alles geloven wat ze zeggen. Zo echt dat positieve erin. Maar overdreven: heel optimistisch, heel positief geloven in kansen. Altijd opnieuw. En zeggen van: 'Jij verdient dat. Dat gaat wel lukken, dat kan.' Dat ik dat probeer heel bewust uit te stralen naar die gasten. Ik heb het gevoel dat ze al zo vaak negatief bekeken worden. (...). Dat je anders bent dan anderen. Dat je zegt en eens kijkt naar hen van: 'Oké, ik zie dat zitten met jou. Ik zie dat je gemotiveerd bent om eruit te geraken en ook al zit je nu nog aan de

drugs, we gaan zorgen dat je daar door geraakt.’ Zo geloven daarin. En ik vind dat wel tof om van daaruit te mogen werken. Van oké, we gaan een beetje naïef zijn en superpositief en we geloven erin.”

Het belang van nabijheid en een goede vertrouwensband met de jongere wordt door elke begeleider benadrukt. Er wordt aangegeven dat je als begeleider dicht bij de jongere staat, bereikbaar bent, authentiek en open bent, vertrouwen geeft en krijgt, begripvol bent,... Wel hangt het ook af van hoe dicht de jongere de begeleider toelaat en ervoor openstaat. Enkele begeleiders getuigen:

“Er naast gaan staan, naast die gasten, is echt super belangrijk. Ik heb al twee mensen die mij ook echt een beetje als vriend beschouwen. Of drie eigenlijk zelfs. (...). Ik ben mens op de eerste plaats en hulpverlener op de tweede plaats. (...). Als hulpverlener op de eerste plaats komt, moet je soms een masker opzetten. En dat werkt niet, want die gasten zien daar soms door. (...). Wij verwachten van hen dat ze open en eerlijk zijn als het niet goed gaat met hen. Maar zelf zou je zeggen, bij ons is het 100% de goed-nieuws-show. Dus ik vind de wederkerigheid ook belangrijk. (...). Ik probeer wel vrij nabij te zijn bij mijn gasten. Ik merk dat ze daar wel deugd van hebben.”

“Dat is wel wisselend vind ik in mijn contacten. Ik denk dat het nu ongeveer helft-helft is. Van gasten waarvan je voelt dat je dichtbij staat en kunt staan en mag staan. Maar bij anderen dat het echt zoeken is om dat contact te krijgen, ze hebben ook veel meegemaakt. Ze zijn dat ook niet gewoon om zo dichtbij iemand te hebben.”

Verder gaan de begeleiders ook sterk aanklappend te werk. Ze blijven herhaaldelijk contact zoeken en nemen door verschillende keren te bellen, op bezoek te gaan, het netwerk te contacteren,... Ze blijven aanwezig ook wanneer jongeren afspraken niet nakomen of afhaken en ze hebben hiervoor begrip. Een begeleider vertelt:

“Je gaat toch telkens opnieuw. Ook al stond hij al twee keer niet op de afspraak, sta je toch weer aan zijn deur, is die opnieuw niet thuis... Voor veel gasten komt dat ook over van: ‘Wat is dat met die begeleider?’ Omdat ze het ook niet gewoon zijn.”

Ook de onvoorwaardelijke houding hangt hiermee samen: er wordt vanuit gegaan dat het traject met de jongere wordt afgewerkt, ondanks zaken die tijdens het traject gebeuren. Sommige begeleiders geven aan dat de jongeren dit in begin ook wat testen en aftasten. Verder wordt aangehaald dat bepaald gedrag ook een signaal kan zijn. Enkele getuigenissen:

“Bepaalde uitspraken of gedragingen van jongeren zijn ook een signaal. Of een vorm van aandacht vragen die ons ook moet doen nadenken van: ‘Hij zegt nu dat, maar wat bedoelt die eigenlijk?’ En dan is het onze taak om daar een stuk verder in te kijken. Verschillende collega’s, ik ook, hebben al de boodschap gekregen van jongeren van: ‘Ik stop met Back on Track’. ‘Oké, jij wil stoppen met Back on Track. Ik niet.’ En dat die boodschap ook duidelijk is en dat je die ook effectief waarmaakt. Ik denk dat je dan ook echt wel iets doet met die gasten.”

“Er wordt eigenlijk vanuit het team gezegd van: ‘Oké, dat kan inderdaad niet, maar op welke manier gaan we wel verder met die gast?’ En er echt wel blijven zijn. (...). Als je direct al zegt als hulpverlener van: ‘Kijk, jij hebt tegen mij iets gezegd dat echt niet kan, ik stop hier.’ Dan geef je die gasten ook de kans niet om hun verontschuldiging aan te bieden. Dan wordt

die opnieuw afgewezen. Het feit dat je toch probeert om erover in gesprek te gaan en verder te gaan.”

“Bij veel gasten merk ik: ‘Ik heb nu dat en dat en dat al gedaan, maar mijn begeleidster blijft hier. Wat is er mis met haar?’ Maar op een gegeven moment laten ze dat testen toch los en hebben ze precies iets van: ‘Wat ik ook doe, zij gaat hier toch blijven. Beter dat ik het kan accepteren dan dat ik er tegenin blijf gaan.”

Ook benoemen enkele begeleiders hun coachende rol: ze geven advies, maar de keuze zelf ligt bij de jongere. Ook presenteren ze zich niet als ‘allesweter’, maar positioneren ze zich naast de jongere, niet erboven. Wanneer zaken fout gaan, is het de taak van de begeleider om de jongere verder te begeleiden en hem/haar eruit te laten leren:

“Ik zeg altijd: ‘Ik ga niet zeggen wat je moet doen, ik ga adviseren wat je moet doen.’ En ja, als die dat dan niet doet, ja goed dan. (...). Ik kan adviseren wat je doet en als jij een keer met uw hoofd tegen de muur wil lopen, omdat je iets anders wil doen dan mijn advies. Dan is dat zo. (...). Soms moet je dingen wel een keer durven benoemen op sommige momenten, van: ‘we willen wel vooruit gaan’. En we kunnen leuke momenten hebben, maar het leven is niet altijd een groot feest. En soms ga je ook een keer door de zure appel heen moeten bijten, dat ik er naast kan staan.”

Ten slotte benadrukken verschillende begeleiders ‘daadkracht’ als onderdeel van de begeleidershouding, het effectief op stap gaan met de jongeren en samen zaken doen en ondernemen.

“Samen een wandelingetje maken. Zeker met corona moet je buiten afspreken. Een uitstap, dat is leuk en dat is vet. Maar door gewoon die wandeling te doen, door die small-talk... ‘Speel je graag spelletjes, lees je graag boeken.’ Je babbelt daarover. En ze merken van: ‘Ah, dat is ook echt een mens.”

“Zelfs als ze niet babbelen [in de auto], ze leggen daar zelf wat muziek op. Dan leer je hun muziek wat kennen. Gewoon op die manier leer je hen wat beter kennen en zie je een kant van hen die je anders nooit zou zien. Of een keer bij hen thuis gaan. Dat is al zo’n verschil. Of ergens rondwandelen. Van: ‘Je kent dat hier, laat me een keer enkele toffe plaatsen zien.’ Of we gaan een keer naar daar wandelen.”

4 Organisationele ondersteuning

In de focusgroep tijdens het derde projectjaar werd ingegaan op de ondersteuning vanuit het Oranjehuis: de teamvergaderingen, intervisies, individuele coachingssessies met de coördinator,... De begeleiders geven aan dat het Oranjehuis nog wat zoekende is naar de ideale vorm en frequentie van deze bijeenkomsten, waardoor dit doorheen het project af en toe veranderde. In wat volgt worden de samenkomsten besproken zoals ze eruitzagen in het laatste projectjaar.

4.1 Teamvergadering

De wekelijkse teamvergadering houdt een bijeenkomst in van alle begeleiders van Back on Track, de betrokken VDAB-hulpverlener en de coördinator van het team. De vergadering vindt één keer per

maand plaats op locatie, tijdens de andere weken gaat ze in Kortrijk door. De begeleiders geven aan dat de inhoud wisselend is en afhankelijk is van wat er op dat moment speelt of aan de orde is. Zaken die aan bod komen zijn: casusbesprekingen, terugkoppeling van thema's uit een vorming of opleiding die een begeleider volgde, het delen van *good practices*, aankondigingen, praktische zaken,... Ook wordt af en toe een hulpverlener uit een andere organisatie uitgenodigd om informatie te geven rond hun werking of om te overleggen rond casussen (bv. VAPH-medewerker). Tevens wordt soms een jongere zelf gevraagd bij de vergadering en wordt het traject van die jongere bekeken en besproken. De coördinator houdt daarnaast de begeleiders op de hoogte van wat speelt in de rest van het Oranjehuis en welke samenwerkingen eventueel mogelijk zijn.

Enkele begeleiders geven verder aan dat de inhoud van de teamvergaderingen in de eerste projectjaren vooral werd bepaald door de coördinator. In de loop van het derde projectjaar halen ze aan dat dit veranderd is. De begeleiders reiken zelf zaken aan en krijgen meer ruimte voor eigen inbreng:

“Er is een switch de laatste maanden. Het is minder de coördinator die de vergaderingen voorbereidt en leidt en zegt dat, dat en dat zijn de puntjes. Maar dat het meer is van dat en dat moet echt besproken worden en de rest is tijd dat over is en dan is het aan ons om daar een inbreng in te doen. Ik denk dat we nu wat op het kantelpunt zitten van wij die ook dingen aanbrengen.”

Sinds het derde projectjaar is er daarnaast elke maand een begeleider verantwoordelijk voor een inspiratiemoment. Tijdens één van de teamvergaderingen die maand mag de begeleider iets brengen om andere collega's mee te inspireren (bv. filmfragment uit de film *Beautiful Boy*).

De nieuwe structuur tijdens het derde projectjaar wordt als een meerwaarde ervaren door verschillende begeleiders. Een begeleider getuigt:

“Sinds een paar weken hebben we de teamvergadering wat hervormd met wat een duidelijker structuur erin. Daarvoor leefde het wel van ja... die teamvergadering is iedere keer zo anders dat we het ene moment meer het gevoel hadden dat het zinvol was dan het andere. Nu hebben we daar op afgeklopt van dat is de structuur en dat gaan we aanhouden waardoor we vanaf nu wel een verslag uitbrengen, die inspiratiemomentjes hebben vastgezet,... Dat zijn verbeteringen die we hebben aangebracht. Daarvoor was het zo op voorhand afwachten van wat zal het zijn. Het lag dan ook vooral in de handen van de coördinator, terwijl het nu meer in onze handen ligt om dingen te brengen. We waren wat passiever daarvoor.”

Ook ervaren de begeleiders het als positief dat als ze vastzitten met een situatie, ze dit tijdens de teamvergadering kunnen bespreken, tips kunnen ontvangen en gedragenheid ervaren. Een begeleider geeft hierbij ook aan dat het fijn is dat er achteraf vaak nog eens een collega polst naar hoe het gegaan is. Een andere begeleider haalt aan dat het goed is dat er dan van de structuur van de vergaderingen kan worden afgeweken:

“Toen ik met een crisis zat, was dat de max om allemaal tesamen stil te staan over wat ik het best kon doen. Dan voelde ik echt die gedragenheid van de collega's. Het is wel goed dat die structuur bepaald is, maar dat er wel mogelijkheden zijn om daar wat aan... Dat als je echt met iets zit, dat dat dan eerst kan worden besproken.”

Enkele andere begeleiders halen daarnaast het belang van de vergadering aan omwille van het contact met de collega's:

“Het is een gigantisch waardevol moment om de collega's te zien. Want wij zijn allemaal in onze regio bezig ons ding aan het doen. En er is wel contact via mail, whatsapp, telefoon,... maar we zien elkaar eigenlijk zelden behalve dan één namiddag in de week. En los van alle inhoud van de vergadering, is dat ook een heel belangrijke.”

4.2 Intervisie

De intervisies bestaan uit verschillende groepjes van vier of vijf personen die tweewekelijks (al dan niet digitaal) samenzitten. Elk groepje bestaat uit enkele begeleiders uit het Back on Track-team en enkele begeleiders uit andere teams van het Oranjehuis. Afwisselend bestaat de bijeenkomst uit een thema-intervisie en een casus-intervisie. Elk groepje heeft ook een vaste verantwoordelijke die de inhoud van de intervisies wat structureert en leidt.

Verschillende begeleiders getuigen over de meerwaarde van het bespreken van casussen in deze groepjes. De personen in het groepje zijn goed mee met elkaars casussen en kunnen elkaar gericht advies geven. Een begeleider geeft hierbij aan dat het handig is om op deze manier een deadline te hebben: de begeleiders denken samen na welke actie kan ondernomen worden bij een bepaalde casus en tegen de volgende bijeenkomst wordt bekeken hoe dat is gegaan. Hieronder enkele getuigenissen.

“Het is tof dat het in kleinere groepjes is. Ik vind dat wel heel aangenaam. Op de teamvergadering doen we ook heel vaak een casus, maar tegen dat je iedereen gehoord hebt... En je hoort heel vaak hetzelfde. Terwijl in die groepjes heb ik het gevoel dat we net iets actiever aan het nadenken zijn en dat we sneller op elkaar kunnen inspelen. Doordat het maar met vier of vijf is, zijn we beter mee in elkaars casussen. En vaak komt dat de week erna nog eens terug, van hoe is dat geweest?”

“Het zorgt ook dat je een beetje gepusht wordt. (...). Dan is dat echt van tegen volgende week moet je dat gedaan hebben. (...). Het is wel goed dat dat zoveel terugkomt. Je bent echt mee in elkaars casussen en we geven elkaar opdrachten van dat zou ik doen en daarna dat. We geven elkaar een beetje een tijdslijn.”

Een begeleider geeft verder ook aan dat ze het fijn vindt dat ze op deze manier de collega's van het CBAW-team beter kent. Ze geeft aan dat de drempel lager is om eens bij hen langs te gaan als ze vastzit met een casus omdat ze hen kent en omdat ze mee zijn met de casus door de intervisies.

Tijdens de thema-intervisies kunnen de begeleiders zelf onderwerpen aanbrengen. De begeleiders geven aan dat het vaak gaat over verschillende aspecten van de begeleidershouding, bijvoorbeeld afstand-nabijheid. Ze ervaren ook dat dit ervoor zorgt dat ze vanuit dezelfde visie en met een gedragen aanpak werken.

“De begeleidershouding is de rode draad van al een kleine drie jaar. Ook omdat we daarin anders willen zijn dan andere hulpverlening.”

“Je gaat heel intensief aan de slag met de gasten. Dan is het wel goed dat je daar veel bij stilstaat en veel over uitwisselt met collega’s. Je hoort dat zij ook botsen op bepaalde dingen.”

Wel wordt aangegeven dat de intervisies een extra tijdsinvestering zijn. Daarom werd in de loop van het derde projectjaar in sommige groepjes beslist om ze digitaal te laten doorgaan. De begeleiders zijn immers actief in verschillende regio’s, waardoor de verplaatsing naar het kantoor in Kortrijk tijdsintensief is. De begeleiders die werken in de regio van Kortrijk komen wel fysiek samen. 1 groepje besliste ook om elke week te blijven samenkomen (initieel waren de intervisies wekelijks).

4.3 Individuele coaching

De individuele coachingssessies bestaan uit een gesprek tussen de coördinator en de begeleider of tussen de coördinator en de VDAB-medewerker. De frequentie verschilt naargelang de eigen noden van de begeleider en naargelang hoelang de begeleider al werkt bij Back on Track. Zo wordt er voor nieuwe werknemers een coachingssessie voorzien om de drie weken, voor medewerkers die al langer in het team zitten, is dit eerder om de drie maanden. Elke coachingssessie neemt verschillende uren in beslag.

De begeleiders geven aan dat de onderwerpen tijdens een coachingssessie verschillen. Enerzijds gaat het over de inhoud van de begeleidingen, over methodieken, aanpak,... Anderzijds gaat het over wie de begeleider is als persoon, hoe dat er met zaken wordt omgegaan, de relatie tussen werk en privé,... Een begeleider getuigt:

“Het is zo uiteenlopend. Het is echt op zoek gaan naar wat leeft er voor de moment. Als je slecht in je vel zit, dan gaat dat daarover. Als je vastloopt met een jongere gaat het daarover. Het is een beetje afhankelijk van de nood op dat moment.”

De coördinator⁴ beschrijft dit als volgt:

“Het gaat over de persoonlijke ontwikkeling van de collega, over hoe hij of zij in het werk staat. Waar hij of zij (soms steevast) op vast loopt en wat de link kan zijn met zijn of haar persoon of verleden. Bijvoorbeeld een collega die niet uit een warm nest komt en weinig presteert op gebied van netwerk en context. Dan bekijken we wat de basisovertuigingen zijn, hoe misschien onbewust eigen ervaringen worden overgeleverd...”

De begeleiders getuigen over de meerwaarde van de coachingssessies omwille van de mogelijkheden tot groei, de open communicatie, de kennis van de coördinator via en over partners en omwille van de nauwe en vertrouwelijke band met de coördinator. Ook vinden ze het positief dat er aandacht is voor het welzijn van de medewerker. Een begeleider geeft wel aan dat een coachingssessie soms ook confronterend kan zijn:

“Soms vindt de coördinator dingen bij u dat je zelf liever niet ziet en dan laat hij dat niet meer los. En dat is soms heel lastig. Maar ik weet ook in die jaren dat ik hier werk is het door

---

⁴ De coördinator werd bevroegd via mail over de inhoud van de organisationele ondersteuning, waaronder de coachingssessies. Hij was niet aanwezig bij de focusgroep hierover.

die coaching dat ik mezelf heb zien groeien. Ik ben soms met veel tegenzin daar naartoe gegaan, maar ik had het wel nodig om te kunnen groeien als begeleider.”

Op vlak van de frequentie van de coachingssessies verschillen de ervaringen onder de begeleiders. Zo geeft een begeleider aan dat het verschil wel groot was van tweewekelijkse coachingssessies naar driemaandelijke, maar dat het zo ook vlot loopt. De begeleider geeft aan dat de lijn kort blijft via digitale communicatie. Anderzijds getuigt een begeleider erover dat de coördinator ook niet zal wachten tot de geplande coachingssessie wanneer hij merkt dat er iets scheelt. Nog een andere begeleider geeft wel aan het belangrijk te vinden dat de coachingssessies regelmatig plaatsvinden:

“Ik vind dat het een beetje zijn sterkte verliest als je elkaar maar om de twee maanden ziet. Je kan zaken minder snel oppikken of terugkoppelen. Dus ik heb gezegd dat ik nood heb aan meer. Voor mij liever tweewekelijks een uurtje dan één keer drie uur en het dan terug twee maanden niets.”

Ten slotte vinden de begeleiders het ook positief dat het geen eenrichtingsverkeer is en dat de coördinator ook open is over zichzelf. Zo wordt aangegeven dat hij ook zal vertellen wat er bij hem speelt en zal zeggen waar hij nood aan heeft om met de begeleider over te spreken.

4.4 Evolutiegesprekken

De evolutiegesprekken houden in dat gedurende een afgesproken periode van enkele maanden alle collega's met elkaar apart afspreken. Tijdens deze gesprekken geven de collega's elkaar feedback over zowel sterktes als leerpunten. Dit wordt daarna door elke collega teruggekoppeld naar de coördinator. De coördinator beschrijft het opzet als volgt:

“De collega's geven elkaar positieve feedback over de groei die ze reeds mochten ervaren bij elkaar en waarin samenwerken goed lukt of leuk is. Ze gaan op zoek naar een blinde vlek van de ander, als collega, als begeleider, formeel en informeel. Elke collega komt bij mij brengen wat ze er positief en negatief uitgehaald hebben en waar ze zullen aan werken het komende jaar. We evalueren ook onze eigen samenwerking.”

Enkele begeleiders geven aan dat ze dit interessant vonden en veel uit haalden. Ook vindt een begeleider het positief dat het hen verplichtte om één op één af te spreken, wat anders niet gebeurt. Wel wordt aangehaald dat het tijdsintensief is. Ook getuigt een begeleider erover dat sommige gesprekken serieuzer waren dan andere en dat het in dat laatste geval niet zo zinvol is:

“Ik vond dat een heel goede, omdat het echt je dichte collega's zijn. Als je dan van verschillende collega's hetzelfde hoort, dan weet je het wel. Het is niet van één persoon dat het komt, maar van verschillende mensen. En dan weet je wel wat jouw aandachtspunt is.”

“Het werkt pas als je het echt doet. Als je kunt doorspreken en je het meent en vanuit je hart praat, dan werkt het. Als je daar je werk van maakt en dat voorbereidt. Maar als je niet eerlijk bent, dan is het tijdsverspilling.”

Een begeleider geeft daarnaast aan dat er ook later in de toekomst een terugkoppelingsgesprek of een evaluatie aan verbonden mag worden. De feedback wordt uitgesproken, maar er is minder zicht op wat en of er daarna iets mee gebeurd is.

4.5 Jaarlijkse driedaagse

Het team gaat jaarlijkse op een inhoudelijke driedaagse waarbij gereflecteerd wordt over de identiteit van Back on Track. Er wordt nagedacht over hoe wordt omgegaan met de jongeren en hun netwerk, met elkaar als collega's en met partners vanuit andere organisaties ('collegiale principes'). Er wordt stilgestaan bij de inhoud en de werkzame factoren van Back on Track, de begeleidershouding, de toekomstvisie, de werkethiek... De begeleiders geven hierbij aan dat de focus tijdens de driedaagse echt op het inhoudelijke ligt, minder op het informele.

4.6 Specifieke uitdaging: organisatie van de ondersteuning in de verschillende regio's

Een begeleider geeft aan dat het Oranjehuis nog zoekende is in hoe de ondersteuning te organiseren. Voor de start van Back on Track had het Oranjehuis een grote werking in Kortrijk en een kleinere in Gent en ze hebben nog steeds enkel daar fysieke werkplekken. Back on Track werkt echter over de hele regio van West-Vlaanderen in combinatie met de regio Gent-Oudenaarde, wat soms praktische uitdagingen met zich meebrengt:

"Ik denk dat iedereen daar een beetje zoekende in is, van hoe pakken we alles aan? Want vroeger was Oranjehuis Kortrijk en was alles dicht bij elkaar en iedereen deed overal aan mee. Er moest uiteraard verbinding zijn en dat liep vlot. En dat wordt nog steeds verwacht, maar dat is niet zo evident voor mensen die net die binding veel minder hebben met het Oranjehuis omdat ze in hun eigen regio aan het werken zijn. Naar afstanden toe, tijdsinvestering,... Er zijn heel veel werkgroepjes en er wordt ergens verwacht dat je daaraan deelneemt, dat er momenten zijn dat je aanwezig bent, maar dat lukt gewoon niet."

Begeleiders actief in regio Brugge-Oostende en de Westhoek hebben geen fysiek kantoor. Maar ook de begeleiders actief in regio Kortrijk en Gent geven aan dat ze niet vaak op hun kantoor aanwezig zijn of dat er weinig momenten zijn dat ze er met een collega tegelijkertijd zijn. Een fysieke werkplek in die regio's waar er nog geen is, lijkt de begeleiders dan ook niet meteen de oplossing. Een begeleider geeft aan dat dit ook de kracht van hun manier van werken inhoudt:

"Ik vind dat net geestig om te zeggen dat mijn bureau op de parking staat. Vooral om andere partners en andere organisaties eraan te doen denken... Wij werken niet van negen tot vijf aan ons bureautje en wij halen andere resultaten, we hebben een andere manier van werken met de gasten. En dat vertaalt zich evengoed in het al dan niet werken met een bureau. De methodiek van samen met de jongere in de auto te zitten en ergens naartoe te rijden, daar geniet ik veel meer van dan van bureauwerk. (...). Het kan een spiegel voorhouden aan partners of inspiratie bieden van het kan ook anders, het hoeft niet op die manier te zijn."

Concluderend kan gesteld worden dat de begeleiders verschillende fysieke contactmomenten met collega's belangrijk vinden, maar dat de praktische organisatie ervan niet altijd makkelijk en tijdsintensief is omwille van de grote regionale spreiding.

De coördinator van Back on Track en directrice van vzw Oranjehuis geven hierbij aan hard te willen inzetten op visie en identiteit van de organisatie en de entiteiten onderling. Ze erkennen dat dit een zekere tijdsinvestering van de medewerkers vraagt, maar dit is volgens hen de enige manier om een collectieve, gedragen visie rond jeugdhulp te garanderen.

4.7 Overzicht

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de verschillende aan bod gekomen onderdelen van de organisationele ondersteuning. Het overzicht wordt aangevuld met nog enkele andere vormen van ondersteuning.

Tabel 31. Overzicht verschillende vormen van organisationele ondersteuning.

	Inhoud	Frequentie	+	-
Teamvergadering	casusbesprekingen, terugkoppeling van thema's uit vorming of opleiding, het delen van <i>good practices</i> , expertise uit andere organisaties, aankondigingen, praktische zaken, verbinding met rest van Oranjehuis,...	wekelijks	- ruimte eigen inbreng - contact met collega's en gedragenheid - structuur - bespreken moeilijke situaties	- eerste projectjaren minder structuur - naast teamvergadering weinig/geen real life contact met collega's
Intervisie	Afwisselend bespreking van casussen en thema's in kleine groep (vier-vijf begeleiders uit verschillende teams)	tweewekelijks	- goed inzicht in elkaars casussen - advies en opdrachten - reflectie over begeleidershouding	- tijdsintensief indien niet digitaal
Individuele coaching	Individueel gesprek tussen begeleider en coördinator zowel inhoudelijk over begeleidingen als over welzijn van medewerker	- nieuwe medewerkers: twee- à driewekelijks - ervaren medewerkers: driemaandelijks of frequenter naargelang noden begeleider	- mogelijkheid tot groei - vertrouwelijke band - aandacht voor welzijn - geen eenrichtingsverkeer/ hiërarchie	- soms confronterend - eventueel frequenter (sommige begeleiders)
Evolutiesprekken	Eén-op-één gesprekken tussen alle begeleiders onderling waarbij ze elkaar feedback geven. Deze wordt nadien teruggekoppeld naar coördinator	Vastgelegde periode van enkele maanden per jaar	- één-op-één contact met collega's - duidelijk zicht op sterktes en aandachtspunten	- tijdsintensief - gemis aan terugkoppeling op lange termijn - niet elk gesprek even zinvol
Driedaagse	Inhoudelijke driedaagse over identiteit Back on Track	Jaarlijks	- reflectie over eigen werking - krijgen van feedback	
Teamdag	Activiteit georganiseerd door twee medewerkers	Jaarlijks		

	(geen inhoudelijk gegeven)	
Samenwerkingscirkel	Bij de start van elke teamvergadering: - een cirkelvraag ("opener") op niveau van kennismaking tot existentiële vragen - een 2 ^e cirkelvraag rond de interne onderlinge samenwerking en de samenwerking met externen	Wekelijks
Tweedaagse Oranjehuis	Inhoudelijke tweedaagse met alle teams van het Oranjehuis	Jaarlijks
MFC Pistolé	Bespreking van thema's met het volledige personeel van het Oranjehuis, verdeeld in subgroepjes	Driemaandelijks

5 Samenwerking met andere sectoren en diensten

De begeleiders geven aan samen te werken met zowel eerstelijnsdiensten (OCMW, CAW, JAC, VDAB, VAPH, wijkgezondheidscentra) als met woonactoren (sociale verhuurkantoren en sociale huisvestingsmaatschappijen) als met meer specifieke diensten op vlak van geestelijke gezondheid, justitie, drughulpverlening,... (Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG), vzw Kompas, mobiele crisisteam, Psychosociale dienst (PSD), Dienst Ondersteuningsplan). In wat volgt worden de samenwerkingen in het kader van huisvesting, werk en opleiding, geestelijke gezondheid en justitie besproken. Ten slotte wordt ingegaan op de deelname aan overlegsstructuren en op enkele uitdagingen op vlak van samenwerking.

5.1 Huisvesting

De begeleiders zetten in op een goede samenwerking met sociale huisvestingsmaatschappijen (SHM) en sociale verhuurkantoren (SVK) in het kader van de verhuur van sociale woningen voor de jongeren. Daarnaast werkt Back on Track in sommige regio's samen met deze actoren in het kader van tijdelijke woningen. In de focusgroepen in het tweede projectjaar geven de begeleiders aan dat de samenwerking geïntensifieerd is. Er vindt meer overleg plaats over de situatie van de jongeren die er gehuisvest zijn, waardoor de huisvestingsdiensten meer mee zijn in het verhaal van Back on Track en van de specifieke jongere. Een begeleider getuigt:

"In het begin had ik heel erg het idee dat wij die woning ter beschikking kregen. Wij huren dat en de verhuurmaatschappij is baas, dus we moeten zien dat zij tevreden zijn. Een beetje

voorzichtig met hen omgaan, met wollen handschoenen behandelen. Nu, door een paar crisissen die ik had, zie ik die huisvestingsmaatschappij meer als partner. Als ik ze meer betrek in het verhaal, vinden ze het eigenlijk wel aangenaam. En dan is het oké als er eens iets misloopt, dan zijn ze veel meer mee. Ik heb meer contact met hun, waardoor ik ze ook minder op een piëdestal ga zetten en ga vrezen dat ze zullen beslissen om de woning weg te doen. Nu zijn ze meer een partner en zitten ze in hetzelfde verhaal. Dat was wel een rust eigenlijk.

Daarnaast wordt aangegeven dat de pedagogische visie waarmee Back on Track werkt ook in het belang is van de samenwerking met de huisvestingsdiensten:

“Met tijdelijke woningen moeten we soms kort op de bal spelen en soms echt wel de kaart van het sociaal verhuurkantoor trekken en zeggen: ‘jullie hebben daar gelijk in, we gaan die jongere nu zoveel aanrekenen en we gaan zorgen dat dat ook betaald wordt, zodat het fair is en dat die jongere ook in de realiteit leeft’.

“Als we merken dat het echt niet gaat, gaan we jongeren buitenzetten bijvoorbeeld. Ook om die samenwerking te blijven verzorgen en te doen, dat dat niet opgeblazen wordt. (...). Er is transparante communicatie ten opzichte van hen, dan zeggen we ook dat we gaan zorgen dat het proper is, onze verantwoordelijkheid daarin opnemen. Maar in ons enthousiasme hebben we nu kunnen bekomen dat we nog altijd verder huisvesting mogen inzetten van hen en dat er iemand extra van hen ons gaat ondersteunen bij het begeleiden van de jongeren die we daar onderbrengen in tijdelijke huisvesting. (...). Door onze visie een beetje te verspreiden en andere mensen te besmetten, heeft dat zeker een meerwaarde voor ons en voor de gasten.”

5.2 Werk en opleiding

Back on Track werkt rond activering onder andere samen met het OCMW, de VDAB, GTB en de Leerwinkel. Ook worden verschillende ESF-gesubsidieerde organisaties vernoemd in de verschillende regio's (Ant-woord, J-oplossing, WWIN, JOW!, WEST4Youth, Oostende2Work,...). De begeleiders ervaren deze samenwerkingen als zeer nuttig en zinvol. Zo geeft een begeleider aan dat het zorgt voor meer duidelijkheid voor de jongere. Ook is het voor de begeleider handig dat dit domein samen met een andere organisatie wordt opgenomen:

“Er zijn veel projecten en diensten die ons rond activering kunnen helpen. Die kunnen zich daarop toespitsen, wat het eigenlijk wel makkelijker maakt voor dat luikje bij je eigen jongere. En natuurlijk er is contact, maar dat is iets wat die dienst of organisatie opneemt. Ik vind dat heel handig. Dat die jongeren ook zeer goed weten: ‘Het gaat over werk, het is bij die persoon dat ik moet zijn daarvoor’. Dat je de drempel verlaagt en het voor hen ook duidelijker is.”

Daarnaast is er aan het team van Back on Track een vaste medewerker van de VDAB verbonden. Deze VDAB-medewerker staat in voor de begeleiding van de jongeren rond opleiding en werk, samen met de begeleider. Verschillende begeleiders zien dit als een enorme meerwaarde. Zo zorgt de VDAB-medewerker voor een hogere toegankelijkheid en meer vertrouwen.

“Ik heb veel gasten die zeggen: ‘Ik ga bellen naar X [vaste VDAB-medewerker].’ Ze kennen haar al, ze weten wie het is. Voor hen is dat een telefoon met een gezicht, ze weten wie daar

zit. Dat zorgt echt voor een beter contact. Maar als dat iemand heel nieuw is, iemand waar geen klik mee is, dan is het heel moeilijk.”

“Het is vooral dat de gasten de ervaring hebben dat de VDAB niet enkel iets afstandelijks is waar je naartoe moet gaan, van ‘er zijn ook toffe mensen, er zitten ook mensen die wel begaan zijn met ons.’ (...). Als je hen laat kennismaken met iemand die wel begaan is, dan kan hun beeld daarin wat aangepast worden. Dus dan gaan ze sneller naar de VDAB stappen in hun regio. Dan denken ze van ‘ik ken al iemand van de VDAB, maar iemand anders van de VDAB gaat misschien ook wel oké zijn.’ Zo de drempel wat verlagen daarin.”

5.3 Geestelijke gezondheid

Wat betreft geestelijke gezondheid werken de begeleiders met verschillende diensten samen. Ze benoemen onder andere de geestelijke gezondheidscentra, de mobiele crisisteam, het netwerk RADAR en het programma Connect 14-25 in Oost-Vlaanderen, één gezin één plan,... Verschillende begeleiders geven dan ook de noodzaak van samenwerking met en doorverwijzing naar psychische hulpverlening aan in het kader van trauma's, suïcidale gedachten, hechtingsstoornissen,... Een begeleider schetst een samenwerking met een mobiel crisisteam:

“Ik heb nu bijvoorbeeld een gast met trauma's, die veel heeft meegemaakt ook op korte tijd. Gelukkig zat daar al een netwerk van diensten rond, onder andere een mobiele dienst geestelijke gezondheidszorg. Om de drie à vier weken doen we een digitale vergadering. Je hebt dan een overleg met die gast erbij. ‘Wat is er nodig vandaag?’ Dat is echt zeer belangrijk omdat dat in pieken en dalen gaat.”

Begeleiders geven het belang van doorverwijzing aan gezien ze niet altijd de tijd hebben om in de diepte op deze zaken in te gaan en ze er ook niet voor opgeleid zijn:

“Als het gaat over een trauma is dat ongelooflijk moeilijk om dat alleen op te vangen in begeleiding. Omdat je ook veel praktische zaken moet regelen en je niet opeens kan zeggen: ‘We gaan het er vandaag nu over hebben’, want dat en dat moet gebeuren. Het is wel interessant dat je dat kan delen, dat dat over een trauma gaat of over het verwerken van zaken die gebeurd zijn.”

Enkele begeleiders ervaren wel dat bij sommige jongeren doorverwijzing niet altijd nodig is en een luisterend oor voldoende kan zijn. In dit kader wordt eveneens op het netwerk ingezet. Anderzijds vertellen verschillende begeleiders dat de jongeren niet altijd openstaan of te overtuigen zijn richting psychische hulp:

“Ik heb een jongere die een zelfmoordpoging had ondernomen. Dat was alle hens aan dek, naar het CGG. Hij mocht redelijk snel bij iemand op gesprek, maar hij kwam niet opdagen. Toch nog een keer geprobeerd. Maar dan zei hij zelf: ‘Het is niet nodig voor mij.’”

“Ze kijken er ook vrij negatief naar. Ze hebben er soms al slechte ervaringen mee gehad. Ze ontzien het soms gewoon omdat ze denken: ‘Ja, die helpen mij toch niet.’(...). Wij zijn hen eigenlijk ook al aan het overtuigen, enkel en alleen om te gaan.”

Enkele begeleiders geven daarom aan dat het een meerwaarde zou zijn dat er een psycholoog in het team van Back on Track zit. Zo zou deze persoon het psychologisch luik met de jongeren kunnen

opnemen op een laagdrempelige manier, net zoals de medewerker van de VDAB dit doet voor het luik rond activering. Een begeleider getuigt:

“Voor mij is de grootste nood in het team een psycholoog die trajecten kan opstarten die iets langduriger zijn. Bijvoorbeeld een eerstelijnspsycholoog van Konekti hier in de regio of één gezin één plan in centraal West-Vlaanderen. Dat is het grootste gemis denk ik op dit moment, omdat ik heel wat gasten heb met troubles. (...). En iemand die mobiel werkt. Dat die persoon naar de gasten zelf gaat, dat je niet naar een praktijk moet gaan. We merken dat die drempels echt wel hoog zijn en het is duur.”

Verder zijn lange wachtlijsten soms ook een drempel en moeilijkheid. Enkele begeleiders getuigen:

“Ik vind het vrij jammer omdat ik hem dan eindelijk heb kunnen overtuigen om naar een psycholoog te gaan. En dan krijgt hij, na een heel lange tijd, een mail dat hij wordt achtergesteld. Tegen dat hij dan uitgenodigd wordt op gesprek, zal zijn moed ook alweer gezakt zijn.”

“Je motiveert de jongeren dan om daar iets mee te doen. Ze zien dat dan zitten, maar ze moeten eerst een keer ‘inbellen’ voordat ze op intakegesprek mogen om al dan niet te zien of ze mogen opstarten. Dat is een beetje vervelend soms, om het licht uit te drukken. (...) Er moet echt veel meer ingezet worden op die wachtlijsten. Mensen die psychisch niet in orde zijn en dan aangemeld worden bij een CGG, waar jij hen naartoe leidt. Dat ze dan niet verder kunnen geholpen worden. Daar kan je toch niet bij.”

5.4 Justitie

In het kader van justitie wordt onder andere samengewerkt met de Psychosociale Dienst, Justitieel Welzijnswerk, stad Kortrijk, wijkagenten, bewindvoerders, justitie-assistenten, advocaten,... Zo wordt samen met de Psychosociale Dienst en de advocaat bekeken wanneer de jongere zal vrijkomen en onder welke voorwaarden. Eens de jongere vrij is, onderhoudt de begeleider contact met de justitie-assistent van de jongere en gaat de begeleider samen met de jongere op gesprek. Verschillende begeleiders geven aan dat deze samenwerkingen erg afhankelijk zijn van de specifieke personen met wie wordt gewerkt. Sommige personen zijn erg betrokken, anderen minder. Een begeleider getuigt:

“Het is de ene justitie-assistent bij de andere. In justitie zijn er zo veel verschillende profielen. Er is een justitie-assistent van een jongen die we wekelijks bellen. We zitten echt op dezelfde lijn en we willen heel hard voor die jongere gaan. Bij de andere justitie-assistent is dat niet zo.”

Om de samenwerking met justitie te versterken, is eind 2021 een nieuw project opgestart, ‘Ju.Wel’. Een begeleider legt uit:

“Het is een samenwerking tussen justitie en welzijnswerk, waardoor ik geloof dat we elkaar nog wat dichter gaan kunnen vinden. Het is het doel van het project om beter samen te werken tussen welzijn, politie en justitie. Ik hoop dat we volgend jaar kunnen zeggen van: ‘justitie, we weten waar en hoe’. Want nu is het heel afhankelijk van wie.”

5.5 Overlegstructuren

Verschillende begeleiders geven de meerwaarde aan van de aanwezigheid op overlegsstructuren. Enerzijds getuigen ze over het bekendmaken van Back on Track bij verschillende diensten op die manier. Anderzijds halen ze aan dat ze zich zo kunnen laten adviseren en helpen bij specifieke casussen. Elke dienst kan zo iets betekenen voor de jongere en kan een specifiek domein opnemen. Ook

“Ik heb mezelf uitgenodigd op veel overlegfora en heb daar het project bekendgemaakt. Op die manier krijg je contacten.”

“Mensen samenbrengen en ook tijdens die overlegmomenten echt uitdragen waarvoor we staan. Van heb je daar al bij stilgestaan of met voorstellen komen. (...)Ik denk dat het belangrijk is om ons te laten helpen om dat enthousiasme aan te wakkeren bij andere diensten en om mensen mee te krijgen in het verhaal en ook in het verhaal van de jongeren.”

Verschillende begeleiders benoemen de overlegstructuren ‘JUMP!’ en ‘JOIN’. Het samenwerkingsverband ‘JUMP!’ brengt zo organisaties rond de begeleiding en doorverwijzing van kwetsbare jongeren samen. Er wordt een actief wachtlijstbeheer bewerkstelligd waarbij de organisaties zich ertoe verbinden om overbruggingshulp te installeren tot er effectief een begeleiding kan opgestart worden. ‘JOIN’ richt zich specifiek tot organisaties die werken met jongeren met een psychische kwetsbaarheid.

“Wat ik goed vind aan JUMP!, als ik vastzit met een case kan ik dat bij JUMP! brengen en denken al die organisaties mee. Soms zijn dat multi-problematische gevallen. Dan is het niet alleen mijn probleem, maar van al die organisaties. Dan komen er soms wat sneller collega’s van die andere organisaties om dingen te proberen. Dat, en tegelijk worden er bij JUMP! veel nieuwe projecten voorgesteld zodat iedereen er direct in mee is en ze er een beroep op kunnen doen.”

Een begeleider geeft hierbij aan dat JUMP! er in Kortrijk voor zorgde dat de wachtlijsten sterk verminderden:

“Er zijn tien organisaties en die jongere staat op al die wachtlijsten van die organisaties. Dan is het kijken wie een plaatsje heeft. ‘Oké, wij kunnen moeite doen en hem opstarten.’ Dan kan die jongere op al die andere wachtlijsten worden geschrappt. Alle anderen doen een stap vooruit. Zo hadden we voor de zomer in Kortrijk geen enkele jongere op de wachtlijst, geen enkele over alle organisaties in Kortrijk. Dat weet je pas als je afstemt op elkaar en kan bekijken wie er kan opstarten.”

5.6 Uitdagingen

De mate van samenwerking tussen organisaties hangt sterk af van de regio. De begeleiders geven aan dat de samenwerkingen in Kortrijk vlot lopen, gezien het Oranjehuis daar gekend is en er reeds sterk uitgebouwde partnerschappen heeft. In andere regio’s vraagt het meer tijd om elkaars werkingen te leren kennen en samenwerkingen op te bouwen, zoals de regio rond Brugge en de Westhoek. Verschillende begeleiders geven aan te werken aan de bekendheid van Back on Track in hun regio en in te zetten op goede contacten en partnerschappen. Hiertoe hebben sommigen de

werking in het begin van Back on Track voorgesteld aan verschillende organisaties. Wel geven de begeleiders aan dat dit een blijvend proces is. Een begeleider getuigt:

“In Kortrijk is Back on Track heel gekend, ik denk dat het in andere regio’s meer een pionierswerk is. Dat is echt wel naar diensten toe gaan, het scheelt ook heel veel met welke attitude je naar diensten toestapt. Ik heb gemerkt dat dat echt werkt. In de Westhoek werkt iedereen ongelooflijk op hun eilandje, dat is zot. En als je dan zelf naar diensten kan toestappen en zelf een samenwerking in gang kan steken, dan merk je wel dat ze u beter beginnen kennen en dat ze weten wat Back on Track doet en dat ze rapper een keer gaan bellen.”

“Het is ook iets waar je constant in moet investeren. Je gaat u inderdaad één keer gaan voorstellen. Maar dan zes maanden erna kennen ze je bijna niet meer. Dus je moet wel blijven opnieuw gaan.”

Ook in de focusgroepen in het tweede projectjaar geven de begeleiders aan blijvend in te zetten op deze samenwerkingen. Ze ervaren dat de samenwerkingen intenser en steviger worden. Ze halen aan dat het zeer belangrijk is om mensen te kennen bij de verschillende organisaties:

“Mensen leren kennen of zoeken naar iemand die ik kan leren kennen om dan toch te kunnen kijken wat er mogelijk is of wel nog kan. Want als je gewoon puur alles op de praktische kant doet, dan bots je heel snel op wachtlijsten. Dus moet je op een bepaalde manier creatief zijn. Ik heb gemerkt dat dat het beste werkt door met mensen te gaan babbelen.”

“Je leert vooral zelf ook meer mensen kennen. Bijvoorbeeld een sociaal verhuurkantoor, dat is die persoon. Ik ga een keer bellen naar haar. Of je weet gewoon sneller: ‘ik ga naar die persoon bellen en die gaat geen antwoord hebben.’ Maar zij kennen misschien wel iemand die wel een antwoord heeft. Zo bouw je die samenwerking wat uit door mensen te kennen.”

Sommige begeleiders zien in dit kader ook een meerwaarde van personen met verschillende expertises binnen het team (dedicated teams). Dit is deels zo met onder andere begeleiders met expertise rond justitie, rond drughulp en rond netwerk. Enkele begeleiders pleiten hieromtrent ook voor een psycholoog in het team (zie onderdeel 5.3 van dit hoofdstuk) en iemand met expertise in het werken met jongeren met een beperking. Toch benadrukt de meerderheid dat de begeleidershouding voorop staat.

“Ik denk dat het waardevol is als het iemand is die al een tijdje begeleider geweest is met mensen met een mentale beperking. Dat zijn methodieken, manieren van zaken opmerken... Dat zij misschien sneller kunnen inschatten dat er toch sluimerend iets aanwezig is. Ik denk dat dat zeker het team zou kunnen versterken.”

“Ik vind dat super handig dat we een begeleider hebben die super hard thuis is in justitie. Dat ik kan bellen en vragen wat er boven die jongere zijn hoofd hangt, wat ik kan verwachten en dan kan zij dat ook uitleggen.”

“Het is ook wel deel van de begeleidershouding. Zo die vibe dat je wel de attitude hebt om mensen aan te spreken en om outreachend te zijn. In plaats van zelf achter uw computer te blijven zitten, gewoon op mensen toe te stappen en te vragen van: ‘jij bent psycholoog, je werkt bij het VAPH, kan jij ons niet komen helpen?’ Dat is ook een beetje het ding van de

begeleidershouding, die attitude waarmee je werkt van gewoon te gaan vragen en op stap te gaan en ik denk dat dat wel belangrijker is dan expertise binnen het team.”

Verder getuigen de begeleiders erover dat Kortrijk andere regio's inspireert, bijvoorbeeld in het kader van het samenwerkingsverband JUMP!, dat in verschillende andere regio's ook is ontstaan. Wel geven begeleiders aan dat dit niet in elke regio vlot verloopt:

“JUMP! wordt in alle regio's geïnstalleerd. In mijn regio moest dat er eigenlijk al lang zijn, maar dat wordt zo vertraagd omdat er geen animo is. Er is niemand op dat overleg die er een beetje het nut van inziet. Dat ik denk van: 'weet je wat het allemaal teweeg kan brengen en wat je allemaal kan doen als je samenwerkt?' De ene steekt daar een uurtje tijd in, de andere daar een uurtje. JUMP! in Kortrijk heeft daar zo'n mooi voorbeeld in gegeven, maar het geloof of de drive is zoek.”

Naast goede samenwerkingen ervaren begeleiders soms ook weerstand. Ze getuigen over wrijving met sommige organisaties en halen aan dat hun werking soms als concurrentie worden ervaren:

“Ik merk bij sommige organisaties een beetje jaloezie. Veel collega's uit andere organisaties ervaren dat wij wel meer kunnen en meer mogen vanuit onze begeleiding. (...). Iedereen die wat kritisch is over de hulpverlening weet dat er daar dingen zitten die niet kloppen. En wij hebben de vrijheid om daarin te spelen en dat anders aan te pakken. En dan voel je wel die bepaalde collega's, dat ze het daar lastig mee hebben. Dat wij net wat stappen verder kunnen zetten en dat zij dat heel graag willen, maar dat hun beleid dat niet toelaat.”

“Ik merkte wel dat er wat weerstand was. Ik voelde dat enorm. Er zijn overal besparingen en plotseling komen we af met een geprivatiseerd project. Er worden mensen ontslaan, er is minder budget. Die mensen hebben al de expertise zagezegd. Dus die hadden ook vaak het gevoel van: 'Ze komen hier in ons vaarwater'. (...). Projecten die zoiets hebben van: 'Ja maar wij doen dat ook.'”

Enkele begeleiders halen hiermee samenhangend aan dat de aanmeldingen voor Back on Track soms wat stroef lopen:

“Er zijn in mijn regio eigenlijk niet zoveel aanmeldingen binnengekomen vanuit sommige organisaties. Terwijl er wel gezegd werd: 'Met ons alleen al kunnen we heel Back on Track vullen bij wijze van spreken.' Maar er staan geen jongeren op de wachtlijst. (...). We hebben een keer overleg gehad dat ik het gevoel had van: 'Oei, ze zijn hier onze cliënten aan het stelen.' Dat ik iets had van, we zijn wel allemaal aan hetzelfde touw aan het trekken. Het is allemaal vooruit voor onze gasten. Of ook voor de jongeren in het algemeen. En dat zij dan zeggen van: 'Ja, wat jullie doen, wij doen hetzelfde.' Neen. Maar goed, dan ga je daarover in dialoog en probeer je dingen af te spreken.”

De begeleiders van Back on Track hebben zelf het gevoel dat hun werking anders is dan andere diensten, bijvoorbeeld in de mate van aanklappendheid. Sommigen geven aan dat ze soms teleurgesteld zijn in andere diensten.

“Ik denk dat de manier waarop wij werken met Back on Track echt wel een beetje anders is. Dat we effectief wel diensten en gasten verzorgen, opvolgen, niet lossen, aanklappend zijn. Ik merk dat verschil ook echt met andere diensten. Zelfs al is die gast dan weg, zal ik toch nog eens gaan babbelen, dat we dat contact blijven houden. Want als een gast plots een

andere beslissing maakt, is die brug veel kleiner en dat valt gewoon op. (...). Onze manier van werken is echt aanklampend. We nemen diensten mee in een verhaal. Niet van de zwarte piet doorschuiven, van: 'hij is niet meer in begeleiding bij ons'. Nee hij is in begeleiding bij ons allemaal."

Ten slotte zien de begeleiders een uitdaging in het samenwerken met diensten rond jongeren met een meervoudige kwetsbaarheid of een multiproblematiek. Ze geven aan dat deze doelgroep momenteel vaak door de mazen van het net glipt door strenge voorwaarden bij de drughulpverlening of de psychiatrie. Ook getuigen ze over lange wachtlijsten bij het VAPH en een log systeem om aanvragen in te dienen.

6 Sterktes en leerpunten

Uit de focusgroepen blijkt dat de begeleiders sterk overtuigd zijn van de aanpak en visie van Back on Track. Ze halen verschillende aspecten van de werking en de begeleidershouding aan als sterkte. Ook wordt de organisatiecultuur als sterkte ervaren. Anderzijds wordt aangegeven dat één jaar kort is voor een dergelijke begeleiding. Ook geven de begeleiders aan soms een zware workload te hebben en zouden de meesten idealiter wat minder begeleidingen tegelijkertijd doen.

6.1 Sterktes

Wat betreft de aanpak van Back on Track worden onder andere de inzet op het netwerk en de intensiteit van de begeleiding als sterkte vernoemd. Verschillende begeleiders zien de sterkte van de aanpak ook bevestigd in de zeer beperkte uitval (drop-outs).

"Dat netwerk, ik merk dat wel in vergelijking met mijn vorige job. Ik sta daar wel echt achter. Dat die gedragenheid wel echt zo een impact heeft op die gasten. Het gevoel van: 'Ik sta er niet alleen voor.'"

"Wat ik ook denk dat echt werkt is dat we maar zes gasten hebben om te begeleiden. Zes is zelfs al best veel voor hoe dat wij het aanpakken. Dat je nu zes gasten begeleidt, terwijl andere diensten er 15 of 20 begeleiden in een voltijdse. Ik denk dat dat ook wel echt het verschil maakt bij Back on Track. Dat is toch mijn aanvoelen.(...). Je kan veel intensiever en ook veel persoonlijker werken. Je kent die gasten echt, je weet wie ze zijn. Het is niet gewoon zomaar een cliënt, het is echt een gast die je ziet, die je kent."

Op het vlak van de begeleidershouding worden zowel de nabijheid, daadkracht, aanklampendheid, onvoorwaardelijkheid als de coachende rol als sterkte uitgedrukt. Sommige begeleiders voelen aan dat dit hen net onderscheidt van andere organisaties.

"De mentaliteit waarmee wij in ons vak staan is wel heel anders. Sommige organisaties zeggen: 'Hij had dat niet mogen doen, we gaan de begeleiding stopzetten.' Ze gaan op die manier denken en gaan zich boven die gast gaan zetten. Terwijl wij echt iets hebben van: 'Oké, dat werkt niet. Hoe gaan we het anders aanpakken?' En we blijven ook gewoon doorgaan. En die gelijkwaardigheid, aanklampendheid en nabijheid ook. En ook dat krachtgerichte, niet alles gaan overnemen en kansen blijven geven. Maar ook de gasten in hun verantwoordelijkheid zetten. Dat we dat allemaal hoog in het vaandel dragen. Wat in het werkveld van andere organisaties ook wel soms wat meer gaat ontbreken."

Ook de organisatiecultuur in het Oranjehuis wordt geprezen door de begeleiders. Onder andere de open communicatie binnen het team en de organisatie wordt aangehaald, een gevoel van betrokkenheid en gelijkwaardigheid vanuit de leidinggevenden, ondersteuning van elkaar binnen het team en vanuit de leidinggevenden,...

“Dat is ook gewoon de sterkte van het Oranjehuis geweest, het spreken vanuit het gevoel. Andere organisaties kijken soms wat raar naar ons, ja dat cirkelen...Van daaruit ben ik ook op een andere manier gaan hulpverleners dan dat ik vroeger deed, door in het Oranjehuis te werken. Vanuit die visie. Vanuit het bespreken van uw emoties. ‘Waar is er een breuk geweest, wat heb je nodig om verder te kunnen? Hoe kunnen we daarvoor helpen zorgen?’ Gewoon, die dingen.”

“Ten opzichte van de coördinator, als er zoiets is waarvan ik denk, ik zou dat nu toch anders doen... Er is ruimte om daar tegenin te gaan. Hetzelfde voorbeeld, als de directrice met iets zou afkomen, is er heel veel betrokkenheid vanuit de organisatie, ook om verder na te denken. Bijvoorbeeld over onze visie: ‘Hoe gaan we onszelf verder profileren als organisatie en onze manier van werken, is dat wel hetgeen waar we ons goed bij voelen?’ En ook over de doelgroep, hoe we daarmee aan de slag gaan. We kunnen daarover babbelen. Dat vind ik een grote sterkte die ook doorsijpelt in onze manier van werken, die openheid. Ten opzichte van andere hulpverleners ook. Ten opzichte van een OCMW-medewerker, of een justitie-assistent of zelfs de wijkagent of de inspecteur. (...) Zo die openheid en het kunnen benoemen van dingen die je ziet en daarmee aan de slag gaan.”

Daarnaast ervaren verschillende begeleiders de intervisies als een sterkte van Back on Track omwille van de frequentie en op inhoudelijk vlak:

“De intervisies en ook de teamvergaderingen en de thema’s. De thema’s waren inhoudelijk echt goed. (...). Dat ik iets had van: ‘Hier heb ik iets van opgestoken waarmee ik aan de slag kan’. Je leert bij en dat vind ik leuk. Dat je getriggerd wordt om bij te leren en stil te staan bij je eigen manier van doen in de coaching, in de intervisies, in de vergaderingen. Ja, dat loopt wel goed.”

“Wekelijks een intervisie en om de twee weken coaching. Dat is echt een cadeau.”

“Ook de ondersteuning. Wat in team gedeeld kan worden, in intervisies, coaching met de coördinator om de twee weken, dat is wel super.”

Ten slotte vinden enkele begeleiders de mate van flexibiliteit die ze hebben in de verdeling van hun tijd ook een meerwaarde, zowel voor de jongeren als voor zichzelf:

“De vrijheid die we hebben in het invullen van onze eigen agenda. Ik vind dat dan totaal niet erg om vrijdagavond een keer tot 20u of 21u op stap te zijn. Je past uw agenda aan aan de noden van uw jongeren. En niet de jongeren die zich moeten aanpassen aan jouw agenda.”

6.2 Leerpunten

Verscheidene begeleiders vertellen dat een begeleiding van een jaar kort is. Ze geven aan dat zowel sommige jongeren als zijzelf hier soms bezorgd over zijn:

“Het feit dat het maar een jaar begeleiding is, komt vaak naar voor bij de jongeren. Er zijn verschillende gasten die zeggen: ‘Dit is wat ik nodig heb, waarom is dat nu maar een jaar?’ Dat dat eigenlijk ook soms maakt dat gasten bang zijn om zich helemaal open te stellen voor begeleiding. En ik zit ook met dat gevoel dat ze recht hebben op meer dan een jaar.”

“In mijn ideale wereld is de begeleiding met een jaar verlengbaar. Veel meer dan twee jaar hoeft dat ook niet te zijn, want die intensiteit kun je maar een bepaalde tijd aanhouden. En dan denk ik ook dat sommigen meer gaan slabakken omdat je weet dat je veel tijd hebt. Maar één jaar is echt wel kort.”

Anderzijds zien sommige begeleiders ook voordelen in het korte tijdsbestek:

“Als het langer duurt dan ga je wel minder die druk voelen om het in orde te krijgen. Nu is het ook wel, doordat je zegt: ‘We zitten al in de helft, maar we moeten nog zoveel bereiken. Kom we gaan een beetje doordoen.’ (...). Het is echt wel vanuit die gasten zelf. Mijn gasten zien dat jaar ook wel echt als een einddatum. Als een richtdatum van ‘tegen dan moet alles bereikt zijn’. Dat helpt ook wel om ze iets vooruit te laten gaan.”

Naar de doelgroep toe denken de begeleiders verder aan weinig andere nadelen of leerpunten. Wel worden lange wachtlijsten in de geestelijke gezondheidszorg en bij VAPH, minder vlotte samenwerkingen met sommige organisaties en een trage werking van justitie vernoemd, zoals hierboven besproken.

Op organisatorisch vlak geven de begeleiders daarnaast aan dat enkele zaken voor verbetering vatbaar zijn. In het begin vormden zo de aanmeldingen, vooral van jongeren uit detentie, een moeilijkheid:

“We worstelen allemaal met onze aanmelding van detentieverlaters. En dat dat iets is dat tegen onze verwachtingen in wel heel moeizaam loopt. We merken dat de aanmeldingen maar heel druppelsgewijs binnenkomen. Nu begint dat wel een heel klein beetje te komen, maar dat is eigenlijk wel heel laat want we zijn al zes maanden bezig.”

Ook halen de meesten aan dat zes begeleidingen in een voltijdse tewerkstelling er wat te veel zijn, zowel door de tijd die een ontmoeting met een jongere vraagt als door de fysieke afstand tussen de woonplaatsen van de jongeren. Hiermee samenhangend geven enkele begeleiders aan hun job als erg intensief te beschouwen en soms werkdruk te ervaren. In de focusgroep in het derde projectjaar geven de begeleiders aan dat het de bedoeling is om te gaan naar vier begeleidingen per begeleider. Enkele getuigenissen:

“In het dossier staat dat we drie contactmomenten met de jongere hebben per week. Ik vind dat dat een druk geeft. Want ik geraak daar totaal niet. Zouden ze alle zes naast elkaar in dezelfde straat wonen, dan lukt dat misschien. Maar door de spreiding en de tijd dat in één contact zit, is dat gewoon niet haalbaar om elke jongere drie keer per week te zien. Compleet onhaalbaar, omdat je er zes hebt.”

“Ook de workload. Ik heb het gevoel dat mijn agenda altijd vol staat. Het is een intense job. Ik kan dat ook wel zeggen in vergelijking met mijn vorige job. Mijn stress levels zijn ook wel een stuk hoger.”

“Ik heb het gevoel dat ik niet kan bieden, wat ik echt wil doen. (...). Ik wil veel nabijer kunnen zijn. De momenten dat ik maar heb met hen, gaat het toch iedere keer over de dingen die moeten gebeuren. Eigenlijk wil je daarna nog meer tijd kunnen investeren om nog nabijer te kunnen zijn.”

“Back on Track is dat, dat, dat en dat. Als we dat allemaal willen doen, gaat dat ten koste van andere dingen. Dus het lukt niet om dat allemaal te doen zoals we pretenderen. (...). We kunnen niet voldoende doen wat we zeggen te doen. Zoals nabij zijn, maar ook inzetten op andere dingen doen naast diegene die moeten gedaan worden. Want dat heeft gigantisch veel waarde

Een begeleider merkt hieromtrent op dat ze meer gedragenheid wenst van de begeleidingen. Een andere begeleider beaamt dat er voornamelijk alleen wordt gewerkt als begeleider:

“Ik heb wel een moment het gevoel gehad dat je alleen staat in de begeleiding. Dat alle collega’s dan... zes jongeren... Iedereen heeft zijn handen dan meer dan vol. (...). Ik mis wel een beetje de gedragenheid van de jongeren. Dat dat niet mijn zes jongeren zijn, maar onze zes jongeren. Maar is dat realistisch? Dat weet ik niet. Het is gek hoe ik mijn eigen agenda niet rondkrijg, laat staan dat er daar van mijn regio nog zoveel anderen bijkomen en om dan vanalles op de hoogte te zijn... Dat is gekkenwerk. Ik voel wel dat ik mij daar soms alleen in voel. Zeker als het echt over heftige situaties gaat. We hebben wel intervisie en teamvergadering. Maar voor mij mag het soms wel meer zijn. (...). Anderzijds ben ik ook zeker dat ik gelijk welke collega kan opbellen en kan zeggen: ‘Ik voel mij oncomfortabel om naar die gast te gaan.’ Ik steek mijn hand daarvoor in het vuur, iedereen zou willen helpen. Maar dat is niet onze standaard manier van werken, waardoor dat soms ook een drempel is om dat te doen.”

“In de kern ben je veel alleen aan de slag met uw gasten, dat is gewoon zo.”

Verder geven enkele begeleiders aan dat de sterk aanklappende en nabije aanpak uitdagingen met zich meebrengt. Enerzijds ontwikkelen ze soms sterke gevoelens van bezorgdheid en verantwoordelijkheid. Anderzijds willen ze ook buiten de werkuren bereikbaar zijn, waardoor de scheiding tussen werk en privé soms moeilijker wordt. Verschillende begeleiders geven aan hiermee te worstelen en soms zoekende te zijn in het stellen van grenzen.

“Het komt bijna altijd neer op loslaten, maar daar ben je niets mee want als mens laat je dingen niet zomaar los. Maar het is wel zo de weg vinden om daarin een stuk meer te gaan begrenzen. En inderdaad goed te weten van ‘dat kan ik hier nu in doen’, maar in al de rest niet. En dat voor jezelf al een stuk helder te krijgen.”

“Voor mij gaat dat meer over bereikbaarheid. ’s Avonds nog opgebeld kunnen worden, in het weekend nog opgebeld kunnen worden... En bij mij weegt dat wel. (...). En daarnaast, doordat je zo dicht op die leefwereld zit, heb je ook wel een verantwoordelijkheidsgevoel. Ook al weet je rationeel dat wat er ook gebeurt met die gast zelf, met zijn netwerk, het niet mijn verantwoordelijkheid is. Rationeel weet je dat, maar emotioneel speelt dat wel door en dat weegt wel. In die zin is het voor mij wel een heftige job. Door er zo dicht op te zitten en er mee in te zitten, zo van: ‘ik hoop dat dat of dat niet misloopt, of dat dat niet meer zal gebeuren.’”

“Ik weet van mezelf dat ik wakker lig over situaties van een gast waar ze zelf niet wakker van liggen. Omdat ik mij te veel verantwoordelijk voel, terwijl het niet mijn verantwoordelijkheid is, maar die van hen. Ik lig er wel wakker van en zij slapen erbij. Ik vind dat echt iets heel moeilijks.”

Doorheen de drie projectjaren maakten verschillende begeleiders de overstap naar een andere job, voor een deel van hen omwille van bovenstaande zaken. De coördinator ziet een (te) sterk verantwoordelijkheidsgevoel als voornaamste reden: begeleiders die de problemen voor de jongeren willen oplossen en een gevoel van falen ervaren als dit niet lukt. Hij vertelt hierover het volgende:

“Wij geloven dat alles staat of valt met de houding van de begeleider. Na bijna twee jaar Back on Track zien we dat niet iedereen weggelegd is voor deze job. Sommige collega's zijn al een tijd afwezig vanwege de hardheid of ruwheid van het werk. Sommigen voelen zich eenzaam aan het begin van een traject, als de jongere nog geen netwerk of thuis heeft. Enkele begeleiders hebben besloten Back on Track te verlaten. Ze vinden het werk op zich leuk, maar voelen een grote emotionele belasting. Ze nemen de verantwoordelijkheden van de jongere op zich en nemen de problemen die ze op hun werk tegenkomen, tijdens het begeleiden van de jongere, mee. Ze vinden het moeilijk om los te laten. (...). Al deze collega's hebben veel capaciteiten, maar er is geen match met het soort werk dat Back on Track met zich meebrengt. We spreken vaak met elke collega om ervoor te zorgen dat ze zich nog steeds goed voelen in hun werk. De jongeren verdienen immers iemand die het werk leuk vindt en zich 100% inzet.”

7 Casusbeschrijvingen

Naast de focusgroepen werden de ervaringen van de begeleiders met de trajecten gecapteerd via casusbeschrijvingen. Er werd specifiek naar twee soorten casussen gevraagd omwille van een aantal signaleringen vanuit het Oranjehuis: (1) casussen over jongeren die niet voldoen aan de Key Performance Indicators op het einde van hun traject (zie kwantitatief gedeelte) en dus geen huurcontract op eigen naam hebben en/of geen inkomen anders dan het leefloon, (2) casussen over jongeren met een multiproblematiek (psychische/psychiatrische problematiek of beperkte verstandelijke capaciteiten in combinatie met verslaving, trauma, sociale problemen...). Een andere, derde casus konden de begeleiders naar eigen keuze delen. Hierbij viel vooral de sterke inzet op het netwerk op in verschillende casussen.

7.1 Jongeren zonder huurcontract en/of een inkomen anders dan het leefloon

Uit de casussen blijkt dat jongeren om heel uiteenlopende redenen niet aan een eigen huurcontract en/of inkomen anders dan het leefloon raken op het einde van hun traject. Zo getuigen enkele begeleiders over een herstel in de relatie met de ouder(s) door toedoen van Back on Track, waardoor sommige jongeren ervoor kiezen terug thuis te gaan wonen.

“Jongere was bij aanmelding vol haat naar zijn familie toe, contact was verbroken, ze wouden elkaar niet meer zien, heel veel interne frustraties. Naargelang de tijd is het contact terug goed gekomen, hij had toen een woning, maar contract opgezegd om terug thuis te gaan wonen. Ik ben zeer blij dat hij nu kan sparen, en dat hij in een veilig nest zit.”

Ook geven enkele begeleiders aan dat sommige jongeren ervoor kiezen een opleiding te volgen waardoor ze (nog) geen eigen inkomen hebben, maar waardoor hun kansen op de arbeidsmarkt naar de toekomst toe wel verhogen:

“Met een net opgestarte jongere zijn we momenteel het traject aan het uitstippelen en verkennen. De jongere zou graag zijn secundair diploma behalen alsook kan hij nog rechten via het ocmw verkrijgen om nog tot zijn 26ste als erkend student zijn ondersteuning te verkrijgen. Hij droomt van een job als ict'er maar is hierin niet opgeleid. We zijn op dit moment aan het bekijken hoe hij via tweedekansonderwijs of een volwassenenopleiding zijn getuigschrift kan behalen en zich kan bijscholen. Dit zou (in de nabije toekomst dan) betekenen dat hij "slecht" scoort op gebied van eigen inkomen, maar het betekent wel dat hij een opleiding zou volgen die hem meer kansen op de reguliere arbeidsmarkt opleveren in de toekomst. Naast het feit dat het een droom is dat hij zou najagen.”

Onderstaande casus getuigt over een jongere die geen eigen inkomen heeft op het einde van zijn traject, maar wel een attest behaalt. Hij woonde eerst in bij zijn ouder(s), maar dit bleek na een tijdje toch niet te lukken, waardoor alsnog eigen huisvesting gezocht werd:

“Jongen leren kennen toen hij verbleef in een tentje. Lang traject met tijdelijke huisvesting, daarna kon hij opnieuw terecht bij zijn papa (hersteltraject). Ze woonden een aantal maanden samen tot dit niet meer haalbaar was. Hij heeft verschillende heel korte interimjobs gehad tijdens het jaar BOT. Slaagde er in om (met veel zorg en ondersteuning) een attest te behalen, een fantastisch iets voor hem. Hij verhuist naar een eigen woning een paar weken na het einde van het traject van BOT.”

Bij andere jongeren wordt soms doorheen het traject duidelijk dat de stap naar (maat)werk te moeilijk is. In dit geval wordt dan soms een inkomensvervangende tegemoetkoming⁵ aangevraagd. Zo ook in onderstaande casussen waarbij een job voor enorm veel stress zorgt bij de jongeren en werk en opleiding uiteindelijk niet haalbaar blijken:

“Al van bij de opstart op zoek gegaan naar opleidingen en werk. In de zomer gewerkt in een rusthuis. Had ondertussen een opleiding aangevraagd in de social profit; negatief antwoord gekregen en dit is zeer zwaar binnengekomen. Veel gesprekken gehad om haar te activeren. Heeft faalangst en een zeer laag zelfbeeld. Wil wel, maar niet evident. Een paar korte interimopdrachten gedaan maar dit is ook niet makkelijk, je moet zeer snel schakelen als je interimwerk doet. Met haar een gesprek gehad in de kringwinkel waar ze kon opstarten met stage. Gewoon om te zien of dit iets voor haar is. Eerste dag afgehaakt, helemaal onder stress. Is de tweede dag wel opgestart na haar wat opgekrikt te hebben. Als dit goed verloopt kan ze daar opstarten maar eerst de stage afwachten.”

“Bij de opstart heel wat gesprekken rond hoe en wat. Wist het zelf niet, heel zware rugzak (financieel, omgeving, in de knoop met zichzelf). In de zomer wat interimwerk gedaan. Na de zomer dan opgestart met een opleiding. Is stopgezet omdat deze opleiding te veel vraagt

---

⁵ Jongeren met een inkomensvervangende tegemoetkoming slagen wel voor de Key Performance Indicator rond inkomen (evenals jongeren met een werkloosheidsuitkering). Deze uitkeringen bieden immers meer stabiliteit dan een leefloon en/of tonen aan dat de jongere niet in staat is een inkomen te verwerven uit arbeid.

en op lange termijn absoluut niet haalbaar is. Ondertussen FOD goedgekeurd. Op zoek gegaan naar vrijwilligerswerk maar jongere haakt af. Hij wil nu geen vrijwilligerswerk doen, te veel andere problemen nog aan zijn hoofd. Misschien na de zomer weer vrijwilligerswerk opnemen als hij er klaar voor is."

Ook voor de jongeren in onderstaande casussen is de drempel naar werk te hoog. De casussen geven goed weer dat bij sommige jongeren ook een combinatie van verslavings- en psychische problemen, trauma's,... de stap naar werk belemmeren en dat daarop eerst moet worden ingezet.

"Een jongere die ik vanuit de gevangenis kende. Hij was erg wantrouwig naar hulpverlening toe. Hij had zijn hele leven in gesloten instellingen gezeten en vond het dus moeilijk om nog iemand te vertrouwen. Hij was eigenlijk ongeveer tien jaar opgesloten. Dit voor verschillende feiten: agressie, drugsfeiten, handel, brandstichting,... Hij probeerde een reclasseringplan op te maken, maar uiteindelijk slaagde hij hier niet in en ging hij vrij op einde straf. Hij kreeg al een appartement toegewezen via sociale huisvesting. Echter op vlak van werk was het een stuk moeilijker. Samen met de VDAB heb ik hem toegeleid naar maatwerk. Hij heeft er uiteindelijk 1 dag gewerkt voordat hij het stopzette. Samen zijn we dan verder op zoek gegaan naar wat hij nodig had om te kunnen werken. Hij vertelde dat hij nog worstelt met zijn medicatie verslaving. Samen hebben we dan gekeken om hem aan te melden voor een opname. Hier was echter een lange wachtlijst. In afwachting ben ik hem intensief blijven opvolgen om dit te kunnen overbruggen. Toen het zijn beurt was, heb ik hem naar de opname gebracht. Uiteindelijk was hij na het weekend al terug thuis. Hij zei dat het toch niets voor hem was, hij wil zijn leven in handen nemen en gaan werken. We hebben dan samen opnieuw een job in maatwerk gezocht. Hij kon snel ergens anders beginnen. Uiteindelijk heeft hij daar 3 dagen gewerkt. Ik heb met hem dan gesproken over wat hij wil doen met zijn leven, en wat hij wel en niet kan. We hebben hem dan aangemeld voor een FOD uitkering. Deze zou binnenkort toegekend moeten worden. Het gaat om een jongere met veel capaciteiten, maar die beperkt is in zijn reflectievermogen. Hij heeft erg veel meegemaakt in zijn jeugd, wat nog niet verwerkt is. Hij keert zich dan naar verdovende middelen. Hij zegt zelf dat hij het verbazend vindt dat hij al 1 jaar op vrije voeten is, en dat hij soms nog terug verlangt om naar de gevangenis te gaan omdat het daar gemakkelijker was. Maar hij is blij dat hij toch nog vrij is en een leven kan proberen uit te bouwen."

"Deze jongere heeft enkele maanden elke dag gewerkt in de groendienst, maar is ermee gestopt om in opname te gaan. Hij kampt met psychische problemen wegens druggebruik, en wil hiervan af. Hij wil zich opnieuw heroriënteren. Hij heeft een opleiding aan het CVO gevolgd en wil hierin verder gaan nadat hij gewerkt heeft aan zichzelf. Hij is in groepsbegeleiding gestapt en zal daarna ook vrijwilligerswerk beginnen doen om zijn draai in de sector terug te vinden. In principe ging deze jongeren op beide doelstellingen scoren, maar ondertussen niet meer. Toch vind ik dat deze lieve jongere open is gebloeid, en zichzelf onder de loep neemt, veel rustiger is. Veel sterker begint te staan."

Verschillende begeleiders benadrukken dat Back on Track ook op andere, minder meetbare domeinen impact heeft op het leven van een jongere. Ook wanneer een eigen huurcontract of een inkomen anders dan het leefloon niet behaald worden. In onderstaande casus getuigt een begeleider over de impact op het zelfvertrouwen van de jongere en de motivatie om haar eigen leven in handen te nemen:

“Meisje werd opgestart wanneer ze met haar vriend en hun zoontje bij haar schoonouders verbleef. Omwille van de hoogoplopende spanningen in het samenleven daar, zocht ze een uitweg en werd aangemeld bij Back On Track (dreigende dakloosheid). Ze zat kort daarvoor in opname in een psychiatrisch centrum omdat de spanningen 'thuis' haar te veel werden (laag zelfbeeld, angsten...). Via Back On Track kon ze terecht in een tijdelijke woning wat haar opnieuw ademruimte gaf en ruimte gaf om haar eigen leven op te bouwen. Ze brak met haar vriend en zocht naar manieren hoe ze er kon staan voor zichzelf en als mama tijdens de bezoekenmomenten van haar zoontje (die hoofdzakelijk bij de schoonouders verbleef die fungeerden als pleegouders). Het traject van Back On Track wordt afgerond zonder de behaalde doelstellingen (geen vast huurcontract en geen inkomen anders dan leefloon), maar met een jonge vrouw die opnieuw het geloof in zichzelf heeft gevonden, haar eigen keuzes begint te maken en met een kracht er te staan als jonge mama. De aanklappende begeleiding, het blijven geloven in kansen heeft er voor gezorgd dat ze na een jaar de moed heeft om haar leven zelf in handen te nemen, samen met het netwerk waarop ingezet werd.”

7.2 Jongeren met een multiproblematiek

Tijdens het onderzoek signaleerde het Oranjehuis herhaaldelijk dat jongeren met een multiproblematiek worden aangemeld: jongeren met een combinatie van een psychische/psychiatrische problematiek, beperkte verstandelijke capaciteiten, verslaving, trauma, sociale problemen,... Bijna alle jongeren die de doelgroep van Back on Track vormen, zijn jongeren met een multiproblematiek, namelijk jongeren met uitdagingen op verschillende levensdomeinen. Hier doelen we echter op een specifieke subgroep met een zwaarder profiel waar Back on Track zich in eerste instantie niet op richtte, jongeren die vaak niet terecht kunnen bij andere hulpverlening (door bijvoorbeeld strengere inclusiecriteria rond gebruik of de combinatie ervan met een verstandelijke beperking). In onderstaande casussen illustreren enkele begeleiders deze profielen:

“De begeleiding van deze jongere loopt op zijn einde en ik voel dat hij 'er niet zal geraken'. Zijn eerste gebruik dateert al van in zijn tienerjaren. Die gast heeft een van de zwaarste rugzakken die ik al gezien heb. Hij heeft ADHD en een ernstige hechtingsproblematiek. Toen de aanmelding kwam konden we gezegd hebben: "We begeleiden je niet, want uw situatie is té zwaar." Voor de opstart werd hij al enkele keren gedwongen opgenomen, en lag hij bijna drie keer in coma. Zijn traject binnen Back on Track bestond vooral in: terug connectie leggen met zijn netwerk en zijn gebruik in kaart brengen. Na een intensief traject komen we met hulpverlening en zijn netwerk tot dezelfde conclusie. Er is slechts één vorm van hulpverlening die hem écht kan helpen en dat is een langdurige opname gelijkaardig aan een Therapeutische Gemeenschap (TG). Zelf ziet hij dat totaal nog niet zitten en hij ziet dit als 'de final solution'. Ikzelf heb het gevoel dat hij zijn dieptepunt nog niet bereikt heeft. Er werd contact gelegd met verschillende TG's en instellingen, en de dag dat de jongere de stap wil en vooral durft zetten, staan we klaar.”

"Jong meisje met een verslavingsproblematiek, hechtingsstoornis, zware psychiatrische problematiek (verschillende opnames). Dakloos (nachttopvang) toen ik haar leerde kennen, snel bij een vriendje gaan inwonen, snel gedaan met dat vriendje, daarna verschillende vriendjes op verschillende plaatsen in Vlaanderen. Ze is moeilijk bereikbaar, blijven aanklappen, verschillende crisissen (met opnames spoed, politie en dergelijke). Een kleine

maand crisisopvang, maar daar buitengezet omwille van niet nakomen van de afspraken. Ze is een tijdje spoorloos, blijven aanklampen, haar gezocht en gevonden op verschillende plaatsen in West-Vlaanderen, band blijven versterken. Dan kunnen onderbrengen in tijdelijke woning. Ze heeft daar een drietal maanden (voor haar capaciteiten succesvol) gewoond, een tijdje met een vriendje, een tijdje zonder. Daarna kunnen overgaan naar Zorgdorpen, een contract van één jaar, wellicht het hoogst haalbare voor haar. Daarna werd de begeleiding na één jaar BOT afgerond en was er hulpverlening rond haar opgezet. Haar leefloon heeft ze dat jaar behouden (de afstand tot werk is heel groot), acties rond vrije tijd werden opgezet. Ze werd ondertussen zwanger, de relatie met de papa eindigde even voor de bevalling. Ze verblijft nu in een tehuis voor mama's met extra zorg. Een zorgtafel aldaar werd opgezet waar ook ik door haar op uitgenodigd was. Geen BOT-resultaat maar een heel intensief traject dat positief afgerond werd, er wordt blijvend contact onderhouden, er is veel zorg rond haar."

In onderstaande casus getuigt een begeleider daarnaast over een jongere met een verslaving en trauma die tijdens zijn Back on Track-traject nieuwe feiten pleegt:

"De jongere werd opgestart binnen Back On Track als jonge detentieverlater. Vóór detentie was hij enkele jaren dakloos en na zijn gevangenisperiode verbleef hij ook enige tijd op straat, waarna een studio werd gevonden via Back On Track. Aanvankelijk kreeg hij op die manier de moed om zijn leven opnieuw op de rails te krijgen (er werd ook ingezet op netwerk, samenwerking met VDAB in functie van activering...). Geleidelijk werd de draaglast in ons traject duidelijker: de 'demonen' uit het verleden, de psychische impact van de periode dakloosheid en van zijn detentie, de verslaving om de demonen te ontvluchten en bovendien kwamen de schulden naar boven door na jaren nu een vast adres te hebben. De jongere kwam in een neerwaartse spiraal en begon de controle te verliezen. De frustratie en woede naar zijn familie, naar de samenleving zorgden dat hij verder afdreef van zichzelf en van de mensen en betrokken diensten rond hem. Hij stelde ernstig grensoverschrijdend gedrag en belandde opnieuw in de gevangenis waarna een internering werd uitgesproken."

De jongere in onderstaande casus kon niet terecht bij andere hulpverlening vanwege zijn problematiek. Dankzij de begeleiding van Back on Track vond hij een woonst en heeft hij een inkomen:

"Ik leerde de jongere kennen in de gevangenis. Hij was aangemeld bij Back on Track door de sociale dienst. Zij hadden al een heel traject met hem doorlopen en hij zou nu in aanmerking komen voor vervroegde vrijlating via elektronisch toezicht. Hij was overal aangemeld voor residentiële hulpverlening, maar ze hadden geen begeleiding gevonden die hem wou opnemen, gezien zijn problematiek. Hij is veroordeeld voor poging doodslag, heeft een verleden in jeugdzorg, had in het verleden een zware verslavingsproblematiek. Hij gebruikte nog steeds af en toe in de gevangenis. Hij vertelde me dat hij het erg moeilijk heeft om hulpverlening te vertrouwen wegens slechte ervaringen en vond het moeilijk om open te spreken. We spraken af dat we vertrouwen en eerlijk spreken erg belangrijk vonden. Samen hebben we een reclasseringsplan uitgewerkt. Hij vond een huis dat hij kon huren zodra hij vrij was, hij kon gaan werken bij een maatwerkbedrijf en hij was akkoord met het opstarten van ambulante drugbegeleiding en agressiebegeleiding, alsook een nauwe opvolging vanuit het Justitiehuis. Daarbij vonden we het belangrijk dat hij leerde communiceren over hoe hij zich voelde. In dat kader werd een begeleiding bij vzw Columbus opgestart, samen met zijn

moeder. Na een tijd kreeg de jongere de kans om vrij te komen met elektronisch toezicht. Zijn eerste weken na zijn vrijlating waren er met vele ups en downs. Hij leert ook een meisje kennen en al snel gaan ze samenwonen. Dankzij de relatie wordt hij veel stabiel in zijn leven. Ik ging wekelijks langs bij hen thuis, en de gesprekken die we hadden gingen over alle mogelijk onderwerpen. In het begin was het voor hen moeilijk om open tegen mij te spreken over hun relatie. Gaandeweg merkte ik op dat ze hier echter wel vlotter over konden spreken. Ze durfden mij toevertrouwen over hun twijfels, hun verleden en de zaken waarmee ze worstelen. Ze vertelden mij over de ruzies die er af en toe waren. Dit hebben we dan ook opgenomen in onze begeleidingsdoelstellingen. Ze hebben een grote evolutie doorgemaakt op vlak van open communicatie. Ze zullen zelf hulp vragen, ze leggen hun zorgen op tafel, ze willen het bespreekbaar maken. Naast de opgelegde hulp in het kader van zijn voorwaarden, stonden ze open om vrijwillige extra hulp te aanvaarden.”

7.3 Netwerk

Zoals ook in de interviews met de jongeren en de focusgroepen met de begeleiders naar voor komt, kan Back on Track een groot verschil maken in het netwerk van de jongere. In onderstaande casus getuigt een begeleider over het herstellende effect van contact met een ouder:

“Een jongen vanuit detentie waar de zoektocht naar huisvesting heel moeilijk lag. Tijdens de periode dat ik hem wat kwijt was en geen contact had met hem, had ik contact met het gezin dat hem heeft aangemeld alsook met zijn papa. Nu is het zo dat de jongen mij toch weer heeft gecontacteerd en de vraag stelde naar begeleiding. Hij gaf tijdens dit gesprek aan dat hij, door de contacten die ik had met zijn papa, terug thuis woont.”

Hieronder enkele andere casusbeschrijvingen waarin dit wordt geïllustreerd:

“Vorige maand stuurde de mama van een jongere me een nieuwjaarsberichtje: ‘Ik zal nooit vergeten wat een wereld van verschil jij in zijn leven hebt gebracht.’ De jongere werd door zijn mama buitengezet een paar maanden voor aanvang van Back on Track en zijn detentie. Nu marcheert het weer uitstekend tussen die twee.”

“Meisje met een heel goed traject. Toont bij haar vooral aan dat nabijheid en er zijn voor sommige jongeren voldoende is om het heft in eigen handen te nemen. Ook de relatie met mama is hierin veranderd. Mooi moment tussen mama en dochter kunnen verwezenlijken. Alsook beter contact met de stiefpapa.”

“Jongere die aangaf dat het contact met zijn mama het grootste is dat back on track heeft verwezenlijkt.”

Een andere casus geeft verder mooi weer hoe een netwerkoverleg op het einde van een traject van betekenis kan zijn:

“Naar aanleiding van de afronding van Back on Track besloten we om een netwerkoverleg te organiseren met alle betrokken partners. Het koppel besepte dat ze geen onbeschreven blad zijn, en ze wilden proactief inzetten om goed voor hun kindje te kunnen zorgen. Het netwerkoverleg werd georganiseerd met alle betrokken partners en betekenisvolle personen rond hen. De hamvraag was: ‘hoe zorgen we dat ze de kans krijgen om ouder te zijn van hun toekomstige kind?’ en ‘Hoe kunnen we op een open en eerlijke manier communiceren

indien er bezorgdheden zouden zijn?”. Dit werd positief afgerond. Alle diensten die toen rond de tafel zaten zijn nu nog steeds betrokken. Ondanks alle inspanningen die ze gedaan hadden om de kans te krijgen om goede ouders te zijn, werd er toch een verontrusting gemeld. Hun kindje werd met een dringende maatregel geplaatst. Hier kwam een storm van verontwaardiging op vanuit de betrokken hulpverlening, de familie en vrienden. Dankzij deze steun voelde ik mij gesterkt om dit aan te pakken en te bepleiten. Op een netwerkoverleg met SDJ konden we de sociale dienst overtuigen dat er voldoende netwerk rond hen zit om de eventuele bezorgdheden op te vangen. Het advies werd aangepast en de rechtbank heeft dan ook besloten om de plaatsing op te heffen en het koppel de kans te geven om voor hun kindje te zorgen.”

Hoofdstuk 9   **Ervaringen met een Social Impact Bond**

1   Ervaringen van de Back on Track-begeleiders met een Social Impact Bond

Uit de focusgroepen met de begeleiders blijkt dat ze zowel voor- als nadelen ervaren aan het werken binnen het mechanisme van een Social Impact Bond (SIB). Hieronder wordt op beide aspecten ingegaan. Daarna worden ook de ervaringen van het onderzoeksteam en de andere partners besproken.

1.1   Voordelen

Werken binnen het kader van een Social Impact Bond betekent voor verschillende begeleiders dat ze vrij zijn om te experimenteren en te innoveren. Ze ervaren dit als een enorme meerwaarde. Hieronder enkele getuigenissen.

“We kunnen experimenteren en iets anders beginnen doen. We kunnen daar echt ons goesting in doen. (...). Het is een manier om te kunnen doen waarin we geloven en daar niets van inmenging in te voelen.”

“Het is een speeltuin waar we nu inzitten. Echt experimenteren en doen en we zijn onafhankelijk, we moeten geen rekenschap afleggen. En dat is ook de luxe, als ik zo op een overleg kom en ze zitten daar allemaal vanuit hun kotjes... We moeten geen bewijzen tonen. Nu is het echt van, probeer maar, doe maar! In welke job heb je de luxe om de gast in je auto te steken en naar de zee te rijden? Wat dat een heel waardevol moment is, maar elders is dat not done.”

Daarnaast brengt dit mechanisme een grotere vrijheid met zich mee. De begeleiders zien de afwezigheid van verplichte registraties en verslagen als een voordeel.

“Dat is echt hetgeen waar we nu geen tijd aan moeten verspillen. Ik heb andere begeleiding gedaan dat je tot op de minuut moest registreren, uw telefoongesprekken, dat moest iedere maand binnen.”

“Bij mijn vorige job plande je een namiddag in om je verslagen te doen. Dat is ook in functie van als je ziek uitvalt dat collega's mee zijn in het verhaal. Hier werkt dat ook zonder dat je dat allemaal tot in de puntjes moet uitwerken. Dus daar is een algemene bezorgdheid onder de collega's van als het dan verdergezet wordt door de overheid, in welk keurslijf gaan we ons dan moeten begeven? We hopen echt dat dat niet de focus wordt van de begeleiding, de registraties en dergelijke. Het geeft echt veel meer tijd en veel meer vrijheid om creatief te zijn.”

Enkele begeleiders vrezen dat registraties wel ingevoerd zullen worden wanneer het project geconsolideerd wordt door de overheid, waarbij ze de zaken die ze doen en de duur ervan moeten vastleggen. Ze geven aan dit niet te zien zitten:

“Ergens krijg ik dan ook wel schrik dat in de auto te springen en naar de zee te rijden... dat je dat moet verantwoorden of vastleggen in tijd. Als dat er zou komen, zou dat absoluut niet goed zijn voor de werking van back on track.”

“Hoe kan je dat objectief meten, de impact van zo’n actie die je doet? Dat is subjectief tot en met, de emoties die daarbij loskomen, de gesprekken dat je hebt in de auto... Je kan daar een uur op plakken, maar je kan evengoed ook een uur over koetjes en kalfjes praten.”

“Het neemt vooral veel menselijkheid uit begeleidingen, uit de hulpverlening. Het gewone contact, dat zo belangrijk is. Inderdaad samen in de auto zitten, dat zijn de krachtigste moment, naar de zee of voetballen, maakt niet uit en dat dat inderdaad niet allemaal moet verantwoord worden of dat het allemaal efficiënt... Het gaat daar niet over.”

Wel benadrukken enkele begeleiders dat het belangrijk is dat het project bestendig wordt door de overheid wanneer de doelen behaald worden die binnen de Social Impact Bond werden opgesteld. Een begeleider getuigt:

“Het is echt wel de bedoeling dan dat de overheid doet wat ze zeggen als we de resultaten halen, dat het ook bestendig wordt. Dat we niet de goed-nieuws-show afsteken voor een paar jaar en goede resultaten neerzetten en dat er dan niets mee gebeurt. Dan vind ik wel, als het goed werkt en het een good practice is, dan moet dat wel bestendig worden.”

De coördinator van het project en directrice van het Oranjehuis zien daarnaast nog enkele andere voordelen. De Social Impact Bond zorgde voor scherp afgebakende en ambitieuze doelen en termijnen. De coördinator geeft aan dat dit extra leermomenten en inzichten creëerde doorheen het project. Waar hij voor de start van het programma bijvoorbeeld sceptisch was over kortdurende trajecten, is hij nu overtuigd dat dit voor een bepaalde doelgroep goed werkt en net een meerwaarde heeft. De directrice ziet verder ook een toegevoegde waarde in het samenbrengen van verschillende perspectieven en partners in een Social Impact Bond. Aannames vanuit de praktijk worden in vraag gesteld, wat ervoor zorgt dat er met een frisse blik naar wordt gekeken.

1.2 Uitdagingen

Uit de focusgroepen blijkt dat een Social Impact Bond ook uitdagingen en nadelen voor de begeleiders met zich meebrengt. Zo ervaart een deel van de begeleiders druk om de doelen te behalen. Dit brengt soms een gevoel van falen en stress met zich mee wanneer dit niet lukt. Andere begeleiders geven aan dat dit hen minder bezighoudt.

“Als je je cijfers in een begeleiding niet haalt, dan vind ik dat voor mezelf moeilijk om te zien wat ik wel goed doe. Want die cijfers, dat is wat je moet behalen. Als dat er niet zou zijn, dan zou ik makkelijker kunnen zeggen ‘de band met zijn mama is verbeterd’. Maar dat is niet belangrijk, dat die een huis en werk heeft wel. (...). Zo een beetje het zelfvertrouwen in uw werk... Je doet ik weet niet hoeveel met een gast, maar je hebt de cijfers niet, dus misschien heb je het toch niet zo goed gedaan.”

“Ik laat die doelstellingen meer los. Zo het moeten komen tot een contract op eigen naam, tot werk. Ik probeer het meer te zien van oké, we zijn vertrokken voor een jaar en we vertrouwen op wat dat er allemaal gebeurt. En is het zo, oké. Zo niet te hard daarop focussen.”

Daarnaast geeft een begeleider aan dat het SIB-kader zorgt voor een sterke afbakening van de doelgroep en de programma-inhoud. Hij kaart aan dat jongeren die de doelen niet kunnen behalen uit de boot vallen, bijvoorbeeld sommige jongeren met een beperking:

“Een meisje dat in de zorgdorpen terechtgekomen is en er nog verblijft en dat is het hoogst haalbare voor haar. Eigenlijk past zo iemand dan niet binnen de huidige setting van Back on Track. Het doel is een contract op eigen naam, maar voor haar is dat te hoog gegrepen. Als we alles loslaten, is dat tuurlijk iemand voor ons. Maar we kunnen niet alles loslaten. Als Back on Track geregulariseerd zou worden, dan zou dat wel kunnen worden opgenomen. Terwijl nu, in uw achterhoofd, zal je wel denken van ‘gaat dat wel lukken?’ Of is dat inderdaad wel iemand die binnen ons doelpubliek valt? Terwijl dat we met onze visie en onze manier van begeleiding daar zeker mooie dingen mee kunnen realiseren.”

Sommige begeleiders geven hierbij aan dat de vooropgestelde doelstellingen hun manier van werken sturen. Zo zorgt de sterke focus op huisvesting en inkomen bij een deel van de begeleiders voor een bepaalde beïnvloeding. Andere begeleiders geven dan weer aan dat dit geen invloed heeft op hun manier van werken, maar soms wel op hun eigen gevoel over de begeleiding.

“Bij mij gaat dat in mijn begeleiding denk ik niet zoveel invloed hebben, maar dat is dan vooral met mezelf. Dan begin ik te denken van oei, die gast is dat en dat aan het doen, wat tof is, maar eigenlijk is het niet goed, want ik moet eigenlijk ook nog dat bereiken. Het is meer voor mezelf extra stress. Ik denk niet dat dat veel invloed heeft op mijn begeleidingen en ik denk niet dat ik het anders zou doen als het onderzoek er niet zou zijn.”

“Iedereen wil toch slagen, dus dat speelt wel in mijn achterhoofd. Zoals een jongere die een stage doet, ik voel dat ik hem ergens wil pushen in volledig betaald werk.”

“Ik laat me daar niet echt door beïnvloeden. En je weet dat dan op voorhand, dus dan is dat zo. Ik laat hen gewoon hun opleiding doen. Dan weet je dat ze ook goed gelanceerd zijn en binnen een paar jaar werken ze dan misschien.”

Ook op het vlak van de selectie van de jongeren om een traject mee op te starten speelt dit soms door. Een begeleider geeft aan dat je bewust kan selecteren op jongeren met een minder zwaar profiel omdat zij meer kans maken om de doelstellingen te behalen. Een andere begeleider ervaart geen bewuste schifting, maar haalt aan dat er wel een haalbaar evenwicht moet zijn in de begeleidingen:

“Je kan strategisch kiezen om klepperkes te pakken. Je kan ook strategisch kiezen voor jongeren waar het even niet goed mee gaat, maar die wel een heel netwerk rond hen hebben. Het is makkelijker om hen te nemen, want zij hebben meer kans op slagen. Maar het zijn net die anderen die we zouden moeten pakken. Maar ja, je moet dan aan de cijfers denken, na drie jaar moeten we stoppen. Ik vind het jammer dat je dan begint te selecteren op je gasten. En eigenlijk is dat hetgene wat we vooral niet willen doen. Maar je komt daartoe door die druk van de cijfers.”

“Het is niet dat we bewust de meest kwetsbaren niet doen, want ik denk dat iedereen echt wel de drive heeft en de authenticiteit genoeg heeft om te zeggen van: ‘ja, jij hebt het echt nodig’. Automatisch is er wel empathie dat je voelt, dus ik denk niet dat we echt daarop selecteren, maar zes heel zware kalibers is gewoon ook niet haalbaar.”

Er is echter geen sprake van cherry picking. Bovenstaande quotes wijzen eerder op het belang van een haalbare workload voor de begeleiders (bv. 4 in plaats van 6 begeleidingen voor een voltijds werknemer). Back on Track werkt immers met zwaardere profielen dan vooraf ingeschat. Er wordt gewerkt met een ‘first come, first serve aanpak’ met een eenvoudige aanmeldingsprocedure waarbij

jongeren kunnen aangemeld worden zolang er vrije plaatsen zijn, zonder andere exclusiecriteria dan de leeftijd en behorend tot de doelgroep van dak- en thuisloze jongeren en jongeren uit detentie. Er wordt geen voorrang gegeven aan bepaalde organisaties of met een (verborgen) wachtlijst gewerkt. Op deze manier garanderen de processen dat ook met de meest kwetsbare jongeren wordt gewerkt.

In de focusgroepen met de begeleiders valt verder op dat er een zekere weerstand is naar het onderzoek en de Social Impact Bond toe. Meer specifiek geven ze aan weinig vertrouwen te hebben in de kwantitatieve metingen op het einde van de trajecten om de doelstellingen rond huisvesting en inkomen na te gaan. Ze getuigen over snel veranderlijke situaties bij de jongeren:

“Die cijfers, dat is toch iets waar er veel te weinig... Het kan perfect zijn op het moment van het onderzoek, en dan anders twee weken erna. (...). Er wordt een lijn getrokken op een bepaald moment, een maand later...”

“Ik had een jongere die een maand na back on track begonnen is met werken, maar dat telt niet mee voor de cijfers.”

“Ik had een gast die al vier maanden werk had. Op het moment dat ik moest afronden, had hij geen werk, maar terug leefloon.”

“Ik heb nu een jongere die gestart is met een opleiding bij de post, dat duurt een jaar. Die opleiding loopt af een paar maand nadat back on track is afgerond. Maar hij gaat zijn rijbewijs hebben en kans op vast werk. Maar dat valt niet meer binnen de parameters. Ik ga hem niet verbieden om met die opleiding te beginnen, maar dat is een beetje vies. Maar als het daar dan op afgerekend wordt. Dat strookt niet zo goed met hoe ik ben als persoon.”

“Het wordt na een jaar afgesloten en eigenlijk zou het op lange termijn bekeken moeten worden van hoe ver staan we nu, binnen twee en drie jaar. Je zou verschieten van de resultaten. Een jaar, vind ik persoonlijk, is veel te kort.”

Daarnaast zijn de begeleiders het niet altijd eens met de inhoud van de vooropgestelde doelstellingen. Zo vinden sommige begeleiders het niet correct dat jongeren die een opleiding volgen, niet meegenomen worden in de doelstelling rond inkomen. Een begeleider vindt het verder jammer dat jongeren die terug in de eigen context terechtkomen door herstel niet worden meegenomen bij de doelstelling rond huisvesting. Bovendien geven enkele begeleiders aan dat verwezenlijkingen op andere domeinen dan huisvesting en inkomen (netwerk, druggebruik, mentale gezondheid,...) niet in aanmerking worden genomen.

“Ik vind het niet oké dat een opleiding niet telt in vergelijking met sommige anderen die een inkomensvervangende tegemoetkoming hebben waarvan je denkt dat ze perfect kunnen werken. Terwijl anderen een opleiding doen en extra dingen doen en die tellen dan niet. Dan denk ik ‘what’s in a name’. Geslaagd of niet geslaagd, dan denk ik dat er veel zijn die niet geslaagd zijn die beter bezig zijn dan anderen.”

“Er was een gast die heel vroeg opstond, die elke morgen twee uur op een bus zat om naar zijn opleiding te gaan en die dan supertrots was op zijn attest en dat is de max. Die heeft zich daar keihard voor ingezet. Je dacht nooit dat hem dat ging lukken en dat is dan gelukt. Hij was daar megatrots op, maar ja hij werkte niet, dus het telt niet mee en dat is dan jammer.”

“Bijvoorbeeld gasten die terug naar huis gaan, hoe schoon is het niet dat je opstart met iemand die zegt dat het niet lukt en dat je contacten kan herstellen en dat hij dan terug naar huis gaat.”

“Die jongen heeft nog nooit gewerkt, hij heeft in de gevangenis gezeten en in een jeugdinstelling. Maar wat dat hij al verwezenlijkt heeft in het laatste jaar... Maar gaan werken, dat gaat gewoon nog niet. (...). Ik vind het jammer dat ze zo veel focussen op het feitelijke, huisvesting, werk en recidive. Met die gast mogen we nu herstelgesprekken doen, dat valt niet te meten. Op andere domeinen is er heel wat bereikt, maar niet op de feitelijke. En dat is zo jammer.”

Concluderend blijkt dat de ervaringen van de begeleiders met de doelstellingen en met een Social Impact Bond onderling verschillen. Voor sommigen brengen de doelstellingen evenwel extra stress en druk met zich mee. Verder sturen de doelen de manier van werken. Dit is enerzijds een positief element dat voor een sterke focus op huisvesting en inkomen zorgt. Anderzijds blijven andere doelen, als inzetten op netwerk, druggebruik en geestelijk gezondheid, even belangrijk.

2 Ervaringen van het onderzoeksteam met een Social Impact Bond

2.1 Positie van de onderzoeker

Anders dan in een participatief of empowerment-onderzoek waarbij de onderzoeker samen met de dienstverleners een co-creatieproces kan aangaan, heeft de onderzoeker in dit project een uitgesproken evaluatieve rol, wat specifieke uitdagingen met zich meebrengt met betrekking tot zijn positie. Het kwalitatief luik van het onderzoek vereist dat de onderzoeker nauw contact heeft met de begeleiders en coördinator van het project in functie van de focusgroepen met hen, de planning van de interviews met de jongeren, de presentatie van bevindingen,... Er wordt een professionele samenwerking uitgebouwd, waarbij de onderzoeker ook bezorgdheden vanuit het werkveld opvangt. Het kwantitatief onderzoek, gekoppeld aan de doelstellingen opgesteld vanuit de SIB, maakt dat de onderzoeker zich anderzijds in een controlerende functie bevindt (bv. bewijs verzamelen van het huurcontract en inkomen van de jongere). Het belang van een zekere afstand tussen het onderzoeksteam en de dienstverlener in het kader van de kwantitatieve evaluatie staat daarbij in contrast met de meer nabije werkrelatie die nodig is voor het kwalitatief luik en zorgt voor een complexe positie als onderzoeker. De onderzoeker wordt daarbij aan de ene kant met enige argwaan bekeken ('jij beslist of wij goed bezig zijn'), terwijl aan de andere kant de onderzoeker ook wordt aangesproken met allerlei bezorgdheden over het niet-halen van de beoogde indicatoren en de verklaringen hiervoor. Om op een correcte en professionele manier met dit spanningsveld om te gaan, is het belangrijk dat de onderzoeker deel uitmaakt van een team waarin die kwesties besproken kunnen worden.

2.2 Positie van de praktijk

Een onderzoeker dient steeds waakzaam te zijn voor wat met de (tussentijdse) resultaten van het onderzoek gebeurt. Wanneer de directie/coördinatie van de vzw aanwezig is tijdens vergaderingen waarbij de tussentijdse resultaten van het onderzoek worden gedeeld, kan dit soms zorgen voor een moeilijke positie voor hen wanneer het gaat over kritische punten. Ze staan immers (heel) dicht

en zijn erg betrokken bij de praktijk waarover de resultaten worden gedeeld. Dit kan gepaard gaan met weerstand naar het onderzoek toe, net omdat het onderzoek oordeelt of ze wel of niet de resultaten behalen. Ook kan het ervoor zorgen dat begeleiders worden aangesproken door de directie/coördinatie op kritische zaken die ze deelden tijdens het kwalitatief onderzoek. Dit is nefast voor de veiligheid en vertrouwelijkheid tussen onderzoeker en begeleiders en voor de goede voortgang van het onderzoek. Het is enerzijds als onderzoekers belangrijk om hier aan sensibilisering te doen en aan te geven hoe omgegaan kan worden met de informatie uit het onderzoek. Anderzijds is het als directie/coördinatie een uitdaging om beide rollen gescheiden te houden (vertegenwoordiging praktijk tijdens bijeenkomsten met verschillende partners waarbij voortgang onderzoek wordt besproken versus aansturing van het team van begeleiders). De context van een Social Impact Bond zet deze zaken extra op scherp omdat de resultaten erg bepalend zijn.

2.3 Evaluatie-onderzoek is een proces

De doelstellingen om de impact te meten worden in een Social Impact Bond al tijdens de ontwerpfase vastgelegd in samenspraak met alle betrokken partners. Toch kan onmogelijk met alles rekening worden gehouden in deze fase. Initiële strategieën kunnen worden aangepast doorheen het onderzoek omwille van uiteenlopende redenen. Zo kunnen onvoorziene zaken optreden zowel langs de kant van de dienstverlener (bv. moeizame opstart van aanmeldingen; diversere doelgroeprofielen) als van het onderzoeksteam (bv. tijdsintensieve contactopname met de doelgroep). Ook vindt onderzoek naar sociaal werk-praktijken plaats in de samenleving, die aan verandering onderhevig blijft (bv. Covid-19-maatregelen). Voldoende communicatie tussen de betrokken partners is dan ook nodig, zodat strategieën in gezamenlijk overleg kunnen worden aangepast.

2.4 Belangen verschillende partners

Een Social Impact Bond brengt verschillende partners samen met uiteenlopende belangen, waarbij een balans wordt gezocht tussen het sociaal en het financieel belang. Dit brengt een grotere complexiteit met zich mee voor alle partijen. Het onderzoeksteam zorgt voor de evaluatie van de vooropgestelde doelstellingen en behoudt zijn neutraliteit bij het rapporteren van de resultaten. Voorgestelde wijzigingen over de inhoud van de doelstellingen doorheen het project worden kritisch bekeken door het onderzoeksteam zodat er geen illegitieme aanpassingen in het voordeel van bepaalde partners plaatsvinden. Ook al gaat er een heel intensief voorbereidingstraject vooraf aan de totstandkoming van de SIB, toch kunnen er zich nog altijd ontwikkelingen voordoen tijdens de gegevensverzameling, waardoor een aanpassing nodig is en die moet voorgelegd worden aan de stuurgroep. Samenwerking met een onafhankelijk onderzoeksinstituut is daarom een belangrijke randvoorwaarde, net als een zo transparant mogelijke communicatie tussen alle partners.

2.5 Kwantitatieve én kwalitatieve evaluatie

Zowel onderzoek naar de effectiviteit van het programma als naar de werkzame principes ervan is van groot belang. Kwantitatieve onderzoeksmethoden dienen aangevuld te worden met kwalitatieve methoden om te bekijken in welke omstandigheden en onder welke condities het programma al dan niet werkt, om een helder zicht te krijgen op de manier van werken en de gebruikte methodieken, om de ervaringen van de doelgroep en medewerkers te bestuderen,... De

kennis van deze *good practices* is nodig voor de repliceerbaarheid en opschaling van het programma. Daarnaast zorgt de betrokkenheid tussen onderzoeker en begeleiders via het kwalitatief onderzoek ook voor meer vertrouwen en voor een lagere drempel om de kwantitatieve resultaten open en eerlijk te communiceren.

Daarnaast dient met beide onderzoeksmethoden rekening te worden gehouden bij de budgettering van het onderzoek. Bij een Social Impact Bond is er een beperkt budget dat naar het overhead-personeel kan gaan, waardoor het onderzoeksbudget relatief klein is gegeven de doelstellingen. Voor de betrokken onderzoekers is het belangrijk om de eigenheid van een SIB te bewaken. De SIB is bedoeld om innovaties mogelijk te maken. In dat opzicht is het essentieel niet alleen te beoordelen of de resultaten behaald worden maar tevens hoe die resultaten behaald worden. Het gaat dus om het expliciteren, het beschrijven en het wetenschappelijk onderbouwen van het handelen dat bijdraagt aan de behaalde informatie. Die informatie is cruciaal als een werkende innovatie opgeschaald wordt of deel gaat uitmaken van regulier beleid.

3 Ervaringen andere stakeholders met een Social Impact Bond

De ervaringen van de structureerder, overheid en investeerders met de Social Impact Bond werden op het einde van het onderzoek bevestigd. Hieronder wordt hun feedback weergegeven op volgende richtvragen:

- 1) Wat is de meerwaarde van een SIB?
- 2) Wat zijn aandachtspunten vanuit uw perspectief bij het opzetten en uitvoeren van een SIB?

3.1 Structureerder BNP Paribas (Fortis)

Vanuit de structureerder wordt eveneens op het belang gewezen van vertrouwen tussen alle partners van bij de start van het project in kader van het latere overleg en de mogelijkheid van wijzigingen. Het project kan immers onderhevig zijn aan veranderingen die niet te voorzien waren, waaronder sociaal-economische factoren, en waarbij bijsturing van het project opportuun is. Er wordt aangehaald dat dit enkel kan indien alle partijen de sociale impact van het project op de eerste plaats stellen en dat van hieruit naar een win-win oplossing kan gegaan worden.

Daarnaast wordt aangegeven dat het cruciaal is dat vrijheid en vertrouwen aan de sociale organisatie wordt gegeven. Hoewel er overleg is tussen de partners over de uitkomst van het project en de werkwijze van de sociale organisatie, moet de organisatie nog steeds de volledige vrijheid krijgen tijdens de uitvoering van het project en de manier waarop ze de doelstellingen bereikt. Er wordt aangehaald dat net op deze manier innovatieve methoden kunnen uitgetest worden.

De structureerder wijst verder op de moeilijke evenwichtsoefening tussen het onder controle houden van het overhead budget enerzijds en het bieden van voldoende kwalitatieve en noodzakelijke ondersteuning m.b.t de structurering, evaluatie en juridische aspecten anderzijds. Het verhogen van het overhead budget kan een oplossing zijn, maar hierbij wordt aangegeven dat de investeerders noodzakelijk blijven om het project te kunnen opstarten. Een duidelijke en transparante communicatie naar hen over het belang van deze kosten, zowel naar de

kwalitatieve opbouw vooraf als naar de impactmeting en kwalitatieve uitrol nadien, in het project is hierbij onontbeerlijk.

Ten slotte worden nog enkele uitdagingen aangegeven. Zo wordt aangehaald dat het opzetten van een SIB een arbeidsintensief proces blijft en dat het vinden van investeerders in België om het SIB mechanisme op grote schaal uit te werken niet altijd evident is. Het gaat immers steeds over een investering met een hoge risicograad vanwege het innovatieve karakter van zowel het project als het terugbetalingsstelsel.

3.2 Investeerders

Vanuit de investeerders wordt het als een meerwaarde ervaren om te kunnen bijdragen aan een innovatief maatschappelijk project. De mix tussen het sociale en financiële aspect wordt hierbij als iets positiefs gezien. Eén investeerder ervaart de specifieke kenmerken van een SIB eveneens als een pluspunt: de structurering, het evaluatie-onderzoek en de mogelijkheid om het project in het regulier beleid te verankeren en zo duurzaamheid te kunnen installeren. Deze investeerder ziet ook in de langere duur van het project een meerwaarde:

“Door het feit dat het over een project ging dat zich over drie jaar uitspreidde, is de betrokkenheid van onze organisatie groter dan bij de vele eenmalige projecten die we steunen. Dit wordt mogelijk gemaakt door de regelmatige monitoring met objectieve feiten en cijfers.”

Een investeerder wijst daarnaast op positieve ervaringen met de flexibiliteit van de verschillende partners, bijvoorbeeld wanneer aanpassingen nodig waren.

“Goede ervaring met hoe er omgegaan werd met vragen die zich gedurende het proces stelden, bijvoorbeeld in verband met cut-offs, interpretatie van de KPI's,... Daarvoor lijkt me, vanuit investeerdersperspectief, één overleg per jaar in een stuurgroep ideaal.”

Als aandachtspunt halen alle investeerders de druk op de begeleiders aan om de doelen te behalen door het werken met de KPI's. Ook het formuleren van de KPI's zelf wordt als complexer ervaren in dit project. Een investeerder verwoordt dit als volgt:

“When working with people it is difficult to have clear KPI's. It would be a difficult point if youngsters and social workers feel some disadvantages because of this complex financial system. For instance when the social worker is under pressure to reach the KPI's, it could affect the youngsters during the trajectory.”

Daarnaast wijst een investeerder ook op de complexiteit met betrekking tot de evaluatie, de financiële berekeningen, de legale aspecten en de benodigde documenten. Dit wordt als veel ervaren.

3.3 Agentschap opgroeien⁶

Het project 'Back on Track' begaf zich in het Vlaamse jeugd- en gezinsbeleid in meerdere opzichten op onontgonnen terrein. Inhoudelijk pionierde het project met de methodiek Housing First. We kennen in Vlaanderen weliswaar verschillende projecten voor volwassenen met deze methodiek, maar voor jongvolwassenen waren er nog geen specifieke initiatieven. Vanuit de beoogde doelgroep van 'Back on Track' – jongvolwassenen in (dreigende) dakloosheid die aangemeld worden bij de nacht- en jongerenopvang van de CAW en jonge gevangenisverlaters – werd de Housing First-methodiek versterkt met netwerkversterkende, activerende en forensische begeleidingscomponenten. Op die manier werd een geïntegreerd begeleidingsprogramma gecreëerd dat inspeelt op verschillende levensdomeinen van de jongeren op: huisvesting, sociaal netwerk, activering, ...

Het is duidelijk dat het financieringsmodel – social impact bond – op zich vernieuwend was en een duidelijke meerwaarde heeft gegenereerd op verschillende facetten:

1. Samenwerking: We willen eerst en vooral het grote engagement van álle betrokken actoren – Oranjehuis als uitvoerder/sociale dienstverlener, PNB Paribas als structureerder, Opgroeien als betrokken overheid, KULeuven als onderzoeker en de private investeerders – benadrukken. Dit vertaalde zich in een actieve en dynamische opvolging van het project waar de verschillende perspectieven en belangen op gelijkwaardige manier aan bod kwamen. Elk van de betrokkenen droeg bij aan een authentieke dialoog en had een kritisch oog die onmiskenbaar verrijkend waren voor het project. Het is zeker de moeite waard om, ongeacht het achterliggende financieringsmodel, te verkennen of de perspectieven van deze actoren ook in andere projecten en experimenten sterker bij elkaar zouden kunnen worden, temeer omdat er beleidsmatig meer en meer belang gehecht wordt aan thema's als effecten en impact, en (maatschappelijke) legitimering van overheidsinvesteringen.

2. Innovatieve financiering: Het is duidelijk dat ook het financieringsmodel – de social impact bond – op zich vernieuwend was. Er waren weinig praktijkervaring en handvatten om het project vanuit overheidsperspectief vorm te geven; niet het minst de begrotingstechnische uitwerking vormde een grote uitdaging. Het vertrouwen, de openheid en de *goesting* bij alle betrokkenen hebben ertoe geleid dat we met een werkbaar construct aan de slag konden. Dit construct zorgde voor een innovatieve vorm van publiek-private samenwerking: in plaats van dat de overheid of non-profitorganisaties vooraf investeren in programma's met onzekere resultaten, worden particuliere investeerders aangetrokken. Investeerders financieren het programma en dragen het risico van falen, terwijl zij rendement behalen als de doelen worden behaald.

3. Maatschappelijke impact: Zonder in te gaan op de specificiteit ervan, brengt het financieringsmodel de non-profit en profit op een unieke wijze bij elkaar en creëert het een gigantisch potentieel om vanuit gelijkwaardigheid beide werelden bij elkaar te brengen en elkaar te leren kennen. Dit kan de basis vormen voor uitwisseling van expertises; het biedt profitactoren vanuit praktijkopvolging zicht op de doelgroep(en) en werkingen van welzijns- en jeugdhulpactoren. Dergelijke versterkte allianties kunnen meerwaarden hebben op structureel vlak, maar ook op de

---

⁶ Deze tekst werd integraal aangeleverd door Agentschap Opgroeien.

individuele trajecten van jongeren. Ze dragen aldus bij aan het versterken van de maatschappelijke positie en het normaliseren van de jeugdhulp.

4. Resultaatgerichtheid: Noodzakelijk voor een goede social impact bond zijn een transparante en objectieve monitoring en evaluatie van de resultaten. De onderzoekers zijn erin geslaagd om een onderbouwde set van meetbare indicatoren te ontwikkelen die ons in staat stellen uitspraken te doen over de resultaten van het project. Dit is, uiteraard, essentieel in functie van correcte terugbetaling aan de investeerders, maar ook om het verdere beleid ten aanzien van 'Back on Track' te onderbouwen.

5. Risicodeling: Het heeft de overheid geholpen om de beperkte middelen efficiënter in te zetten en nieuwe benaderingen, zoals Housing First voor jongvolwassenen, uit te proberen zonder groot financieel risico.

De ervaringen met 'Back on Track' zijn van dien aard dat we er voor open staan om in de toekomst nog de social impact bond-methodiek te gebruiken. Het is belangrijk op te merken dat SIB's geen universele oplossing zijn voor alle sociale problemen en dat ze specifieke contextuele overwegingen vereisen. De effectiviteit en efficiëntie van een SIB zijn afhankelijk van de juiste formulering van doelen, passende metriek voor resultaatmeting en zorgvuldige selectie van sociale interventies.

Aan volgende randvoorwaarden moet voldaan zijn:

Ten eerste moet het inhoudelijke project een beleidsmatige, actuele en maatschappelijke relevantie hebben en op een bepaalde schaal uitgezet kunnen worden. Back on Track paste in de uitvoering van het actieplan jongvolwassenen.

Ten tweede moet het project een innovatief en experimenteel karakter hebben, waarvan de resultaten onzeker zijn. Ook hieraan voldeed Back on Track: rond Housing First voor jongvolwassenen bestond in Vlaanderen geen ervaring; ook de mix met andere methodieken zorgde voor het innovatieve karakter.

Ten derde moeten de resultaten van het project geobjectiveerd en meetbaar zijn: het is duidelijk dat we daar met de gehanteerde KPI's afdoende in geslaagd zijn. Het is evenwel belangrijk om vooraf de indicatoren voldoende fijnmazig te definiëren om debat over interpretaties tijdens het project te vermijden. Ook de doelgroep en zijn aanmeldings- en toelidingsmodaliteiten tot het project moeten voldoende concreet en ondubbelzinnig gedefinieerd worden.

Ten vierde moet er, zowel inzake eventuele erkennings- en subsidiëringsmodaliteiten als inzake de globale budgettaire tenlasteneming perspectief op reguliere inbedding zijn. Het feit dat Back on Track ondertussen in de reguliere erkenning van Oranjehuis ingebed is, bewijst dat ook aan deze voorwaarde werd voldaan.

Ten vijfde is de rol van een betrouwbare sociale ondernemer als uitvoerder van het project essentieel. Een belangrijk aandachtspunt hierbij is dat hij strategieën kan hanteren om de spanning en eventuele beïnvloeding bij medewerkers om resultaten te halen te managen.

Ten slotte kan een dergelijk project maar slagen als er bij alle betrokkenen een intrinsieke motivatie is om aan het project mee te werken. Een goede voorbereiding hiervoor is essentieel, niet het minst om voldoende stil te staan bij hogervermelde randvoorwaarden. De ervaringen van het gelopen traject met Back on Track en het onderzoeksrapport kunnen hier zeker faciliteren.

Hoofdstuk 10 Conclusie en aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk van het onderzoeksrapport worden allereerst enkele conclusies beschreven. Vervolgens worden zes aanbevelingen gedaan.

1 Conclusie

1.1 Back on Track in cijfers

Het begeleidingsprogramma Back on Track richt zich op dak- en thuisloze jongeren en jonge detentieverlaters tussen 17 en 25 jaar voor een intensief, éénjarig begeleidingstraject waarin gewerkt wordt rond huisvesting, inkomen, netwerk, zelfredzaamheid en recidive. Het gaat hierbij om zeer kwetsbare jongeren waarbij meestal een combinatie van moeilijkheden speelt (psychische problemen/ beperkte verstandelijke capaciteiten/ verslavingsproblematiek/ beperkt netwerk/ trauma/...).

Dit onderzoek toont aan dat het begeleidingsprogramma Back on Track positieve resultaten boekt. Zo blijkt dat de meerderheid van de doelgroep na één begeleidingsjaar gehuisvest is met een huurcontract op eigen naam: van de 123 jongeren die hun traject beëindigden hebben er 96 een huurcontract op eigen naam op het einde van hun traject (78%). De meerderheid van de jongeren (50%) huurt een woning op de private huurmarkt, 28% huurt een sociale woning. Een minderheid verblijft bij hun ouder(s) of andere familie (7%), bij hun partner (6%), bij vrienden (4%) of in opvang (5%) op het einde van hun traject.

Daarnaast haalt bijna de helft van de jongeren (46%) het hoofdinkomen uit werk of uit een vervangingsinkomen (inkomensvervangende tegemoetkoming, invaliditeitsuitkering of werkloosheidsuitkering) op het einde van het begeleidingsjaar. 85% van deze jongeren heeft drie maanden na beëindiging van het traject nog steeds een inkomen uit werk of een vervangingsinkomen. De andere jongeren ontvangen voornamelijk een leefloon of financiële ondersteuning van het OCMW. Op het einde van hun traject geeft ongeveer één op vier van de jongeren aan werk te zoeken. Eén op vijf werkt voltijds en nog eens één op vijf werkt deeltijds of via interimcontracten. Daarnaast geeft 14% aan niet te werken omwille van een opleiding of studies.

1 op 5 van de jongeren uit detentie pleegt opnieuw feiten tijdens of binnen zes maanden na de beëindiging van het traject, waarmee vzw Oranjehuis goede resultaten boekt ten opzichte van de benchmark van 50% recidive. Verder voltooide de meerderheid van de jongeren hun traject, 12 jongeren (9%) haakten vroegtijdig af (drop-outs).

Uit de bevraging van de jongeren op het einde van hun traject blijkt verder dat 87% van de jongeren zich sterker in het leven voelt staan dankzij Back on Track (eerder tot helemaal akkoord). Nog eens 88% is tevreden over de woonsituatie (eerder tot helemaal akkoord). Bijna allemaal hebben ze het gevoel dat ze weten bij welke hulpverlener ze terecht kunnen als ze daar nood aan hebben (94% eerder tot helemaal akkoord). Ook geven de meesten aan dat ze dankzij Back on Track meer kennis hebben over de (hulpverlenings-) diensten waar ze beroep op kunnen doen (89% eerder tot helemaal akkoord). Ook geven de jongeren een hogere mate van tevredenheid aan op verschillende levensdomeinen (wonen, geld en administratie, werk en opleiding,...) ten opzichte van aan het begin

van hun traject. Ten slotte merken de begeleiders een significante verbetering in de zelfredzaamheid van de jongeren op het einde van hun traject.

1.2 Werkzame ingrediënten van de methodiek

Op basis van het kwalitatief onderzoek konden de werkzame methodieken van dit programma worden geïdentificeerd. Ten eerste wordt, in lijn met de filosofie van Housing First for Youth, vanaf de start sterk ingezet op huisvesting. Zowel de jongeren als de begeleiders ervaren dit als een prioriteit in het traject. Voor jongeren is dit vaak dan ook één van de voornaamste redenen om deel te nemen aan het programma. Vzw Oranjehuis stelt in dit kader ook tijdelijke woningen beschikbaar voor vier maanden, wat een oplossing kan zijn in acute situaties en rust kan brengen voor de jongere. Daarnaast is er een huurgarantie: de begeleider of het OCMW betalen de huur rechtstreeks aan de verhuurder van het inkomen van de jongere. Er wordt ook ingezet op een nauw contact met de verhuurder. Verder hanteren de begeleiders een pedagogische visie, waarbij niet gewacht wordt op een vonnis wanneer er problemen ontstaan. Zo kan de jongere sneller doorschuiven naar een nieuwe woning. Anderzijds brengt het zelfstandig wonen voor sommige jongeren wel wat eenzaamheid met zich mee.

Back on Track biedt daarnaast op vlak van inkomen en activering een unieke meerwaarde doordat wordt samengewerkt met een vaste VDAB-medewerker die outreachend werkt naar de jongeren toe. De jongere kan verschillende zaken uitproberen op vlak van opleiding en/of werk en wordt hierbij op maat begeleid door deze medewerker. Dit zorgt voor een hogere toegankelijkheid en meer vertrouwen. De jongere kent de medewerker waardoor de drempel naar de VDAB sterk verlaagt. Wel blijft werk voor deze doelgroep precair. Er wordt vaak met tijdelijke of dagcontracten gewerkt, waardoor er weinig werkzekerheid is.

Ten derde is de sterke inzet op het netwerk van de jongere een belangrijke succesfactor. Er wordt erg gefocust op de contacten met zowel het informeel als het formeel netwerk, waarbij het netwerk ook op zijn verantwoordelijkheid wordt geappelleerd. Binnen het informeel netwerk wordt zo onder andere gewerkt rond het herstel van breuken, rond het faciliteren van toenadering en verzoening, rond het creëren van betrokkenheid... Er wordt getracht personen uit het netwerk in te schakelen bij de ondersteuning van de jongere op verschillende levensdomeinen. Er wordt ook zonder de jongere contact gehouden met het netwerk. Voorbeelden zijn een begeleider die af en toe een koffie gaat drinken met een ouder, een begeleider die vrienden opzoekt van de jongere,... Zo worden ze mee betrokken in de begeleiding. Het laat ook toe om de jongere vanop een afstand op te volgen, wanneer de jongere zelf geen begeleiding (meer) wenst. De jongere kan dus zelf wel de begeleiding opzeggen, maar de begeleider laat niet los. Een sterke methode is de netwerkwandeling waarbij ingezet wordt op *storytelling*: de begeleider gaat samen met de jongere op pad langs verschillende plaatsen die belangrijk zijn geweest in het leven van de jongere. Deze methodiek maakt veel los bij de jongere waarmee aan de slag kan worden gegaan in het traject. Tijdens de netwerkwandeling zelf wordt waar mogelijk ook al contact gelegd met het (vroegere) netwerk.

Zowel de focus op het netwerk als op inkomen, activering en huisvesting getuigt van een generalistische aanpak met aandacht voor alle levensdomeinen en het versterken van de jongere. Daarnaast toont dit onderzoek dat de intensiteit van Back on Track werkt, in combinatie met de begeleidershouding. Een voltijdse begeleider ondersteunt zes jongeren, waardoor er tijd en ruimte is om zeer persoonlijk en op maat van de jongere te werken, om intensief in te zetten op het netwerk

en om samen met de jongere op pad te gaan (bv. samen huisvesting bezichtigen, netwerkwandeling). Samen dingen doen met de jongere blijkt dan ook een duidelijk werkzaam principe, zo wordt ook in het praktische samenwerken de relationele band opgebouwd. Ook draagt Back on Track bij aan een positieve identiteitsontwikkeling. Kernelementen van de begeleidershouding zijn onder andere een sterke nabijheid, optimisme en het uitdragen van het geloof in de jongere, aanklampendheid en een onvoorwaardelijke houding. De begeleider ziet zichzelf meer als coach naast de jongere die aan het stuur blijft, ook als dat ertoe zou leiden dat de jongere in de problemen terechtkomt. De begeleider zal de jongere laten beslissen, maar telkens wel opnieuw het gesprek aangaan. Doordat de begeleiding daarnaast slechts één jaar duurt, kan dit de effectiviteit versterken om op korte tijd veel stappen vooruit te zetten. Begeleiders ervaren dat deze intensiteit, samen met de begeleidershouding, hen onderscheidt van andere diensten. De jongeren zelf zijn echter soms wel vragende partij voor een langere begeleiding.

Daarnaast brengt de intensieve begeleiding ook enkele aandachtspunten met zich mee. Het vormt een uitdaging om een goede balans te vinden tussen intensieve begeleiding enerzijds en de jongeren zelf stappen te laten ondernemen anderzijds. Begeleiders geven aan dat de workload zwaar kan wegen, net als het verantwoordelijkheidsgevoel. Tijdens het onderzoek zijn de begeleiders geëvolueerd naar het leggen van meer nadruk op de verantwoordelijkheid van de jongere. Daarnaast is de continuïteit van de begeleider voor de jongere tijdens zo'n intensief traject een aandachtspunt. Verloop onder de medewerkers maakt dat jongeren opnieuw hun verhaal moeten vertellen en een band moeten opbouwen. Uit de interviews blijkt dat dit niet voor elke jongere evident is en dat dit het goede verloop van de begeleiding kan belemmeren.

Een vijfde succesfactor is de goed uitgebouwde samenwerking met verschillende organisaties en sectoren in het werkveld: OCMW, CAW, VDAB, justitie, sociale huisvestingsmaatschappijen, drughulpverlening, geestelijke gezondheidszorg, lokale werkingen rond activering,... Het OCMW blijkt een essentiële partner in het kader van onder andere budgetbeheer en de huurgarantie. Ook de specifieke VDAB-medewerker verbonden aan het project zorgt voor een grote meerwaarde met een hogere toegankelijkheid van de VDAB tot gevolg. Daarnaast nemen Back on Track-begeleiders zelf actief deel aan verschillende lokale overlegstructuren. Wel zijn er verschillen naargelang de regio. Zo kent de regio rond Kortrijk zeer sterke samenwerkingsverbanden met ook de vereniging W13 die een gezamenlijk sociaal welzijns- en zorgbeleid uitstippelt in Zuid-West-Vlaanderen. In onder andere de regio's rond Brugge, Ieper, Oostende en Gent werden tijdens dit project eerste stappen gezet richting meer structurele samenwerkingen.

Ten slotte is ook de open organisatiecultuur en de aandacht voor coaching en intervisie opmerkelijk. De medewerkers krijgen veel vertrouwen en ruimte vanuit de directie en coördinator wat zich onder andere toont in het flexibel invullen van de eigen werkuren, het vlot en veilig kunnen aanklaarten van zaken waar men het niet mee eens is, weinig rapportering,... Deze werkcontext is een belangrijke randvoorwaarde om de methodiek te laten slagen. De professionele ondersteuning en coaching van de begeleider bestaat, naast de wekelijkse teamvergadering, uit tweewekelijkse intervisies waarin de begeleiders onderling in kleine groepjes uitwisselen over een casus of over een specifiek thema. Deze groepjes zijn gemengd: Back on Track-begeleiders worden samengezet met begeleiders uit andere teams van vzw Oranjehuis om zo ook andere perspectieven en methodieken binnen te brengen. Daarnaast wordt sterk ingezet op individuele coaching. Nieuwe medewerkers hebben om de drie weken een coachingsessie met de coördinator van ongeveer een halve dag waarin onder andere gefocust wordt op de begeleidershouding. De frequentie vermindert

wanneer de begeleider meer geroutineerd is (driemaandelijks), maar hangt ook af van de noden en wensen van de begeleider zelf. De intensiteit van deze organisationele ondersteuning is essentieel om de modelgetrouwheid te waarborgen. Op deze manier wordt ervoor gezorgd dat de kernprincipes worden waargemaakt door alle begeleiders.

1.3 Back on Track gesitueerd binnen de opkomende methodiek van Housing First for Youth

Housing First for Youth wordt omschreven als een rechtengebaseerde interventie voor jongeren (13-24 jaar) die dak- of thuisloos zijn of hiervoor risico lopen. Centraal in dit model staat het voorzien van een onmiddellijke toegang tot veilige, betaalbare en geschikte huisvesting, naast ondersteuning op het vlak van gezondheid, welzijn, vaardigheden, opleiding, werk en sociale inclusie (Gaetz, 2017).

De geprefereerde aanpak op vlak van het type huisvesting binnen HF4Y is gespreide huisvesting of 'scattered-site housing'. Dit houdt in dat jongeren hun eigen appartement huren op de private of sociale huurmarkt met toegang tot verschillende diensten en ondersteuningsvormen. Afhankelijk van de ontwikkelingsnoden en de eigen keuze van de jongere is er echter een brede range aan huisvestingsopties mogelijk. Voor sommige jongeren is de stap naar zelfstandig wonen nog te groot, waardoor ook andere vormen van wonen (bv. transitionele huisvesting) met meer ondersteuning aangewezen kunnen zijn. Daarnaast zijn er geen voorwaarden gekoppeld aan dit recht op huisvesting: de jongere moet niet kunnen aantonen 'klaar' te zijn, moet niet abtinent zijn, verliest de huisvesting niet door gedrag of acties...

De focus op huisvesting wordt gecombineerd met een intensieve ondersteuning bij de transitie naar het volwassen leven, zonder dat deze tijdsgelimiteerd is. De jongeren hebben de mogelijkheid om hun eigen ideeën, meningen en kennis in te brengen en er wordt mee aan de slag gegaan. Ook maken ze zelf beslissingen over hun doelen, hun toekomst, welke diensten ze ontvangen... en ondersteunen begeleiders hen hierbij. Een herstelgerichte benadering focust op het individuele welzijn: verbeteren van het vertrouwen, de gezondheid en de veerkracht via sociale, vrijetijds-, educatieve... activiteiten. Centraal hierbij staat een krachtgerichte aanpak waarbij vertrokken wordt vanuit de sterktes, talenten en dromen van de jongeren en er gewerkt wordt aan beschermende factoren en veerkracht.

Back on Track behelst verschillende elementen van de HF4Y-methodiek. Er is een prioritaire inzet op huisvesting in combinatie met een sterke ondersteuning op de verschillende levensdomeinen van de jongere. Daarnaast voldoet Back on Track aan verschillende andere HF4Y-richtlijnen: een beperkte caseload, frequente training van het personeel, de inzet op een goede relatie met de verhuurder,... De inzet van tijdelijke huisvesting aan het begin van het traject (maximum vier maanden) voldoet eveneens aan de HF4Y-richtlijnen, gezien er op het einde van de begeleiding steeds wordt gestreefd naar het huren van een eigen woning (sociaal of privé) mét een huurcontract op naam van de jongere (Gaetz, 2019). Dat Back on Track tijdsgelimiteerd is (maximum 1 jaar begeleiding) gaat echter wel in tegen HF4Y. Gaetz (2019, p. 32) formuleert dit als volgt:

"If a key goal of HF4Y is a successful and healthy transition to adulthood, then we cannot mandate short-term time limits on program participation and support – for instance, making young people leave the program in one or two years. While in some cases young people may choose to leave the program after a shorter time, strict time limits put unrealistic expectations on young people that may compromise their recovery, goals and success."

Hieruit kan geconcludeerd worden dat Back on Track zich op de grens bevindt tussen Housing First for Youth enerzijds en transitionele programma's voor jongvolwassenen anderzijds.

2 Aanbevelingen

Op basis van dit onderzoeksrapport worden zes aanbevelingen gedaan: voldoende en betaalbare huisvesting voor lage inkomens (1), nood aan geïntegreerde zorg (2), focus op begeleidershouding met aandacht voor diversiteit aan expertise (3), verhoogde toegankelijkheid geestelijke gezondheids- en VAPH sector (4), transparante en snellere werking justitie (5), nood aan vervolgonderzoek (6).

2.1 Voldoende en betaalbare huisvesting voor lage inkomens

Zowel jongeren als begeleiders kaarten in de gesprekken aan dat het niet makkelijk is om betaalbare huisvesting te vinden. Zeker op de privémarkt wordt aangegeven dat er niet aan de voorwaarden van de verhuurders of immokantoren kan worden tegemoetgekomen vanwege een te laag inkomen van de jongere. Zo wordt soms de regel gehanteerd dat de huur slechts uit een derde van het inkomen mag bestaan, wat niet haalbaar is voor deze doelgroep. Sociale huisvesting biedt vaak meer mogelijkheden, met aanvullend ook meer begeleiding en opvolging van de woonsituatie van de jongere. Blijvend inzetten op de uitbreiding hiervan is dan ook een vereiste.

2.2 Nood aan geïntegreerde zorg

Uit dit onderzoek blijkt dat de hulpverlening onvoldoende is afgestemd op jongeren met een meervoudige kwetsbaarheid. Jongeren met een beperking in combinatie met een verslaving en/of psychische problemen kunnen vaak onvoldoende terecht bij het huidige aanbod van hulpverlening. De begeleiders geven aan dat er in verschillende sectoren voorwaarden bestaan waardoor deze doelgroep door de mazen van het net valt. Programma's als Back on Track kunnen een alternatief bieden om aan de noden van deze doelgroep tegemoet te komen, waarbij op maat van de jongere bekeken wordt welke stappen kunnen worden gezet op de verschillende levensdomeinen. Naast kortdurende programma's is er echter ook nood aan stabiele en duurzame professionele hulpverlening voor deze doelgroep. Er is m.a.w. een grote noodzaak aan verbinding en een gedeelde verantwoordelijkheid tussen de sectoren om zo geïntegreerde zorg aan te bieden. Dedicated teams kunnen hierbij een deel van de oplossing zijn (zie verder).

2.3 Focus op begeleidershouding met aandacht voor diversiteit aan expertise

Eén van de succesfactoren van Back on Track is de begeleidershouding, waarbij gefocust wordt op nabijheid, optimisme, aanklappendheid, een onvoorwaardelijke houding en daadkracht. Het is belangrijk dat toekomstige Housing First for Youth-programma's dit eveneens integreren in hun aanpak en hiervoor voldoende coaching voorzien. Daarnaast is een mix in expertise bij het personeel aan te raden. Zo kunnen multidisciplinaire of dedicated teams ontstaan. Back on Track toont in dit kader de meerwaarde van een VDAB-medewerker die verbonden is aan het team. Ook medewerkers met een achtergrond in de begeleiding van personen met een beperking of een psycholoog zouden in dit kader voor een toegevoegde waarde kunnen zorgen.

2.4 Verhoogde toegankelijkheid geestelijke gezondheids- en VAPH-sector

De geestelijke gezondheids- en VAPH sector kampen met lange wachtlijsten. Dit maakt dat de doelgroep niet de benodigde hulp ontvangt. Daarnaast blijken de drempels hoog: jongeren voelen vaak weerstand naar psychologische hulp toe, begeleiders botsen anderzijds op een moeilijkheid rond aanvragen bij het VAPH. Begeleiders geven aan dat het wegwerken van de vragenlijsten bij beide sectoren een urgente vereiste is. Voldoende financiering is hierbij belangrijk. Daarnaast kan outreachend werken in deze sectoren ook een meerwaarde betekenen voor de doelgroep.

2.5 Transparante en snellere werking justitie

Uit de ervaringen van de begeleiders met justitie blijkt dat het zeer moeilijk in te schatten is wanneer een jongere in detentie vrijkomt. Hierdoor kan enerzijds de start van de begeleiding soms lang aanslepen: de begeleider blijft gedurende deze tijd op gesprek gaan in de gevangenis, maar kan pas starten met het traject eens de jongere vrijkomt. Anderzijds moet soms onverwachts snel geschakeld worden op vlak van huisvesting bij een plotse invrijheidstelling. Daarnaast zit er een vertraging op het rechtsverloop bij het afhandelen van delicten. Zo moeten jongeren tijdens hun Back on Track-traject soms voorkomen voor feiten die ze enkele jaren voordien pleegden. Een snellere afhandeling van delicten door justitie én meer transparantie over de invrijheidstelling dringen zich daarom op.

2.6 Nood aan vervolgonderzoek

Via dit onderzoek werden de resultaten van het programma Back on Track gemonitord en werden daarnaast de kernprincipes blootgelegd van de effectiviteit van het programma. Vervolgonderzoek is echter nodig om ook de duurzaamheid van de resultaten na te gaan. Zo kunnen de jongeren worden opgevolgd om te bekijken of ze binnen een aantal jaar nog steeds huisvesting en een inkomen hebben. Ook werd in dit onderzoek weinig informatie verzameld over de jongeren die stoppen met het programma. Vervolgonderzoek dat meer inzicht verschaft over drop-outs is dan ook aan te bevelen. Ten slotte dient ook de repliceerbaarheid van het programma te worden onderzocht. Het programma vond plaats in een specifieke context, tijdens en na COVID-19, waardoor bepaalde kernprincipes mogelijks moeilijker waar te maken waren.

Referentielijst

Agentschap Jongerenwelzijn. (2017). Conceptnota: gemeenschapsinstellingen 3.0. Geraadpleegd op 28 mei, 2020, via https://www.jongerenwelzijn.be/assets/docs/jeugdhulp/publieke-jeugdinstellingen/conceptnota_gi_3.0.pdf

Agentschap Jongerenwelzijn. (z.j.). *Hoofdstuk 9 crisis-jeugdhulp*. Geraadpleegd op 19 maart, 2020, via <https://jongerenwelzijn.be/professionelen/assets/docs/jeugdhulpaanbieders/itp/H9-crisisjeugdhulp.pdf>

Andrews, A. D., Bonta, J., & Wormith, J. S. (2006). The recent past and near future of risk and/or need assessment. *Crime & Delinquency*, 52(1), 7-27.

Aubry, T., Tsemberis, S., Adair, C., Veldhuizen, S., Streiner, D., Latimer, E., et al. (2014). One-year outcomes of a randomized controlled trial of housing first with ACT in five canadian cities. *Psychiatric Services*, 66(5), 463-469.

Barrett, J. (2019). *Youth who are homeless: a closer look*. Geraadpleegd op 15 januari, 2020, via

Braet, G. (2008). *Het Risk-Need-Responsivity Model versus het Good Lives Model bij de rehabilitatie van seksuele delinquenten. Een vergelijking tussen Belgische en Canadese behandelingseenheden* [Masterproef]. Geraadpleegd op 6 augustus, 2020, via <https://www.scriptiebank.be/sites/default/files/e46daf8270d61f9d7efa3639ac738cc2.pdf>

Burrowes, K. (2019). *Can housing interventions reduce incarceration and recidivism?* Geraadpleegd op 17 augustus, 2020, via <https://housingmatters.urban.org/articles/can-housing-interventions-reduce-incarceration-and-recidivism>

Busch-Geertsema, V. (2013). *Housing First Europe: Final report*. Geraadpleegd op 1 april, 2020, via <https://www.habitat.hu/files/FinalReportHousingFirstEurope.pdf>

Canadian Observatory on Homelessness. (2012). Canadian definition of homelessness. Geraadpleegd op 5 augustus, 2020, via <https://www.homelesshub.ca/sites/default/files/attachments/COHhomelessdefinition-1pager.pdf>

Canadian Observatory on Homelessness. (2016). Canadian definition of youth homelessness. Geraadpleegd op 5 augustus, 2020, via https://homelesshub.ca/sites/default/files/Definition_of_Youth_Homelessness.pdf

Couloute, L. (2018). *Nowhere to Go: Homelessness among formerly incarcerated people*. Geraadpleegd op 11 mei, 2022, via <https://www.prisonpolicy.org/reports/housing.html>

Crosby, S. D., Hsu, H., Jones, K., & Rise, E. (2018). Factors that contribute to help-seeking among homeless, trauma-exposed youth: a social-ecological perspective. *Children and Youth Services review*, 93, 126-134.

Demaerschalk, E. & Hermans, K. (2020). *Dak- en thuislozentelling Leuven*. Leuven: Stad Leuven.

Deruyck, S. (2016). *Detentie in een open of halfopen gevangenis: een vergelijkende studie* (masterproef). Gent: Universiteit Gent.

Europese Commissie (2016). Housing First: Peer Review op het gebied van sociale bescherming en sociale inclusie. Geraadpleegd op 23 maart, 2020, via <https://ec.europa.eu/social/search.jsp?advSearchKey=housing+first&mode=advancedSubmit&langId=nl>

FEANTSA. (2005). *ETHOS Typology on Homelessness and Housing Exclusion*. Geraadpleegd op 13 januari, 2020, via <https://www.feantsa.org/en/toolkit/2005/04/01/ethos-typology-on-homelessness-and-housing-exclusion?bcParent=27>

FEANTSA. (2017). *Housing Solutions to Youth Homelessness Based on a Human Rights Approach - Report of the 2017 Study Session Organised by FEANTSA Youth*. Geraadpleegd op 6 augustus, via https://www.feantsa.org/download/2017_feantsa-youth_final_report_study-session2247233005847378843.pdf

Fontaine, J., Gilchrist-Scott, D., Roman, J., Taxy, S. A., & Roman, C.G. (2012). *Supportive housing for returning prisoners: outcomes and impacts of the Returning Home-Ohio pilot project*. Geraadpleegd op 17 augustus, 2020, via https://www.urban.org/research/publication/supportive-housing-returning-prisoners-outcomes-and-impacts-returning-home-ohio-pilot-project/view/full_report

Gaetz, Stephen. (2017). *THIS is Housing First for Youth: a program model guide*. Toronto: Canadian Observatory on Homelessness Press.

Gaetz, Stephen. (2019). *THIS is Housing First for Youth: Europe. A Program Model Guide*. Toronto: Canadian Observatory on Homelessness Press. Geraadpleegd op 22 februari 2023, via <https://www.homelesshub.ca/sites/default/files/attachments/HF4Y%20Full%20V5.pdf>

Goering, P., Veldhuizen, S., Watson, A., Adair, C., Kopp, B., Latimer, E., et al. (2014). *National At Home/Chez Soi Final Report*. Calgary: Mental Health Commission of Canada.

Goossens, K. (2019). *Jongvolwassenen in de mist: op zoek naar werkzame factoren voor detentieverlaters en daklozen* [Masterproef]. Ku Leuven.

Housing First Belgium. (2016). *Housing First in België: het werkt! Resultaten en uitnodiging voor een snelle beëindiging van dakloosheid*. Geraadpleegd op 1 april, 2020, via <http://www.housingfirstbelgium.be/medias/files/housing-first-belgium-resultaten-nl.pdf>

Housing First Belgium. (2019). *Dakloosheid en thuisloosheid efficiënt en strategisch bestrijden om komaf te maken met een leven op straat*. Geraadpleegd op 1 april, 2020, via <http://www.housingfirstbelgium.be/medias/files/memo-hfb-nl.pdf>

Housing First Nederland. (2019). *Housing First Gids Nederland*. Geraadpleegd op 30 maart, 2020, via <https://housingfirsteurope.eu/guide/>

Koning Boudewijnstichting. (2022). *Dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen: cijfers en geleefde ervaringen van jongeren*. Geraadpleegd op 16 februari 2023, via file:///C:/Users/u0127962/AppData/Local/Microsoft/Windows/INetCache/Content.Outlook/1OLOV42X/2022_DakThuisloosheidJongvolwassenen_Publicatie.pdf

Kozloff, N., Stergiopoulos, V., Adair, C., Cheung, A., Misir, V., Townley, G. et al. (2016). The unique needs of homeless youths with mental illness: baseline findings from a Housing First trial. *Psychiatric Services*, 67(10), 1083-1090.

Lawlor, E., & Bowen, N. (2017). Limerick Youth Housing Evaluation Report. Geraadpleegd op 6 april, 2020, via <https://www.focusireland.ie/wp-content/uploads/2017/06/Limerick-Youth-Housing-Evaluation-2017-Full-Report.pdf>

Mayock, P., & Parker, S. (2020). Homeless young people 'strategizing' a route to housing stability: service fatigue, exiting attempts and living 'off grid'. *Housing Studies*, 35(3), 459-483.

Mayock, P., Parker, S., & Murphy, A. (2021). Family 'turning point' experiences and the process of youth becoming homeless. *Child & Family Social Work*, 26, 415-424.

Mcrae, L. (2021). Housing First For Youth Vs. Housing First: what's the difference? Geraadpleegd op 11 mei, 2022, via <https://www.homelesshub.ca/blog/housing-first-youth-vs-housing-first-whats-difference>

Meys, E., Hermans, K. (2014). *Nulmeting dak- en thuisloosheid*. Leuven: Steunpunt Welzijn Volksgezondheid en Gezin.

Mine, B., Robert, L., & Maes, E. (2015). *Recidive na een rechterlijke beslissing. Nationale cijfers op basis van het Centraal Strafregister*. Brussel: Nationaal Instituut voor criminalistiek en criminologie.

Moffitt, T. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological review*, 100(4), 674-701.

Nuytiens, A., Jaspers, Y., & Christiaens, J. (2015). Delinquente trajecten van jongeren die berecht worden als volwassenen. Geraadpleegd op 28 oktober, 2020, via <https://nicc.fgov.be/upload/publicaties/jsjv03nl.pdf>

Openbaar Ministerie. (2020). *Jaarstatistiek van de jeugdparketten*. Geraadpleegd op 18 mei, 2020, via <https://www.om-mp.be/stat/jeu/n/index.html>

Padgett, D.K., Gulcer, L., & Tsemberis, S. (2006). Housing First services for people who are homeless with co-occurring serious mental illness and substance abuse. *Research on Social Work Practice*, 16(1), 74-83.

Pannecoucke, I., & De Decker, P. (2014). *Housing first: Een alternatief voor de woonladder?* Leuven: Steunpunt Wonen.

Pleace, N., Baptista, I., Benjaminsen, L., & Busch-Geertsema, V. (2018). *Homelessness Services in Europe : EOH Comparative Studies on Homelessness*. Brussel: FEANTSA.

Pleysier, S. (2015). *Jeugddelinquentie: fenomeen en verklaringen*. KU Leuven, UGent, Vrije Universiteit Brussel en Kenniscentrum Kinderrechten, in opdracht van het Agentschap Jongerenwelzijn.

POD Maatschappelijke integratie. (z.j.). *Daklozen en installatiepremies*. Geraadpleegd op 18 maart, 2020, via <https://www.mi-is.be/nl/daklozen-en-installatiepremies>

Ravaasna, A. (2013). *Procevaluatie Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer: hulp voor jongeren na vrijheidsbeneming [Masterproef]*. Geraadpleegd op 6 augustus, 2020, via [file:///C:/Users/u0127962/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/Temp/State/Downloads/Alyan.R.6190189.Msc.FO%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/u0127962/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/Temp/State/Downloads/Alyan.R.6190189.Msc.FO%20(1).pdf)

Rew, L., Slesnick, N., Johnson, K., Aguilar, R., & Cengiz, A. (2019). Positive attributes and life satisfaction in homeless youth. *Children and Youth Services review*, 100, 1-8.

Robert, L., Maes, E., & Mine, B. (2017). Straffen: een penologisch perspectief. In K. Beyens, & S. Snacken (Red), *Over ezels en stenen. Enkele observaties over recidive*. (pp. 165-180). Antwerpen: Maklu.

Sociale Zekerheid. (z.j.). Doorgangswoningen. Geraadpleegd op 19 maart, 2020, via <https://www.socialsecurity.be/citizen/nl/hulp-ocmw/hulp-bij-huisvesting/doorgangswoningen>

Stalpaert, K., Le Roy, J., & Claes, B. (2017). Het belang van thuis: jongeren in een gesloten gemeenschapsinstelling. Geraadpleegd op 28 mei, 2020, via <https://sociaal.net/achtergrond/jongeren-in-gesloten-gemeenschapsinstelling/>

Steens, R. (2019). *Zicht op ambulante methoden jeugddelinquentie: een verdieping en verbreding van de praktijkervaring met NPT*. Geraadpleegd op 6 augustus, 2020, via

https://jongerenwelzijn.be/assets/docs/ons/studies-onderzoeken/eindrapport_ambulante_methoden_jeugddelinquentie_roos_steens.pdf

Swerts, C., Vanderplasschen, W., Van Damme, L., & Lesseliers, J. (2017). Ondersteuning en plaatsing van kinderen en jongeren in situaties van verontrusting. In W. Vanderplasschen, S. Vandeveld, L. Van Damme, C. Claes, & S. De Pauw (Reds), *Orthopedagogische werkvelden in beweging: recente evoluties en veranderingen in Vlaanderen*. Antwerpen: Garant Uitgevers.

Tsemberis S. & Asmussen S. (1999). From streets to homes: The pathways to housing consumer preference supported housing model. *Alcoholism Treatment Quarterly*, 17(12), 113-131.

Tsemberis S., Gulcur, L., & Nakae, M. (2004). Housing First, consumer choice, and harm reduction for homeless individuals with a dual diagnosis. *American Journal of Public Health*, 94(4), 651-656.

United Nations. (1990). United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty. Geraadpleegd op 27 mei, 2020, via [https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty.pdf](https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/United_Nations_Rules_for_the_Protection_of_Juveniles_Deprived_of_their_Liberty.pdf)

Van Dam, S., & Raeymaeckers, P. (2017). Brug binnen buiten: inzetten op ondersteuningsnaden van ex-gedetineerden door vrijwilligers. Geraadpleegd op 28 mei, 2020, via https://www.departementwvg.be/sites/default/files/media/rapport_brugbinnenbuiten_webversieLRE_S_KO_20170504.pdf

Verweij, S., & Tollenaar, N. (2020). Recidivemeting adolescentenstrafrecht: een onderzoek naar de haalbaarheid en eerste resultaten. Geraadpleegd op 20 mei, 2020, via https://www.wodc.nl/binaries/Mem%202020-1_Volledige%20tekst_tcm28-431018.pdf

Vlaamse Overheid. (z.j.a). *Gemeenschapsinstellingen*. Geraadpleegd op 27 mei, 2020, via <https://www.jeugdhulp.be/organisaties/gemeenschapsinstelling>

Vlaamse Overheid. (z.j.b). Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. Geraadpleegd op 28 mei, 2020, via <https://www.departementwvg.be/welzijn-en-samenleving-hulp-en-dienstverlening-aan-gedetineerden-hulp-en-dienstverlening-aan>

Wang, Z. J. et al. (2019). The impact of interventions for youth experiencing homelessness on housing, mental health, substance use, and family cohesion: a systematic review. *BMC Public Health*, 19.

Weijters, G., Verweij, S., Tollenaar, N., & Hill, J. (2019). *Recidive onder justitiabelen in Nederland*. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.

Bijlagen

Bijlage 1: Vragenlijst Key Performance Indicators (Versie einde)

Hallo,

Jij neemt deel aan Back on Track, een nieuw programma van vzw Oranjehuis specifiek voor jongeren. Je stemde toe om deel te nemen aan het onderzoek naar Back on Track.

Concreet vragen we je om onderstaande vragenlijst in te vullen. Je zal dit een eerste keer doen bij het begin van Back on Track en een tweede keer wanneer Back on Track is afgerond. Alle verzamelde gegevens worden anoniem verwerkt. Er zijn geen juiste of foute antwoorden, we zijn geïnteresseerd in jouw mening en ervaringen!

Alvast heel erg bedankt! Jouw medewerking zorgt ervoor dat we kunnen leren over Back on Track en over welk effect het heeft op het leven van jongeren.

Identificatiecode

Vul in de onderstaande vakjes de eerste letter van je voornaam en van je achternaam in. In het derde vakje schrijf je je geboortedatum. Op deze manier kunnen we de vragenlijst die je op het begin van de begeleiding invulde, koppelen aan deze vragenlijst op een anonieme manier.

1 ^{ste} letter voornaam	Eerste letter achternaam	Geboortedatum ...../...../.....
----------------------------------	--------------------------	------------------------------------

1. Hoe heet jouw begeleider?
.....
2. Met welke dienst(en) kom je momenteel in contact? (Enkel aan te duiden indien van toepassing. Je kan meerdere antwoorden aanduiden)

	Momenteel in contact
OCMW, welke hulp of dienst?	☐
CAW, welke hulp of dienst?	☐
Nachtopvang	☐
Crisisopvang	☐
Centrum Geestelijke gezondheidszorg (CGG)	☐

Psychiatrisch ziekenhuis	☐
Privé-psycholoog/psychiater	☐
Drughulp	☐
Sociale dienst van de jeugdrechtbank	☐
Ondersteuningscentrum Jeugdzorg	☐
Justitiehuis	☐
Verblijf instelling voor personen met een handicap	☐
Verblijf instelling jeugdzorg	☐
Verblijf in gevangenis	☐
VDAB	☐
Politie	☐
Andere, namelijk:	☐

3. Wat is je hoogst behaalde scholingsgraad?

- Lager dan secundair onderwijs
- secundair onderwijs: ASO
- secundair onderwijs: TSO
- secundair onderwijs: KSO
- secundair onderwijs: BSO
- buitengewoon secundair onderwijs (BUSO)
- Hoger onderwijs: hogeschool
- Hoger onderwijs: universiteit
- Geen diploma behaald
- Buitenlands diploma
- Ander, namelijk.....

4. Welk type opleiding volg je op dit moment?

- Niet van toepassing: ik volg geen opleiding
- VDAB-opleiding
- CLW-opleiding (Centrum Leren en Werken)

- CVO (Centrum voor Volwassenenonderwijs)
  - SYNTRA
  - Tweedekansonderwijs
  - secundair onderwijs: ASO
  - secundair onderwijs: TSO
  - secundair onderwijs: KSO
  - secundair onderwijs: BSO
  - buitengewoon secundair onderwijs (BUSO)
  - Hoger onderwijs: hogeschool
  - Hoger onderwijs: universiteit
  - Ander, namelijk.....
5. Heb je een opleiding/kwalificatie/attest behaald tijdens Back on Track?
- Ja
  - Nee
6. Wat is je huidige werkstatus? (meerdere antwoorden mogelijk)
- Niet van toepassing: ik ben student
  - Niet van toepassing: ik heb een beperking waardoor ik niet kan werken
  - Ik werk voltijds
  - Ik werk deeltijds
  - Ik doe interimjobs
  - Ik ben werkzoekend
  - Ik ben werkloos, maar kan momenteel niet naar werk zoeken. Reden:.....
7. In welke sector werk je?
- Niet van toepassing
  - Aankoop
  - Administratie
  - Bouw
  - Communicatie
  - Dienstverlening

- Financiën
- Gezondheid
- Horeca en toerisme
- Human resources
- ICT
- Land- en tuinbouw
- Logistiek en transport
- Management
- Marketing
- Onderhoud
- Onderwijs
- Productie
- Techniek
- Verkoop
- Andere, namelijk.....

8. Hoe lang ben je al aan het werk?

- Niet van toepassing
- Minder dan 6 maanden
- 6-11 maanden
- 1-2jaar
- 3-4jaar
- Meer dan 4 jaar

9. Hoe lang ben je al werkzoekend?

- Niet van toepassing
- Minder dan 6 maanden
- 6-11 maanden
- 1-2jaar
- 3-4jaar
- Meer dan 4 jaar

10. Waar verblijf je momenteel?
- Ik huur een woning op de private huurmarkt
  - Ik huur een sociale woning
  - Ik heb een eigen woning
  - Ik woon (tijdelijk) thuis bij mijn ouders/familie
  - Ik woon tijdelijk bij vrienden uit gebrek aan andere woonoplossing
  - Ik verblijf in een opvang voor dak- en thuislozen (crisisopvang, residentiële opvang, begeleid wonen, doorgangswoning)
  - Ik verblijf in een instelling (psychiatrisch centrum, gevangenis, Algemeen ziekenhuis, jeugdhulp...)
  - Ik verblijf in een caravan, garage of kraakpand door gebrek aan huisvesting
  - Ik leef op straat en/of in nachtopvang
  - Andere woonvorm, namelijk.....
11. Beschik je over een woning via Back on Track?
- Ja, ik heb een tijdelijke woning via Back on Track
  - Ja, ik heb een duurzame woning via Back on Track
  - Nee
12. Hoe lang verblijf je hier al?
- Minder dan 6 maanden
  - 6 maanden – 11 maanden
  - 1-2 jaar
  - 3-4 jaar
  - Meer dan 4 jaar
13. Heb je een eigen huurcontract op jouw naam?
- Ja
  - Nee

In de volgende vragen wordt de term 'dak- en thuisloosheid' gebruikt. We hanteren hierbij onderstaande definitie. Alle onderstaande categorieën zijn vormen van dak- of thuisloosheid.

	Operationele categorie	Definitie/leefsituatie
	1 In openbare ruimte	Leven in de publieke ruimte
	2 In noodopvang	Laagdrempelige en kortdurende opvang
	3 In opvang voor thuislozen	Opvangcentra en tijdelijke huisvesting duur < 1 jaar
	4 Instellingverlaters	Gevangenis, (psychiatrisch) ziekenhuis, jeugdzorg verlaten zonder woonoplossing < 1 maand voor vertrek en geen woonst
Verborgene dakloosheid	5 In niet-conventionele ruimte	Wonen in caravan, hut, garage, kraakpand, kamer zonder huurcontract, kamer zonder toegang tot basisfaciliteiten... door gebrek aan huisvesting
	6 Bij familie/vrienden	Inwonen door gebrek aan huisvesting
	Dreigende uithuiszetting	Procedure opgestart

14. Met wie woon je op dit moment samen?

- Ik ben dak- of thuisloos op dit moment
- Bij mijn ouders
- Alleen
- Alleen met kind(eren) - kinderen verblijven bij mij
- Alleen met kind(eren) - kinderen verblijven elders
- Alleen met kind(eren) - kinderen verblijven soms bij mij, soms elders
- Met partner, zonder kind(eren)
- Met partner met kind(eren) - kinderen verblijven bij mij
- Met partner met kind(eren) - kinderen verblijven elders
- Met partner met kind(eren) - kinderen verblijven soms bij mij, soms elders
- Met vrienden (samenhuizen)
- Andere, namelijk.....

15. Hoe lang ben/was je dak- of thuisloos?

- Niet van toepassing: mijn vorige woonsituatie was in detentie
- Minder dan 6 maanden
- 6 maanden – 11 maanden
- 1-2 jaar
- 3-4 jaar

Meer dan 4 jaar

16. Waaruit bestaat jouw inkomen op dit moment? (Je kan hierbij meerdere antwoorden aanduiden)

Geen enkel inkomen

Alimentatie

Ziekte- of invaliditeitsuitkering

(Equivalent) leefloon

Andere financiële steun OCMW

Kinderbijslag

Kinderbijslag eigen kind

Onderhoudsgeld

Persoonsvolgend budget

Zorgbudget voor personen met een handicap

Inkomensvervangende tegemoetkoming (FOD)

Integratietegemoetkoming (FOD)

Tegemoetkoming aan personen met een beperking (VAPH)

Inkomen uit arbeid/tewerkstelling

Werkloosheidsuitkering

Steun partner/ ouders/ familie/ vrienden

Informeel / niet geregistreerd inkomen

Andere, namelijk.....

17. In welke mate heb je het gevoel dat je kan rondkomen?

Zeer moeilijk rondkomen

Moeilijk rondkomen

Eerder moeilijk rondkomen

Eerder gemakkelijk rondkomen

Gemakkelijk rondkomen

Zeer gemakkelijk rondkomen

18. Heb je schulden?

Ja

Nee

19. *[Deze vraag werd enkel gesteld in de versie van deze vragenlijst op het einde van de begeleiding]*
Geef volgende stellingen over je ervaringen met Back on Track een score, gaande van helemaal niet akkoord tot helemaal akkoord. Dankzij Back on Track...

	Helemaal niet akkoord	Eerder niet akkoord	Eerder wel akkoord	Helemaal akkoord
... kan ik beter omgaan met mijn geld.				
... ben ik tevreden over mijn woonsituatie.				
... weet ik beter wat ik wil op het vlak van werken en/of opleiding.				
... heb ik nieuwe of betere contacten met vrienden.				
... heb ik nieuwe of betere contacten met familie.				
... sta ik sterker in het leven.				
... heb ik meer zelfvertrouwen gekregen.				
... heb ik meer kennis over op welke (hulpverlenings-) diensten ik een beroep kan doen.				
... weet ik bij welke hulpverlener ik terecht kan als ik daar nood aan heb.				
... heb ik meer kennis over mijn sociale rechten en voordelen.				
... heb ik een zinvolle vrijetijdsbesteding (hobby's, sport, activiteiten, verenigingen, bioscoop...).				
... voel ik me minder eenzaam.				

... voel ik me vaker ontspannen (minder stress).				
---	--	--	--	--

20. *[Deze vraag werd enkel gesteld in de versie van deze vragenlijst op het einde van de begeleiding]*
Hoe tevreden ben je over de begeleiding van Back on Track?

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10
 Niet tevreden Heel tevreden

21. *[Deze vraag werd enkel gesteld in de versie van deze vragenlijst op het einde van de begeleiding]*
Hoe werd het programma afgerond?
- Back on Track werd in samenspraak met jouw begeleider afgerond.
  - Back on Track werd door jou beëindigd, zonder overleg of goedkeuring van je begeleider.
  - Back on Track werd door je begeleider beëindigd, zonder overleg of goedkeuring van jou.

Je bent aan het einde van de vragenlijst gekomen. Heel erg bedankt dat je de tijd nam om de vragenlijst in te vullen!

Bijlage 2: Vragenlijst levensdomeinen

Hallo,

Via onderstaande vragen kan je jouw situatie op negen verschillende domeinen (gezondheid, veiligheid, relaties...) beoordelen. Je kan telkens een score geven van 1 tot 10.

Heel erg bedankt voor jouw deelname!

Identificatiecode

Vul in de onderstaande vakjes de eerste letter van je voornaam en van je achternaam in. In het derde vakje schrijf je je geboortedatum. Op deze manier kunnen we de vragenlijst die je op het begin van de begeleiding invulde, koppelen aan deze vragenlijst op een anonieme manier.

1 ^{ste} letter voornaam	Eerste letter achternaam	Geboortedatum ...../...../.....
----------------------------------	--------------------------	--

Hoe heet jouw begeleider?

.....

Gezondheid

Hoe tevreden ben je over jouw gezondheid? (denk aan: gezond eten, voldoende bewegen, een normaal dag- en nachtritme, omgaan met lichamelijke en mentale gezondheidsproblemen...)

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10
Niet tevreden Heel tevreden

Veiligheid

Hoe tevreden ben jij over je veiligheid? (denk aan drank- en druggebruik, seks, spijbelen, geweld, gevaar,...)

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10
Niet tevreden Heel tevreden

Geld en administratie

Hoe tevreden ben jij met je financiële situatie? (denk aan: budget, uitgaven, omgaan met geld...)

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10
Niet tevreden Heel tevreden

Wonen

Hoe tevreden ben jij over je woonsituatie? (denk aan: zelfstandigheid, huishouden, type woonst...)

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10
Niet tevreden Heel tevreden

Vrienden

Hoe tevreden ben jij met je vriendschappen? (denk aan: hechtheid, vertrouwen, aantal vrienden, frequentie ontmoetingen...)

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10
Niet tevreden Heel tevreden

Familie

Hoe tevreden ben jij met het contact met je familie? (denk aan: hechtheid, vertrouwen, aantal betrokken familieleden, frequentie ontmoetingen...)

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10
Niet tevreden Heel tevreden

Werken en leren

Hoe tevreden ben jij met je huidige situatie op het vlak van opleiding en/of werk?

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10
Niet tevreden Heel tevreden

Vrije tijd

Hoe tevreden ben je met de invulling van jouw vrije tijd? (denk aan hobby's, ontspanning, activiteiten...)

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10
Niet tevreden Heel tevreden

Maatschappij en cultuur

Hoe tevreden ben je met jouw plaats binnen de samenleving (denk aan: verbondenheid met je ruimere omgeving)

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10
Niet tevreden Heel tevreden

Bijlage 3: Zelfredzaamheidsmatrix

Hallo,

Via deze zelfredzaamheidsmatrix kan je het huidige functioneren van de jongere op het vlak van 13 thema's beoordelen op basis van wat je weet over hem/haar. Bij elk thema heb je de keuze tussen 5 categorieën (van volledig zelfredzaam tot acute problematiek). Bij twijfel tussen categorieën kan je de handleiding raadplegen. Er is bij elk thema ruimte om een nuancering mee te geven indien je dit wenst.

Vul in onderstaande vakjes de eerste letter van de voornaam en van de achternaam van de jongere in. In het laatste vakje noteer je zijn/haar geboortedatum.

Eerste letter voornaam _____

Eerste letter achternaam _____

Geboortedatum (dd/mm/jjjj) _____

1a. Financiën

- **5) Volledig zelfredzaam:**
  - uitsluitend inkomsten uit werk
  - aan het eind van de maand is er geld over
  - geen schulden
- **4) Voldoende zelfredzaam:**
  - inkomsten uit werk om te voorzien in basisbehoeften
  - eventuele schulden zijn in eigen beheer
  - eventuele schulden verminderen
- **3) Beperkt zelfredzaam**
  - inkomsten uit uitkering om te voorzien in basisbehoeften
  - gepast uitgeven
  - eventuele schulden zijn tenminste stabiel *of* inkomen/schuld wordt beheerd door derden
- **2) Niet zelfredzaam:**
  - te weinig inkomsten om te voorzien in basisbehoeften *of* spontaan/ ongepast uitgeven
  - groeiende schulden
- **1) Acute problematiek**
  - geen inkomsten
  - groeiende, complexe schulden
- Onbekend

1b. Financiën - nuance bij vorige vraag:

2a. Werk & opleiding

Info:

- *Werken naar vermogen: de persoon besteedt zoveel tijd aan werk of opleiding als hij/zij kan, gegeven zijn mogelijkheden en omstandigheden.*

- *Toerusting: de persoon heeft de juiste middelen, materialen en vaardigheden om het werk uit te voeren. Denk hierbij aan (veilig) gereedschap, juiste werkkleding, en het hebben van certificaten om met gereedschappen om te gaan (bijvoorbeeld heftruck-certificaat, certificaat sociale hygiëne e.d.).*

5) Volledig zelfredzaam:

- vast werk *of* volgt opleiding hoger dan middelbaar onderwijs

4) Voldoende zelfredzaam:

- Arbeidstoeleiding *of* tijdelijk werk *of* volgt middelbaar onderwijs *of* deeltijds werkend/lerend *of* vrijgesteld van werk en opleiding

3) Beperkt zelfredzaam:

- Dagbesteding in dagcentrum, (professioneel) begeleid vrijwilligerswerk en/of arbeidsactivering *of* werkt niet naar vermogen *of* volgt opleiding maar loopt achter.

2) Niet zelfredzaam:

- geen werk(-traject) maar wel werkzoekactiviteiten *of* 'papieren' opleiding (ingeschreven maar niet volgend) *of* dreigend ontslag/ drop-out

1) Acute problematiek:

- geen werk(-traject)/ opleiding *of* werk zonder adequate toerusting/ verzekering

- geen werk-zoekactiviteiten

Onbekend

2b. Werk & opleiding - nuance bij vorige vraag:

3a. Tijdsbesteding

- **5) Volledig zelfredzaam:**

- alle tijd is plezierig/ nuttig besteed

- gezond dag-nacht ritme

- **4) Voldoende zelfredzaam:**

- voldoende activiteiten die plezierig/ nuttig zijn

- dag-nacht ritme heeft geen negatieve invloed op het dagelijks functioneren.

- **3) Beperkt zelfredzaam:**

- onvoldoende activiteiten die plezierig/ nuttig zijn, maar voldoende structuur in de dag *of* enige afwijkingen in het dag-nacht ritme

- **2) Niet zelfredzaam:**

- nauwelijks activiteiten die plezierig/ nuttig zijn

- nauwelijks structuur in de dag

- afwijkend dag-nacht ritme

- **1) Acute problematiek:**

- afwezigheid van activiteiten die plezierig/ nuttig zijn *of* geen structuur in de dag

- onregelmatig dag-nacht ritme

- Onbekend

3b. Tijdsbesteding - nuance bij vorige vraag:

4a. Huisvesting

Info

- *Kwaliteit van de huisvesting = huisvesting die veilig is (denk hierbij aan vochtigheid, luchtkwaliteit, gas- en waterleidingen e.d.) en toereikend is (denk hierbij aan woonoppervlakte in relatie tot gezinsomvang, verwarming en verlichting, inboedel zoals bed, tafel, stoel e.d.).*

- *Toereikend = eventueel noodzakelijke aanpassingen aan de woning, bijvoorbeeld in de vorm van een traplift, toegankelijkheid voor rolstoel, of aanpassingen ter preventie van vallen.*

- *Autonomie met betrekking tot huisvesting = de onafhankelijkheid van derden om in veilige en stabiele huisvesting te voorzien, denk hierbij aan aspecten als financiering, onderhoud/ reparaties, of aanschaf/ vervanging van inboedel.*

- *Verblijf in de gevangenis of in een zorginstelling is veilig, toereikend, en (mogelijk) stabiel, maar niet-autonome huisvesting.*

- *Medebewoners, bijvoorbeeld volwassen kinderen, (niet-geregistreerde of getrouwde) partners (die niet op de huurovereenkomst of koopcontract staan), of inwonende vrienden of familie hebben (hoogstens) gedeeltelijke autonome huisvesting. De medebewoner verblijft in de woning zolang de hoofdbewoner hiervoor kiest (in tegenstelling tot bijvoorbeeld medehuurders die veel meer woonrechten hebben). Medebewoners kun je dus hoogstens als voldoende zelfredzaam op dit domein beoordelen.*

○ **5) Volledig zelfredzaam:**

- veilige, stabiele en toereikende huisvesting

- regulier (huur)contract

- autonome huisvesting

○ **4) Voldoende zelfredzaam:**

- veilige, stabiele en toereikende huisvesting

- (huur)contract met bepalingen of gedeeltelijk autonome huisvesting of ingeschreven als inwonend

○ **3) Beperkt zelfredzaam:**

- veilige, stabiele huisvesting, maar slechts marginaal toereikend of in onderhuur of niet-autonome huisvesting

○ **2) Niet zelfredzaam:**

- ongeschikte huisvesting of huur of hypotheek is niet betaalbaar of dreigende uithuiszetting

○ **1) Acute problematiek:**

- dakloos of in nachtopvang

○ Onbekend

4b. Huisvesting - nuance bij vorige vraag:

5a. Huiselijke relaties

Info:

- Personen die alleen wonen, hun huishouden met niemand anders delen beoordeel je als voldoende zelfredzaam op dit domein.
- Personen die op een afdeling in een instelling wonen, of het huishouden (gemeenschappelijke badkamer, keuken en woonkamer) met een groot aantal andere personen delen, hebben veel huiselijke relaties die tenminste geen negatieve invloed moeten hebben op het functioneren van de persoon om een voldoende score op dit domein te kunnen geven.

- **5) Volledig zelfredzaam:**

- steunt en wordt gesteund binnen het huishouden
- communicatie met leden van het huishouden is consistent open

- **4) Voldoende zelfredzaam:**

- relationele problemen met leden van het huishouden zijn niet (meer) aanwezig of woont alleen

- **3) Beperkt zelfredzaam:**

- erkent relationele problemen met leden van het huishouden
- probeert negatief relationeel gedrag te veranderen

- **2) Niet zelfredzaam:**

- aanhoudende relationele problemen met leden van het huishouden of dreigend geweld in huiselijke kring/ kindermishandeling/ verwaarlozing

- **1) Acute problematiek:**

- sprake van geweld in huiselijke kring/ kindermishandeling/ verwaarlozing

- Onbekend

5b. Huiselijke relaties - nuance bij vorige vraag:

6a. Geestelijke gezondheid

Info:

- *Onder geestelijke problemen verstaan we symptomen van een pathologie (ziekteverschijnselen). Sombereid over het recent overlijden van een dierbare is dus geen geestelijk probleem maar een voorspelbare reactie met een duidelijke aanleiding (stressor). Hetzelfde geldt voor stress door bijvoorbeeld ernstige financiële problemen of een zeer onzekere huisvestings situatie. Als de aanleiding al lang is weggefallen en de geestelijke status (somer, stress) nog steeds bestaat is het echter wel een geestelijk probleem.*

- *Wanneer de persoon met een geestelijke aandoening onder behandeling is en de behandeling goed volgt maar (nog) beperkt is in het functioneren, scoort hij 'beperkt zelfredzaam' op dit domein.*

○ **5) Volledig zelfredzaam:**

- geestelijk gezond
- niet meer dan de dagelijkse besomeringen/ zorgen

○ **4) Voldoende zelfredzaam:**

- minimale tekenen van geestelijke onrust die voorspelbare reactie zijn op stressoren in het leven
- functioneren is marginaal beperkt door geestelijke onrust
- goede behandeltrouw of geen behandeling nodig

○ **3) Beperkt zelfredzaam:**

- geestelijke aandoening
- functioneren is beperkt door geestelijk gezondheidsprobleem
- behandeltrouw is minimaal of beperking bestaat ondanks goede behandeltrouw

○ **2) Niet zelfredzaam:**

- aanhoudende geestelijke aandoening maar geen gevaar voor zichzelf/ anderen
- functioneren is ernstig beperkt door geestelijk gezondheidsprobleem
- geen behandeling

○ **1) Acute problematiek:**

- geestelijke noodsituatie
- een gevaar voor zichzelf/ anderen

○ Onbekend

6b. Geestelijke gezondheid - nuance bij vorige vraag:

6c. Is er (vermoeden van) een verstandelijke beperking?

- Ja
- Nee

7a. Lichamelijke gezondheid

Info:

- *Onder lichamelijke aandoeningen worden zowel verwondingen (bijvoorbeeld ten gevolge van een ongeluk), als kortdurende (bijvoorbeeld griep) en chronische ziekten (bijvoorbeeld diabetes) verstaan.*
- *Een kritieke situatie is een acuut probleem maar hoeft niet direct levensbedreigend te zijn: een hartinfarct is een kritieke situatie, een gebroken arm is dat ook en een slecht verzorgde wond met zichtbare ernstige ontstekingsverschijnselen en eerste tekenen van bloedvergiftiging ook.*
- *Een persoon met een chronische of ernstige aandoening die behandeld zou moeten worden maar dat niet wordt, scoort maximaal 'niet zelfredzaam' op dit domein.*
- *Wanneer de persoon met een lichamelijke aandoening onder behandeling is en de behandeling goed volgt maar (nog) beperkt is in het functioneren, scoort hij 'beperkt zelfredzaam' op dit domein.*
- *Personen met een chronische aandoening zoals diabetes of een COPD, scoren maximaal 'voldoende zelfredzaam'.*

- 5) Volledig zelfredzaam:**

- lichamenlijk gezond
- gezonde leefstijl (gezonde voeding en voldoende bewegen)

- 4) Voldoende zelfredzaam:**

- minimaal lichamenlijk ongemak dat samenhangt met dagelijkse activiteiten
- functioneren is marginaal beperkt door lichamenlijk ongemak
- goede behandeltrouw *of* geen behandeling nodig

- 3) Beperkt zelfredzaam:**

- lichamenlijke aandoening
- functioneren is beperkt door lichamenlijk gezondheidsprobleem
- behandeltrouw is minimaal *of* beperking bestaat ondanks goede behandeltrouw

- 2) Niet zelfredzaam:**

- (chronische) lichamenlijke aandoening die medische behandeling vereist
- functioneren is ernstig beperkt door lichamenlijk gezondheidsprobleem
- geen behandeling

- 1) Acute problematiek:**

- een noodgeval/ kritieke situatie
- direct medische aandacht nodig

- Onbekend

7b. Lichamelijke gezondheid - nuance bij vorige vraag:

8a. Middelengebruik

Info:

- Zelfredzaamheid met betrekking tot middelengebruik gaat over het drug-, gok- en alcoholgebruik van de persoon en welke invloed dit heeft op het dagelijks functioneren van de persoon.

- Het gebruik van bepaalde medicijnen (denk bijvoorbeeld aan slaapmiddelen of sterke pijnstillers) kun je ook onder middelengebruik beoordelen maar alleen als deze zonder voorschrift van een arts worden gebruikt of meer dan voorgeschreven worden gebruikt. Dit onderscheidt zich van behandeltrouw op andere domeinen (Lichamelijke gezondheid, Geestelijke gezondheid) in dat het gebruik van de medicijnen in het kader van Middelengebruik niet of nauwelijks gerelateerd is aan de behandeling.

○ **5) Volledig zelfredzaam:**

- geen middelengebruik anders dan alcohol
- eventueel alcoholgebruik binnen de normen voor verantwoord gebruik
- geen hunkering naar gebruik van middelen

○ **4) Voldoende zelfredzaam:**

- gebruik van middelen of geen middelengebruik ondanks hunkering of behandeling met potentieel verslavende middelen zonder bijgebruik
- geen aan middelengebruik gerelateerde problemen

○ **3) Beperkt zelfredzaam:**

- gebruik van middelen
- aan middelengebruik gerelateerde problemen thuis/ op school/ op het werk, maar geen lichamelijke/ geestelijke problemen
- behandeltrouw is minimaal of beperking bestaat ondanks goede behandeltrouw

○ **2) Niet zelfredzaam:**

- stoornis in het gebruik van middelen (verslaving)
- gebruik veroorzaakt/ verergert lichamelijke/ geestelijke problemen
- geen behandeling

○ **1) Acute problematiek:**

- ernstige stoornis in het gebruik van middelen
- gebruik veroorzaakt lichamelijke/ geestelijke problemen die directe behandeling vereisen zoals overdosis/ drugspsychose/ hartproblemen/ ademhalingsproblemen

○ **Onbekend**

8b. Middelengebruik - nuance bij vorige vraag:

9a. Basale activiteiten van het dagelijks leven (ADL)

Info:

Zelfredzaamheid met betrekking tot de basale activiteiten van het dagelijks leven gaat over de mate waarin de persoon de activiteiten uitvoert en heeft uitgevoerd die een persoon moet doen om zijn lichamelijke veiligheid en welzijn te behouden. Specifiek gaat dit domein over de uitvoering van de volgende activiteiten:

- verplaatsen = je (binnenshuis) van de ene ruimte naar de andere ruimte bewegen. Bijvoorbeeld van slaapkamer naar badkamer, van woonkamer naar keuken, van bed naar stoel e.d.

- persoonlijke hygiëne = je wassen en je lichaam verzorgen

- kleden = kleren aantrekken die geschikt zijn, gegeven de omgeving en het weer

- voeden = voldoende, gezond voedsel (eten en drinken) tot je nemen

- toiletbezoek = op tijd naar het toilet gaan en adequaat gebruik maken van het toilet

○ **5) Volledig zelfredzaam:**

- geen beperkingen in de uitvoering van de basale ADL

- geen gebruik van hulp(middelen)

○ **4) Voldoende zelfredzaam:**

- geen beperkingen in de uitvoering van de basale ADL

- gebruikt hulp(middel) zoals wandelstok/ rollator/ incontinentiemateriaal/ hulp bij voeden

○ **3) Beperkt zelfredzaam:**

- alle gebieden van de basale ADL worden uitgevoerd maar een enkel gebied van de basale ADL wordt beperkt uitgevoerd

○ **2) Niet zelfredzaam:**

- meerdere gebieden van de basale ADL worden beperkt uitgevoerd

○ **1) Acute problematiek:**

- een gebied van de basale ADL wordt niet uitgevoerd

- verhogering *of* uitdroging *of* bevuilding/ vervuilding

○ Onbekend

9b. Basale activiteiten dagelijks leven - nuance bij vorige vraag:

10a. Instrumentele activiteiten van het dagelijks leven (IADL)

Info:

Dit domein gaat over de uitvoering van activiteiten op de volgende gebieden:

- koken = je voedsel bereiden/ geschikt maken voor consumptie
- vervoeren = je verplaatsen van de ene locatie naar de andere al dan niet door gebruik te maken van een vervoersmiddel (fiets, auto, openbaar vervoer e.d.)
- inkopen doen = spullen (eten, drinken, kleding e.d.) kopen die je nodig hebt.
- huishoudelijk werk = je woning en directe omgeving schoonmaken en verzorgen.
- administratie = je post verwerken en berichten van diensten waar je gebruik van maakt ordenen en afhandelen.
- medicijnen = als je medicijnen gebruikt voor lichamelijke en/of geestelijke stoornissen neem je deze in zoals voorgeschreven (het gaat hier specifiek om het innemen, de 'medicatiemanagement')
- apparaten en producten = de apparaten (zoals telefoon, computer, televisie e.d.) en producten (zoals

tandpasta, voorbehoedmiddelen, scheermesjes, vuilniszakken e.d.) gebruik je als je ze nodig hebt en waarvoor ze bedoeld zijn.

○ **5) Volledig zelfredzaam:**

- geen beperkingen in de uitvoering van de instrumentele ADL
- geen gebruik van hulp(middelen)

○ **4) Voldoende zelfredzaam:**

- geen beperkingen in de uitvoering van de instrumentele ADL
- gebruikt hulp(middel) zoals begeleiding bij reizen met openbaar vervoer/ regelen bankzaken/ klein onderhoud huis/ grote schoonmaak

○ **3) Beperkt zelfredzaam:**

- alle gebieden van de instrumentele ADL worden uitgevoerd
- uitvoering van een enkel gebied van de instrumentele ADL is beperkt

○ **2) Niet zelfredzaam:**

- een enkel gebied van de instrumentele ADL wordt niet uitgevoerd *of* uitvoering op meerdere gebieden is beperkt

○ **1) Acute problematiek:**

- meerdere gebieden van de instrumentele ADL wordt niet uitgevoerd - woningvervuiling *of* onder-/over-medicatie *of* geen administratie *of* voedselvergiftiging
- Onbekend

10b. Instrumentele activiteiten van het dagelijks leven (IADL) - nuance bij vorige vraag

---

11a. Sociaal netwerk

Info:

- *Zelfredzaamheid met betrekking tot het sociaal netwerk gaat over het aantal en de kwaliteit van relaties met vrienden, familie en kennissen (die geen onderdeel van het huishouden zijn).*

- *Belemmerende contacten: personen waar de jongere, indien nodig, niet op kan rekenen en/of die een negatieve invloed hebben op het gedrag van de persoon (bijvoorbeeld een drugsnetwerk, of vrienden die crimineel actief zijn).*

- *De indicatoren (steunende en belemmerende contacten) gaan over contacten, niet over individuen. Eén individu kan zowel een steunend als belemmerend contact zijn voor de persoon. Je beoordeelt uiteindelijk het totaal aan steunende en totaal aan belemmerende contacten.*

- *Het is belangrijk om rekening te houden met de beleving en waardering van de persoon. Wanneer de persoon geen behoefte heeft aan contact met familie en voldoende zegt te hebben aan een klein aantal*

steunende contacten kun je dit beoordelen als voldoende contact met familie en voldoende steunende contacten.

- **5) Volledig zelfredzaam:**
  - gezond sociaal netwerk
  - veel steunende contacten
  - geen belemmerende contacten
- **4) Voldoende zelfredzaam:**
  - voldoende contact met familie
  - voldoende steunende contacten
  - nauwelijks belemmerende contacten
- **3) Beperkt zelfredzaam:**
  - enig contact met familie
  - enkele steunende contacten
  - weinig belemmerende contacten
- **2) Niet zelfredzaam:**
  - weinig contact met familie
  - nauwelijks steunende contacten
  - veel belemmerende contacten
- **1) Acute problematiek:**
  - ernstig sociaal isolement
  - geen contact met familie
  - geen steunende contacten of alleen belemmerende contacten
- Onbekend

11b. Sociaal netwerk - nuance bij vorige vraag:

12a. Maatschappelijke participatie

Info:

- Zelfredzaamheid met betrekking tot maatschappelijke participatie gaat over de mate waarin de persoon deelneemt aan maatschappelijke, gestructureerde activiteiten en organisaties. Het betreft zowel de deelname van de persoon als de aanwezigheid van bevorderende of belemmerende externe factoren (bijvoorbeeld transport, tijd, kinderopvang e.d.). Deelname aan elke vorm van georganiseerde activiteit zoals een sportclub, een vereniging, (school-)comité, religieuze organisaties, en steun- of adviesgroepen wordt als maatschappelijke participatie beschouwd. Bezoek aan café, coffeeshop of andere uitgaansgelegenheden valt niet onder maatschappelijke participatie. Het veroorzaken van overlast is in dit domein opgenomen als een negatieve vorm van maatschappelijke participatie: waar je aan de positieve kant van het spectrum iets

bijdraagt aan de maatschappij, neem je aan de negatieve kant iets weg of maak je iets kapot in (of aan) de maatschappij.

○ **5) Volledig zelfredzaam:**

- actief participerend in de maatschappij (bijdragen)

○ **4) Voldoende zelfredzaam:**

- enige maatschappelijke participatie (meedoen) maar er zijn hindernissen zoals vervoer/ zorgtaken/ kinderopvang

○ **3) Beperkt zelfredzaam:**

- nauwelijks participerend in maatschappij (bijwonen) of uitsluitend zorgtaken

○ **2) Niet zelfredzaam:**

- maatschappelijk geïsoleerd *of* veroorzaakt overlast

○ **1) Acute problematiek:**

- niet van toepassing door crisissituatie *of* in 'overlevingsmodus' *of* veroorzaakt ernstige overlast

○ Onbekend

12b. Maatschappelijke participatie: nuance bij vorige vraag

13a. Justitie

Info:

- *Op het domein Justitie neem je, anders dan op de meeste andere domeinen, incidenten die verder in het*

verleden (een jaar geleden) hebben plaatsgevonden mee in de beoordeling.

- Personen met een strafblad scoren maximaal voldoende zelfredzaam op dit domein.

○ **5) Volledig zelfredzaam:**

- geen contact met politie

- geen strafblad

○ **4) Voldoende zelfredzaam:**

- zelden (minder dan eens per jaar) contact met politie *of* strafblad

○ **3) Beperkt zelfredzaam:**

- incidenteel (eens per jaar) contact met politie *of* voorwaardelijke straf/ voorwaardelijke invrijheidstelling

○ **2) Niet zelfredzaam:**

- regelmatig (meerdere keren per jaar) contact met politie *of* lopende zaken (zaak in behandeling bij rechtbank) bij justitie

○ **1) Acute problematiek:**

- zeer regelmatig (maandelijks) contact met politie *of* openstaande zaken (zaak nog niet voorgekomen bij rechter) bij justitie

○ Onbekend

13b. Justitie - nuance bij vorige vraag:

13c. Indien van toepassing, welk(e) delict(en) heeft de jongere gepleegd? Wat was de reden van detentie? (een gesloten instelling, de gevangenis en een enkelband vallen onder detentie)

Bedankt voor het invullen van de vragenlijst!